

ZMІNA

ЦЕНТР ПРАВ ЛЮДИНИ

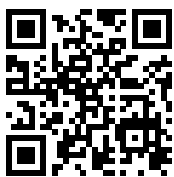
АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

СИСТЕМНИЙ ТИСК НА АНТИКОРУПЦІЙНИХ ДІЯЧІВ: ПРАКТИКИ 2025–2026 РОКІВ

Системний тиск на антикорупційних діячів: практики 2025–2026 років / Г. Чехович, В. Наumenко, М. Демюра, А. Соловйова, Т. Мельник, О. Сторожук; ред. Т. Печончик, О. Синюк, П. Демчук; Центр прав людини ZMINA — Київ, 2026. — 176 с.

У цьому дослідженні проаналізовано виклики для антикорупційних діячів і антикорупційної діяльності в Україні у 2025–2026 роках. На основі систематизованих протоколів документування, свідчень антикорупційних діячів, протоколів судового моніторингу, правових аналізів адвокатів і відкритих джерел проаналізовано застосування кримінально-процесуальних механізмів щодо антикорупційних діячів. У дослідженні описано ключові типи та механізми тиску, оцінено дотримання стандартів справедливого судового розгляду, відповідність дій державних органів національному законодавству та стандартам Європейської конвенції з прав людини, а також виявлено повторювані патерни, що можуть свідчити про системний характер тиску на антикорупційних діячів.

Фото на обкладинці дослідження: керівник підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України Руслан Магамедрасулов на засіданні Київського апеляційного суду, 12 листопада 2025 року. Авторство: Ганна Чехович для ZMINA

ZMINA працює у сфері захисту свободи слова, мирних зібрань, об'єднань та асоціацій, протидії дискримінації, попередження тортур і жорстокого поводження, боротьби з безкарністю, захисту правозахисників і громадських активістів на території України, включно з окупованим Кримом, а також захисту прав осіб, які постраждали внаслідок війни. Організація проводить інформаційні кампанії, освітні програми, працює над моніторингом і документуванням випадків порушень прав людини, воєнних злочинів і злочинів проти людяності, готує дослідження, аналітику й домагається змін завдяки національній та міжнародній адвокації.

Сайт організації:
zmina.ua

Контакти для зауважень і пропозицій:
info@zmina.ua

ЗМІСТ

Список скорочень	4
Резюме дослідження	5
Рекомендації	8
Вступ	11
Методологія	12
Глосарій	18
Контекст подій	20
Розділ 1. Огляд задокументованих випадків, які мають ознаки тиску на антикорупційних діячів	36
Справа Віталія Шабуніна	38
Справа Руслана Магомедрасулова	43
Справа Сентябра Магомедрасулова	53
Справа Дениса Гюльмагомедова	57
Справа Юсуфа Мамешева	60
Справа Володимира Васильчука	64
Справа Віктора Гусарова	65
Звинувачення у приховуванні громадянства РФ у близьких родичів працівників НАБУ	72
Справа Віталія Тєбєкіна	86
Звинувачення у сприянні в незаконному виїзді за кордон Геннадію Боголюбову	87
Переслідування колишніх детективів НАБУ й антикорупційної активістки Олени Щербан	92
Справи про ДТП	93
Звинувачення у незаконному збагаченні та легалізації майна	97
Підсумкова характеристика усіх задокументованих випадків	104
Розділ 2. Виявлення у задокументованих випадках елементів тиску та ознак системності	106
Розділ 3. Правовий аналіз дотримання національних стандартів здійснення кримінального провадження у задокументованих випадках	124
Розділ 4. Порушення Європейської конвенції з прав людини у задокументованих випадках	154
Висновки	169
Додатки	171

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АРМОР – автоматизоване робоче місце оперативного робітника
АТ – акціонерне товариство
БЕБ – Бюро економічної безпеки
ВАКС – Вищий антикорупційний суд
ВЛК – військово-лікарська комісія
ВРУ, Верховна Рада, Парламент – Верховна Рада України
ГО – громадська організація
ГПУ – Генеральна прокуратура України (реформована з 2020 в ОГП)
ДБР – Державне бюро розслідувань
ДЗНД СБУ – Департамент захисту національної державності СБУ
ДПС – Державна податкова служба України
ЄДРСР – Єдиний державний реєстр судових рішень
ЕКПЛ – Європейська конвенція з прав людини
ЄС – Європейський Союз
ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини
ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЗСУ – Збройні Сили України
Київське СІЗО – Державна установа «Київський слідчий ізолятор»
КК України – Кримінальний кодекс України
КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України
НАБУ, Національне бюро, Бюро – Національне антикорупційне бюро України
НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції
НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ у Радянському Союзі
НПМ – Національний превентивний механізм
НСРД – негласні слідчі (розшукові) дії
ОГП – Офіс Генерального прокурора
Омбудсман, Уповноважений – Уповноважений Верховної Ради України з прав людини
ОП – Офіс Президента
ОПЗЖ – партія «Опозиційна платформа – За життя»
РНБО – Рада національної безпеки і оборони України
САП – Спеціалізована антикорупційна прокуратура
СБУ – Служба безпеки України
СІЗО – слідчий ізолятор
ТОТ – тимчасово окуповані території
ТСК – тимчасова слідча комісія
ТЦК та СП – територіальний центр комплектації та соціальної підтримки
УДО – Управління державної охорони України
ФСБ РФ – Федеральна служба безпеки Російської Федерації
ЦПК – Центр протидії корупції
ЦСО «А» СБУ – Центр спеціальних операцій «Альфа» Служби безпеки України

РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Це дослідження Центру прав людини ZMINA охоплює період з 11 липня 2025 року по 31 травня 2026 року та аналізує 29 задокументованих випадків тиску на антикорупційних діячів та пов'язаних із ними осіб в Україні. З них 21 випадок стосувався детективів та інших працівників НАБУ, 4 — колишніх детективів НАБУ, 2 — громадських активістів, 1 — їх близьких осіб і 1 — свідка у справі антикорупційного діяча. Дослідження базується на свідченнях антикорупційних діячів, матеріалах судового моніторингу, правових висновках адвокатів, процесуальних документах і відкритих джерелах.

Зібрані дані свідчать про концентровану хвилю взаємопов'язаних кримінально-процесуальних, адміністративних, політичних та інформаційних впливів на осіб і структури, залучені до викриття топкорупції. Ключовим тригером ескалації стали розслідування НАБУ щодо представників вищого політичного керівництва. Зокрема, 22 червня 2025 року НАБУ повідомило про підозру ексвіцепрем'єру Олексію Чернишову, 15 липня 2025 року відбулися обшуки у колишнього заступника керівника Офісу Президента Ростислава Шурми, а також готувалося вручення підозри бізнесмену Тимурі Міндічу, якого пов'язують із найближчим оточенням президента.

На цьому тлі вже 11 липня 2025 року відбулися обшуки у Віталія Шабуніна — голови правління ГО «Центр протидії корупції», одного з ключових антикорупційних активістів, який на той час перебував на військовій службі, а 21 липня 2025 року відбулися синхронні обшуки більш ніж у п'ятнадцяти детективів НАБУ. Паралельно в медіапросторі системно поширювалися наративи про нібито «російський слід» у НАБУ та САП, а кульмінацією політичного тиску стало ухвалення Верховною Радою України у прискореному порядку правок до законопроєкту № 12414, які фактично підпорядковували НАБУ і САП Генеральному прокурору. Після суспільного та міжнародного тиску ці зміни були де-факто нівельовані законом № 4560-IX, що набув чинності 1 серпня 2025 року.

ОСНОВНІ ВИДИ ТИСКУ

У межах 29 випадків, задокументованих Центром прав людини ZMINA, зафіксовано кримінальні провадження щодо 28 антикорупційних діячів, близьких осіб і свідків, відкриті переважно за тяжкими статтями Кримінального кодексу України, зокрема 111 «Державна зрада», 111-2 «Пособництво державі-агресору», 114-1 «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань», 209 «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» і 368-5 «Незаконне збагачення». У 24 із 29 випадків проводилися обшуки; у 20 із 24 випадків обшуки здійснювалися як «невідкладні» без попередньої ухвали слідчого судді. У багатьох випадках кримінальні провадження були зареєстровані за 12–20 днів до проведення слідчих дій або навіть раніше. З огляду на це окремої оцінки потребує питання обґрунтованості застосування механізму невідкладного обшуку в кожному конкретному випадку.

Першим масштабним форматом тиску стали обшуки, затримання, вилучення техніки та застосування запобіжних заходів. 11 липня 2025 року проведено три обшуки без ухвали слідчого судді у справах, які стосувалися Віталія Шабуніна, — за місцем служби у Харківській області та за місцем реєстрації у Київській області, де перебували його дружина й діти; вилучено телефон і ноутбук Шабуніна, а також техніку членів його родини. Того ж дня обшук проведено у квартирі загиблого військовослужбовця Андрія Пільщикова («Джуса»), де раніше тимчасово перебував Шабунін. 21 липня 2025 року синхронні обшуки були проведені щонайменше щодо 19 детективів та інших працівників НАБУ та пов'язаних із ними осіб, зокрема Віктора Гусарова, Михайла Червякова, Руслана Магамедрасулова, Михайла Романюка, Валентина Шмітька та інших. У Руслана Магамедрасулова обшуки відбувалися щонайменше за трьома адресами, а також у помешканні його батьків і сестер; у Михайла Романюка — за чотирма адресами; у Валентина Шмітька — за трьома. У 12 випадках обшуки проводилися у приміщеннях, де особи фактично не проживали, зокрема у помешканні батьків, тестя, тещі, братів або сестер.

Другим ключовим інструментом став тиск через сам факт відкриття та здійснення кримінальних проваджень. У дослідженні зафіксовано, що стосовно детективів та інших працівників НАБУ, колишніх детективів, антикорупційних активістів та їхніх близьких осіб провадження розпочиналися

за найбільш тяжкими статтями (включно зі статтями 111, 111-2, 114-1, 209, 368-5 КК України), часто без достатньо індивідуалізованої доказової бази. У випадку детектива НАБУ Віктора Гусарова підозра за статтею 111 КК України значною мірою ґрунтувалася на матеріалах інших проваджень 2019–2022 років, які не були належним чином приєднані та не містили конкретизованих відомостей про його дії, що суперечить вимогам КПК України. Аналогічні підходи до формування підозр фіксуються і в інших провадженнях щодо антикорупційних діячів. Сукупно це створювало ситуацію, коли сам статус фігуранта у провадженні за статтями про державну зраду, сприяння державі-агресору, незаконне збагачення чи інші тяжкі злочини ставав самостійним чинником репутаційного й професійного тиску, навіть за відсутності переконливих доказів. Такий формат тиску застосовувався не лише до детективів НАБУ, а й до активістів, їхніх родичів і свідків.

Третім видом тиску став інституційний і політичний вплив. У задокументованих випадках кримінально-процесуальні дії щодо антикорупційних діячів (працівників антикорупційних органів, громадських активістів, журналістів-розслідувачів та інших осіб, залучених до антикорупційної діяльності) відбувалися паралельно з використанням інструментів політичного впливу — передусім змін до законодавства, парламентських процедур і рішень органів виконавчої влади, спрямованих на зміну правил функціонування антикорупційної системи, перегляд засад незалежності функціонування НАБУ і САП та підрив легітимності антикорупційної інфраструктури. Разом із кримінальними провадженнями це посилювало стримувальний ефект і створювало сигнал про можливість політичного втручання у діяльність незалежних антикорупційних органів.

Четвертим типом стали інформаційні кампанії. У медіа та анонімних телеграм-каналах із великими аудиторіями системно поширювалися наративи про нібито «російський слід» у НАБУ та САП, а також дискредитаційні матеріали щодо Віталія Шабуніна, ЦПК, керівників і детективів НАБУ та інших антикорупційних діячів. Інформаційний тиск супроводжував обшуки 11 і 21 липня 2025 року, окремі повідомлення про підозру та політичні рішення, створюючи для подальших силових і законодавчих кроків інформаційне виправдання та посилюючи стримувальний ефект для всього антикорупційного середовища.

КЛЮЧОВІ ПАТЕРНИ, ЩО СВІДЧАТЬ ПРО СИСТЕМНІСТЬ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Аналіз задокументованих випадків виявляє низку повторюваних схем, які вказують на системний характер тиску.

Перший — це виразна концентрація подій у часі: обшуки у Віталія Шабуніна 11 липня 2025 року, синхронні обшуки у детективів НАБУ 21 липня 2025 року, інформаційні кампанії та спроба законодавчого перепідпорядкування НАБУ і САП відбувалися в межах одного короткого періоду. Концентрація ключових епізодів упродовж кількох тижнів свідчить про політично й організаційно зумовлену хвилю впливу, а не про випадковий збіг окремих проваджень.

Другий патерн — спрямованість на вузьке коло осіб, пов'язаних із чутливими антикорупційними розслідуваннями. Найбільший масив випадків стосувався детективів НАБУ, колишніх детективів, громадських активістів, їхніх близьких осіб та свідків, тобто осіб, які безпосередньо або опосередковано могли впливати на розслідування топкорупції.

Третій патерн — комбінація кількох інструментів одночасно: обшуків, кримінальних проваджень, інформаційних кампаній і політичних рішень.

Четвертий — повторюваність однакових процесуальних дефектів: використання механізму «невідкладного» обшуку без достатніх підстав, синхронні слідчі дії за кількома адресами, вилучення техніки, що містить службову або приватну інформацію, проведення обшуків у помешканні родичів, а також формальний або недостатньо ефективний судовий контроль. Сукупно ці ознаки виходять за межі автономних рішень у межах окремих справ і вказують на координований характер тиску.

ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

У дослідженні проаналізовано дотримання ключових процесуальних стандартів у ході кримінального переслідування антикорупційних активістів, їхніх близьких осіб і свідків. Зокрема йдеться про стандарти обґрунтованої підозри; допустимості, належності, достовірності та достатності доказів; пропорційності втручання у права людини; ефективного судового контролю та поваги до людської гідності, які разом формують гарантії прав людини у кримінальному процесі.

Ці стандарти забезпечують законність, справедливість і ефективність кримінального провадження та мають застосовуватися у взаємозв'язку з іншими процесуальними гарантіями, такими, як презумпція невинуватості, право на захист і принцип правової визначеності.

Водночас результати аналізу свідчать про наявність проблем у їх практичному застосуванні, зокрема у частині належного обґрунтування підозри, якості та процесуальної форми доказів, а також забезпечення ефективного судового контролю. Ці недоліки створюють ризики формального підходу до ухвалення процесуальних рішень і призводять до необґрунтованого втручання у права особи.

ОЦІНКА ВІДПОВІДНОСТІ СТАНДАРТАМ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Задokumentовані практики містять ознаки порушення статей 3 «Заборона катувань», 5 «Право на свободу та особисту недоторканність», 6 «Право на справедливий суд», 8 «Право на повагу до приватного і сімейного життя» та 18 «Обмеження використання обмежень прав» Європейської конвенції з прав людини. Ризики, зокрема, виникають у випадках недостатнього обґрунтування або непропорційності затримання чи тримання під вартою (стаття 5), обмеження права на захист, порушення принципу рівності сторін або формального судового контролю (стаття 6), а також надмірного втручання у приватне життя під час обшуків і вилучення даних (стаття 8). Ключовим для цього дослідження є вимір статті 18 ЄКПЛ, який дозволяє оцінити, чи використовуються кримінально-процесуальні механізми не для легітимної мети, а для досягнення політичних чи інституційних цілей.

ВПЛИВ НА АНТИКОРУПЦІЙНУ СИСТЕМУ

Задokumentовані практики мали наслідки, що виходять далеко за межі індивідуальних випадків тиску і переслідування. Вони створили реальну загрозу інституційній незалежності НАБУ і САП, посилили ризики для осіб, які здійснюють антикорупційну діяльність, а також сформували середовище правової невизначеності для всіх, хто працює з чутливими антикорупційними розслідуваннями.

Спроба законодавчого перепідпорядкування НАБУ і САП через правки до початкової версії законопроекту № 12414 показала, що навіть за наявності формально створеної антикорупційної інфраструктури її незалежність залишається політично вразливою. Той факт, що законодавчі зміни були ухвалені протягом одного дня, а їх подальше скасування стало можливим лише після масових протестів і тиску міжнародних партнерів, свідчить про крихкість інституційних гарантій.

На рівні повсякденної практики це може призводити до самоцензури, відмови від активних кроків у чутливих провадженнях, ослаблення довіри до державних інституцій та зниження спроможності антикорупційної системи виконувати своє базове завдання — забезпечувати невідворотність відповідальності за топкорупцію. У ширшому сенсі йдеться про структурний вплив на верховенство права, європейський курс України та довіру міжнародних партнерів до незворотності антикорупційної реформи.

Сукупність 29 задokumentованих випадків, їхня концентрація у часі, спрямованість на осіб, пов'язаних із розслідуванням топкорупції, повторюваність процесуальних дефектів, поєднання кримінально-процесуального, політичного та інформаційного тиску, а також спроба законодавчого обмеження незалежності НАБУ і САП дають підстави стверджувати, що у 2025-2026 роках в Україні сформувалася тенденція до системного тиску на антикорупційних діячів, включаючи співробітників державних антикорупційних інституцій, а також активістів громадянського суспільства. Характер цього тиску, його координація, масштаб і наслідки дозволяють також говорити про наявність ознак політичної вмотивованості, зокрема через спрямованість на ослаблення антикорупційного сектору та вплив на його спроможність розслідувати і викривати топкорупцію.

Особливість цього тиску полягає в тому, що він реалізується переважно через формально легальні механізми — кримінальні провадження, обшуки, запобіжні заходи, парламентські процедури, публічні комунікації державних органів. Саме це робить його особливо небезпечним: зовні правомірні інструменти починають працювати як засоби стримування, дискредитації та підпорядкування антикорупційної інфраструктури політичній логіці, що становить пряму загрозу верховенству права та демократичному розвитку України.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

ПРЕЗИДЕНТУ УКРАЇНИ:

1. Своєчасно вносити подання та здійснювати призначення в межах своїх повноважень, що впливають на незалежну роботу антикорупційних і судових інституцій.
2. Утримуватися від заяв і дій, що можуть впливати на конкретні провадження чи підіривати незалежність суду.

ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ:

1. Внести до тих профільних законів, де відповідних положень немає, зміни, що закріплюють участь міжнародних експертів у конкурсних комісіях з добору керівництва антикорупційних органів та в органах суддівського врядування на постійній основі та з вирішальним правом голосу, не допускаючи її автоматичного припинення після першого складу комісій, як гарантію незалежності та доброчесності призначень і запобіжник проти політичного впливу на ці органи.
2. Розробити і внести до КПК України зміни, що гарантують участь особи, в якій проведено обшук, та її захисника в розгляді клопотання про дозвіл на обшук, проведений без ухвали слідчого судді.
3. Врегулювати діяльність анонімних телеграм-каналів у частині прозорості володіння та відповідальності за поширення неправдивої інформації, з дотриманням стандартів свободи вираження поглядів.

КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ:

1. Доручити уповноваженому органу (зокрема, НАЗК) розроблення державної політики захисту осіб, які здійснюють антикорупційну та правозахисну діяльність, і затвердити її. Передбачити в ній механізм реагування на випадки тиску та відповідальний орган. Забезпечити періодичне звітування про виконання.

ОРГАНАМ ПРАВОПОРЯДКУ ТА ПРОКУРАТУРИ (ОФІСУ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА, ДЕРЖАВНОМУ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ, СЛУЖБІ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ):

1. Здійснювати процесуальні та оперативно-розшукові дії з повагою до прав кожної особи, яку вони зачіпають, включно з членами родини та третіми особами, не допускаючи вилучення техніки й носіїв із приватною інформацією осіб, які не мають процесуального статусу у справі, та проведення обшуків у спосіб і час, що створюють загрозу правам і безпеці осіб.
2. Дотримуватися принципів законності й пропорційності, зокрема за умов воєнного стану, і не допускати поводження, що принижує гідність.
3. Забезпечувати документування підстав дій та їх доступність для перевірки й оскарження.
4. Утримуватися від порушення презумпції невинуватості, зокрема від поширення імен підозрюваних і матеріалів обшуків до завершення розслідування.
5. Не допускати використання мобілізаційних чи інших адміністративних процедур як засобу впливу на свідків, потерпілих та інших учасників кримінального провадження з метою отримання потрібних показань або іншого впливу на їхню позицію.

6. Не допускати дискримінації за ознакою етнічного походження, не використовувати походження особи, проживання її родичів на тимчасово окупованих територіях України, наявність у них документів РФ чи контактів із іноземцями для публічних обвинувачень осіб та підстав для процесуальних дій (наприклад, затримання).

ОФІСУ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА:

1. Запровадити обов'язкову документовану перевірку прокурором підстав невідкладності кожного обшуку без ухвали слідчого судді.
2. Забезпечити, щоб процесуальне керівництво не використовувалося для санкціонування чи спрямування слідчих дій із порушенням прав осіб, а прокурори несли відповідальність за законність дій, що здійснюються під їх керівництвом.
3. Розглядати заяви про тиск і порушення прав у визначений строк, за результатом розгляду виносити письмове вмотивоване рішення.

ДЕРЖАВНОМУ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ:

1. Як органу, уповноваженому розслідувати злочини, вчинені працівниками правоохоронних органів, забезпечити ефективне, незалежне й невідкладне розслідування всіх фактів неналежного поведіння, катувань і заподіяння тілесних ушкоджень під час затримань та обшуків, із прийняттям процесуального рішення, що підлягає оскарженню.
2. Забезпечити медичне освідчування особи та фіксацію підстав застосування сили в кожному випадку як передумову такого розслідування.
3. Утримуватися від непропорційних силових дій під час власних слідчих дій.

СЛУЖБІ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ:

1. Виключити залучення підрозділів спеціального призначення та застосування демонстративних силових заходів під час слідчих дій за відсутності обґрунтованих підстав вважати, що особа чинитиме збройний опір або становитиме загрозу безпеці.
2. Запровадити внутрішнє реагування на витоки даних досудового розслідування та можливі зловживання.

СУДОВИМ ОРГАНАМ:

1. Забезпечити змістовний, а не формальний судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.
2. Не допускати тримання під вартою без достатніх підстав і дієво реагувати на випадки позбавлення свободи без належного процесуального оформлення.
3. Забезпечити реальну участь сторони захисту в постфактум судовому контролі за арештом майна.

МІНІСТЕРСТВУ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ:

1. Забезпечити кожній взятій під варту особі доступ до незалежного медичного огляду та своєчасної медичної допомоги, не допускаючи її ненадання як засобу тиску чи покарання.
2. Провести перевірку умов тримання та медичного забезпечення в Київському слідчому ізоляторі, де зафіксовано відповідні порушення, та усунути виявлені невідповідності стандартам гуманного поведіння.

3. Забезпечити безперешкодний доступ Національного превентивного механізму та моніторингових місій до місць несвободи.

МЕДІА:

1. Дотримуватися стандартів точності, перевірки фактів і балансу.
2. Утримуватися від відтворення неперевіреної або маніпулятивної інформації, що може бути частиною дискредитаційних кампаній.
3. Дотримуватися презумпції невинуватості, висвітлюючи заяви правоохоронних органів із чітким позначенням процесуального статусу осіб (підозрюваний, обвинувачений) і не подаючи непідтверджені обвинувачення як встановлені факти до вироку суду.

МІЖНАРОДНИМ ОРГАНІЗАЦІЯМ:

1. Враховувати стан дотримання Україною прав людини й гарантій захисту осіб, залучених до антикорупційної та правозахисної діяльності, в оцінках прогресу в межах переговорного процесу.
2. Відображати задокументовані випадки порушень і тиску у відповідних моніторингових звітах і порушувати їх у діалозі з українською владою.

ВСТУП

У 2025–2026 роках питання незалежності антикорупційної системи України знову опинилося в центрі суспільної, правової та політичної уваги. Події цього періоду актуалізували питання про межі допустимого втручання держави у діяльність антикорупційних діячів та інституцій і про стійкість створеної після Революції Гідності системи запобігання та протидії топкорупції.

Особливої ваги ця тема набуває в умовах європейської інтеграції України. Ухвалена у 2025 році Дорожня карта з верховенства права, виконання заходів якої є передумовою просування переговорного процесу за кластером «Основи процесу вступу до ЄС» (Fundamentals), прямо пов’язує поступ України з належним функціонуванням інституцій верховенства права та посиленням спроможності антикорупційних органів¹. У цій рамці будь-які практики, що можуть свідчити про тиск на НАБУ, САП, ВАКС, антикорупційних активістів чи інших учасників антикорупційної діяльності, мають значення для внутрішньої політики, довіри до незворотності антикорупційної реформи, а також виконання Україною зобов’язань перед ЄС.

Це дослідження покликане з’ясувати, чи становлять зафіксовані випадки впливу на антикорупційних діячів сукупність ізольованих епізодів, чи свідчать про наявність повторюваної практики з ознаками системного тиску та політичної вмотивованості. Для цього проведено аналіз задокументованих Центром прав людини ZMINA випадків кримінально-процесуального, інституційного, політичного та інформаційного впливу на антикорупційних діячів у період з липня 2025 року по травень 2026 року.

Дослідження також має на меті оцінити відповідність задокументованих дій і рішень вимогам національного законодавства та стандартам Європейської конвенції з прав людини, а також визначити їх можливий вплив на інституційну незалежність антикорупційної системи, верховенство права та демократичний розвиток України. У цьому сенсі воно спрямоване на виявлення ширших закономірностей, що мають значення для державної політики, правозахисної адвокації та європейського курсу України.

¹ Дорожня карта з питань верховенства права, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.05.2025 № 475-р: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2025-%D1%80#Text>

МЕТОДОЛОГІЯ

Дослідження, проведене Центром прав людини ZMINA, ґрунтується на аналізі випадків тиску на антикорупційних діячів, включаючи співробітників державних органів і громадських активістів, їхніх близьких та осіб, які сприяють захисту антикорупційних діячів, що мали місце в Україні протягом 2025–початку 2026 року. Тиск проявлявся у діях або бездіяльності органів державної влади, посадових осіб чи інших суб'єктів, що шляхом кримінально-процесуальних, адміністративних, інформаційних або інших впливів спрямовані на зміну або стримування діяльності таких осіб, зокрема шляхом створення для них негативних правових, професійних або особистих наслідків, обмеження їхніх прав і свобод чи формування стримувального ефекту щодо подальшої діяльності.

У цьому дослідженні для позначення осіб, які професійно або в межах громадської діяльності здійснюють викриття, запобігання, розслідування чи публічний контроль корупції, використовується узагальнений термін «антикорупційні діячі». До цієї категорії належать працівники(-ці) антикорупційних органів (детективи та інші працівники НАБУ, прокурори САП), журналіст(к)и-розслідувачі(-ки), громадські активіст(к)и, правозахисники(-ці) та експерт(к)и, чия діяльність спрямована на забезпечення доброчесності у публічному управлінні. Також у дослідженні аналізуються випадки тиску на їхніх близьких осіб (зокрема, батьків, дружин, чоловіків, дітей, братів, сестер), та осіб, що сприяють захисту антикорупційних діячів (адвокатів, свідків), адже здійснений на оточення тиск впливає на антикорупційних діячів, оскільки створює стримувальний ефект для ведення антикорупційної діяльності.

Методологічний підхід поєднує документування фактів тиску і переслідування, їхню верифікацію на основі кількох незалежних джерел, порівняльний аналіз задокументованих випадків та правову оцінку дій державних органів крізь призму національного законодавства і положень Європейської конвенції з прав людини. Це забезпечує встановлення фактичних обставин, виявлення повторюваних практик і їх кваліфікацію з погляду стандартів прав людини, зокрема для визначення ознак системних порушень.

Аналіз індивідуальних випадків і процесуальних рішень здійснюється у зіставленні з вимогами законодавства та правовими гарантіями. Додатково застосовується порівняння між випадками для виявлення повторюваних інструментів тиску та оцінки їх системності. Такий підхід дозволяє інтерпретувати окремі події не як ізольовані інциденти, а як елементи узгоджених практик, і сформулювати висновки щодо наявності або відсутності системного тиску.

Під системним тиском у цьому дослідженні розуміється сукупність повторюваних, взаємопов'язаних або скоординованих форм впливу, що мають стійкий характер, реалізуються через різні інституційні механізми та виходять за межі поодиноких інцидентів, створюючи загрозу функціонуванню антикорупційної інфраструктури.

Дослідження здійснене в умовах повномасштабної війни Росії проти України та дії правового режиму воєнного стану. У задокументованих випадках зафіксовано застосування процесуальних механізмів із відкладеним судовим контролем, зокрема проведення слідчих дій без попередньої санкції суду. З огляду на характер таких процесуальних рішень дослідження зосереджується на перевірці обґрунтованості втручання, їхньої необхідності та пропорційності, зокрема у частині застосування запобіжних заходів, доказового обґрунтування та дій під час та після затримань і обшуків, а також дотримання національних стандартів здійснення кримінального провадження.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є комплексний аналіз і правова оцінка кримінальних проваджень щодо антикорупційних діячів у 2025–2026 роках для виявлення ознак неправомірного тиску, порушень прав людини та гарантій справедливого судочинства, визначення їхнього можливого системного характеру, а також розроблення рекомендацій щодо посилення механізмів захисту та запобігання переслідуванню антикорупційних діячів в Україні.

ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Досягнення поставленої мети дослідження передбачало виконання таких завдань:

1. Описати та систематизувати індивідуальні випадки, що містять ознаки можливого тиску на антикорупційних діячів протягом 11 місяців – з липня 2025 по травень 2026 року – із фіксацією ключових обставин, хронології подій та залучених до випадку сторін.
2. Проаналізувати характер і правомірність процесуальних дій у задокументованих випадках для визначення ймовірних механізмів тиску або зловживань у задокументованих випадках, зокрема можливі зловживання або порушення під час здійснення слідчих (розшукових) та процесуальних дій, запобіжні заходи, публічні заяви посадових осіб і супровідні інформаційні кампанії, та оцінити їхню системність.
3. Оцінити відповідність рішень, дій і бездіяльності органів розслідування та судів у задокументованих випадках стандартам національного законодавства щодо здійснення кримінального провадження на основі правового аналізу випадків кримінального переслідування антикорупційних діячів, громадських активістів(-ок).
4. Оцінити відповідність дій та рішень державних органів у задокументованих випадках положенням ЄКПЛ з урахуванням релевантної практики ЄСПЛ.
5. Сформулювати висновки та рекомендації для органів державної влади, міжнародних партнерів і правозахисної спільноти, спрямовані на усунення виявлених порушень, запобігання їх повторенню та посилення гарантій незалежності антикорупційних діячів і інституцій та дотримання прав осіб, які здійснюють антикорупційну діяльність, навіть за чинних обмежень воєнного стану.

ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Об'єктом дослідження є дії та процесуальні рішення органів досудового розслідування, прокуратури та судів у кримінальних провадженнях щодо антикорупційних діячів в Україні у 2025–2026 роках. Аналіз охоплює повідомлення про підозру, застосування та продовження запобіжних заходів, обшуки й інші слідчі та процесуальні дії, а також здійснення судового контролю. Окремо розглядаються пов'язані публічні комунікації та інформаційні кампанії, які можуть впливати на антикорупційну діяльність, професійну незалежність і права відповідних осіб, включаючи презумпцію невинуватості, а також мати ознаки вибірковості, непропорційності або відхилення від належних правових процедур.

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Предметом дослідження є конкретні форми, механізми та наслідки можливого тиску на антикорупційних діячів, зокрема:

- кримінальні провадження та пов'язані з ними слідчі й процесуальні дії (затримання, обшуки, допити, тимчасові доступи, арешти майна, застосування запобіжних заходів) на предмет відповідності дій та рішень органів досудового розслідування, прокуратури та суду нормам національного законодавства та стандартам ЄКПЛ із урахуванням практики ЄСПЛ;
- закономірності та повторювані підходи в ухваленні й перегляді процесуальних рішень прокурорів, слідчих суддів і суддів, зокрема щодо обґрунтованості підозр, обрання та продовження запобіжних заходів та ефективності судового контролю;
- роль інформаційного супроводу та публічних заяв посадових осіб як інструменту тиску, його синхронність із процесуальними діями та вплив на антикорупційне середовище;
- наслідки переслідувань для осіб, щодо яких вони здійснюються, а також для функціонування антикорупційних інституцій і сектору загалом.

Предмет дослідження охоплює як індивідуальний вимір (конкретні випадки та порушення), так і узагальнений вимір (повторювані та системні ознаки переслідувань), що дозволяє оцінити зафіксовані випадки у ширшому правовому та інституційному контексті.

ЗАСТОСОВАНІ МЕТОДИ ТА СТРУКТУРА ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження побудоване як поетапний аналіз задокументованих випадків тиску на антикорупційних діячів із подальшим правовим аналізом. Підхід обрано з огляду на предмет дослідження – практики, які реалізуються через конкретні кримінальні провадження, процесуальні рішення та судові дії, й не можуть бути належно оцінені поза контекстом індивідуальних справ.

Базовою одиницею аналізу є індивідуальний задокументований випадок, що охоплює сукупність слідчих, процесуальних і судових дій та рішень щодо конкретної особи або групи осіб, пов'язаних з антикорупційною діяльністю. Загалом у межах дослідження проаналізовано 29 індивідуальних випадків – 21 щодо керівників, детективів та інших працівників НАБУ, 4 – щодо колишніх детективів НАБУ, 2 – щодо громадських активістів, 1 – щодо близьких осіб антикорупційних діячів, 1 – щодо свідка у справі антикорупційного діяча.

ВИБІР ВИПАДКІВ ОБГРУНТОВУЄТЬСЯ НИЗКОЮ КРИТЕРІЇВ.

По-перше, до аналізу включено лише ті випадки, в яких втручання правоохоронних органів безпосередньо стосувалося осіб, залучених до антикорупційної діяльності — як у статусі працівників НАБУ, так і громадських активістів(-ок), свідків або їхніх близьких осіб, дії щодо яких могли впливати на основних суб'єктів розслідувань. Це дозволяє зосередитися саме на тих ситуаціях, де існує зв'язок між процесуальними заходами та виконанням антикорупційних функцій.

По-друге, всі 29 випадків розгорнулися протягом одного безперервного періоду — від другої половини 2025 року й у 2026 році, — утворивши зосереджений у часі масив подій. Така концентрація в часі дає підстави розглядати їх у спільному контексті політичних та інституційних процесів цього року.

По-третє, до вибірки включено випадки, що супроводжувалися обшуками, затриманнями, застосуванням запобіжних заходів, вилученням майна, дискредитаційними атаками у медіа, що потребувало оцінки з позиції дотримання прав людини. Таким чином, предметом аналізу стали не будь-які кримінальні провадження, а випадки, в яких процесуальні дії супроводжувалися потенційно суттєвими наслідками для прав, професійної діяльності чи репутації відповідних осіб.

По-четверте, кожен випадок підтверджується наявними матеріалами — процесуальними документами, судовими рішеннями, протоколами, заявами сторін або публічними повідомленнями державних органів. Це забезпечувало можливість правової оцінки на основі фактів, які можна перевірити.

По-п'яте, вибірка охоплює різні групи осіб (детективи, активіст(к)и, їхні близькі особи, свідки), що дозволяє порівняти характер втручання залежно від статусу та ролі у конкретному провадженні й встановити, чи мають такі дії спільні риси незалежно від процесуального статусу особи. Сформована вибірка є релевантною для оцінки наявності повторюваних елементів втручання та дозволяє дослідити, чи мають задокументовані випадки ознаки узгоджених практик і системного характеру.

Для кожного випадку здійснювалося структуроване документування хронології подій, змісту процесуальних рішень, ролі органів досудового розслідування, прокуратури та судів, а також наслідків цих дій для професійної діяльності та правового становища особи.

Документування випадків здійснювалося на основі відкритих джерел, свідчень антикорупційних діячів і результатів відвідувань судових засідань. Уся інформація структурувалася за уніфікованими параметрами, що забезпечило порівнюваність даних між різними випадками та можливість їх подальшого узагальнення.

Аналіз випадків здійснювався відповідно до структури дослідження і включав: хронологічний опис і контекст задокументованих подій; порівняльний аналіз застосованих механізмів тиску; правову оцінку дій державних органів у розрізі національного законодавства та положень ЄКПЛ.

Правовий аналіз стандартів національного законодавства виконувався із застосуванням комплексного підходу, що поєднує нормативно-правовий, практико-орієнтований та порівняльний методи. Оцінка здійснювалася крізь призму відповідності дій, рішень і бездіяльності органів досудового розслідування та слідчих суддів національним процесуальним стандартам, сформованим у Конституції України, Кримінальному процесуальному кодексі України та практиці їх застосування. Особлива увага приділялася перевірці дотримання стандартів обґрунтованості підозри, допустимості та належності доказів, пропорційності втручання у право власності, ефективного судового контролю та поваги до людської гідності.

Для оцінки відповідності дій державних органів стандартам ЄКПЛ застосовувався аналіз із використанням релевантної практики ЄСПЛ, зокрема щодо заборони нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження (стаття 3), права на свободу та особисту недоторканність (стаття 5), права на справедливий суд (стаття 6), права на повагу до приватного і сімейного життя (стаття 8), а також заборони використання обмежень прав і свобод для цілей, не передбачених Конвенцією (стаття 18). Аналіз здійснювався з урахуванням умов воєнного стану та меж допустимого обмеження прав у світлі практики ЄСПЛ.

ДЖЕРЕЛА ДАНИХ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження ґрунтується на аналізі матеріалів, задокументованих і верифікованих у межах діяльності Центру прав людини ZMINA, а також на інформації з відкритих і професійних джерел, що використовувалися для підтвердження фактів і контекстуалізації подій.

Основу дослідження становлять відкриті джерела інформації, зокрема матеріали медіа, офіційні повідомлення правоохоронних органів і органів прокуратури, судові рішення, оприлюднені в Єдиному державному реєстрі судових рішень, публічні заяви посадових осіб, а також інші публічно доступні матеріали, що мають значення для реконструкції хронології подій та аналізу інформаційного супроводу задокументованих випадків. Водночас не всі ухвали оприлюднено в ЄДРСР, а відомості про зміст окремих судових рішень надано адвокатами, які здійснюють захист антикорупційних діячів.

Також використано матеріали задокументованих випадків, які включали процесуальні документи та інші джерела, що дозволяли відтворити перебіг слідчих і процесуальних дій (обшуків, затримань, застосування та продовження запобіжних заходів, інших заходів забезпечення кримінального провадження), реконструювати хронологію подій, встановити залучені органи досудового розслідування, прокуратури та суди, а також проаналізувати ухвалені ними рішення. Додатковим джерелом верифікації інформації стали протоколи судового моніторингу, підготовлені моніторками Центру прав людини ZMINA під час відвідування судових засідань.

Окремою групою джерел є юридичні аналізи та правові висновки, підготовлені адвокатами, які безпосередньо здійснюють захист підозрюваних, обвинувачених у відповідних кримінальних провадженнях. Такі матеріали використовувалися для правового аналізу кримінально-правової кваліфікації, обґрунтованості підозр і доказової бази, законності затримань, обшуків, арештів майна і застосування запобіжних заходів, а також дій слідчих, прокурорів і суддів з погляду дотримання норм національного законодавства та стандартів прав людини.

Усі використані матеріали проходили перевірку з кількох джерел. Відомості, які можуть містити таємницю досудового розслідування, використовувалися виключно в тій частині, в якій вони були оприлюднені під час судових засідань або в офіційних публічних джерелах.

ЧАСОВІ МЕЖІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження охоплює період 11 місяців – з липня 2025 року по травень 2026 року. Початковою точкою дослідження обрано 11 липня 2025 року – дату першого задокументованого кримінального провадження та слідчих дій щодо антикорупційного діяча. Кінцеву межу дослідження визначено травнем 2026 року з метою охоплення подальшого перебігу зазначених кримінальних проваджень, судових рішень та їхніх наслідків. Події поза зазначеними часовими межами аналізуються виключно в обсязі, необхідному для пояснення контексту задокументованих випадків.

ТЕРИТОРІАЛЬНІ МЕЖІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження здійснюється в межах території України, на якій органи державної влади реалізують свої повноваження відповідно до національного законодавства. До сфери аналізу включено слідчі, процесуальні та судові дії, які здійснювалися органами державної влади України на підконтрольних Україні територіях та в межах юрисдикції національної правової системи.

Дослідження не охоплює тимчасово окуповані території України, оскільки на цих територіях не здійснюються слідчі, процесуальні та судові дії органів державної влади України в межах національної правової системи, що унеможлиблює їх аналіз за методологією цього дослідження.

Територіальний фокус визначається місцем здійснення слідчих, процесуальних і судових дій у конкретних випадках і не обмежується окремими регіонами, оскільки зафіксовані практики мають міжрегіональний характер і пов'язані з діяльністю центральних органів державної влади.

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕЖІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інституційні межі дослідження визначаються колом органів державної влади та їх посадових осіб, дії та рішення яких безпосередньо аналізуються у межах випадків, а саме:

- органи досудового розслідування, зокрема Служба безпеки України, Державне бюро розслідувань та інші правоохоронні органи;
- органи прокуратури, включно з Офісом Генерального прокурора, які здійснюють процесуальне керівництво та підтримання публічного обвинувачення;
- суди загальної юрисдикції та слідчі судді, які ухвалювали процесуальні рішення у відповідних кримінальних провадженнях.

У межах дослідження також аналізується взаємодія зазначених органів і суб'єктів між собою та їхні публічні комунікації, у тій частині, в якій вони мають значення для оцінки дотримання прав людини, стандартів справедливого суду та принципу верховенства права.

ОБМЕЖЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Дослідження має низку об'єктивних обмежень, зумовлених як специфікою предмета аналізу, так і контекстом, у якому воно проводиться. По-перше, дослідження ґрунтується на аналізі задокументованих Центром прав людини ZMINA випадків переслідування антикорупційних діячів, які розслідували корупцію на найвищому рівні (топкорупцію), і не претендує на вичерпне охоплення всіх можливих випадків тиску або переслідування, що могли мати місце у зазначений період. Вибірка випадків формується на основі наявних документальних матеріалів і доступу до інформації, що піддається перевірці.

По-друге, аналіз здійснюється переважно на основі відкритих джерел, процесуальних документів, свідчень антикорупційних діячів, протоколів судового моніторингу, юридичних висновків адвокатів.

Дослідження не передбачає доступу до повного масиву матеріалів досудового розслідування, які не були публічно розкриті або досліджені в судових засіданнях. У зв'язку з цим оцінка окремих аспектів провадження здійснюється в межах наявної та перевіреної інформації.

По-третє, дослідження не має на меті встановлення кримінальної відповідальності конкретних осіб або оцінку винуватості чи невинуватості підозрюваних і обвинувачених. Аналіз зосереджується виключно на оцінці дій державних органів з погляду дотримання процесуальних гарантій, національного законодавства та міжнародних стандартів прав людини.

Окремим обмеженням є вплив правового режиму воєнного стану, який передбачає можливість застосування спеціальних процесуальних механізмів та обмежень прав. Дослідження враховує цей контекст, однак не виходить із презумпції допустимості будь-яких обмежень лише з огляду на воєнний стан. Навпаки, аналіз спрямований на перевірку того, чи відповідали такі обмеження вимогам законності, необхідності та пропорційності.

Крім того, юридичні аналізи та висновки адвокатів, які використовуються у дослідженні, розглядаються як фахова позиція сторони захисту і не сприймаються як самостійний доказ порушень без підтвердження з інших джерел. Усі висновки формуються на основі сукупності матеріалів та їх перехресної перевірки.

Зазначені обмеження не нівелюють отриманих результатів, але визначають межі інтерпретації висновків дослідження та мають враховуватися під час їх використання у правозахисній, аналітичній або адвокаційній діяльності.

ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ТА КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ

Проведення дослідження ґрунтується на дотриманні базових етичних принципів правозахисної діяльності, зокрема принципів добросовісності, точності, мінімізації шкоди та поваги до прав і гідності осіб, які стали об'єктами переслідування. Усі аналітичні висновки формувалися на основі перевірених фактів і документально підтвердженої інформації, без спотворення обставин або вибіркового використання даних. У межах дослідження не використовувалася інформація, отримана з порушенням законодавства або шляхом втручання у приватне життя осіб. Дані, що можуть містити чутливу інформацію або відомості, здатні завдати шкоди безпеці осіб, їхнім родинам чи професійній діяльності, оброблялися з особливою обережністю та використовувалися лише в обсязі, необхідному для досягнення цілей дослідження.

Дослідження не передбачає розголошення відомостей, що становлять таємницю досудового розслідування, за винятком інформації, яка була публічно оголошена під час судових засідань, оприлюднена в офіційних джерелах або озвучена посадовими особами у публічному просторі. Дослідження спрямоване на аналіз дій державних органів та інституцій і не має на меті персоналізацію відповідальності поза межами правового аналізу. Виклад матеріалу здійснюється у спосіб, що відповідає стандартам професійної етики та не створює додаткових ризиків для учасників процесів або третіх осіб.

Дослідження містить фотоматеріали, зафіксовані у межах задокументованих випадків, зокрема зображення тілесних ушкоджень, завданих антикорупційним діячам під час затримань або інших процесуальних дій. Такі матеріали використовуються виключно з метою документування фактів і правозахисного аналізу. З огляду на їх чутливий характер, вони можуть бути емоційно складними для сприйняття окремими читачами.

ГЛОСАРІЙ

Належна правова процедура

здійснення кримінального провадження у спосіб, що відповідає вимогам Конституції України, КПК України та міжнародним стандартам здійснення кримінального провадження.

Негласні слідчі (розшукові) дії

різновид слідчих дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню. До них належать такі: аудіо-, відеоконтроль особи; арешт, огляд і виїмка кореспонденції; зняття інформації з електронних комунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем; обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу); спостереження за особою, річчю або місцем; моніторинг банківських рахунків; аудіо-, відеоконтроль місця; контроль за вчиненням злочину; виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Переслідування

використання кримінально-правових, процесуальних, адміністративних або інших заходів щодо особи з метою обмеження її діяльності, залякування чи покарання за професійну або громадську антикорупційну діяльність, зокрема у випадках вибіркового, непропорційного застосування правових механізмів або зловживання ними.

Позитивні обов'язки держави

обов'язки державних органів вживати активних заходів для забезпечення прав людини, зокрема щодо охорони життя і здоров'я, належних умов утримання, доступу до медичної допомоги та захисту осіб, які перебувають під контролем держави.

Правова визначеність

складова верховенства права, що передбачає чіткість, передбачуваність і несуперечливість процесуальних рішень та їх наслідків для особи.

Процесуальна форма

встановлений кримінальним процесуальним законом порядок здійснення процесуальних дій і рішень.

Процесуальний примус

застосування до особи процесуальних заходів впливу фізичного чи психологічного характеру, що застосовуються уповноваженими органами держави з метою забезпечення належної процесуальної поведінки учасників кримінального провадження, виконання процесуальних обов'язків, запобігання перешкоджанню кримінальному провадженню та досягнення його завдань, і які пов'язані з тимчасовим обмеженням прав і свобод особи.

Речові докази

матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди, містять інші відомості про обставини кримінального правопорушення або були об'єктом кримінально протиправних дій.

Слідчі (розшукові) дії

регламентовані кримінальним процесуальним законом процесуальні дії сторони обвинувачення, спрямовані на збирання (закріплення) або перевірку вже отриманих досудових доказів у конкретному кримінальному провадженні. До них належать: допит, зокрема одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб, допит у режимі відеоконференції; пред'явлення для впізнання: особи, речей, трупа; обшук; огляд: місця події, місцевості, приміщень, житла чи іншого володіння особи, речей та документів, трупа, пов'язаного з ексгумацією, місця вчинення кримінального правопорушення; слідчий експеримент; освідчування особи; залучення експерта та проведення експертизи.

Сторона захисту	підозрюваний, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, їхні захисники та законні представники.
Сторона обвинувачення	слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор.
Судовий контроль	діяльність слідчого судді або суду, спрямована на реальну перевірку законності, обґрунтованості, необхідності та пропорційності обмеження прав людини у кримінальному провадженні.
Топкорупція	корупційні дії, які вчиняють високопосадовці держави, тобто особи, що посідають найвищі або особливо відповідальні посади та мають значний вплив на ухвалення державних рішень.

Акція протесту проти обмеження повноважень НАБУ і
САП, Київ, 24 липня 2025 року. Фото: Інна Варениця

КОНТЕКСТ ПОДІЙ

Революція Гідності 2013–2014 років, що почалася як протест проти відмови уряду підписати Угоду про асоціацію з ЄС, стала моментом вибору України на користь європейського курсу. Українське суспільство відкинуло модель, у якій корупція, вибіркове правосуддя та зрощення політики з великим бізнесом визначали функціонування держави, і сформувало запит на реформи, засновані на прозорості, демократії, верховенстві права та притягненні топкорупціонерів до відповідальності².

Після повалення режиму Януковича боротьба з корупцією вперше отримала статус одного з пріоритетних напрямів державної політики, що відобразилося у створенні спеціалізованих антикорупційних інституцій за підтримки міжнародних партнерів. У 2015 році запрацювали Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), а у 2019 році – Вищий антикорупційний суд (ВАКС) з виключною юрисдикцією щодо справ НАБУ і САП. Водночас від самого початку ці органи діяли в умовах системного інституційного спротиву з боку частини «старої» правоохоронної системи та політичних еліт.

Нові антикорупційні органи працювали поряд із традиційними правоохоронними структурами – Генеральною прокуратурою України (ГПУ), Службою безпеки України (СБУ), поліцією, де частина керівництва та прокурорів сприймала їх як загрозу своїм повноваженням і усталеним практикам. Уже у 2016 році це вилилося у відкритий конфлікт між НАБУ та ГПУ, що проявився у спробах обшуків у приміщеннях Бюро³, втручанні у його оперативно-технічну діяльність і силовому затриманні працівників⁴, які здійснювали негласне спостереження за прокурорами. НАБУ кваліфікувало такі дії як незаконне втручання та спробу залякати детективів, які розслідували зловживання в самій прокуратурі.

Окремим епізодом стало кримінальне провадження ГПУ проти НАБУ у справі про хабарництво київських податківців. Під час розслідування у 2016 році НАБУ провели обшук в офісі адвоката Сергія Тарасюка та вилучили його адвокатське дос'є й техніку. Національна асоціація адвокатів України заявила⁵, що обшук проведено з порушенням гарантій адвокатської діяльності, звернулася до ГПУ, і та відкрила кримінальне провадження щодо працівників НАБУ за втручання в діяльність адвоката. Натомість НАБУ наполягало, що діяло в межах закону і розцінювало цей епізод як ще один спосіб тиску на Бюро через використання дисциплінарних та кримінальних інструментів проти його співробітників.

У 2017 році конфлікт між новоствореними антикорупційними органами та «старою» правоохоронною системою загострився через зрив СБУ та ГПУ спецоперації НАБУ з агентом під прикриттям у Державній міграційній службі⁶. Генеральний прокурор Юрій Луценко публічно заявив про «незаконні методи» НАБУ, тоді як Бюро у спеціальній заяві назвало дії СБУ та ГПУ спланованою диверсією проти антикорупційної діяльності.

У 2018–2019 роках конфлікти навколо антикорупційної системи набули структурованого політичного та законодавчого виміру. У ВРУ реєструвалися ініціативи, які спрощували процедуру звільнення директора НАБУ або посилювали вплив Генерального прокурора та інших органів на діяльність Бюро. Фігура директора НАБУ Артема Ситника, який очолював Бюро з 2015 по 2022 рік, окремо опинилася в центрі політичних атак після того, як суд у 2019 році визнав його винним у адміністративному правопорушенні, пов'язаному з недотриманням обмежень щодо отримання подарунків. Це стало підставою для внесення Ситника до Реєстру корупціонерів НАЗК і використовувалося для обґрунтування спроб ініціювати його відставку⁷.

Пізніше, у 2025 році ЄСПЛ у справі «Ситник проти України» визнав, що адміністративне провадження проти директора НАБУ та його подальше включення до Реєстру корупціонерів супроводжувалося серйозними порушеннями права на справедливий суд і повагу до приватного життя, а сукупні обставини справи свідчили про переважно несумлінну мету — підірвати його професійної та моральної репутації як високопосадовця у сфері боротьби з корупцією⁸. Це рішення поставило під сумнів легітимність використаних у 2018–2019 роках інструментів тиску і водночас виявило системні

3 Генпрокуратура приходила з обшуком у НАБУ / BBC News Україна, 04.08.2016: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/08/160805_nabu_gpu_vs

4 Протистояння ГПУ і НАБУ: НАБУ закидає ГПУ незаконне утримання своїх працівників / Deutsche Welle (DW), 16.08.2016: <https://www.dw.com/uk/набу-закидає-гпу-незаконне-утримання-своїх-працівників/a-19475998>

5 Генпрокуратура відкрила провадження стосовно працівників НАБУ за обшук в адвоката Тарасюка / Інтерфакс-Україна, 16.02.2016: <https://interfax.com.ua/news/general/364542.html>

6 Затримання агента НАБУ: війна з корупцією чи боротьба за вплив? / BBC News Україна, 29.11.2017: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-42181323>

7 Директор Антикорупційного бюро Ситник опинився в реєстрі корупціонерів / Українська правда, 18.12.2019: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/12/19/7235324/>

8 Case of Sytnyk v. Ukraine, Application no. 16497/20, Judgment (ECtHR), 23 April 2025: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-242999>

дефекти правового регулювання та практики застосування Реєстру корупціонерів. Частина відповідних проблем надалі була усунута шляхом законодавчих змін⁹, однак висновки ЄСПЛ також стосуються ширших ризиків використання правових механізмів для дискредитації антикорупційних посадовців.

Паралельно з інституційними конфліктами дедалі більший вплив на антикорупційну систему почали мати рішення Конституційного Суду України, які стосувалися ключових елементів антикорупційного законодавства та статусу антикорупційних інституцій. 26 лютого 2019 року Конституційний Суд України визнав неконституційною статтю 368-2 Кримінального кодексу України про незаконне збагачення¹⁰, що фактично призвело до закриття низки кримінальних проваджень НАБУ¹¹. Після визнання неконституційною цієї статті НАБУ втратило кримінально-правову основу для таких справ, і вони були припинені. 28 серпня 2020 року Конституційний Суд України рішенням у справі № 9-р/2020 визнав неконституційним Указ Президента Петра Порошенка про призначення Артема Ситника директором НАБУ, вказавши на перевищення президентом своїх повноважень, що створило правову невизначеність щодо статусу керівника Бюро й посилило політичний тиск на інституцію¹². У жовтні того ж року Конституційний Суд окремим рішенням визнав неконституційною статтю 366-1 КК України, яка встановлювала кримінальну відповідальність за завідомо недостовірне декларування майна¹³, суттєво послабивши повноваження НАЗК і загальну архітектуру антикорупційного законодавства, що спричинило гостру критику з боку українського громадянського суспільства¹⁴ та міжнародних партнерів¹⁵.

Того ж 2020 року додатковою лінією протистояння стала так звана «справа Татарова». За версією НАБУ та САП, заступник керівника Офісу Президента Олег Татаров був причетний до пособництва в передачі неправомірної вигоди посадовцю експертної установи МВС за виготовлення завідомо неправдивої експертизи — у межах ширшого розслідування заволодіння коштами Національної гвардії на будівництві житла, головним фігурантом якого був ексдепутат і забудовник Максим Микитась¹⁶. У момент, коли антикорупційні органи готувалися вручити Татарову підозру, Генеральна прокуратура Ірина Венедіктова змінила групу прокурорів у провадженні, після чого справу було передано від НАБУ до СБУ¹⁷. НАБУ та САП публічно заявили, що такі дії суперечать нормам КПК щодо підслідності корупційних справ, а саму зміну прокурорів і вилучення справи сприйняли як політично мотивоване втручання у розслідування щодо високопосадовця¹⁸.

9 У 2023 році було внесено зміни до законодавства, якими виключено можливість внесення до Реєстру корупціонерів осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією; Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо підвищення відповідальності за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення» від 17.06.2025 № 4496-IX: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4496-20#n37>

10 Рішення Конституційного Суду України від 26.02.2019 № 1-р/2019 у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 368-2 Кримінального кодексу України: <https://ccu.gov.ua/dokument/1-p2019>

11 Закриття 65 справ НАБУ і втрата траншу МВФ: наслідки рішення Конституційного суду / Українська правда, 27.02.2019: <https://www.pravda.com.ua/articles/2019/02/27/7207791/>

12 Рішення Конституційного Суду України від 28.08.2020 № 9-р/2020 у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України Указу Президента України «Про призначення А. Ситника Директором Національного антикорупційного бюро України»: <https://ccu.gov.ua/dokument/9-r2020>

13 Рішення Конституційного Суду України від 27.10.2020 № 13-р/2020 у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» та Кримінального кодексу України (щодо кримінальної відповідальності за завідомо недостовірне декларування): <https://ccu.gov.ua/dokument/13-r2020>

14 КСУ: як меншість може «законно» руйнувати Україну / Укрінформ, 28.10.2020: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3125672-ksu-ak-mensist-moze-zakonno-rujnuvati-ukrainu.html>

15 Посол ЄС: новий закон про відповідальність за декларування потрібно вдосконалювати та посилювати / Радіо Свобода, 09.12.2020: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-deklaruvannia-ksu/30992536.html>

16 Заступникові Єрмака Татарову повідомили про підозру / Радіо Свобода, 18.12.2020: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-tatarov-pidozra/31007889.html>

17 Заступнику Єрмака підготували підозру, але Венедіктова зупинила її вручення / Українська правда, 02.12.2020: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/12/02/7275644/>; Офіс генпрокурора забрав справу Татарова у НАБУ і віддав СБУ / Українська правда, 24.12.2020: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/12/24/7278024/>

18 Рішення про передачу справи за підозрою заступника керівника Офісу Президента до СБУ у той спосіб, як це було зроблено, свідчить про безпрецедентну та виняткову увагу Офісу Генерального прокурора до цієї конкретної справи / Фейсбук-сторінка НАБУ, 24.12.2020: https://www.facebook.com/nabu.gov.ua/posts/pfbid02FAvq33iymZHxol_KCqj7Kj83no2tXeE3ySH3SvYpQPcMbDtqKfNxvfggNerpeMFel

Окрім прямого процесуального втручання, влада застосовувала й інструменти інституційного блокування, насамперед через затягування заповнення ключових посад у незалежних антикорупційних органах. Хоча конкурсна комісія ще у грудні 2021 року визначила переможцем конкурсу на посаду керівника САП Олександра Клименка, із формальним затвердженням результатів конкурсу та його призначенням були зволікання до липня 2022 року, попри занепокоєння з боку громадських організацій, ЄС та США, які розглядали це як ключову умову подальшої фінансової та політичної підтримки України¹⁹. Міжнародні партнери та українські антикорупційні організації неодноразово заявляли, що затягування призначення керівника САП має політичний характер: ЄС і США публічно висловлювали «розчарування незрозумілими та невинуватими затримками» й пов'язували завершення конкурсу з подальшою підтримкою України²⁰, тоді як провідні громадські експерти говорили про «саботаж» з боку контрольованої владою частини комісії й наголошували, що відсутність незалежного очільника САП дозволяє зберігати політичний вплив на антикорупційну прокуратуру та відкладати розслідування щодо топпосадовців²¹.

Паралельно з тиском на державні антикорупційні органи посилювався тиск і на громадянське суспільство. Центр протидії корупції (ЦПК) — одна з ключових антикорупційних організацій, що зокрема адвокатувала створення НАБУ та САП, — став об'єктом послідовних атак, які поєднували кримінальні провадження, фінансові перевірки, фізичні напади та тривалі дискредитаційні кампанії в медіа²².

Уже в 2016 році слідчі ГПУ, посиляючись на підозри у розкраданні коштів міжнародної технічної допомоги, через судові рішення отримали доступ до внутрішніх і банківських документів організації²³. Згодом ці підозри спростували офіційні листи посольства США та Міжнародної організації з розвитку права (IDLO), а провадження закрили за відсутністю складу злочину, однак отримані фінансові дані ЦПК надалі використовувалися для медійних і політичних атак. У 2017 році тиск перейшов у фазу публічної дискредитації керівництва ЦПК: звинувачення у «виведенні грантових коштів»²⁴ стали підставою для дій Державної фіскальної служби щодо нібито несплати податків, хоча в подальшому такі твердження визнавалися недостовірними²⁵.

Після подання ЦПК позову проти СБУ щодо засекречення декларацій керівництва відомства організація зафіксувала початок цілеспрямованої кампанії, що включала замовні запитання на пресконференціях про доходи голови правління ЦПК Віталія Шабуніна, пікети під його будинком із вимогами «задекларуватися» та витоки персональних даних активістів у медіа. У цей період інтернет-канал «Голос народу» здійснював систематичне стеження та відеозйомку керівників ЦПК Шабуніна, Дар'ї Каленюк і Олександри Устінової з використанням даних від правоохоронних органів; із цим каналом пов'язаний блогер Всеволод Філімоненко, який нині перебуває під санкціями як проросійський пропагандист²⁶.

З конфлікту Шабуніна з Філімоненком 8 червня 2017 року, якому, за даними ЦПК, передувало тривале стеження та створення дискредитаційних матеріалів²⁷, постало окреме кримінальне

19 Олександра Клименка призначили керівником САП / Фондація DeJure, 27.07.2022: <https://dejure.foundation/kh80txl4r1-oleksandra-klimenka-priznachili-kervniko/>

20 ЄС та США дуже розчаровані незрозумілими та невинуватими затримками в обранні керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури / Фейсбук-сторінка U.S. Embassy Kyiv, 09.10.2021: <https://www.facebook.com/usdos.ukraine/posts/10159314394101936/>

21 Саботаж Зеленського? Хто блокує призначення антикорупційного прокурора / hromadske, 07.02.2022: <https://hromadske.ua/posts/sabotazh-zelenskogo-hto-blokuye-priznachennya-antikorupciynogo-prokurora>

22 Атаки на ЦПК / Центр Протидії Корупції, спецпроект «Атаки на ЦПК»: <https://antac.org.ua/special-projects/attacks-on-antac/>

23 Суд дозволив вилучення документів Центру протидії корупції / Українська правда, 25.03.2016: <https://www.pravda.com.ua/news/2016/03/25/7103364/>

24 Атаки на ЦПК / Центр Протидії Корупції, спецпроект «Атаки на ЦПК»: <https://antac.org.ua/special-projects/attacks-on-antac/>

25 Постанова Апеляційного суду міста Києва від 30.01.2018 у справі № 757/34189/17-ц: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72008763>

26 У 2024 році Філімоненко взяв участь у пропагандистському відео російського «Первого канала» під назвою «Зеленський і його бойові наркомани», спрямованому на дискредитацію ЗСУ.

27 Інформаційна і не тільки атака на Центр протидії корупції: що сталося і хто за цим стоїть / NV, 09.06.2017: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/informatsijna-i-ne-tilki-ataka-na-tsentr-protidiji-korupciji-shcho-stalosja-i-hto-za-tsim-stojit-1286993.html>

провадження щодо Шабуніна за обвинуваченням у побитті Філімоненка²⁸. Прокуратура перекваліфікувала справу зі статті про умисне тілесне ушкодження на статтю про насильство щодо журналіста — рішення, яке ще у 2018 році розкритикували медійні та правозахисні організації²⁹, вказуючи, що відповідні статті використовуються для переслідування критиків влади. 13 травня 2026 року Дніпровський районний суд Києва визнав Шабуніна винним за частиною 2 статті 345-1 КК України (насильство щодо журналіста), однак покарання не призначив у зв'язку зі спливом строків давності, зобов'язавши лише компенсувати витрати на експертизи³⁰. Захист, наполягаючи на сумнівності медичних доказів і політичному характері справи, оголосив про намір оскаржити вирок. Показово, що потерпілим журналістом у справі визнано особу, на яку у вересні 2025 року РНБО наклала десятирічні санкції за проросійську пропагандистську діяльність.

Додатковим інструментом тиску стали закиди про «ухилення від військової служби». У травні–червні 2017 року військові комісари у супроводі невідомих з камерами вручили Віталію Шабуніну повістку, а анонімні «ветеранські» структури і ті ж самі псевдожурналісти публічно звинувачували його в ухилянні, хоча юридично він не підлягав мобілізації й був визнаний «обмежено придатним» ще у 2005 році³¹. Згодом ЦПК отримав документальні підтвердження, що ця акція організована на вимогу військової прокуратури, проти якої організація якраз подала позов через незаконне засекречення декларацій³².

■ Всеволод Філімоненко пирскає в обличчя Віталію Шабуніну газовим балоном, 8 червня 2017 року.

Фото: Детектор медіа

У липні 2018 року під час мирної акції з вимогою відставки тодішнього керівника САП Назара Холодницького на Шабуніна було скоєно напад: група чоловіків у військовій формі облила йому обличчя розчином зеленки, в результаті нападу Шабунін отримав хімічні опіки обох очей³³. Поліція, за свідченнями очевидців, не втручалася, а розслідування нападу було фактично заблоковане. ЦПК пов'язував організацію цього нападу з оточенням тодішнього міністра Міністерства внутрішніх справ Арсена Авакова, чиєї відставки організація послідовно вимагала. У липні 2020 року невідомі підпалили будинок активіста Шабуніна, внаслідок чого він став непридатним для проживання³⁴. Наприкінці того ж року, у грудні, під дверима квартири матері Шабуніна в Рівному та батьків його дружини в Києві були виявлені саморобні вибухові пристрої, що організація також розцінила як спробу залякування³⁵; провадження за цими фактами не призвели до встановлення організаторів і замовників.

28 Шабуніну біля військомату пирснули в обличчя з газового балончика / Українська правда, 08.06.2017: <https://www.pravda.com.ua/news/2017/06/08/7146315/>

29 Справа Шабуніна не пов'язана з журналістською діяльністю Філімоненка – заява ГО / Детектор медіа, 18.01.2018: <https://detector.media/community/article/133841/2018-01-18-sprava-shabunina-ne-povyazana-z-zhurnalistkskoyu-diyalnistyu-filimonenka-zayava-go/>

30 Очільника ЦПК Віталія Шабуніна визнали винним у справі про побиття проросійського блогера Філімоненка. Захист готує апеляцію / ZMINA, 13.05.2026: <https://zmina.info/news/ochilnyka-czpk-vitaliya-shabunina-vyznaly-vynnym-u-spravi-pro-pobyttya-prorosijskogo-blogera-filimonenka-zahyst-gotyue-apelyacziyu/>

31 Активіста Шабуніна викликають до військомату, хоча він визнаний непридатним / ZMINA, 07.06.2017: https://zmina.info/news/_aktivista_shabunina_viklikajut_do_vijskkomatu_khocha_vin_viznaniy_nepridatnim-2/

32 Повістку до військомату Шабуніну принесли за вказівкою Матіоса – документ / Центр Протидії Корупції, 04.03.2020: <https://antac.org.ua/news/povistku-do-vijskkomatu-shabuninu-prynesly-za-vkazivkoyu-pidlehlyh-matiosa-dokument/>

33 Сьогодні під САП, група невідомих облила Віталія Шабуніна зеленкою / Твітер (Ікс)-акаунт «Центр Протидії Корупції» (@zer0corruption_), 16.07.2018: https://x.com/zer0corruption_/status/1019145110846689280

34 Активісту Шабуніну вночі підпалили будинок (доповнено) / ZMINA, 23.07.2020: <https://zmina.info/news/aktyvistu-shabuninu-vnochi-pidpalyly-budynok/>

35 Матері активіста Шабуніна підклали вибухівку під квартиру / ZMINA, 31.12.2020: <https://zmina.info/news/materi-aktyvista-shabunina-pidklaly-vybuhyvku-pid-kvartyr/>

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації у 2022 році істотно змінило контекст антикорупційної діяльності: війсьний стан звузив можливості публічного контролю та доступу до інформації. Водночас різке зростання оборонних витрат і міжнародної допомоги підвищило корупційні ризики. В цих умовах антикорупційна критика дедалі частіше протиставлялася аргументам національної безпеки, що створювало нові форми непрямого тиску.

У 2022–2024 роках журналісти-розслідувачі та громадські організації, зокрема Bihus.Info, «Наші гроші», ЦПК та регіональні антикорупційні ініціативи, стикалися з дискредитаційними кампаніями, втручанням у приватне життя, викликами на допити та спробами делегітимізації професійної діяльності. У січні 2024 року команда Bihus.Info стала об'єктом негласного стеження: у мережі оприлюднили відео, зняте прихованими камерами під час приватної поїздки журналістів у заміський будинок, а також аудіозаписи їхніх розмов; власне розслідування редакції вказало на причетність співробітників Департаменту захисту національної державності СБУ до зовнішнього спостереження³⁶. Після оприлюднення цих фактів СБУ оголосила про службове розслідування, звільнення кількох співробітників і відкриття кримінального провадження щодо перевищення повноважень, однак журналістська та правозахисна спільнота розцінила використання інструментів негласного стеження проти розслідувачів як небезпечний прецедент для свободи медіа в умовах воєнного стану³⁷.

Іншим показовим епізодом тиску став інцидент із журналістом Юрієм Ніколовим, журналістом-розслідувачем, співзасновником і редактором медіапроєкту «Наші гроші», якого в січні 2024 року намагалися публічно дискредитувати через звинувачення в «ухиленні від мобілізації». Невідомі намагалися потрапити до його квартири, пошкодивши двері та вигукуючи звинувачення. Цей випадок він прямо пов'язав із своїми розслідуваннями щодо оборонних закупівель Міністерства оборони³⁸.

Паралельно правозахисні організації та громадські коаліції фіксували подібні інциденти щодо регіональних антикорупційних активістів, вказуючи на використання кримінальних проваджень і механізмів мобілізації як інструменту помсти з боку місцевих еліт і силових структур. Зокрема, голова правління Харківського антикорупційного центру (ХАЦ) Дмитро Булах ще у 2017 році зазнав жорстокого нападу біля свого будинку в Харкові: двоє невідомих напали на нього ззаду, завдавши ударів по голові та численних травм, включно з переломами ребер і щелепи³⁹. Сам Булах і правозахисні організації пов'язали цей напад із його антикорупційною діяльністю як депутата облради та керівника організації, що викривала зловживання місцевої влади. У 2024 році, вже під час його служби у Національній гвардії, ДБР і СБУ провели обшук у його помешканні в межах провадження щодо нібито зловживань під час зарахування на військову службу⁴⁰.

У контексті цих та інших випадків у квітні 2024 року низка медійних і правозахисних організацій, серед яких ZMINA, «Детектор медіа», ЦПК, Інститут масової інформації, Українська Гельсінська спілка з прав людини, Transparency International Ukraine та інші, оприлюднили спільну заяву із закликом до Президента, правоохоронних органів і органів місцевого самоврядування припинити переслідування антикорупційних активістів та журналістів-розслідувачів, констатувавши небезпечну тенденцію використання кримінальних проваджень, інструментів ТЦК та дискредитаційних кампаній проти тих, хто викриває корупцію в оборонній сфері та під час мобілізації⁴¹.

36 Ми їх знайшли! Спецоперація СБУ проти журналістів: обличчя, імена, наслідки / Ютуб-канал Bihus.Info, 04.02.2024: <https://www.youtube.com/watch?v=nv4qSv8xSe0>

37 Тиск на журналістів? Про що свідчить кейс Bihus.Info / Радіо Свобода, 16.01.2024: <https://www.radiosvoboda.org/a/zhumalisty-kazhut-pro-tysk-keys-bihus-info/32778338.html>

38 Напад на квартиру журналіста Юрія Ніколова: поліція оголосила, що встановила учасників / Детектор медіа, 14.01.2024: <https://detector.media/community/article/221738/2024-01-15-napad-na-kvartyr-u-zhumalista-yuriya-nikolova-politsiya-ogolosyla-shcho-vstanovyly-uchasnykiv/>

39 У Харкові побили голову правління Харківського антикорупційного центру Дмитра Булаха / Реанімаційний пакет реформ, 29.08.2017: <https://rpr.org.ua/news/u-harkovi-pobyty-holovu-pravlinnya-harkivskoji-antykorrupciijnoho-tsentru-dmytra-bulaha-onovlyuetsya/>

40 ДБР та СБУ провели обшуки в керівника Харківського антикорупційного центру / ZMINA, 10.04.2024: <https://zmina.info/news/dbr-splno-z-sbu-provely-obshuk-u-kerivnyka-harkivskogo-antykorrupciijnogo-czentru-dmytra-bulaha/>

41 Громадськість вимагає припинити переслідування антикорупційних активістів та журналістів-розслідувачів / ZMINA, 12.04.2024: <https://surl.li/tdxuoo>

Проте саме 2025 рік став для української антикорупційної системи періодом найбільших випробувань. Уже з початку року зафіксовано суттєве зростання інтенсивності інформаційних кампаній із дискредитації НАБУ та САП, окремих детективів Бюро та громадських антикорупційних активістів, а також застосування нових інструментів інституційного тиску на антикорупційні органи. Ці процеси розгорталися паралельно з активізацією резонансних розслідувань щодо високопосадовців, що сформувало конфліктний політичний та правовий контекст для подальших подій.

Зокрема, 22 червня 2025 року НАБУ повідомило про підозру ексвіцепрем'єру Олексію Чернишову⁴², а 15 липня 2025 року було проведено обшуки у колишнього заступника керівника Офісу Президента Ростислава Шурми⁴³. Наближення слідчих дій до осіб з вищих ешелонів виконавчої влади могло стати тригером для розгортання кампаній дискредитації, а також для спроб створення додаткових механізмів політичного та процесуального впливу на діяльність Бюро.

Так, 19 червня 2025 року Верховна Рада України постановою № 4511-IX створила Тимчасову слідчу комісію для розслідування можливих корупційних правопорушень у правоохоронних органах, судах та органах судової влади⁴⁴. У медіа та публічному дискурсі її неформально називали «ТСК про НАБУ і САП», оскільки значна частина уваги комісії була зосереджена саме на цих інституціях. Хоча формально мандат ТСК передбачав здійснення парламентського контролю, низка обставин викликала занепокоєння щодо можливого використання цього інструменту як механізму політичного тиску. Зокрема, мандат комісії був сформульований широко і дозволяв перевіряти діяльність антикорупційних органів, включно з НАБУ, САП та ВАКС, без прив'язки до конкретних парламентських розслідувань, що відкривало можливість запитувати інформацію про конфіденційні видатки та проводити публічні слухання щодо їх діяльності. За оцінками експертів, використання ТСК розглядалося як один із можливих механізмів впливу на антикорупційні органи в умовах політичної напруги навколо їхньої діяльності⁴⁵.

Початком відкритої фази протистояння стало 11 липня 2025 року, коли ДБР повідомило про підозру голові правління ЦПК Віталію Шабуніну в ухиленні від військової служби та шахрайстві. Цього ж дня у його будинку в Києві та тимчасовому помешканні в Харкові було проведено обшуки без відповідної ухвали слідчого судді, хоча кримінальне провадження було зареєстровано ще у 2023 році. Це відбулося одразу після раптового переведення Шабуніна до іншої бригади, що, ймовірно, позначило початок скоординованої атаки на антикорупційну інфраструктуру, спрямованої на дискредитацію та нейтралізацію ключових громадських активістів перед наступним ударом по НАБУ і САП.

Через десять днів, 21 липня 2025 року, коли керівництво НАБУ та САП перебувало у закордонному відрядженні, СБУ та ДБР провели близько 30-70 обшуків (точна кількість невідома) щонайменше в 19 співробітників НАБУ та їхніх близьких⁴⁶. Ці обшуки відбулися у ключових керівників підрозділів детективів, які розслідували резонансні справи стосовно топпосадовців, включно з ОП та СБУ.

Обшуки проводилися без ухвал суду, а в окремих випадках співробітники СБУ застосовували фізичну силу до детективів, щоб отримати доступ до їхніх мобільних телефонів. Вилучення техніки виходило за межі предмета конкретних проваджень: вилучали пристрої, що не мали очевидного зв'язку зі справою, а також носії членів родини, які не були фігурантами, причому на техніці детективів зберігалася службова інформація, зокрема матеріали розслідувань і дані про конфіденційних співробітників. Слідчі дії проводилися як у нещодавно зареєстрованих провадженнях, так і в тих, що розпочалися значно раніше, — наприклад, за фактом дорожньо-транспортної пригоди 2021 року.

42 НАБУ повідомило про підозру віцепрем'єру Олексію Чернишову у справі про масштабну корупцію / Суспільне Новини, 22.06.2025: <https://suspihne.media/1049671-nabu-povidomilo-pro-pidozru-vicepremeru-cernisovu-u-spravi-pro-masstabnu-korupciu/>

43 Голова НАБУ підтвердив обшук у німецькому будинку екзаступника голови ОП Ростислава Шурми / Радіо Свобода, 01.08.2025: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-nabu-shurma-obshuk-u-nimechchyni/33492240.html>

44 Постанова «Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень у правоохоронних органах, судах та органах судової влади» від 19.06.2025 № 4511-IX: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4511-20#Text>

45 Деструктивна ТСК нардепів Власенка-Бужанського атакує незалежні інституції / Українська правда, авторська колонка Фондації DeJure, 29.10.2025: <https://www.pravda.com.ua/columns/2025/10/30/8005135/>; «І за нами прийдуть». Хто і як реалізовував спецоперацію зі спроби знищити НАБУ і САП / Українська правда, 30.07.2025: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/07/30/7524042/>

46 Пояснення щодо подій 21 липня — офіційна позиція НАБУ / Національне антикорупційне бюро України, 21.07.2025: <https://nabu.gov.ua/news/poiasnennia-shchodo-podi-21-lypnia-ofitsiynia-pozytciia-nabu/>

У результаті п'ятьом працівникам НАБУ було повідомлено про підозру, а двох із них (Руслана Магамедрасулова та Віктора Гусарова) було затримано та поміщено під варту, що керівництво НАБУ розцінило як спробу паралізувати роботу бюро⁴⁷ та отримати доступ до службової інформації⁴⁸. За даними, зібраними Центром прав людини ZMINA під час підготовки дослідження, дев'яти працівникам НАБУ скасували допуск до державної таємниці.

Офіційною причиною обшуків у детективів НАБУ 21 липня 2025 року голова СБУ Василь Малюк та генеральний прокурор Руслан Кравченко на спільному брифінгу 22 липня 2025 назвали «нейтралізацію російського впливу на НАБУ»⁴⁹. Василь Малюк, зокрема, заявив про «окремих держзрадників в системі НАБУ», звинувативши керівника підрозділу детективів Руслана Магамедрасулова у «співпраці з ворогом» через організацію поставок насіння коноплі до Дагестану та зв'язки з нардепом від ОПЗЖ Христенком⁵⁰.

■ Голова СБУ Василь Малюк та генеральний прокурор Руслан Кравченко на спільному брифінгу щодо обшуків у НАБУ, 22 липня 2025 року. Скриншот брифінгу на ютуб-каналі ТСН

На цьому ж брифінгу 22 липня 2025 року іншого детектива НАБУ, Віктора Гусарова, звинуватили у передачі інформації заступнику охорони Януковича, назвавши його «консервою» ФСБ⁵¹.

Того ж 22 липня 2025 року, наступного дня після обшуків у НАБУ, частина Комітету ВРУ з питань правоохоронної діяльності провела незаплановане засідання, на якому не був присутній голова відповідного комітету, а також його заступник⁵², щоб розглянути законопроект № 12414⁵³. Цей законопроект у першій редакції стосувався внесення змін до КПК України щодо особливостей розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі зникненням осіб безвісти в умовах воєнного стану. На цьому засіданні народний депутат Максим Бужанський вніс численні поправки, які не мали жодного стосунку до теми законопроекту, але були спрямовані на знищення незалежності НАБУ та САП, встановлюючи над ними контроль Генерального прокурора⁵⁴. Того ж дня законопроект був ухвалений з грубими порушеннями регламенту Верховної Ради. Зокрема, депутати отримали текст правок безпосередньо перед голосуванням

47 Кривонос розповів, як обшуки СБУ у працівників НАБУ вплинули на їхні розслідування / Суспільне Новини, 01.08.2025: <https://suspiilne.media/1081119-direktor-nabu-rozpoviv-ak-obsuki-sbu-u-pracivnikiv-buro-vplnuli-na-ihni-rozsliduvanna/>

48 Пояснення щодо подій 21 липня — офіційна позиція НАБУ / Національне антикорупційне бюро України, 21.07.2025: <https://nabu.gov.ua/news/poiasnennia-shchodo-podiyi-21-lypnia-ofitsiyina-pozytciia-nabu/>

49 Обшуки в НАБУ! Скандал із законом 12414! Малюк і Кравченко відповіли на запитання! Повна версія / Ютуб-канал ТСН, 22.07.2025: <https://youtu.be/xHvAeQZEUb4?si=sMvUWrdcyh6CyYjD>

50 На момент проведення обшуків Федір Христенко вже був підозрюваним у справі про державну зраду: за даними СБУ та ОПГ, його вважають завербованим агентом ФСБ, який після 2014 року брав участь у проросійській діяльності й посиленні російського впливу, зокрема на НАБУ. У 2025 році він виїхав до Об'єднаних Арабських Еміратів, звідки був повернутий до України за політичною домовленістю, після чого уклав із ОПГ та СБУ угоду про визнання винуватості, що, за оцінками експертів, могло бути пов'язано із наданням ним свідчень проти представників антикорупційних органів.

51 Обшуки в НАБУ! Скандал із законом 12414! Малюк і Кравченко відповіли на запитання! Повна версія / Ютуб-канал ТСН, 22.07.2025: <https://youtu.be/xHvAeQZEUb4?si=sMvUWrdcyh6CyYjD>

52 22 липня 2025 року відбулось позачергове засідання Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності / Офіційний сайт Комітету ВРУ з питань правоохоронної діяльності, 21.07.2025: https://komzakonpr.rada.gov.ua/news/main_news/76331.html.

53 Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин в умовах воєнного стану від 16.01.2025 №12414: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55640>

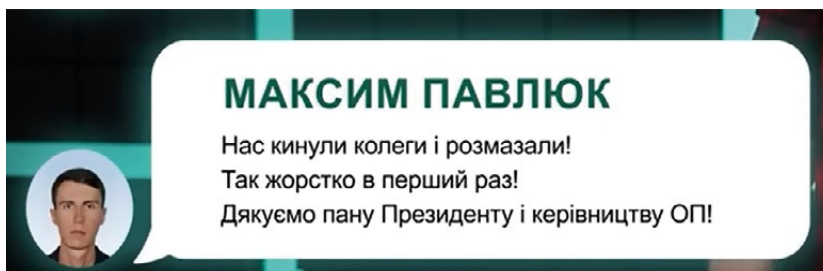
54 Позбавлення незалежності НАБУ та САП: юридичний аналіз змін до законопроекту № 12414 / Transparency International Ukraine, 22.07.2025: <https://ti-ukraine.org/news/pozbavleniya-nezalezhnosti-nabu-ta-sap-yurydychnyj-analiz-zmin-do-zakonoprojektu-12414/>

замість належних 10 днів. За законопроект голосували 19 народних обранців, яким НАБУ раніше повідомляло про підозру. Закон був підписаний Головою ВРУ та Президентом і офіційно опублікований того ж вечора.

Така швидкість ухвалення була аномальною: весь процес від голосування у залі (о 13:38) до підписання спікером (до 13:50) та повідомлення про набрання чинності (о 23:40) тривав менше 10 годин⁵⁵, тоді як дослідження законотворчої діяльності показують, що в середньому лише етапи підписання Головою ВРУ та Президентом зазвичай тягнуться 7 та 17 днів відповідно, а найповільніші закони потребують понад 1000 днів⁵⁶. Подібні до цього темпи в історії Верховної Ради фіксувалися лише у виняткових обставинах — як-от закон про затвердження Указу про введення воєнного стану⁵⁷, що пройшов усі етапи за лічені години 24 лютого 2022 року, а в умовах пандемії навіть найшвидший закон, ухвалений за скороченою процедурою (№ 3219 щодо запобігання поширенню COVID-19), потребував щонайменше двох днів⁵⁸.

У повідомленні пресслужби Апарату Верховної Ради цей закон №4555 (раніше законопроект № 12414) назвали «Закон щодо повноважень ОГП у справах НАБУ та САП»⁵⁹. Це показово, оскільки сам законопроект називався «Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин в умовах воєнного стану».

Згідно з аналізом Bihus.Info, листування у фракційному чаті «Слуга народу» свідчить, що депутатів зібрали на засідання 22 липня 2025 року під формальним приводом ухвалення постанови, нібито необхідної для Конгресу США, а не для голосування щодо повноважень НАБУ та САП⁶⁰. Розслідування вказує на те, що більшість депутатів не усвідомлювала змісту поправок, а один із членів фракції охарактеризував це як «свідому мету протактити завідомо х*** історію», де «частина повелась на настрій натовпу».

Кадр із відео Bihus.Info з аналізом листування у фракційному чаті «Слуга народу». На кадрі повідомлення народного депутата Максима Павлюка від 24 липня 2025 року. Скриншот із ютуб-каналу Bihus.Info

Президент України Володимир Зеленський у своєму зверненні пояснив підписання закону необхідністю «очистити» антикорупційну інфраструктуру від «російських впливів»⁶¹. Позитивно про ухвалення законопроекту висловилися лідерка фракції «Батьківщина» Юлія Тимошенко, яка назвала цей день «світлим» та кінцем «колонізації України», звинувативши антикорупційні органи у тому, що вони є «тіньовою владою»⁶². Голова СБУ Василь Малюк також фактично підтримав посилення контролю над антикорупційними органами. На

55 Банкова руками одіозних нардепів знищує незалежність САП і НАБУ: як за це голосували нардепи / Рух ЧЕСНО, 22.07.2025: <https://www.chesno.org/post/6518/>

56 Скільки потрібно часу, щоб ініціатива стала законом у Раді-9? / Рух ЧЕСНО, 05.01.2025: <https://www.chesno.org/post/6277/>

57 Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 2102-IX: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2102-20>

58 Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби (COVID-19) від 16.03.2020 № 3219: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68397

59 Прес-служба Апарату Верховної Ради України. Закон щодо повноважень ОГП у справах НАБУ та САП набув чинності, 22.07.2025: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/264293.html>

60 «Саме так я і уявляв кінець світу»: чат «слуг» під час зливу НАБУ та САП / Ютуб-канал Bihus.Info, 06.08.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=WRgksBVnDnA>

61 Антикорупційна інфраструктура працюватиме, тільки без російських впливів – від цього треба очистити – звернення Президента / Офіс Президента України, відеозвернення від 23.07.2025: <https://www.president.gov.ua/videos/antikorupcija-infrastruktura-pracyvatime-tilki-bez-rosijsk-7853>

62 Лідер «Батьківщини» Тимошенко назвала «світлим днем» голосування закону за ліквідацію самостійності НАБУ та САП / ZN.UA, 21.07.2025: <https://surl.li/dlzvao>

спільному брифінгу з генеральним прокурором Русланом Кравченком із приводу обшуків у НАБУ, Малюк заявив, що «для того і потрібен Генеральний, який пильним оком своїм гляне», натякаючи на бажаність активнішої ролі генерального прокурора у втручанні в резонансні розслідування Бюро⁶³.

Швидке ухвалення законопроекту № 12414 викликало масові протести в Києві та інших містах України⁶⁴. Це були перші з початку повномасштабного вторгнення протести. Вони супроводжувалися вимогою до Президента ветоувати закон. Унаслідок потужного суспільного резонансу та стурбованості міжнародних партнерів⁶⁵ президент Зеленський вже ввечері 23 липня анонсував розробку нового законопроекту (№ 13533), який повертав незалежність НАБУ і САП. 31 липня 2025 року, поки під стінами парламенту тривала акція протесту, Верховна Рада 331 голосом ухвалила цей новий законопроект, який президент підписав того ж дня⁶⁶.

Попри вилучення із закону найбільш серйозних проблем для розслідувань НАБУ та САП, тиск на антикорупційні органи продовжився: двоє затриманих 21 липня 2025 року працівників НАБУ залишилися під вартою, а у вересні співробітникам Бюро Віталію Тєбекіну та Руслану Магамедрасулову (який вже перебував у Київському СІЗО) повідомили про нові підозри.

■ Учасники протесту проти ухвалення законопроекту №12414 під театром імені Івана Франка у Києві, 22 та 23 липня 2025 року.
Фото: В'ячеслав Ратинський, Ганна Мещерякова

Крім тиску на детективів НАБУ, втручання поширилося і на осіб, які забезпечували їх публічний та юридичний захист. Після того, як юристка та членкиня правління ЦПК Олена Щербан долучилася як адвокатка до захисту Руслана Магамедрасулова та публічно виступила на підтримку Віталія Шабуніна, проти неї почали з'являтися дисциплінарні скарги⁶⁷, а також серія дискредитаційних матеріалів у анонімних телеграм-каналах. Публікації були спрямовані не лише проти Щербан особисто, а й проти її родини. 25 вересня 2025 року співробітники СБУ, зокрема Департаменту захисту національної державності, провели обшук у помешканні її брата — Тараса Лікунова, колишнього детектива НАБУ, який у 2015–2024 роках розслідував справи щодо топкорупції, зокрема пов'язані з діяльністю співробітників СБУ. Обшук здійснювався в межах кримінального

63 Генеральний прокурор України Руслан Кравченко і голова СБУ Василь Малюк дають брифінг щодо НАБУ / Ютуб-канал Суспільне, 22.07.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=4GHTDz1Vqy0>

64 У Києві та інших містах України тривають акції протесту проти законопроекту щодо позбавлення незалежності НАБУ та САП / ZMINA, 22.07.2025: <https://surl.li/qldolo>

65 У G7 заявили про «серйозне занепокоєння» через атаку на НАБУ / Українська правда, 20.07.2025: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/07/21/7522796/>

66 Верховна Рада відновила незалежність НАБУ і САП / BBC News Україна, 31.07.2025: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c5ypddzdg3eo>

67 Адвокатка активіста Віталія Шабуніна Олена Щербан заявила про тиск і спробу позбавити її адвокатської ліцензії / ZMINA, 14.08.2025: <https://zmina.info/news/advokatka-aktyvista-vitaliya-shabunina-olena-shherban-zayavyla-pro-tysk-i-sprobu-pozbavyty-yiyi-advokatskoyi-licenziyi/>

провадження щодо народного депутата Федора Христенка. Ухвала суду не містила конкретних фактів, які б обґрунтовували зв'язок Лікунова з предметом розслідування. У той самий день обшуки відбулися також у кількох інших колишніх детективів НАБУ, які нині працюють у департаменті корпоративної безпеки «Укрзалізниці».

10 листопада 2025 року відбулася реалізація операції «Мідас» та обшуки у фігурантів справи⁶⁸. В цей день НАБУ та САП провели масштабну операцію з викриття корупції у сфері енергетики⁶⁹. Паралельно обшуки проводилися у бізнесмена Тимура Міндіча, ексміністра енергетики та юстиції Германа Галущенка та компанії «Енергоатом». 11 листопада 2025 року НАБУ заявило про затримання п'яťох осіб та повідомлення про підозру сіом фігурантам справи, серед яких і Тимур Міндіч, котрий вважається одним із найближчих бізнес-партнерів і давніх знайомих президента Володимира Зеленського.

- Кадр із відеоматеріалу НАБУ про спеціальну операцію «Мідас». На зображенні представлено фігуранта справи під псевдонімом «Че Гевара», за версією НАБУ – колишнього віцепрем'єр-міністра Олексія Чернишова, 11 листопада 2025 року.
Скриншот із ютуб-каналу НАБУ

14 листопада 2025 року на сайті медіа «Українська правда» було опубліковане дослідження руху «Люди з картонками»⁷⁰, яке свідчить про сплановану медіакомпанію з дискредитації НАБУ.

Також НАБУ підтвердило, що один із детективів, яких звинуватили в державній зраді – Руслан Магамедрасулов – був залучений до документування фігурантів корупційної схеми в ході операції «Мідас» (раніше цю інформацію офіційно не підтверджували)⁷¹.

Під час спеціальної операції «Мідас» детективи виявили на конспіративній квартирі фігурантів докази незаконного збирання інформації та стеження за співробітниками НАБУ. Зокрема, було вилучено детальні досьє на директора НАБУ Семена Кривоноса, першого заступника директора НАБУ Дениса Гюльмагомедова та керівника підрозділу детективів Олександра Абакумова, які містили персональні дані, фотографії з камер відеофіксації та схеми пересування. Характер знайдених матеріалів, включно з даними зі закритих баз, вказує на те, що фігуранти кримінального провадження використовували ресурс інших правоохоронних органів для контрспостереження за працівниками антикорупційного органу⁷². Крім того, встановлено факт витоку інформації про підготовку операції, що дозволило ключовим фігурантам залишити країну та спробувати знищити докази безпосередньо перед початком обшуків.

25 листопада під час засідання Комітету з питань антикорупційної політики керівник підрозділу детективів НАБУ Олександр Абакумов повідомив, що у бек-офісі фігурантів злочинної організації знайшли загалом 527 довідок, які містили інформацію із закритих баз – місце проживання,

68 Операція «Мідас» — це масштабне антикорупційне розслідування, яке здійснюють Національне антикорупційне бюро України та Спеціалізована антикорупційна прокуратура щодо ймовірної високорівневої корупції в енергетичному секторі України, насамперед навколо діяльності АТ «НАЕК «Енергоатом»».

69 «Мідас»: викрито високорівневу злочинну організацію, що діяла у сфері енергетики / НАБУ, 10.11.2025: <https://nabu.gov.ua/news/operaciia-midas-vykryto-vysokorivnevu-zlochynnu-organizaciiu-shcho-diala-u-sferi-energetyky/>

70 Медіавійна проти НАБУ і САП. Як топові телеграм-канали намагаються знищити репутацію антикорупційних інституцій / Українська правда, 14.11.2025: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/11/14/8007228/>

71 НАБУ офіційно підтвердило: детектив Магамедрасулов здійснював документування Міндіча та інших фігурантів у межах операції «Мідас» (документ) / Центр протидії корупції, 12.11.2025: <https://antac.org.ua/news/nabu-shche-raz-pidtverdilo-mahamedrasulov-zdiysniuvav-dokumentuvannia-mindicha-ta-inshykh-fihurantiv-v-operatsii-midas-dokument/>

72 НАБУ та САП звітують у Раді. Перші висновки спецоперації «Мідас» / трансляція засідання Комітету ВРУ з питань антикорупційної політики, Ютуб-канал Залізний нардеп, 24.11.2025: <https://www.youtube.com/live/HhN1T-4wdBs>

паспортні дані, контактні номери телефонів, дані родичів⁷³. Працівники Бюро виявили профайли зокрема про 15 детективів НАБУ, що розслідували справи в енергетиці та правоохоронних органах; 16 народних депутатів, зокрема голови комітету з питань антикорупційної політики Анастасії Радіної, голови ТСК з економічної безпеки⁷⁴ Ярослава Железняка; 18 міністрів та заступників міністрів здебільшого зі сфери енергетики та юстиції; 9 співробітників СБУ; 10 журналістів, включаючи Юрія Ніколова, Олексія Шалайського; колишнього голови Укренерго. Абакумов звернув увагу, що частину файлів про співробітників Бюро сформували 17 липня, за п'ять днів до атаки на НАБУ та САП. Серед них були довідки, зокрема, про співробітників НАБУ Євгена Токаря, Руслана Магамедрасулова, Віталія Тебєкіна, яким згодом були вручені підозри.

10 грудня 2025 року на ТСК з питань економічної безпеки було зафіксовано факти можливого використання фігурантами справи «Мідас» ресурсів ДБР, ОГП та СБУ для перешкоджання діяльності НАБУ. Народні депутати звернули увагу на аудіозаписи розмов фігуранта, який стверджував про координацію дій з «Різницькою», «Службою» та «Вокзалом» для фабрикації справ проти опонентів; як зауважила Анастасія Радіна, на плівках НАБУ слово «вокзал» вживається на позначення ДБР. Водночас представники ДБР не надали вичерпної інформації щодо відвідування їхньої установи вказаною особою. Обговорювалася також роль окремих керівників органів прокуратури у сприянні злочинному угрупованню, при цьому представники ОГП зазначили, що службові розслідування щодо таких фактів без офіційної підозри можуть розцінюватися як тиск. У цьому контексті голова ТСК народний депутат Ярослав Железняк наголосив на необхідності окремого розслідування можливого політичного впливу на правоохоронні органи та фактів фальсифікації проваджень проти НАБУ і САП⁷⁵.

Хоча у грудні 2025 року тиск на антикорупційний сектор через кримінальні провадження став менш інтенсивним, і Руслана Магамедрасулова з батьком та Віктора Гусарова звільнили з Київського СІЗО (детальніше описано у першому розділі), проти антикорупційних діячів були застосовані інші методи впливу та дискредитації.

Наприклад, 16 грудня 2025 року в низці анонімних телеграм-каналів було оприлюднено приватні інтимні фотографії голови правління ЦПК Віталія Шабуніна. За його заявою, ці матеріали походили з телефону, який вилучили під час обшуку в липні 2025 року й відтоді перебував у розпорядженні правоохоронних органів⁷⁶. Оприлюднення приватних інтимних зображень, отриманих у межах кримінального провадження, стало ще одним проявом інформаційно-репутаційного тиску, спрямованого на дискредитацію антикорупційного діяча через втручання в його приватне життя.

Тривожним сигналом стали кадрові рішення у сфері інституційних гарантій незалежності антикорупційних органів. 23 грудня 2025 року генеральний прокурор наказом призначив адвоката Олексія Шевчука членом конкурсної комісії з відбору керівництва САП⁷⁷. Експертні організації звернули увагу, що Шевчук не відповідає вимогам закону до членів комісії, які передбачають бездоганну ділову репутацію, високі моральні якості, суспільний авторитет і доведений досвід у сфері правосуддя чи протидії корупції; раніше Етична рада вже офіційно встановила його невідповідність критеріям доброчесності для обіймання посади судді⁷⁸. 27 січня 2026 року понад шістдесят громадських організацій, медіа та публічних діячів оприлюднили спільну заяву із закликом до генерального прокурора скасувати призначення

73 Стенограма засідання Комітету з питань антикорупційної політики від 25.11.2025: <https://crimecor.rada.gov.ua/uploads/documents/33610.pdf>

74 Постанова Верховної Ради України Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих протиправних дій посадових осіб органів державної влади, інших державних органів та суб'єктів господарювання державного сектору економіки, що могли завдати шкоди економічній безпеці України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4850-20#Text>

75 Слідча комісія обговорює нові деталі справи про корупцію в енергетиці «Мідас» / Ютуб-канал Суспільне Новини, 10.12.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=9-CMDk5y9h8>

76 ДБР і ОГП злили в ТГ-канали мої інтимні фото з телефону, вилученого під час обшуку / Фейсбук-сторінка Vitaliy Shabunin, 16.12.2025: <https://www.facebook.com/share/17xoUP46g7/>

77 Олексія Шевчука призначено до складу Конкурсної комісії з відбору керівництва Спеціалізованої антикорупційної прокуратури / Національна асоціація адвокатів України, 22.01.2026: <https://unba.org.ua/news/11256-oleksiya-shevchuka-priznacheno-do-skladu-konkursnoi-komisii-z-vidboru-kerivnictva-sap.html>

78 Етична рада ухвалила рішення щодо кандидатів на посаду члена ВРП від Президента України / Судова влада України, 16.03.2023: <https://ec.court.gov.ua/ec/pres-centr/general/1396316/>

Шевчука та привести склад конкурсної комісії у відповідність до вимог законодавства. Підписанти наголосили, що участь особи з сумнівною репутацією в органі, який визначатиме керівництво САП, підриває довіру до конкурсної процедури, створює ризики політичного впливу на антикорупційну прокуратуру та може мати довгострокові наслідки для ефективності всієї антикорупційної інфраструктури⁷⁹.

Також фіксувалися нові епізоди можливого силового тиску на працівників НАБУ. 10 лютого 2026 року НАБУ повідомило, що в помешканні керівниці підрозділу детективів, яка розслідує корупцію в оборонній сфері та залучена до операції «Мідас», було виявлено спеціальне обладнання для прихованого зняття інформації, встановлене, за попередніми даними, співробітниками одного з правоохоронних органів без рішення суду⁸⁰. За даними Бюро, у провадженні цього підрозділу перебувають справи щодо зловживань під час закупівель безпілотних літальних апаратів та інші чутливі оборонні випадки, що посилює побоювання, що ресурси державної силової системи можуть використовуватися для стеження за детективами. 26 лютого 2026 року під час засідання Комітету ВРУ з питань антикорупційної політики директор НАБУ Семен Кривонос, керівник САП Олександр Клименко та очільник першого головного підрозділу детективів НАБУ Олександр Абакумов детально поінформували народних депутатів про цей інцидент⁸¹. Абакумов публічно підтвердив, що прослуховування було організовано щодо керівниці підрозділу, залученої до справи «Мідас» і розслідувань у сфері оборонних закупівель, зазначив, що в НАБУ мають уявлення про ймовірний правоохоронний орган, який встановлював обладнання, та звернув увагу на інші можливі форми стеження за детективами – зокрема, використання систем відеоспостереження та моніторинг пересування службового транспорту.

У січні 2026 року народний депутат Ярослав Железняк оприлюднив розслідування, в якому назвав, за даними своїх джерел, імовірних власників п'ятьох найбільших анонімних телеграм-каналів («INSIDER UA», «Україна Сейчас», «Реальна війна», «Україна Online» і «Times of Ukraine»), що системно публікували дискредитаційні матеріали про НАБУ та САП, отримуючи значні неоподатковані доходи від політичної реклами та не відображаючи їх у податковій звітності⁸². У лютому 2026 року Железняк у новому розслідуванні показав, що частина вірогідних власників цих каналів має бронювання від мобілізації як військовослужбовці СБУ в запасі, а за його джерелами у правоохоронних органах та Офісі Президента, напрям роботи з анонімними телеграм-каналами може курувати Департамент захисту національної державності СБУ, який раніше фігурував у контексті стеження за журналістами Bihus.Info та інформаційних атак на НАБУ і САП⁸³.

10 березня 2026 року під час засідання ТСК Верховної Ради щодо анонімних телеграм-каналів керівниця відділу комунікацій НАБУ Маргарита Живага повідомила, що лише протягом лютого 2026 року Бюро зафіксувало понад 300 публікацій або інформаційних атак щодо НАБУ та САП, основним шляхом поширення яких були анонімні телеграм-канали, а зміст цих матеріалів мав ознаки скоординованих кампаній у відповідь на активні слідчі дії у резонансних провадженнях⁸⁴.

15 березня 2026 року під час спецоперації НАБУ на території Сумської області співробітники СБУ затримали на блокуванні детектива Бюро, який виконував службові завдання в межах кримінального провадження, через наявність у детектива родичів на ТОВ⁸⁵. Підставами для затримання

79 Спільна заява громадських організацій, медіа та публічних діячів із закликом до Генерального прокурора скасувати призначення Олексія Шевчука до конкурсної комісії САП / Центр прав людини ZMINA, 27.01.2026: <https://zmina.ua/statements/gromadski-organizacziyi-zaklykayut-genprokurora-skasuvaty-pryznachennya-oleksiya-shevchuka-do-konkursnoyi-komisiyi-sap/>

80 НАБУ викрило спробу встановлення «прослушки» вдома у керівниці підрозділу детективів, який розслідує корупцію в оборонній сфері та залучений до справи «Мідас» / Фейсбук-сторінка НАБУ, 10.02.2026: <https://www.facebook.com/nabu.gov.ua/posts/pfbid036QrkPX7rM1L4cS4nbdEdDWYfuYefYC72eNm2xEtIn8XbiQfvJq64z6hy3QpZT4EI>

81 26.02.2026 засідання Комітету з питань антикорупційної політики / Ютуб-канал Комітету з питань антикорупційної політики Верховної Ради України, 26.02.2026: <https://www.youtube.com/watch?v=cikOU8fSXc>

82 Знайшли власників анонімних ТГ-каналів. Топ-5 з орбіти Банкової. Бізнес на мільйони, жодних податків / Ютуб-канал Залізний нардеп, 21.01.2026: <https://www.youtube.com/watch?v=mLEWix3aKuW>

83 Власників Телеграм-каналів бронює СБУ. Нам офіційно підтвердили імена спецагентів. Хто за цим стоїть? / Ютуб-канал Залізний нардеп, 22.02.2026: <https://www.youtube.com/watch?v=p9S5orU19ck>

84 Хто стоїть за блогами Банкової: фейкові броні та нуль податків. У Раду викликали СБУ, кіберпол, БЕБ / Ютуб-канал Залізний нардеп, 10.03.2026: <https://www.youtube.com/live/l7NlcFYmsZs>

85 Щойно на блокуванні біля в'їзду до м. Суми співробітниками СБУ, які, ймовірно, належать до підрозділу, що перебуває у сфері координації першого заступника Голови СБУ, було безпідставно затримано співробітника НАБУ / Фейсбук-сторінка НАБУ, 15.03.2026: <https://www.facebook.com/nabu.gov.ua/posts/pfbid0ExM9RB4xjvVLXDCRFvHjMjdVB1UQCNCXNhcaKDBZaVaJexJjC5Y16Mi1QJHAEYYnl>

СБУ вказала походження з тимчасово окупованої території, відсутність чітко названого місця роботи під час перевірки документів і наявність у телефоні контактів із російськими номерами, що, за твердженням спецслужби, відповідало стандартним безпековим алгоритмам на блокпостах у прифронтових регіонах⁸⁶. Водночас НАБУ наголосило, що співробітник перебував у Сумах у межах офіційного розслідування, пройшов усі необхідні перевірки перед призначенням на посаду. За словами керівника САП Олександра Клименка, затримання призвело до зриву оперативного плану, завчасного попередження частини фігурантів про заплановані слідчі дії та, ймовірно, витоку інформації з боку одного з правоохоронних органів, що у Бюро розцінили як перешкоджання розслідуванню⁸⁷.

Пізніше у тому ж березні 2026 року розгорнулася нова масштабна інформаційна атака на директора НАБУ Семена Кривоноса: низка онлайн-медіа та анонімних телеграм-каналів, зокрема після резонансного інтерв'ю колишнього народного депутата Борислава Берези зі Світланною Панченко⁸⁸, оприлюднила звинувачення щодо нібито фіктивного усиновлення Кривоносом дитини у минулому та маніпуляцій із поданням декларацій, подаючи ці сюжети як «докази корупційності» керівника Бюро⁸⁹. На тлі цієї хвилі публікацій окремі колишні посадовці, зокрема експрокурор САП Станіслав Броневицький, публічно закликали Кривоноса піти у відставку, посилаючись саме на оприлюднені медіа-матеріали про «фіктивне батьківство» та нібито недостовірне декларування. Ці наративи активно відтворювалися вже відомими анонімними телеграм-каналами, які раніше атакували ЦПК, Bihus.Info та інших антикорупційних діячів, а також використовувалися у ширших кампаніях дискредитації НАБУ та його керівництва, що дозволяє розглядати атаку на Кривоноса як частину системної медійної стратегії проти незалежних антикорупційних інституцій⁹⁰.

30 березня 2026 року під будівлею НАБУ відбулася організована акція за участю двох чоловіків, які з відеорекамерами намагалися спровокувати співробітників Бюро, поширюючи серед них звинувачення щодо нібито «фіктивного усиновлення» директором НАБУ Семеном Кривоносом дитини⁹¹. Згодом народний депутат Ярослав Железняк, посилаючись на дані власного розслідування, заявив, що встановлені учасники цієї акції пов'язані зі спортивною спільнотою і раніше залучалися до подібних заходів. Зокрема, один із них був помічений на судових засіданнях у справах голови правління ЦПК Віталія Шабуніна та колишнього голови «Укренерго» Володимира Кудрицького. Він також висловив припущення про їх можливу дотичність до мережі анонімних телеграм-каналів, які синхронно поширили відео з акції та раніше системно атакували НАБУ і САП⁹².

28 квітня 2026 року журналіст-розслідувач «Української правди» Михайло Ткач оприлюднив нові «плівки Міндіча»⁹³, з яких слідує, що після висунення НАБУ та САП у червні 2025 року підозри віцепрем'єру Олексію Чернишову найближче оточення президента Зеленського обговорювало способи впливу на правоохоронну систему. Зокрема, за версією розслідування, співрозмовники нарікали, що НАБУ діє «надто жорстко», та обговорювали роль заступника керівника Офісу Президента Олега Татарова як особи, здатної впливати на правоохоронні органи.

86 Коментар пресслужби СБУ / Фейсбук-сторінка СБУ, 15.03.2026: <https://www.facebook.com/SecurSerUkraine/posts/pfbid0248pPvBph4KsoH6qa7CEaZiNio3CfvHEgm2tFAKw4qxNpAtHTPuxMkTJ19o7B3bq1l>

87 Клименко про тиск СБУ на САП, екстрадицію Міндіча і роль Єрмака - інтерв'ю з головою САП / Ютуб-канал DW Українською, 03.04.2026: <https://www.youtube.com/watch?v=9pCCneLNgG0>

88 У директора НАБУ Кривоноса знайшли сина. Щоб не сісти він... / Ютуб-канал Борислав Береза, 12.03.2026: https://www.youtube.com/watch?v=ef3k_UBwh7I

89 Фіктивне батьківство і декларації: у ЗМІ з'явилися звинувачення на адресу директора НАБУ Семена Кривоноса / Судово-юридична газета, 15.03.2026: <https://sud.ua/uk/news/publication/355909-fiktivnoe-ottsovstvo-i-deklaratsii-v-smi-poyavilis-obviniya-v-adres-direktora-nabu-semena-krivonos>

90 Інформаційні викиди проти Кривоноса: хто зацікавлений у дискредитації керівника НАБУ / ZMINA, 22.03.2026: <https://zmina.info/articles/informacijni-vkydy-proty-krivonosy-hto-zaczikavleniy-u-dyskredytaciyi-kerivnyka-nabu/>

91 Після провокації під НАБУ ідентифікували учасників: нардеп Железняк говорить про спробу впливу на установу / ZMINA, 06.04.2026: <https://zmina.info/news/pislya-provokaciyi-pid-nabu-identyfikovaly-uchasnykiv-nardep-zheleznyak-govoryt-pro-sprobu-vplyvu-na-ustanovu/>

92 Петров завів кабана в офіс НАБУ. Почали знімати відео. Телеграм-бачки СБУ підхопили провокацію / Ютуб-канал Залізний нардеп, 06.04.2026: <https://www.youtube.com/watch?v=qET1hO060d8>

93 Президент знав? Невідомі подробиці операції Мідас | УП. Розслідування / Ютуб-канал Українська правда, 28.04.2026: <https://www.youtube.com/watch?v=neYVUCDg100>

5 травня 2026 року народний депутат Ярослав Железняк оприлюднив першу частину власної серії матеріалів на основі записів, пов'язаних із Тимуром Міндічем, яка стосувалася ставлення фігурантів до антикорупційних органів⁹⁴. З оприлюднених діалогів виходить, що фігуранти вважали, що з частиною правоохоронних органів «можна домовитися», тоді як НАБУ залишалося єдиним органом, який вони не контролювали й з яким «складно домовитися». В одному з епізодів, за даними Железняка, учасники розмови, помітивши зовнішнє спостереження, обговорювали ризики відеофіксації та лобювання відправлення частини правоохоронців на фронт, причому висловлювалася ідея «відправити на фронт» і співробітників НАБУ. Ці записи, на думку депутата, свідчать як про обізнаність фігурантів про розслідування НАБУ та продовження ними протиправної діяльності, так і про ймовірну причетність працівників інших силових органів до передання інформації про спостереження. За його оцінкою, спроба ліквідувати НАБУ і САП у липні 2025 року відбулася вже після цих подій і мала зрозумілу мотивацію.

■ Андрій Єрмак (праворуч) та його адвокат Ігор Фомін у залі ВАКС, Київ, 21 травня 2026 року.

Фото: Денис Булавін для hromadske

Паралельно тиск змістився у площину перешкоджання процесуальній роботі у справі «Мідас». 12 травня 2026 року, на тлі повідомлення про підозру колишньому голові Офісу Президента Андрію Єрмаку у справі про легалізацію коштів⁹⁵, директор НАБУ Семен Кривонос та керівник САП Олександр Клименко на брифінгу заявили про тиск на експертів, залучених до розслідування⁹⁶.

За їхніми словами, невідомі особи контактували з експертами, передавали їм «сигнали» щодо обережності та погрожували наслідками для них і їхніх родичів, через що частина спеціалістів відмовлялася проводити експертизи у справах, пов'язаних із топкорупцією. Кривонос зазначив, що щонайменше в одному провадженні НАБУ вже зафіксувало можливий тиск на експертів, до якого можуть бути причетні окремі працівники СБУ; за цим фактом відкрито окреме кримінальне провадження. Клименко наголосив на необхідності створення незалежної експертної установи із законодавчими гарантіями захисту експертів від політичного та позапроцесуального тиску, що вказує на системний, а не точковий характер проблеми.

Разом наведені епізоди свідчать про формування стійкого патерну інституційного, процесуального та інформаційного тиску на державні антикорупційні органи й громадський антикорупційний сектор, який зберігся і після завершення «реформаторського» етапу постмайданного періоду. Використання конституційних механізмів, кадрових рішень, маніпуляцій конкурсами, кримінальних проваджень проти детективів і активістів, та скоординованих дискредитаційних кампаній створює контекст, у межах якого події 2025–2026 років із кримінальним переслідуванням антикорупційних діячів постають як новий виток попередніх тенденцій.

94 Плівки Міндіча. Стало незручно возити гроші. Хірург бездіє. Акробат занервував. СБУ зливало НАБУ / Ютуб-канал Залізний нардеп, 05.05.2026: <https://www.youtube.com/watch?v=VrAn-hK9cB8>

95 Андрій Єрмак отримав підозру в корупції. Що відомо про «Династію» / BBC News Україна, 11.05.2026: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cg7p5rg0k8ko>

96 Брифінг керівників НАБУ і САП / Ютуб-канал NABU, 12.05.2026: <https://www.youtube.com/live/kCnZfmyaQWc>

■
Обшук в одного з працівників НАБУ, 21 липня 2025 року.
Фото: Українська правда

РОЗДІЛ 1.

ОГЛЯД ЗАДОКУМЕНТОВАНИХ ВИПАДКІВ, ЯКІ МАЮТЬ ОЗНАКИ ТИСКУ НА АНТИКОРУПЦІЙНИХ ДІЯЧІВ

У цьому розділі наводяться задокументовані випадки процесуального й інформаційного тиску на антикорупційних діячів та пов'язаних із ними осіб у період із першого обшуку 11 липня 2025 року до 31 травня 2026 року. Матеріали цього розділу слугують емпіричною основою для подальшого порівняльного та правового аналізу, здійсненого в наступних частинах дослідження, і не містять оцінки винуватості осіб чи результатів розгляду справ по суті.

Логіка викладу є тематичною: спочатку розглядаються провадження, пов'язані з національною безпекою, далі – інші категорії справ, зокрема щодо недостовірного декларування, незаконного збагачення та дорожньо-транспортних пригод. У низці випадків повідомлено про підозру, про що йтиметься у відповідних тематичних блоках.

СПРАВА ВІТАЛІЯ ШАБУНІНА

Віталій Шабунін є головою правління Центру протидії корупції та одним із ключових українських антикорупційних активістів. Із 25 лютого 2022 року він добровільно долучився до лав Збройних сил України, поєднуючи військову службу з громадською діяльністю. Від часу заснування ЦПК Віталій Шабунін і команда організації неодноразово повідомляли про переслідування у зв'язку зі своєю антикорупційною діяльністю⁹⁷.

Новий епізод стався 11 липня 2025 року, коли працівники ДБР провели обшуки за місцем його служби у Харківській області та в будинку його родини в Києві. Як стверджує команда ЦПК, обшуки були здійснені без ухвали суду та без участі адвокатів. За словами активістів, обшуки організували таким чином, щоб унеможливити своєчасне прибуття захисників, а після спроб адвокатів фіксувати процес слідчі ДБР погрожували їм вилученням телефонів. Під час обшуків вилучили мобільні телефони, що належали Віталію Шабуніну та його дружині, а також телефон і планшет, якими користувалися його малолітні діти⁹⁸. Зазначені процесуальні дії відбулися наступного дня після переведення Віталія Шабуніна до нової військової частини. Того ж дня ДБР повідомило йому про підозру в ухиленні від військової служби⁹⁹ та шахрайстві, вчиненому у великих розмірах¹⁰⁰.

Також 11 липня в рамках розслідування справи Шабуніна ДБР провело обшук у квартирі матері загиблого пілота Андрія Пільщикова «Джуса» – Лілії Авер'янової в Харкові. Віталій був знайомий із Пільщиком та допомагав його матері після трагедії. У квартирі зупинялися друзі, які приїжджали до Харкова з робочих питань і могли у ній переночувати, зокрема Шабунін. Авер'янова розповіла, що слідчі попередньо подзвонили їй, повідомивши про намір зламати двері, бо «шукать злочинця», і просили прийти. На той момент вона була у Києві та, за її словами, «ледве їх зупинила», щоб уникнути пошкоджень. Двері відкрила сусідка, яка мала ключі. Лілія Авер'янова повідомила, що потрапила на стаціонарне лікування через стрес¹⁰¹. Виконавча директорка ЦПК Дар'я Каленюк зауважила, що обшук відбувався без ухвали суду¹⁰².

■ Працівник ДБР повідомляє про підозру Віталію Шабуніну, 11 липня 2025 року.
Фото: Державне бюро розслідувань

Як зазначалося у пресрелізі ДБР, після мобілізації у 2022 році Шабунін тривалий час не з'являвся до місця служби та, нібито перебуваючи у відрядженнях, знаходився у цивільних установах, що не належать до складу ЗСУ. Також у повідомленні йдеться про отримання ним щомісячного грошового забезпечення у розмірі понад 50 тисяч гривень, попри фактичну відсутність у військовій частині. Крім того, згадується, що фігурант начебто незаконно використовував позашляховик у особистих

97 Див. зокрема: Атаки на ЦПК / Центр протидії корупції: <https://antac.org.ua/special-projects/attacks-on-antac/>

98 Підозра та обшуки у Віталія Шабуніна є свавіллям та політичною розправою / Українська правда, 12.07.2025: <https://www.pravda.com.ua/columns/2025/07/12/7521411/>

99 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 4 статті 409: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

100 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 2 статті 190: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

101 У квартирі мами загиблого пілота «Джуса» слідчі ДБР провели обшуки у справі керівника ЦПК Шабуніна / Суспільне Новини, 16.07.2025: <https://susplne.media/1068029-u-kvartiri-zagiblogo-pilota-dzusa-slidci-dbr-proveli-obsuki/>

102 ДБР вторглося без ухвали суду з обшуком до квартири мами Джуса – шукали там злочинця Шабуніна / Фейсбук-сторінка Daria Kaleniuk, 16.07.2025: <https://www.facebook.com/dkaleniuk/posts/10163499394599188>

цілях, зокрема для пересування Києвом. Зазначається, що автомобіль був увезений в Україну як гуманітарна допомога для потреб армії, проте без належного оформлення та правових підстав¹⁰³.

ДБР оголосило підозру Шабуніну за «ухилення від несення військової служби» та «шахрайство» (за частиною 4 статті 409 та частиною 2 статті 190 Кримінального кодексу).

У ЦПК відкинули ці звинувачення. Там пояснили, що Шабунін був відряджений до НАЗК із вересня 2022 по лютий 2023 року під час перебування його підрозділу територіальної оборони на Київщині, й діяв відповідно до закону, виконуючи наказ як військовослужбовець. Щодо підозри у шахрайстві, у ЦПК наголосили, що Шабунін отримував офіційну заробітну плату військовослужбовця, яка була стандартною військовою виплатою. Він не отримував «бойових виплат», а частина суми «незаконного заволодіння» відповідає сплаченому єдиному соціальному внеску. Крім того, позашляховик, згаданий у пресрелізі та придбаний для Шабуніна благодійним фондом, у врученій підозрі взагалі не фігурує¹⁰⁴. У ЦПК справу вважають політично вмотивованою, а сам Віталій Шабунін охарактеризував її як «один з перших впевнених кроків до корупційного авторитаризму»¹⁰⁵.

У липні 2025 року понад 100 українських громадських організацій, серед яких і ZMINA, оприлюднили спільну заяву, в якій засудили це кримінальне переслідування, закликаючи припинити використання системи правосуддя як інструменту політичних розправ¹⁰⁶. У заяві було сказано, що законодавство не передбачало здійснення якихось особливих дій з боку Шабуніна на випадок відрядження: його завданням було, виконуючи наказ, відбутися у відрядження. Щодо отримання виплат військовослужбовця, громадські організації стверджують, що це «не залежить від його волі й не ним проводиться їхнє нараховування. Ці питання регулює держава, і якщо вона вважає, що здійснено необґрунтовану виплату, то існує інститут цивільного права, за яким може бути заявлено вимогу щодо повернення коштів. Отже, Віталія Шабуніна підозрюють у здійсненні дій, які вчиняли державні органи, адже військовослужбовець не вирішує, скільки йому має бути нараховано виплат і ким, він – підлегла особа, яка під час служби перебуває в «руках» держави й від неї залежна»¹⁰⁷, – заявили громадські організації.

Також із заявами проти тиску влади на Віталія Шабуніна виступила низка редакцій українських медіа, зокрема «Української правди»¹⁰⁸, «Дзеркала тижня» (ZN.ua)¹⁰⁹, «Цензор нет»¹¹⁰, «Kyiv Independent»¹¹¹. 3 листопада Всесвітня організація проти катувань (ОМСТ) та Міжнародна федерація за права людини (FIDH) оприлюднили спільну заяву, в якій закликали негайно припинити будь-яке переслідування, зокрема політично мотивоване судове переслідування, антикорупційного активіста та військовослужбовця Віталія Шабуніна¹¹².

Згідно з дослідженням «Детектор медіа», після вручення підозри Шабуніну в українському медіапросторі активізувалася інформаційна кампанія, що мала ознаки скоординованої. Вона

103 ДБР повідомило про підозру одному із громадських активістів за ухилення від військової служби та шахрайство (відео) / Державне бюро розслідувань, 11.07.2025: <https://dbr.gov.ua/news/dbr-povidomilo-pro-pidozru-odnomu-iz-gromadskih-aktivistiv-za-uhilennya-vid-vijskovoi-službi-ta-shahrajstvo>

104 Підозра та обшуки у Віталія Шабуніна є свавіллям та політичною розправою / Українська правда, 12.07.2025: <https://www.pravda.com.ua/columns/2025/07/12/7521411/>

105 Дискредитація, обшуки без ухвали суду, тиск на родину. Деталі кримінального переслідування Шабуніна Офісом Зеленського / Центр протидії корупції, 14.07.25: <https://antac.org.ua/news/dyskredytatsiia-obshuky-bez-ukhvaly-sudu-tysk-na-rodynu-detali-kryminalnoho-peresliduvannia-shabunina-ofisom-zelenskoho/>

106 Припинити використовувати систему правосуддя для політичних розправ: заява громадських організацій щодо справи Віталія Шабуніна / ZMINA, 15.07.2025: <https://zmina.ua/statements/prypynyty-vykorystovuvaty-systemu-pravosuddya-dlya-politychnyh-rozprav-zayava-gromadskiyh-organizacij-shhodo-spravy-vitaliya-shabunina/>

107 Ibid.

108 Вибіркове правосуддя та мовчазне схвалення – шлях до авторитаризму / Українська правда, 12.07.2025: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/07/12/7521436/>

109 Заява редакції ZN.UA щодо тиску влади на голову ЦПК Віталія Шабуніна / ZN.UA, 12.07.2025: <https://zn.ua/ukr/anticorruption/zajava-redaktsiji-znua-shhodo-tysku-vladi-na-holovu-tspk-vitalija-shabunina.html>

110 Заява редакції сайту "Цензор.НЕТ" щодо тиску влади на голову Центру протидії корупції Віталія Шабуніна / Цензор.НЕТ, 12.07.2025: <https://censor.net/ua/n3562942>

111 Editorial: Right now, Ukraine's democracy risks a Russian-style backslide / Kyiv Independent, 14.07.2025: <https://kyivindependent.com/editorial-right-now-ukraines-democracy-risks-a-russian-style-backslide/>

112 Ukraine: Judicial harassment of anti-corruption activist Mr Vitaliy Shabunin / OMCT, 3.11.25: <https://www.omct.org/en/resources/urgent-interventions/ukraine-judicial-harassment-of-anti-corruption-activist-mr-vitaliy-shabunin>

містила дискредитаційні тези та критику Шабуніна, поєднання фактів із оціночними судженнями та поширення звинувачень ще до встановлення вини активіста та військовослужбовця¹¹³.

15 липня 2025 року Печерський районний суд міста Києва обрав Віталію Шабуніну запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання строком до 20 серпня 2025 року. Відповідно до рішення слідчої судді Світлани Гречаної, він, зокрема, зобов'язаний перебувати за викликом слідчого, прокурора або суду, не відлучатися з місця несення служби, не відвідувати будівлю НАЗК, не спілкуватися зі свідками та колишнім командиром батальйону Віктором Юшком.

У березні 2025 року його екскомандир отримав підозру у зловживанні службовим становищем, пов'язаним із виданням наказів про відрядження у жовтні 2022 – лютому 2023 року. За словами адвокатів Юшка, після його відмови надати показання проти Віталія Шабуніна прокурор клопотав про обрання запобіжного заходу у вигляді застави у значному розмірі, що, на їхню думку, є нетиповим для цієї категорії нетяжких злочинців¹¹⁴. Під час розгляду питання про запобіжний захід сторони озвучили свої позиції: прокурор просив визначити розмір застави у 224 тисяч гривень, тоді як адвокати вказували, що для цього випадку вона може становити від близько 3 тисяч до 60 тисяч гривень. У підсумку Печерський районний суд визначив Юшку заставу в розмірі 60 560 гривень¹¹⁵.

■ Віталій Шабунін під час обрання йому запобіжного заходу в Печерському районному суді міста Києва, 15 липня 2025 року. Поруч із ним – адвокат Сергій Рокунь. Рішення оголошує слідча суддя Світлана Гречана.

Фото: Олексій Арунян для Суспільне Новини

У ЦПК зазначили, що протягом двох років розслідування ДБР не допитало керівництво НАЗК щодо відрядження Віталія та жодного разу не допитало Шабуніна до повідомлення про підозру¹¹⁶. Під час судового засідання з обрання запобіжного заходу Шабунін відмовився давати показання, посилаючись на право не свідчити проти себе¹¹⁷.

14 серпня 2025 року ДБР повідомило про завершення розслідування у справі Шабуніна. У відомстві зазначили, що за результатами перевірки обставин використання транспортного засобу, призначеного для потреб ЗСУ, підстав для повідомлення про підозру не встановлено. Крім того, повідомлялося про повернення військовослужбовцю електронних гаджетів, вилучених під час обшуку за місцем проживання¹¹⁸. Шабунін натомість заявив, що йдеться про техніку рідних, тоді як його телефон і ноутбук не повернули. Він також зауважив, що пресреліз ДБР оприлюднило під час проведення процесуальних дій, коли він не мав можливості це спростувати¹¹⁹.

113 Висвітлення справи Шабуніна в медіа має ознаки скоординованої інформаційної кампанії / Детектор медіа, 18.07.2025: <https://surl.li/egxppa>

114 Команда Uniminds захищає командира 207 батальйону територіальної оборони Києва у справі про зловживання службовим становищем / Фейсбук-сторінка Uniminds - юридична компанія нового покоління, 7.03.2025: <https://www.facebook.com/share/p/1CD4H927Va/>

115 Суд обрав запобіжний захід колишньому командир батальйону ТрО Києва Віктору Юшку / Суспільне Новини, 11.03.2025: <https://susplne.media/kyiv/967697-sud-obrav-zapobiznij-zahid-kolisnomu-komandiru-bataljonu-tro-kiyeva-viktoru-usku/>

116 Не те, щоб ми сильно здивовані. Бо це сумнозвісний Печерський суд / Фейсбук-сторінка Центру протидії корупції, 15.07.2025: <https://www.facebook.com/antac.ua/posts/1141614644436555>

117 «Якби я не хотів служити, я б легко це зробив». Як Віталію Шабуніну обирали запобіжний захід / Суспільне Новини, 16.07.2025: <https://susplne.media/1068223-akbi-a-ne-hotiv-sluziti-a-b-legko-ce-zrobiv-ak-vitaliu-sabuninu-obirali-zapobiznij-zahid/>

118 ДБР завершило розслідування щодо військового за ухилення від військової служби / Державне бюро розслідувань, 14.08.2025: <https://dbr.gov.ua/news/dbr-zavershilo-rozsliduvannya-shhodo-vijskovogo-za-uhilennya-vid-vijskovoi-sluzhbi>

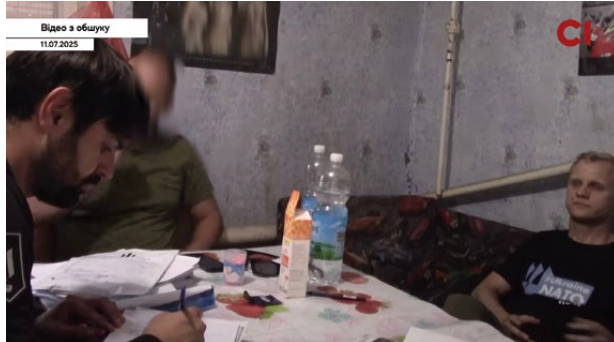
119 ДБР знову обмануло журналістів: цього разу з тим, що повернули мені вилучені гаджети (що пішло в заголовки) / Фейсбук-сторінка Vitaliy Shabunin, 15.08.2025: <https://www.facebook.com/share/p/1fmB8rWrQf/>

Печерський районний суд міста Києва двічі продовжував строк дії запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання – спочатку до 19 жовтня¹²⁰, а згодом до 2 листопада 2025 року, зі збереженням раніше покладених процесуальних обов'язків¹²¹. Надалі запобіжний захід не продовжували. Хоча 5 листопада прокурори подали клопотання про його подальше застосування, воно так і не було розглянуте.

16 грудня 2025 року Віталій Шабунін заявив, що працівники ДБР і ОГП задіяли телеграм-канали для поширення його приватних фото з телефону, вилученого під час липневого обшуку¹²². Активіст пов'язує це з публікацією матеріалу про осіб, яких у ЦПК вважають причетними до знищення незалежності НАБУ і САП – представників Офісу Генерального прокурора, Державного бюро розслідувань, Служби безпеки, а також суддів, які ухвалювали проведення обшуків та взяття під варту детективів НАБУ¹²³.

У розслідуванні «Слідства.Інфо», що базується на відеозаписі обшуку на Харківщині, йдеться зокрема і про телефон Віталія, який, за його словами, до початку слідчих дій працівник СБУ вихопив у нього з рук, а згодом під час обшуку намагалися підкинути¹²⁴.

Заяву про злочин щодо злиття приватних фото в ОГП зареєстрували із затримкою у декілька днів¹²⁵, попри те, що органи досудового розслідування зобов'язані внести відомості до ЄРДР протягом доби¹²⁶. Зрештою реєстрація відбулася після автоматизованого розподілу скарги Шабуніна на бездіяльність прокурорів для розгляду слідчий судді Тетяні Гуртовій. За інформацією сторони захисту, Шабуніна було визнано потерпілим і допитано в цьому статусі в межах кримінального провадження. Наразі в Печерському районному суді перебуває скарга щодо відмови в наданні сторони захисту матеріалів досудового розслідування для ознайомлення. Слідчий відмовляє в наданні таких матеріалів у повному обсязі. Водночас, згідно з ухвалою суду від 23 квітня 2026 року, слідчого зобов'язано повторно розглянути відповідне клопотання та повідомити заявнику про результати¹²⁷.

■ Скриншоти відео обшуку Віталія Шабуніна 11 липня 2025 року за місцем служби в Чугувському районі Харківської області. На відео зафіксований момент, коли один із правоохоронців заносить телефон Шабуніна до кімнати, де відбувається слідча дія.

Відео оприлюднене в розслідувальному матеріалі «Слідства.Інфо» 19 листопада 2025 року

120 Ухвала Печерського районного суду міста Києва у справі № 757/39141/25-к / Єдиний державний реєстр судових рішень, 19.08.2025: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129888331>

121 Суд продовжив Шабуніну запобіжний захід до 2 листопада / Суспільне Новини, 17.10.2025: <https://suspihne.media/1141406-sud-prodovziv-sabuninu-zapobiznij-zahid-do-2-listopada/>

122 ДБР і ОГП злили в ТГ-канали мої інтимні фото з телефону, вилученого під час обшуку / Фейсбук-сторінка Vitaliy Shabunin, 16.12.2025: <https://www.facebook.com/share/17xoUP46q7/>

123 Чімими руками нищать НАБУ і САП? / Центр протидії корупції: <https://nabudestroyers.antac.org.ua/>

124 Під час обшуку у Шабуніна викрали телефон. Активіст підозрює працівника СБУ (відео) / Слідство.Інфо, 19.11.2025: <https://www.slidstvo.info/news/pid-chas-obshuku-u-shabunina-vykraly-telefon-aktivist-pidozriuie-pratsivnyka-sbu-video/>

125 Шабунін подав до суду скаргу на Кравченка: в Генпрокуратурі відмовилися вносити відомості до ЄРДР про злочин стосовно злиття правоохоронцями його особистих фото / Центр протидії корупції, 24.12.25: <https://antac.org.ua/news/shabunin-podav-do-sudu-skarhu-na-kravchenka-v-henprokuraturi-vidmovylysia-vnosyty-vidomosti-do-yedr-pro-zlochyn-stosovno-zlyttia-pravoohorontsi-amy-yoho-osobystykh-foto/>

126 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 214: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

127 Ухвала Печерського районного суду міста Києва у справі № 757/13535/26-к / Єдиний державний реєстр судових рішень, 23.04.2026: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136185953>

22 грудня 2025 року Віталій Шабунін поінформував у своїх соцмережах, що його відправляють до Куп'янська-Вузлового для встановлення антидронових сіток. За його словами, до виконання завдання разом із ним залучили військовослужбовців з обмеженнями за станом здоров'я, які мають відповідні рішення ВЛК. Зокрема, один із них не має пальців, інший має порушення слуху, ще двоє через поранення не здатні підійматися по драбинах, а один через часткову втрату зору не може стріляти. Він також заявив, що командування його військової частини під тиском ДБР ухвалювало потенційно незаконні рішення¹²⁸.

2 січня 2026 року Шабунін повідомив, що подає заяву про злочини командира 43 окремої механізованої бригади та його командира полковника Сергія Рижова. Він пояснив, що той допомагає ДБР та ОГП переслідувати його під час служби. Зокрема, обшук ДБР провело у Віталія відразу після переведення в бригаду Рижова, а пізніше командир перешкоджав його поїздкам на судові засідання. За словами Шабуніна, Рижов сфальшував самовільне залишення частини через відсутність Віталія у частині протягом дня, попри те, що він мав повістку до суду і знаходився того дня там, а пізніше командир тричі відмовляв йому у відпустці, за рахунок якої він намагався відвідувати суди¹²⁹.

ЦПК вважає, що у такий спосіб Шабуніна позбавляють можливості брати участь у судових засіданнях і публічно висвітлювати перебіг справ – як тих, у яких йому повідомили про підозру, так і тих, у яких він є потерпілим¹³⁰.

Підготовче судове засідання у справі Шабуніна неодноразово відкладалося. 18 лютого 2026 року воно відбулося в Печерському районному суді Києва. Захист заявив відвід судді Олегу Соловйову, після чого справу передали на повторний автоматизований розподіл. Представником потерпілого у ній є Андрій Пашинський – військовослужбовець військової частини, яку визнано потерпілою¹³¹.

Згодом, 17 квітня 2026 року, суд відмовив у направленні кримінального провадження до Київського апеляційного суду для визначення підсудності. Позиція захисту Юшка, яку підтримала сторона захисту Шабуніна, полягала в тому, що підсудність слід змінити, оскільки інкриміновані Юшку дії відбувалися в Київській області – наказ про відрядження підписувався там. Прокурори наполягали, що справа має розглядатися в Печерському суді, оскільки, за їхніми словами, інкримінований злочин полягає у неявці Шабуніна до НАЗК, розташованого в Печерському районі Києва¹³². Згідно з ухвалою, суд дійшов висновку, що правова позиція сторони захисту не була належно документально підтверджена та обґрунтована¹³³.

19 травня Шабунін повідомив, що після більш ніж чотирьох років служби в Силах оборони він завершує військову службу через хворобу очей, внаслідок якої «втратив більшу частину зору»¹³⁴.

26 травня 2026 року прокурори подали клопотання про запобіжний захід Шабуніну у вигляді особистого зобов'язання із заборобою залишати місце проживання без дозволу. Під час продовження підготовчого засідання та в самому клопотанні сторона обвинувачення озвучила конкретну адресу його проживання, що, на думку захисту, фактично відповідає ознакам домашнього арешту. Прокурор пояснив необхідність такого запобіжного заходу завершенням військової служби Шабуніна та його поверненням до роботи в ЦПК, зазначивши, що під час професійної діяльності він нібито може контактувати зі свідками, зокрема працівниками НАЗК.

128 Солдата без пальців відправляють зі мною в Куп'янськ-Вузловий розвішувати антидронові сітки / Фейсбук-сторінка Vitaliy Shabunin, 22.12.2025: <https://www.facebook.com/share/p/1Gj4sgMDsx/>

129 Знайомтеся, це – мій командир, полковник Сергій Рижов, комбриг 43 омбр / Фейсбук-сторінка Vitaliy Shabunin, 2.01.2026: <https://www.facebook.com/share/p/18eveGs6Ps/>

130 Нуль дій зробили «орли» Кравченка/Сухачова за півроку «розслідування» силовиків, які вкрали телефон Віталія Шабуніна, підкинули його на обшук, а потім злили з нього інтимне фото / Фейсбук-сторінка Vitaliy Shabunin, 27.01.2026: <https://www.facebook.com/share/p/18pmXzYLzW/>

131 У справі Шабуніна заявили відвід судді Соловйову, матеріали передали на новий авторозподіл / ZMINA, 18.02.2026: <https://zmina.info/news/u-spravi-shabunina-zayavlyty-vidvid-suddi-solovjovu-materialy-peredaly-na-novyy-avtorozpodil/>

132 Суд відмовив у зміні підсудності у справі Шабуніна та Юшка: розгляд залишили в Печерському суді / ZMINA, 17.04.2026: <https://zmina.info/news/sud-vidmovyv-u-zmini-pidsudnosti-u-spravi-shabunina-ta-yushka-rozglyad-zalyshyly-v-pecherskomu-sudi/>

133 Ухвала Печерського районного суду міста Києва у справі № 757/53663/25-к / Єдиний державний реєстр судових рішень, 17.04.2026: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135832006>

134 Мою службу завершено / Фейсбук-сторінка Vitaliy Shabunin, 19.05.2026: <https://www.facebook.com/share/p/18AjqiG9C/>

При цьому сторона обвинувачення пов'язала попередню належну процесуальну поведінку Шабуніна з проходженням військової служби, а не власною позицією. Суд оголосив перерву, щоб розглянути повторне клопотання захисту Юшка про зміну підсудності та надати захисту Шабуніна час для підготовки позиції щодо запобіжного заходу¹³⁵.

СПРАВА РУСЛАНА МАГАМЕДРАСУЛОВА

Руслан Магамедрасулов очолює Четвертий підрозділ детективів Четвертого Головного підрозділу детективів НАБУ, за яким закріплена південно-східна територія. Підрозділ базується у Києві, має робочі місця у Дніпрі та координує діяльність Бюро в прифронтових Дніпропетровській і Запорізькій областях. У лавах НАБУ Магамедрасулов працює з 2015 року і був у складі першого набору детективів. З першого дня повномасштабного вторгнення РФ в Україну він долучився до оборони Києва. З 25 лютого 2022 року у складі зведеного загону Бюро захищав Офіс Президента України, згодом працював над документуванням воєнних злочинів на Київщині – у Бучі, Мощуні, Бородянці. З липня 2022 року перебував у відрядженні в Запорізькій області, де брав участь у заходах оборони в складі тактично-оперативної групи Департаменту контррозвідки СБУ. В листопаді 2022 року повернувся до основної роботи в Національному бюро.

Після оприлюднення інформації НАБУ і САП про проведення операції «Мідас» у листопаді 2025 року було офіційно підтверджено, що Руслан Магамедрасулов зібрав важливі докази у ній. Олександр Абакумов, керівник Першого Головного підрозділу детективів НАБУ, який здійснює це розслідування, повідомив, що той був безпосередньо дотичний до справи й завдяки йому вдалося отримати низку ключових доказів¹³⁶. Він також підтвердив участь Магамедрасулова в офіційній відповіді НАБУ на адвокатський запит¹³⁷. Сам Магамедрасулов пояснив, що допомагав у документуванні фігурантів схеми, зокрема осіб, зафіксованих на плівках під умовними іменами «Карлсон» та «Шугармен» (Тимур Міндіч та Олександр Цукерман). За його словами, він входив до складу групи детективів і забезпечував проведення окремих заходів, зокрема організовував встановлення засобів прослуховування¹³⁸.

21 липня 2025 року в межах проведення масових обшуків у співробітників НАБУ його було затримано за підозрою у «готуванні до пособництва державі-агресору»¹³⁹. Тоді ж затримали і його батька Сентябра Магамедрасулова, якому повідомили про підозру за аналогічними епізодами.

Пізніше в інтерв'ю Руслан Магамедрасулов розповів, що того дня співробітники СБУ прийшли до нього та членів його родини без ухвали суду, застосували силу, попри те, що він не чинив опору: одразу повалили на підлогу без пояснень, завдавали ударів по голові й тілу, надягнули кайданки. За його словами, ніхто не міг пояснити йому суть справи, він не міг зв'язатися зі своєю адвокаткою, котра прибула лише наприкінці обшуку. Крім того, в протоколі обшуку не було номеру кримінального провадження, а відео з тим, як його «кладуть на підлогу», поширилось серед телеграм-каналів без розмиття обличчя¹⁴⁰.

135 У справі Шабуніна прокурори просять заборонити йому залишати місце проживання без дозволу суду / ZMINA, 26.05.2026: <https://zmina.info/news/u-spravi-shabunina-prokurory-prosyat-zaboronyty-jomu-zalyshaty-misce-prozhyvannya-bez-dozvolu-sudu/>

136 Міндіч втік / Обшуки у Галушенка / Розслідування НАБУ і САП | Спецвипуск УП. Чат / Ютуб-канал Українська правда, 11.11.2025: <https://youtu.be/CecHhStUGsY?t=354>

137 НАБУ офіційно підтвердило: Магамедрасулов здійснював документування Міндіча та інших фігурантів в операції «Мідас». Документ / Центр протидії корупції, 12.11.2025: <https://antac.org.ua/news/nabu-shche-raz-pidтверdylo-mahamedrasulov-zdiysniuvav-dokumentuvannya-mindicha-ta-inshykh-fihurantiv-v-operatsii-midas-dokument/>

138 Нові таємниці плівок Міндіча. Де підозра Єрмаку? Конверти нардепам. Продовження Мідас / Ютуб-канал Є питання, 17.12.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=Qc1bC0vgZ5Q&t=30s>; «Міндіч був куратором, але не головним бенефіціаром схеми», — бліцінтерв'ю детектива НАБУ Руслана Магамедрасулова / Суспільне Новини, 18.11.2025: <https://suspilne.media/1167756-mindic-buv-kerivnikom-ale-ne-golovnim-beneficiarom-shemi-blic-intervu-ruslana-mahamedrasulova/>

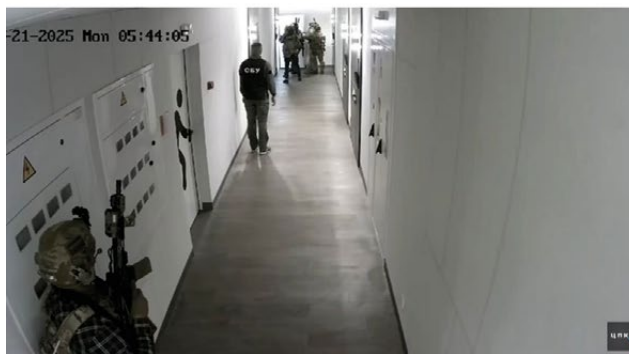
139 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 111-2: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

140 Із СІЗО — про Міндіча. Детектив, через якого Зеленський потрапив у скандал з НАБУ та САП, вперше розповів NV, як опинився за ґратами / NV, 19.08.2025: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/detektiv-nabu-yakogo-zatrimalo-sbu-rozpoviv-pro-rozsliduvannya-po-mindichu-ta-obshuki-50538127.html>

На відео з камер спостережень будинку було зафіксовано, як близько 15 озброєних правоохоронців заходять до Магамедрасулова у квартиру. За словами посадовця НАБУ, він був здивований, що на обшук у звичайну квартиру правоохоронці прийшли зі спеціальними щитами та використовували стробоскопічні ліхтарі, щоб засліпити при вході у помешкання. За словами керівника підрозділу детективів, йому не повідомили ні підстав проведення обшуку, ні його права, ні номер провадження. Під час затримання слідчий не зміг пояснити суті інкримінованого правопорушення, яку Магамедрасулов дізнався пізніше з клопотання про обрання запобіжного заходу. У нього, так само як і в інших співробітників Бюро, вилучали всі носії інформації, щоб отримати якомога більше відомостей про їхню діяльність, пересування, викривачів або тих, хто надавав інформацію НАБУ¹⁴¹. Магамедрасулов заперечив тезу, поширену головою СБУ Василем Малюком на брифінгу¹⁴², що нібито він під час обшуку поведився неадекватно. Відеозапис обшуку та інші документи слідчих дій захисту не надали. Він підкреслив, що під час затримання з ним «поводились як із терористом»¹⁴³.

Посадовець НАБУ розповів, що під час обшуку його кілька разів клали обличчям у підлогу. На одному з фото з пресрелізу Служби безпеки 21 липня 2025 року видно, як працівник СБУ стоїть над ним, націливши автомат. Руслан зауважив, що обшуки проводилися за всіма його адресами у Києві та Дніпрі, й єдине що знайшли, – готівку на суму 2500 євро. Проте, за його словами, ці гроші відсутні у протоколі, й вони зникли з квартири у Дніпрі¹⁴⁴. На думку адвокатки підозрюваного посадовця НАБУ, членкині правління ЦПК Олени Щербан, затримання й обшуки, що супроводжувались побоями та застосуванням фізичної сили, а також перебування у камері під особливим контролем без доступу до належної медичної допомоги, є катуванням¹⁴⁵.

Магамедрасулов повідомив, що одночасні обшуки без ухвал суду також провели в його орендованій квартирі та робочому кабінеті у Дніпрі, в помешканнях у Києві, що належать йому та його батькові, а також у квартирі сестри та матері. За його інформацією, того ж дня обшуки відбулися за адресами підприємств, з якими співпрацював Сентябр Магамедрасулов. Печерський

■ Напередодні обшуку в Руслана Магамедрасулова 21 липня 2025 року. Скриншоти відео з камери спостереження.

Відео оприлюднене на ютуб-каналі Центру протидії корупції 12 грудня 2025 року

141 За справу Міндіча – до СІЗО. Перше відео з детективом НАБУ Магамедрасуловим / Ютуб-канал Центр протидії корупції, 12.12.2025: <https://youtu.be/uZyx0tMOug?t=765>

142 Обшуки в НАБУ! Скандал із Законом 12414! Малюк і Кравченко відповіли на запитання! Повна версія / Ютуб-канал ТСН, 22.07.2025: <https://youtu.be/xHvAeQZEUb4?t=387>

143 Нові таємниці плівок Міндіча. Де підозра Єрмаку? Конверти нардепам. Продовження Мідас / Ютуб-канал Є питання, 17.12.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=Qc1bC0vgZ5Q&t=792s>

144 Як система покриває злочинців. Міндіч на радарі. Паспорт РФ у батька – Руслан Магамедрасулов / Radio NV, 19.12.2025: https://youtu.be/8NyF_D-gQIQ?t=2087

145 Суд під тиском. Як камуфляжна масовка спалила СБУ? План підстави детектива НАБУ рухнув / Ютуб-канал Залізний нардеп, 27.08.2025: <https://youtu.be/5F9MbY1dKio?t=350>

районний суд Києва наклав арешт на майно, вилучене під час обшуків за місцем проживання та роботи, автомобіль, зброю, яка законно перебувала у його володінні, та майно батьків.

■ Фото затримання Руслана Магамедрасулова
21 липня 2025 року.

Фото: Служба безпеки України

У грудні 2025 року Печерський районний суд Києва зняв арешт із автомобіля¹⁴⁶, а Київський апеляційний суд – зі зброї¹⁴⁷ та речей, вилучених із робочого кабінета в Дніпрі¹⁴⁸. Проте, за словами захисту, відповідні рішення тривалий час не виконувалися: автомобіль повернули лише у березні 2026 року, а інше майно, крім зброї, на той момент ще не було повернуто. У квітні 2026 року за результатами апеляційного розгляду також було скасовано арешт на майно, вилучене у квартирі в Дніпрі¹⁴⁹. Станом на травень 2026 року детективу повернули майже все вилучене майно, крім телефонів та патронів.

За даними слідства, Руслан Магамедрасулов був посередником у продажі до Дагестану партій технічної коноплі, яку нібито незаконно вирощував на Житомирщині його батько. Як основний доказ СБУ опублікувала аудіозапис розмови посадовця НАБУ, під час якої він обговорює умови продажу насіння коноплі, яке, згідно з розшифровкою розмови, «*дуже затребуване державною програмою Дагестана*», та обіцяє надіслати потенційному покупцю комерційну пропозицію. Посилаючись на висновки державної судової семантико-текстуальної експертизи, слідчі вважають, що на записі співрозмовники говорять саме про торгівлю з республікою РФ Дагестан.

У пресрелізі СБУ було вказано, що його батько має громадянство РФ, але співробітник НАБУ приховав цей факт, коли оформлював допуск до державної таємниці. Щодо матері, Ірини Магамедрасулової, зазначалося, що вона проживає в Києві, але отримує пенсію в так званій «ДНР», публікує проросійські коментарі в соцмережах й у розмовах виправдовує війну РФ проти України та воєнні злочини росіян. Також Служба безпеки поширила фото керівника підрозділу детективів з його перебування в Іспанії, стверджуючи, що він відпочивав на курортах замість роботи у прифронтових регіонах Дніпра¹⁵⁰.

За матеріалами слідства, посадовець контактував із чинним народним депутатом-втікачем від забороненої проросійської партії ОПЗЖ Федором Христенком, тісно пов'язаним зі спецслужбами РФ¹⁵¹. Магамедрасулов підтвердив, що знайомий із Христенком, як і з багатьма іншими народними депутатами, що зумовлено специфікою його роботи. Він упевнений, що той надав показання, які від нардепа очікували в СБУ¹⁵².

146 Ухвала Печерського районного суду міста Києва від 30.12.2025 у справі № 757/65099/25-к

147 Ухвала Київського апеляційного суду у справі № 757/35481/25-к / Єдиний державний реєстр судових рішень, 4.12.2025: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132496608>

148 Ухвала Київського апеляційного суду у справі № 757/34901/25-к / Єдиний державний реєстр судових рішень, 18.12.2025: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132955981>

149 Ухвала Київського апеляційного суду у справі № 757/35305/25-к / Єдиний державний реєстр судових рішень, 20.04.2026: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136092456>

150 СБУ та ОГП затримали за підозрою у веденні бізнесу в РФ одного із керівників детективів НАБУ / Ютуб-канал Служби безпеки України, 21.07.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=P3dqq7A3x3U>

151 СБУ та ОГП затримали за підозрою у веденні бізнесу в РФ одного із керівників детективів НАБУ (відео) / Служба безпеки України, 21.07.2025: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-ta-ohp-zatrymaly-za-pidozroiu-u-vedenni-biznesu-v-rf-odnoho-iz-kerivnykiv-detektyviv-nabu-video>

152 Нові таємниці пльовк Міндіча. Де підозра Єрмаку? Конверти нардепам. Продовження Мідас / Ютуб-канал Є питання, 17.12.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=Qc1bC0vqZ5Q&t=2336s>

22 липня 2025 року Печерський районний суд міста Києва на закритому засіданні взяв Руслана Магамедрасулова і його батька під варту на 2 місяці без права на заставу¹⁵³.

У серпні директор НАБУ Семен Кривонос заявив, що в Бюро негайно розпочали два службових розслідування (крім Руслана Магамедрасулова, йдеться також про детектива законспірованого підрозділу «Д-2» Віктора Гусарова, якого звинуватили у шпигунстві для ФСБ Росії – його випадок див. нижче) і звернулися до керівництва СБУ з проханням надати їм матеріали кримінального провадження, які свідчать про проросійські впливи¹⁵⁴. Крім того, очільник НАБУ звернувся до СБУ із проханням оприлюднити матеріали слідства у справі про держзраду фахівцями Бюро. Керівник САП Олександр Клименко також заявив, що СБУ має відкрито опублікувати матеріали обвинувачення проти двох детективів НАБУ¹⁵⁵. У відповідь СБУ повідомили, що 7 серпня 2025 року їхні слідчі надали керівнику НАБУ окремі матеріали, які підтверджують обґрунтованість оголошених підозр цим двом працівникам, зазначивши, що весь масив доказової бази буде надано виключно суду¹⁵⁶.

22 серпня 2025 року СБУ опублікувала нові докази того, що Магамедрасулов разом із батьком нібито організовував незаконну торгівлю з РФ. СБУ представила скриншоти переписок батька посадовця НАБУ з представником агрокомпанії Дагестану щодо продажу технічної коноплі. Зокрема, представник російської компанії «Агропрайм» повідомляв, що отримав комерційну пропозицію та просить надіслати актуальні сертифікати якості продукції, пояснюючи, що документи потрібні терміново, оскільки добігає кінця дія державної програми РФ із відшкодування витрат на вирощування технічних конопель. Також він називає ім'я особи, яка надіслала йому комерційну пропозицію, воно збігається з іменем посадовця НАБУ. За версією СБУ, організацію незаконного бізнесу здійснював саме співробітник НАБУ, а його батько виконував вказівки та контролював сільськогосподарські процеси на місці. Спираючись на листування посадовця, слідчі вважають, що він шукав не лише контакти для торгівлі, а й інвесторів для бізнесу¹⁵⁷.

Олена Щербан піддає сумніву обґрунтованість цих доказів, зокрема оприлюдненого аудіозапису. Вона стверджує, що в очищеному від шумів аудіозаписі¹⁵⁸ можна почути слово «Узбекистан» замість «Дагестан», яке повністю змінює контекст і зміст сказаного, нівелюючи суть інкримінованого правопорушення. Вона зазначила, що потрібно встановити належність голосу на аудіозаписі підозрюваному, а також відповідність аудіоряду тексту за допомогою фоноскопичної експертизи – проте СБУ не надає оригінал захисту. Вона звернула увагу й на документ, представлений СБУ як доказ державної програми з коноплі: у ньому йдеться про правила надання субсидій суб'єктам РФ у виробництві різноманітної сільськогосподарської продукції на території РФ. Відповідно, українська конопля фактично не могла постачатися. Водночас, за її словами, саме в Узбекистані з березня 2020 року легалізували вирощування промислової коноплі та прийняли окрему постанову уряду¹⁵⁹, що регулює діяльність у цій галузі¹⁶⁰.

Народний депутат України IX скликання від партії «Голос» Ярослав Железняк заявив, що доказові матеріали СБУ суперечливі та містять ознаки фальсифікацій. Окрім плутанини із країнами у згаданому

153 Обшуки у НАБУ: суд відправив під варту Магамедрасулова і його батька / Суспільне Новини, 22.07.2025: <https://surl.li/qfewoc>

154 Директор НАБУ Кривонос про розслідування в сфері оборони та тиск на детективів. Інтерв'ю BBC / BBC Україна, 3.08.2025: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cvg48vn9vy0o>

155 Результати роботи НАБУ та САП у першому півріччі 2025 року / Ютуб-канал Media Center Ukraine, 8.08.2025: <https://www.youtube.com/live/j13E9b9NO-U>

156 Коментар щодо заяви в ЗМІ з боку керівників НАБУ та САП / Служба безпеки України, 8.08.2025: <https://ssu.gov.ua/novyny/ofitsiino8>

157 СБУ оприлюднила нові докази у справі високопосадовця НАБУ, який підозрюється у торгівлі з РФ / Ютуб-канал Служба безпеки України, 22.08.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=p59mpWKwGRI>

158 Пам'ятаєте про «Дагестан», в який батько детектива НАБУ нібито хотів продати зерна коноплі? / Фейсбук-сторінка Vitaliy Shabunin: <https://www.facebook.com/share/p/1B8dVr3fzg/>; аудіозапис доступний за посиланням: <https://surl.li/wwsvzbt>

159 Постанову Кабінету Міністрів Узбекистану № 770 від 7 грудня 2020 року див.: Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори «Қаннабис ўсимлигини гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддалар ишлаб чиқариш ҳамда тайёрлаш билан боғлиқ бўлмаган саноат мақсадларида етиштириш ва фойдаланиш фаолиятини тартибга солиш чора-тадбирлари тўғрисида», 7.12.2020, 770-сон: <https://lex.uz/ru/docs/5145446>

160 Як фальсифікують справу проти керівника детективів НАБУ, який документував друга Зеленського – Міндіча / Українська правда, 25.08.2025: <https://www.pravda.com.ua/columns/2025/08/25/7527668/>

аудіозаписі, він знайшов низку суперечностей, зокрема в нормативно-правових документах, на які посилається слідство¹⁶¹. Нардеп також зауважив, що «переписка» з потенційний покупцем почалась 10 липня, коли терміни подання заявок на субсидії вже минули. При цьому одна з електронних адрес, надана для відправлення комерційної пропозиції, належить не компанії «Агропрайм», а дитячому реабілітаційному центру (ймовірно, компанія раніше могла брати участь у тендері)¹⁶². Згідно з його дослідженням, компанія «Агропрайм» займалася вирощуванням лише плодово-овочевої продукції, ніколи нічого не імпортувала до РФ й з 2023 року перебуває під слідством за незаконно отриману субсидію на 22,2 млн рублів і тому не може претендувати на субсидію у Дагестані¹⁶³.

Transparency International Ukraine вказала на *«невідповідність між серйозністю звинувачень та якістю представленої доказової бази»*, яка містить проблемні аспекти. Крім наведених вище, аналітики також звернули увагу на маніпулятивні прийоми в комунікації СБУ стосовно громадянства батьків, джерела коштів матері, відпочинку за кордоном підозрюваного під час війни – інформації, що не стосується власне підозри, але *«могла отримати емоційний відгук від аудиторії»*¹⁶⁴.

Пізніше в грудневих інтерв'ю 2025 року Магамедрасулов також прокоментував ці закиди. Він зазначив, що батько отримав паспорт РФ задовго до 2014 року, а він про цей факт не знав під час оформлення допуску до державної таємниці. На думку посадовця НАБУ, сама наявність російського паспорта не є доказом вчинення державної зради. Він зауважив, що через нечасті контакти з матір'ю йому складно коментувати інформацію про неї, проте критично ставиться до оприлюднених скриншотів, які можуть виявитися фейками¹⁶⁵.

Магамедрасулов звернув увагу, що звинувачення щодо «російського сліду» значною мірою вибудовується за національною ознакою – його батько має дагестанське коріння. За словами посадовця НАБУ, це виглядає як «лютий расизм», коли російський вплив визначають лише за прізвищем. Щодо закидів про обговорення технічної коноплі, він зазначив, що йшлося про Узбекистан. Магамедрасулов пояснив, що протягом десяти років проживав у Туркменістані – країні зі схожою до Узбекистану кліматичною й економічною специфікою. Одним із основних джерел доходів цих держав є бавовна, про яку йшлося на початку розмови¹⁶⁶.

За словами Руслана Магамедрасулова, навесні 2025 року він переніс дві складні операції на судинах головного мозку, й перебував на реабілітації, а поїздка до Іспанії була частиною цього періоду під час лікарняного¹⁶⁷. Він звернув увагу, що фотографування на території іншої країни, яке не може здійснюватися безпосередньо, порушує питання законності, оскільки він не ознайомлений із відповідними НСРД¹⁶⁸.

161 1) У зазначеній Постанові уряду РФ йдеться про субсидію тільки тим культурам, які вирощуються на території РФ, і внесені в реєстр сортів РФ. Два із трьох сортів конопель («глисина» та «лирина»), які запитує потенційний покупець у переписці, відсутні в цьому реєстрі сортів і фактично незаконні. Див.: Постановление Правительства Российской Федерации от 26 ноября 2020 г. №1932 «О внесении изменений в приложение №7 и 8 к Государственной программе развития сельского хозяйства и регулирования рынков сельскохозяйственной продукции, сырья и продовольствия»: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202012010012>

2) У відповідній Постанові уряду Дагестану конопля не включена до жодної із субсидованих категорій і також у ній мова йде тільки про культури, які вирощуються на території РФ, а не імпортується. Див: Постановление Правительства Республики Дагестан от 19 февраля 2024 г. №25 «Об утверждении правил предоставления субсидий из республиканского бюджета Республики Дагестан на развитие приоритетных подотраслей растениеводства в Республике Дагестан и о признании утратившим силу некоторых актов Правительства Республики Дагестан»: <http://publication.pravo.gov.ru/document/0500202402220011>

162 gbu_rd_rdrс_05@mail.ru належить «Государственному бюджетному учреждению республики дагестан «республиканский детский реабилитационный центр»»

163 Справа детектива НАБУ Магамедрасулова: як СБУ фальсифікують докази? 10 фактів «ліпи» / Ютуб-канал Залізний нардеп, 26.08.2025: https://www.youtube.com/watch?v=77TQ_I0NcMs

164 Ключові питання про справи щодо працівників НАБУ / Transparency International Ukraine, 8.10.2025: <https://ti-ukraine.org/news/klyuchovi-pytannya-pro-spravy-shhodo-pratsivnykiv-nabu/>

165 Як система покриває злочинців. Міндіч на радарі. Паспорт РФ у батька – Руслан Магамедрасулов / Radio NV, 19.12.2025: https://youtu.be/8NyF_D-gQIQ?t=1353

166 Утримання в СІЗО / Понад 100 обшуків СБУ / Тиск на НАБУ – Магамедрасулов | УП. Інтерв'ю / Ютуб-канал Українська правда, 18.12.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=x-42oW3loOg&t=1463s>

167 Із СІЗО — про Міндіча. Детектив, через якого Зеленський потрапив у скандал з НАБУ та САП, вперше розповів NV, як опинився за ґратами / NV, 19.08.2025: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/detektiv-nabu-yakogo-zatrimalo-sbu-rozpoviv-pro-rozsliduvannya-po-mindichu-ta-obshuki-50538127.html>

168 «Били і ламали суглоби». Детектив «Міндічгейту» про методи СБУ, тиск на НАБУ і друзів Зеленського / Ютуб-канал Радіо Свобода, 19.12.2025: <https://youtu.be/mNTGklf6Xj0?t=3003>

25 серпня 2025 року Київський апеляційний суд переніс засідання щодо апеляції на запобіжний захід через те, що посадовця НАБУ не доставили із Київського СІЗО до суду, й суддя відмовив у проведенні засідання онлайн. Руслан Магамедрасулов завчасно подав клопотання про його доставку в суд та зрештою не заперечував проти розгляду апеляції в режимі онлайн. За словами журналістів «Слідство.Інфо», перед засіданням зібралися чоловіки в чорному одязі. Вони відмовилися відповідати на запитання журналістів, лише повідомили, що знаходяться в суді «по приколу» й схоже одягнені через те, що люблять чорний одяг. Військові без розпізнавальних знаків також відмовилися спілкуватися з журналістами. Чоловіки мали плакати «Зрадники мають бути покарані!», «В Україні війна, а у вас бізнес з Рашкою» тощо¹⁶⁹.

25 серпня 2025 року працівники НАБУ подали колективне звернення до Київського апеляційного суду з проханням забезпечити публічний розгляд справи свого колеги Руслана Магамедрасулова. В листі, який підписали близько 300 співробітників, зазначається, що у НАБУ «щиро переконані, що події, які відбулися у липні 2025 року стосовно працівників Національного бюро, є процесуальним свавіллям, зумовленим політичною метою»¹⁷⁰.

У вересні процес затягувався: Київський апеляційний суд переніс розгляд апеляційної скарги на запобіжний захід через хворобу одного із суддів¹⁷¹, а Печерський суд – через несвоєчасне інформування захисту, якому повідомили про слухання за дві години до початку¹⁷². Крім того, на низці засідань було посилено контроль: Магамедрасулова супроводжували 6–8 працівників конвою, які обмежували його у спілкуванні з журналістами.

■ Руслан Магамедрасулов під час розгляду клопотання про продовження запобіжного заходу в Печерському районному суді міста Києва, 12 вересня 2025 року. Поруч із ним перебувають адвокати: ліворуч – Олена Щербан, праворуч – Тетяна Мельник. Фото: Анастасія Первеева для Watchers

12 вересня 2025 року суддя Печерського районного суду Києва Олег Білоцерківець залишив під вартою керівника підрозділу детективів НАБУ до 21 жовтня 2025 року. Сторона обвинувачення обґрунтовувала необхідність продовження запобіжного заходу ризиками переховування від слідства, зокрема шляхом виїзду за кордон, а також впливу на свідків чи знайомих посадовців. Як стверджували прокурори, про можливий намір перешкоджати розслідуванню може свідчити те, що під час обшуку Магамедрасулов пошкодив мобільний телефон. Натомість захист наполягав на безпідставності зазначених ризиків і пояснював дії з пристроєм необхідністю захисту сенситивної інформації¹⁷³.

169 «Ми тут по приколу, просто любимо чорний одяг»: у суді щодо детектива НАБУ з'явилися люди в чорному та військові. Саме засідання відклали до 9 вересня / Слідство.Інфо, 25.08.2025: <https://www.slidstvo.info/news/my-tut-po-prikolu-prosto-liubymo-chornyy-odiah-u-sudi-shchodo-detektyva-nabu-z-iavlyisia-liudy-v-chornomu-ta-viyskovi-same-zasidannia-vidklaly-do-9-veresnia/>

170 У НАБУ просять суд про відкритий розгляд справи свого співробітника Магамедрасулова / Радіо Свобода, 25.08.2025: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-nabu-sud/33512336.html>

171 Справа Магамедрасулова, якого утримують у СІЗО: судді підіграли СБУ і відмовили детективу у праві на апеляцію / Центр протидії корупції, 09.09.25: <https://antac.org.ua/news/sprava-mahamedrasulova-iakoho-utrymuyut-u-sizo-suddi-pidihraly-sbu-i-vidmovyly-detektyvu-u-pravi-na-apeliatsiiu/>

172 Обшуки у НАБУ: адвокати детектива НАБУ Магамедрасулова не встигли прибути на засідання суду / Суспільне Новини, 11.09.2025: <https://suspihne.media/1112748-obsuki-u-nabu-advokati-detektiva-nabu-magamedrasulova-ne-vstigli-pributi-na-zasidanna-sudu/>

173 Зламаний телефон, Узбекистан чи Дагестан і заяви про тиск: нові деталі справи щодо детектива НАБУ Магамедрасулова / Watchers, 16.09.2025: <https://surl.li/nuongc>

16 вересня 2025 року СБУ, ОГП та ДБР повідомили про нову підозру високопосадовцю НАБУ за зловживання впливом¹⁷⁴. За даними слідства, що спирається, зокрема, на інформацію з телефону підозрюваного, він нібито здійснював незаконні маніпуляції з податками для низки українських підприємств, що мають ознаки належності до «конвертаційного центру». Згідно з матеріалами справи, він погодився допомогти виключити близько десяти компаній із переліку ризикових, що, за даними слідства, мало забезпечити зацікавленим особам фінансові операції на майже 30 мільйонів гривень, а йому обіцяли неправомірну вигоду в розмірі 900 тисяч гривень¹⁷⁵.

Експерти Transparency International Ukraine вважають, що наданої інформації недостатньо для того, щоб стверджувати наявність злочину¹⁷⁶. Сам Магамедрасулов повідомив, що здійснював оперативну роботу, і за такого підходу може отримати десятки підозр через маніпуляції змістом робочих листувань.

23 вересня 2025 року Київський апеляційний суд залишила Магамедрасулова під вартою¹⁷⁷. Захист просив допитати свідка Юсуфа Мамешева, проте суд відмовив у задоволенні клопотання.

8 жовтня 2025 року суддя Печерського районного суду міста Києва Роман Новак відмовив у пом'якшенні запобіжного заходу для Руслана Магамедрасулова, залишивши його під вартою. Сторона захисту повідомила, що матеріали, які підтверджують ризики для обґрунтування тримання під вартою, не надавалися, а отримані документи підозри стосувалися не самого посадовця НАБУ, а його батька. До початку судового розгляду Магамедрасулов перебував у скляній кабіні під охороною близько 5–6 осіб. Під час засідання він був поруч із захистом. Однак під час перебування судді у нарадчій кімнаті підозрюваного знову помістили у скляну кабінку, не дозволивши конфіденційно спілкуватися з адвокатами¹⁷⁸. 15 жовтня 2025 року Печерський районний суд міста Києва продовжив строк досудового розслідування до 21 січня 2026 року в справі Руслана Магамедрасулова. Керівник підрозділу детективів був доставлений до суду разом із батьком. Прокурори намагалися домогтися видалення з судової зали представників медіа, але не змогли аргументувати свою вимогу. Після перерви прокурор був не проти трансляції і присутності медіа, проте медійники вже покинули суд. Захист наполягав, що справа Магамедрасулова підсудна ВАКС і просив передати її до Київської апеляції для вирішення підсудності. Суддя Світлана Шапутько відхилила це клопотання.

Під час засідання допитали свідка Юсуфа Мамешева, який підтвердив, що оприлюднена розмова СБУ відбулася саме з ним і стосувалася Узбекистану. Свідок також заявив, що після 20 серпня 2025 року на нього почали чинити тиск співробітники СБУ. Прокурор намагався долучити висновок судово-психологічної експертизи поведінки Юсуфа Мамешева під час допиту, проте, за даними захисту, свідоцтво експерта було протерміноване¹⁷⁹.

17 жовтня 2025 року Печерський районний суд міста Києва залишив Руслана Магамедрасулова і його батька під вартою до 15 грудня 2025 року. Слідчий суддя Сергій Вовк відмовив у зміні підсудності справи за клопотанням сторони захисту, вказуючи на те, що в нього немає повноважень подавати справи до Київського апеляційного суду. Вовк відхилив і клопотання про допит першого заступника директора НАБУ Дениса Гюльмагомедова, обґрунтовуючи це тим, що він не фігурує в підозрі. Водночас суд задовольнив клопотання про допит свідка Юсуфа Мамешева. Під час допиту Мамешев повторно підтвердив, що розмова про продаж технічної коноплі була з ним і йшлося про Узбекистан. Тоді ж він повідомив, що на нього продовжують тиснути: йому вручили кілька нових повісток на допит у СБУ в новій справі, яку відкрили після його свідчень у суді 15 жовтня 2025 року (опис випадку Юсуфа Мамешева див. нижче).

174 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 2 статті 369: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

175 СБУ, ОГП та ДБР повідомили про нову підозру заарештованому високопосадовцю НАБУ: він допомагав із махінаціями конвертаційним центрам (відео) / Служба безпеки України, 16.09.2025: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-ohp-ta-dbr-povidomyly-pro-novu-pidozru-zaareshтованому-vysokoposadovtsiu-nabu-vin-dopomahav-iz-makhinatatsiinykh-konvertatsiinykh-tsentrakh-vidео>

176 Ключові питання про справи щодо працівників НАБУ / Transparency International Ukraine, 8.10.2025: <https://ti-ukraine.org/news/klyuchovi-pytannya-pro-spravy-shhodo-pratsivnykiv-nabu/>

177 Обшуки у НАБУ: апеляційний суд залишив детектива Магамедрасулова під вартою / Суспільне Новини, 23.09.2025: <https://susplne.media/1121998-obsuki-u-nabu-apelacijnij-sud-zalisiv-detektiva-magamedrasulova-pid-vartou/>

178 Суд розглядає можливість пом'якшення запобіжного заходу ексдетективу НАБУ Магамедрасулову / ZMINA, 8.10.2025: <https://zmina.info/news/sud-rozglydaye-mozhlyvist-pomyakshennya-zapobizhnogo-zahodu-eksdetektivu-nabu-magamedrasulovu/>

179 Справа Магамедрасулова: Печерський суд продовжив до січня строки досудового розслідування / Телеграм-канал Центр протидії корупції, 15.10.2025: <https://t.me/fuckcorruption/4501>

12 листопада 2025 року Київський апеляційний суд переніс розгляд скарги від сторони захисту для детального вивчення матеріалів, призначивши наступне засідання на 26 листопада¹⁸⁰. На засіданні були присутні кілька десятків людей – представники медіа, громадянського суспільства, детективи НАБУ. Звертала на себе увагу велика кількість конвою, яка супроводжувала Руслана Магамедрасулова, а також заходи безпеки з перекриванням коридорів під час доставлення підозрюваного на слухання. Біля скляної кабіни, в якій перебував посадовець НАБУ, надалі чергували щонайменше шість працівників конвою. Магамедрасулов не мав можливості конфіденційно спілкуватися з адвокатками.

Директор НАБУ Семен Кривонос прокоментував, що апеляційний розгляд справи Магамедрасулова відбувається неадекватно та викликає стурбованість: засідання постійно переносяться, а суд не ухвалив майже жодного рішення. Подібні проблеми, за його словами, простежуються й у справах інших співробітників Бюро¹⁸¹.

■ Судове засідання в Київському апеляційному суді у справі Руслана Магамедрасулова 12 листопада 2025 року.

Фото: Ганна Чехович для ZMINA

26 листопада 2025 року був запланований розгляд апеляції щодо тримання під вартою Руслана Магамедрасулова, проте менш ніж за годину до засідання у Київському апеляційному суді оголосили евакуацію через повідомлення про замінування. У зв'язку з цим слухання перенесли на 3 грудня. За словами адвокатки Олени Щербан, суд переніс розгляд, оскільки будівлю нібито мають перевіряти до кінця дня. Втім, у будівлі суду горіло світло і працівники суду заходили і виходили з нього. Біля суду зібралось кілька десятків активістів, представників громадянських організацій та медіа з вимогою випустити Магамедрасулова з Київського СІЗО¹⁸².

3 грудня 2025 року Київський апеляційний суд у складі доповідача Валерія Лашевича, суддів Тетяни Кагановської й Івана Рибак звільнив Руслана Магамедрасулова з-під варти в залі суду. Його зобов'язали прибувати на першу вимогу слідчого, який здійснює досудове розслідування.

У Київському СІЗО Руслан Магамедрасулов перебував у маленькій камері 2х3 метри, в якій знаходився один під цілодобовим спостереженням, зустрічі з адвокатками відбувалися під відеозапис. За словами Руслана, перші два місяці в камері було вибите вікно, «дуже умовне» ліжко, повністю розбита підлога¹⁸³. Магамедрасулов також розповів, що у Київському СІЗО був дуже жорсткий контроль і він майже ні з ким не комунікував, окрім адвокаток та оперативників, хоча й це спілкування контролювалося. За його словами, представники СБУ намагалися створити для нього найгірші умови тримання та здійснювати повний контроль¹⁸⁴.

17 лютого 2026 року під час засідання ВАКС щодо запобіжного заходу ексміністру юстиції Герману Галушенку прокурор САП заявив, що той мав стосунок до створення нестерпних умов у Київському

180 Київський апеляційний суд знову відклав розгляд скарги в справі детектива НАБУ Руслана Магамедрасулова / ZMINA, 12.11.2025: <https://surl.li/kpzikb>

181 Керівники НАБУ і САП про Міндіча та Чернишова | УП. Чат / Ютуб-канал Українська правда, 13.11.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=RCTC-vx4xNY&t=2138s>

182 Перед розглядом справи детектива НАБУ Магамедрасулова суд «замінювали» – слухання перенесли / ZMINA, 26.11.2025: <https://zmina.info/news/pered-rozglyadom-spravy-detektyva-nabu-magamedrasulova-sud-zaminuvaly-sluhannya-perenesly/>

183 За справу Міндіча – до СІЗО. Перше відео з детективом НАБУ Магамедрасуловим / Ютуб-канал Центр протидії корупції, 12.12.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=uZyxb0tMOUg&t=1549s>

184 Як система покриває злочинців. Міндіч на радарх. Паспорт РФ у батька – Руслан Магамедрасулов / Radio NV, 19.12.2025: https://youtu.be/8NyF_D-gQIQ?t=2663

СІЗО для затриманого посадовця НАБУ Руслана Магамедрасулова. Він оприлюднив повідомлення 21 липня 2025 року заступника міністра юстиції Євгена Пікалова ексміністру. Згодом повну версію повідомлення озвучив Олександр Абакумов під час засідання Комітету з питань антикорупційної політики: *«Доброго дня. Поступило прохання від СБУ попрацювати в умовах СІЗО з затриманим керівником підрозділу НАБУ. Йому, скоріш за все, завтра оберуть запобіжний захід і привезуть до нас у Лук'янівське СІЗО. Просять безкоштовну камеру з неприємними сусідами, наче фігурант хамив працівникам СБУ на обшуках. Зараз працівники СБУ їдуть до керівництва СІЗО на нараду».*

■ Київський апеляційний суд, де 26 листопада 2025 року через повідомлення про замінування не відбувся розгляд апеляції щодо тримання під вартою Руслана Магамедрасулова.

Фото: Ганна Чехович для ZMINA

Того ж дня Пікалов скинув фото камери, на що Галущенко відповів «+».

На запит народної депутатки Анастасії Радіної про перевірку умов утримання Магамедрасулова з Міністерства юстиції 4 жовтня 2025 року надійшла відповідь, підписана Євгеном Пікаловим, про те, що вони *«відповідають вимогам відомчих нормативно-правових актів, а їх стан задовільний»*. Натомість Омбудсман Дмитро Лубінець на той же запит 3 жовтня відповів, що було зафіксовано порушення умов утримання, зокрема: неналежне освітлення, відсутність нічного освітлення (всю ніч ввімкнене денне світло), відсутність скла у вікні, плісняву на вікнах, відсутність гарячого водопостачання в лазні. За словами Радіної, після огляду було відремонтовано розбите вікно та усунуто грибок на стінах.

■ Київський апеляційний суд звільнив Руслана Магамедрасулова з-під варті в залі суду 3 грудня 2025 року.

Фото: ZMINA

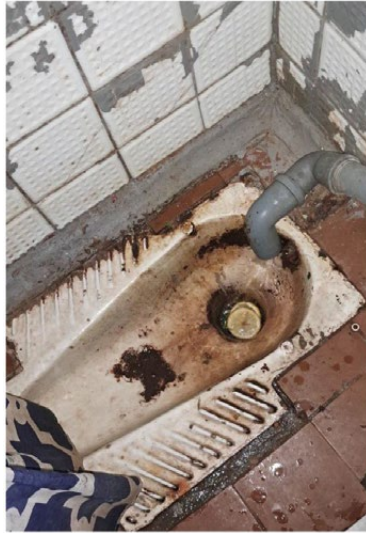
Під час засідання Комітету з питань антикорупційної політики Пікалов пояснив зміст повідомлення, мовляв, таким чином показував новопризначеному міністру реальний стан справ у Київському СІЗО щодо безкоштовних камер. Він визнав, що фотографія жахлива, проте, за його словами, відображає близько 95% камер і не є найгіршою. Він зазначив, що Магамедрасулов увесь час утримувався сам у двомісній камері, без сусідів. Радіна зауважила, що це передбачено нормами для правоохоронців. Семен Кривонос повідомив, що вони працювали над поліпшенням умов утримання під вартою на рівні міжвідомчої неопублічної взаємодії й зрештою платну камеру отримав батько посадовця НАБУ, однак вже після оприлюднення інформації про операцію «Мідас»¹⁸⁵.

Руслан Магамедрасулов пов'язує арешти – свій і батька – зі справою Міндіча, а також розслідуваннями

185 Рада викликає СБУ, НАБУ і САП. Йде протидія у справі «Мідас». Бронювання власників Телеграм-каналів / Ютуб-канал Залізний нардеп, 26.02.2026 : <https://youtu.be/vbRMgVx4uns?t=2896>

стосовно високопосадовців СБУ, колишнього департаменту «К» – управління по боротьбі з корупцією, які зараз є частиною ДЗНД. Незважаючи на те, що стеження є звичним явищем для детективів НАБУ, Магамедрасулов помітив, що з початку 2025 року деякі високопоставлені працівники СБУ уникали зустрічей із ним щодо оперативних питань. На думку Магамедрасулова, це свідчило про ймовірні прослуховування і спостереження. Посадовець НАБУ зазначив, що у нього вилучили велику кількість службової техніки: телефони, жорсткі диски, флешнакопичувачі, ноутбуки. Після подолання системи захисту СБУ отримала доступ до великого масиву матеріалів, внаслідок чого вдалось ідентифікувати джерела інформації, довірених осіб, контакти тощо¹⁸⁶.

Крім того, Магамедрасулов розповів про сильний тиск на свідків і його контактів: людей вивозили, били, проводили низку обшуків, погрожували. Дехто, за його словами, давав «викривальні» показання під таким тиском. Через атмосферу залякування було складно знайти адвоката: в одного були обшуки, іншому погрожували мобілізацією. У зв'язку з цим вони часто відмовлялися його захищати або пропонували непідйомну вартість послуг¹⁸⁷. Як стверджує Магамедрасулов, СБУ провела понад 100 обшуків у осіб зі списку його контактів у межах справи; було зафіксовано побиття людей, утримання по декілька днів Службою безпеки¹⁸⁸. Він також повідомив про системне стеження за родичами, зокрема сестрами. При цьому, за його словами, були спроби стежити демонстративно, що свідчить про намір чинити тиск, а не лише документувати¹⁸⁹.

■ Камера СІЗО, в якій з липня по грудень 2025 року перебував Руслан Магамедрасулов.

Фото оприлюднене на фейсбук-сторінці Vitaliy Shabunin 4 грудня 2025 року

19 січня 2026 року слідчий суддя Печерського районного суду міста Києва Олег Білоцерківець продовжив строк досудового розслідування Руслану Магамедрасулову і його батьку на 3 місяці до 21 квітня 2026 року. Прокурори Олександр Ганілов і Сергій Павлик просили продовження до 9 місяців через обсяг процесуальних дій і складність справи. Захист вважає клопотання формальним, вказуючи на його абстрактне обґрунтування. Адвокатка Тетяна Мельник зауважила, що хоча було залучено 65 слідчих і 42 прокурори, нових результатів не отримано.

Руслан Магамедрасулов в одному зі своїх інтерв'ю після виходу з Київського СІЗО зазначив, що хоча перебування там є моральним і фізичним тиском, проте з правової точки зору перспектива провадження є набагато гіршою, оскільки справа не закрита і розслідування триває¹⁹⁰. Він додав, що тиск на нього не зменшився.

Станом на травень 2026 року у справі Магамедрасулова досудове розслідування було завершено, й розпочато відкриття матеріалів кримінального провадження сторони захисту¹⁹¹.

186 «Міндіч був куратором, але не головним бенефіціаром схеми», — бліцінтерв'ю детектива НАБУ Руслана Магамедрасулова / Суспільне Новини, 18.11.2025: <https://surl.li/vzwykj>

187 Нові таємниці плівок Міндіча. Де підозра Єрмаку? Конверти нардепам. Продовження Мідас / Ютуб-канал Є питання, 17.12.2025: <https://youtu.be/Qc1bC0vqZ5Q?t=1831>

188 Утримання в СІЗО / Понад 100 обшуків СБУ / Тиск на НАБУ – Магамедрасулов | УП. Інтерв'ю / Ютуб-канал Українська правда, 18.12.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=x-42oW3lo0g&t=3566s>

189 Ibid. Пояснення Руслана Магамедрасулова щодо цього див.: <https://youtu.be/x-42oW3lo0g?t=2978>

190 «Били і ламали суглоби». Детектив «Міндічгейту» про методи СБУ, тиск на НАБУ і друзів Зеленського / Ютуб-канал Радіо Свобода, 19.12.2025: <https://youtu.be/mNTGklf6Xj0?t=2555>

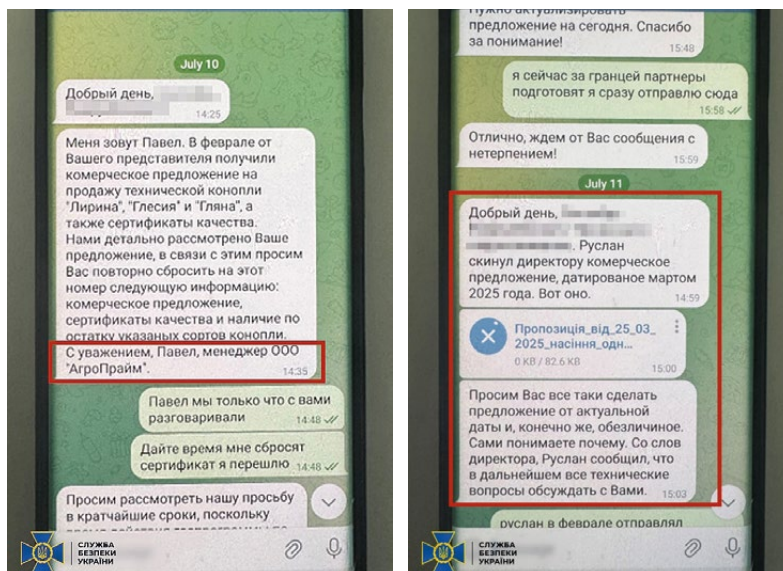
191 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 290: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

СПРАВА СЕНТЯБРА МАГОМЕДРАСУЛОВА

Сентябр Магомедрасулов – батько керівника одного з територіальних підрозділів детективів НАБУ Руслана Магомедрасулова. Його затримали разом із сином 21 липня 2025 року, а наступного дня взяли під варту без права на заставу до 16 вересня 2025 року. Обом було оголошено про підозру в пособництві державі-агресору¹⁹². За даними слідства, Сентябрь Магомедрасулов вирощував технічну коноплю на Житомирщині, а його син Руслан був посередником у продажі її до Дагестану¹⁹³.

Руслан Магомедрасулов підтвердив, що його батько вирощував технічну коноплю. За словами посадовця НАБУ, про продаж він розмовляв, щоб допомогти батькові швидше збути продукцію – на той момент Сентябрь Магомедрасулов мав проблеми зі здоров'ям і готувався до операції. Магомедрасулов запевнив, що повідомляв Бюро про конопляний бізнес батька, коли брав участь у конкурсі на посаду керівника підрозділу¹⁹⁴.

Доказом у справі, зокрема, слугує переписка Сентябра Магомедрасулова з представником нібито дагестанської агрокомпанії щодо продажу технічної коноплі, яку було виявлено в телефоні підозрюваного¹⁹⁵. Адвокатка Олена Щербан вказує на ознаки фальсифікації опублікованого листування. Вона звертає увагу, що спілкування з цим абонентом не було систематичним та тривало лише кілька днів у липні (воно починається приблизно за 10 днів до проведення обшуків у співробітників НАБУ). По-друге, комерційну пропозицію у месенджері «Telegram» надіслав сам співрозмовник українською мовою. По-третє, на скриншоті помітно, що файл із комерційною пропозицією не завантажився¹⁹⁶. Як стверджує Руслан Магомедрасулов, листування від імені його батька в телеграмі було підроблене після вилучення телефонів і отримання доступу до відповідного акаунту¹⁹⁷.

■ Фрагмент листування батька посадовця НАБУ, оприлюднений СБУ 22 серпня 2025 року як доказ організації незаконної торгівлі з РФ

За даними слідства, батько посадовця НАБУ переписувався з чинним народним депутатом від забороненої проросійської партії ОПЗЖ Федором Христенком, який тісно пов'язаний зі спецслужбами РФ і «відповідав за посилення російського впливу на НАБУ». Як зазначають у СБУ, в одному з епізодів листування вони домовлялися про зустріч на території ЄС, а в іншому Христенко писав, що не може додзвонитися до його сина (для конспірації він вказав лише першу букву імені) і просив посприяти налагодженню контакту. У Transparency International Ukraine зауважують, що

192 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 111-2: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

193 СБУ та ОГП затримали за підозрою у веденні бізнесу в рф одного із керівників детективів НАБУ (відео) / Служба безпеки України, 21.07.2025: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-ta-ohp-zatrymaly-za-pidozroiu-u-vedenni-biznesu-v-rf-odnoho-iz-kerivnykiv-detektyviv-nabu-video>

194 Нові таємниці плівок Міндіча. Де підозра Єрмаку? Конверти нардепам. Продовження Мідас / Ютуб-канал Є питання, 17.12.2025: <https://youtu.be/Qc1bC0vqZ5Q?t=1143>

195 СБУ оприлюднила нові докази у справі високопосадовця НАБУ, який підозрюється у торгівлі з РФ / Ютуб-канал Служба безпеки України, 22.08.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=p59mpWKwGRI>

196 Як фальсифікують справу проти керівника детективів НАБУ, який документував друга Зеленського – Міндіча / Українська правда, 25.08.2025: <https://www.pravda.com.ua/columns/2025/08/25/7527668/>

197 За справу Міндіча – до СІЗО. Перше відео з детективом НАБУ Магомедрасуловим / Ютуб-канал Центр протидії корупції, 12.12.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=uZyxb0tMOuQ&t=1420s>

в офіційній комунікації СБУ та ОГП не прояснено, яким саме чином нардеп впливав на Бюро – як у зв'язку з Русланом Магомедрасуловим, так і з іншими посадовцями НАБУ¹⁹⁸.

За матеріалами слідства, Сентябр Магомедрасулов має російське громадянство, перебував на зв'язку з громадянами РФ, мешканцями Дагестану, у 2023 році відвідав РФ, а також підтримував зв'язки з представниками окупаційних адміністрацій на тимчасово захопленій території України. Так, зазначається, що він обговорював питання оновлення реєстрації своєї зброї за законами так званої «ДНР» із окупаційним чиновником у Горлівці¹⁹⁹.

На одному із судових засідань Руслан Магомедрасулов розповів, що їхня родина переїхала із Горлівки до Києва у 2014 році, залишивши там бізнес і нерухомість. Усе життя він прожив в Україні; у Дагестані був колись у дитинстві й єдине, що його пов'язує з Дагестаном – це прізвище²⁰⁰. Дочка Єлизавета Магомедрасулова повідомила медіа, що її батько має дагестанське коріння, але вже протягом 30 років живе в Україні. Вона зазначила, що в їхній родині ніколи не обговорювали ведення бізнесу з Дагестаном, і спілкування батька обмежувалося близькими родичами, які там мешкають. Вона також заперечила, що її мати отримує пенсію так званої «ДНР», а про батькове громадянство РФ сказала, що, можливо, воно було колись, проте вона не знає про це²⁰¹.

Розгляд апеляції щодо запобіжного заходу Магомедрасулову затягувався: засідання, заплановане на 8 вересня 2025 року в Київському апеляційному суді, вчергове перенесли – на 17 вересня. У коментарі «Українській правді» старша дочка Марія Магомедрасулова заявила, що їхнього 65-річного батька принизили на суді: *«Перед засіданням 6-8 людей у формі завели його у кімнату, де сказали роздягнутися догола, зняти все до білизни, але вони ще перевіряли різними приладами позаду. Тобто вони його хотіли принизити і точно знали, що про це дізнається мій брат і він буде морально знищений. Це робилося для того, щоб морально знищити мою сім'ю і принизити тата»*. За словами доньки, батько не одразу розповів їй про цей інцидент, і після пережитого стресу він сказав, що більше не піде до суду²⁰². У відповідь на журналістський запит hromadske суд повідомив, що під час судового розгляду Сентябр Магомедрасулов не повідомляв про неправомірні дії під час конвоювання. Проте інформацію про можливе порушення прав людини та приниження гідності спрямували у прокуратуру для перевірки та належного реагування²⁰³.

11 вересня 2025 року суддя Печерського районного суду міста Києва Олег Білоцерківець залишив під вартою Магомедрасулова до 21 жовтня 2025 року. Захист просив застосувати менш суворий запобіжний захід через серцеві захворювання батька посадовця НАБУ, що, за рекомендаціями Міністерства охорони здоров'я України, не дозволяють тримати його під вартою. Суд відмовив у задоволенні клопотання, хоча й зобов'язав надавати медичну допомогу в Київському СІЗО. Донька затриманого просила дозволити батькові перебувати під її опікою, проте суд цього не ухвалив²⁰⁴.

15 жовтня 2025 року Печерський районний суд Києва продовжив строк досудового розслідування до 21 січня 2026 року²⁰⁵.

17 жовтня 2025 року слідчий суддя Сергій Вовк Печерського районного суду Києва продовжив тримання під вартою Сентябра Магомедрасулова і його сина посадовця НАБУ до 15 грудня 2025 року.

198 Ключові питання про справи щодо працівників НАБУ / Transparency International Ukraine, 8.10.2025: <https://ti-ukraine.org/news/klyuchovi-pytannya-pro-spravy-shhodo-pratsivnykiv-nabu/>

199 СБУ та ОГП затримали за підозрою у веденні бізнесу в рф одного із керівників детективів НАБУ / Ютуб-канал Служба безпеки України, 21.07.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=P3dqq7A3x3U>, <https://www.youtube.com/watch?v=p59mpWKwGRI>

200 «Помста» за Міндіча: хто такий детектив Магомедрасулов і чому Банкова його так боїться? / Ютуб-канал Є питання, 15.09.2025: <https://youtu.be/yG9amLieE7Y?t=525>

201 Ibid.

202 УП: Батька детектива НАБУ, який вів справу Міндіча, роздягнули догола в суді, розгляд апеляції затягують / Українська правда, 9.09.2025: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/09/09/7530026/>

203 У суді прокоментували інформацію щодо роздягнення догола батька детектива НАБУ Магомедрасулова / hromadske, 13.09.2025: <https://hromadske.ua/kryminal/251273-u-sudi-prokomentuvay-informatsiiu-shhodo-roztiahnennia-dohola-batka-detektiva-nabu-mahamedrasulova>

204 Печерське кривосуддя в дії / Фейсбук-сторінка Центр протидії корупції, 11.09.2025: <https://www.facebook.com/antac.ua/posts/pfbid076PmoQnxT8ia3vQNWbGGEh6W4WUTr2tJ5BrAZd9ZVAuAjEc5uSbr16W8F57Btv7I>

205 У справі детектива НАБУ Магомедрасулова продовжили досудове розслідування / Суспільне Новини, 16.10.2025: <https://suspijne.media/1140094-u-spravi-detektiva-nabu-magomedrasulova-prodovzili-dosudove-rozsliduvannya/>

■ Сентабр Магомедрасулов під час розгляду клопотання про продовження запобіжного заходу в Печерському районному суді міста Києва, 11 вересня 2025 року.

Фото: Олексій Арунян для Суспільне Новини

погодилися прийняти Магомедрасулова на лікування. Проте адміністрація Київського СІЗО відмовила, пославшись на те, що вони не входять до офіційно затвердженого переліку; там надали власний перелік медичних закладів, проте вони не відповіли на запити. Захист також просив виділити справу підзахисного в окреме провадження від справи його сина, щоб дати можливість Сентаброві пройти лікування.

Друге клопотання стосувалося пом'якшення запобіжного заходу. Захист наголосив на відсутності нових доказів, даних про програму щодо коноплі у Дагестані чи намір її продажу. Також вказано, що ризики, на запобігання яким спрямований такий запобіжний захід, як тримання під вартою, є гіпотетичними і формальними. Обвинувачення наполягало на продовженні тримання під вартою, посилаючись на особливо тяжкий характер підозри. Прокурор зазначив, що слідчі дії тривають, зокрема допитуються свідки, існують неопублічні докази, а захист не довів погіршення стану здоров'я підозрюваного²⁰⁶.

26 листопада 2025 року Печерський суд відхилив клопотання про зміну запобіжного заходу Сентабру Магомедрасулову. Підозрюваний приєднався до засідання в режимі відеоконференції. Прокурор просив відкласти засідання для ознайомлення з матеріалами, однак захист заперечив, зауваживши, що документи були надіслані заздалегідь і на їх опрацювання було 9 днів. Адвокат зазначив, що всі додатки надані в електронному вигляді, при цьому група прокурорів у провадженні досить велика.

Під час розгляду клопотання захист продовжив заперечувати наявність ризиків, на які посилається слідство для обґрунтування тримання під вартою, вказавши на літній вік (65 років) і стан здоров'я підозрюваного, відсутність скарг свідків, а також те, що всі докази були зібрані до затримання. Ризики перешкодження кримінальному провадженню та можливість

4 листопада 2025 року Київський апеляційний суд у складі доповідача Ярослава Мельника, суддів В'ячеслава Гуля й Юлії Матвієнко оголосив перерву для ознайомлення з матеріалами справи до 2 грудня 2025 року. Сентабр Магомедрасулов брав участь у засіданні онлайн із Київського СІЗО. Захист подав два клопотання. Перше – про надання належної медичної допомоги через серйозні захворювання серця. Адвокати долучили до справи результати обстежень і висновки лікарів, які підтверджують потребу у втручанні поза межами слідчого ізолятора. За словами адвоката, кілька спеціалізованих кардіологічних закладів (зокрема, Національний інститут серцево-судинної хірургії імені Амосова)

■ Сентабр Магомедрасулов під час засідання в Київському апеляційному суді в режимі відеоконференції з Київського СІЗО, 4 листопада 2025 року.

Фото: Ганна Чехович для ZMINA

206 У Київському апеляційному суді розглянули клопотання захисту в справі Сентабра Магомедрасулова / ZMINA, 4.11.2025: <https://zmina.info/news/u-kyyivskomu-apelyacijnomu-sudi-rozglyanuly-klopottannya-zahystu-u-spravi-sentyabra-magamedrasulova/>

вчинення іншого правопорушення захист вважав занадто абстрактними та бездоказовими. Прокурор зі свого боку продовжував наполягати на триманні під вартою, посиляючись на тяжкість інкримінованого злочину.

Під час цього засідання адвокати також заявили, що умови тримання в Київському СІЗО суттєво погіршують стан здоров'я підзахисного. Попри те, що суд раніше зобов'язав Філію центру охорони здоров'я і медичну частину Київського СІЗО забезпечити права затриманого на належну медичну допомогу, за словами адвоката, ці вимоги не виконуються – відбувається лише листування між установами. 19 листопада 2025 року офтальмолог Київського СІЗО встановив новий діагноз – ускладнену катаракту правого ока – і рекомендував її видалення у плановому порядку. Прокурор зазначив, що забезпечення належної медичної допомоги не належить до повноважень сторони обвинувачення, оскільки це функція медичних працівників, тоді як захист нагадав, що у вересні суд зобов'язав саме прокурора контролювати її надання.

2 грудня 2025 року суддя Печерського районного суду міста Києва Михайло Юшков звільнив з-під варти Сентябра Магомедрасулова та змінив запобіжний захід на нічний домашній арешт. Суд частково задовольнив клопотання прокурора, який просив застосувати запобіжний захід у вигляді тримання під вартою з правом внесення застави в розмірі 908 400 гривень. Він обґрунтував клопотання тим, що зменшилась актуальність тримання Магомедрасулова під вартою. Захист підтримав зміну запобіжного заходу та запропонував застосувати домашній арешт, вказавши на надмірність розміру застави для особи пенсійного віку та погіршення стану здоров'я клієнта²⁰⁷.

У цей день мало відбутися засідання у Київському апеляційному суді, проте менш ніж за годину до його початку надійшло повідомлення про замінування суду. Аналогічна ситуація із замінуванням цього ж суду відбулась 26 листопада 2025 року, коли був запланований розгляд апеляції щодо тримання під вартою керівника підрозділу детективів НАБУ Руслана Магомедрасулова, у зв'язку з чим слухання тоді перенесли.

Згодом з'ясувалося, що засідання в Київському апеляційному суді відбулось без участі сторін, про що свідчить текст ухвали²⁰⁸. Колегія суддів постановила продовжити тримання під вартою до 15 грудня 2025 року з можливістю внесення застави в розмірі 454 200 гривень. Можливість проведення засідання без учасників кримінального провадження судді обґрунтували тим, що 4 листопада 2025 року повністю заслухали позиції сторін.

■ Сентябр Магомедрасулов разом із дочкою Єлизаветою Магомедрасуловою біля Київського СІЗО після звільнення з-під варти 2 грудня 2025 року.

Фото: Валерія Науменко для ZMINA

На думку адвоката Сентябра Магомедрасулова Віктора Карпенка, такий нетиповий формат розгляду з процесуального погляду може вважатися коректним, проте фактично рішення ухвалили «на межі фолу». Формально суд аргументував свої дії закінченням терміну дії запобіжного заходу й необхідністю невідкладного ухвалення рішення. Водночас адвокат оцінює рішення апеляційного суду радше позитивно: суд не продовжив тримання під вартою автоматично, а підтвердив можливість звільнення під заставу. Він нагадав, що суд першої інстанції дійшов такого ж висновку²⁰⁹.

207 Печерський суд звільнив з-під варти батька Магомедрасулова / Фейсбук-сторінка Центр протидії корупції, 2.12.2025: <https://www.facebook.com/share/p/1JWWkd31wR/?mibextid=wwXlfr>

208 Ухвала Київського апеляційного суду у справі № 757/50824/25-к / Єдиний державний реєстр судових рішень, 2.12.2025: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132454922>

209 Апеляційний суд змінив запобіжний захід Сентябру Магомедрасулову без сторін процесу в день «мінування» суду / ZMINA, 21.01.2026: <https://zmina.info/news/apelyaczijnyj-sud-zminyv-zapobizhnyj-zahid-sentyabru-magomedrasulovu-bez-storin-procesu-u-den-minuvannya-sudu/>

Видання «NV» оприлюднило клопотання про зміну запобіжного заходу, яке ОГП передав до Печерського суду за підписом прокурора Олександра Ганілова. В коментарі виданню неназваний прокурор САП висловив припущення, чому відбулася така «гра на виправдання»: *«Якби це засідання пройшло в апеляції і судді виносили рішення про зміну запобіжного заходу, їм би [звинуваченню] довелося б сказати, що попереднє рішення суду було необґрунтоване і ризиків тримати Магомедрасулова в Київському СІЗО не було»²¹⁰*. У підсумку чинною залишилася ухвала першої інстанції про нічний домашній арешт.

В одному з перших інтерв'ю після виходу з Київського СІЗО Руслан Магомедрасулов розповів, що його літній батько болісно переживав звинувачення, оскільки не мав жодного стосунку до продажу і займався лише виробництвом. Посадовець НАБУ повідомив, що під час перебування під вартою стан батька різко погіршився: він переніс кілька гіпертонічних кризів і частково втратив зір на одне око. Напередодні затримання Сентябр готувався до операції у зв'язку з лікуванням черевної аневризми.

Як наголосила адвокатка Олена Щербан, попри такий стан здоров'я батько фактично був позбавлений медичної допомоги в Київському СІЗО. Вона переконана, що у такий спосіб здійснювався тиск на посадовця НАБУ²¹¹. В іншому інтерв'ю Магомедрасулов порівняв спосіб отримання свідчень проти батька з методами НКВС: до камери підселили людину, яка через п'ять днів надала неправдиві показання, нібито батько зізнався у продажу коноплі до РФ. *«Він не міг продавати, тому що нам інкримінують «готування». Він вже збільшив ту версію, що була, і сказав, що продавали»*, – зазначив Магомедрасулов²¹².

19 січня 2026 року Печерський районний суд міста Києва продовжив строк досудового розслідування у справі Магомедрасулових на 3 місяці. Захист вважав продовження термінів необґрунтованим і штучним. Адвокат зауважив, що в матеріалах справи міститься менше 10 протоколів допитів свідків, проведених ще в серпні 2025 року, і поцікавився, чому протягом наступних місяців свідків не допитували, якщо в цьому є потреба.

23 січня 2026 року Печерський районний суд міста Києва змінив Сентябру Магомедрасулову запобіжний захід із нічного домашнього арешту на особисте зобов'язання. Слідчий суддя Олег Білоцерківець частково задовольнив клопотання, поклавши обов'язок з'являтися за викликом слідчих і повідомляти про зміну місця проживання до 22 березня 2026 року включно²¹³. Надалі сторона обвинувачення не подала клопотання про продовження, тож з 23 березня запобіжний захід для Сентябра Магомедрасулова уже не діє.

СПРАВА ДЕНИСА ГЮЛЬМАГОМЕДОВА

Денис Гюльмагомедов – перший заступник директора НАБУ Семена Кривоноса з 9 жовтня 2024 року. Почав працювати у НАБУ на посаді детектива з моменту його заснування у 2015 році. В 2016-му очолив відділ детективів Національного бюро, який розслідував корупційні злочини, пов'язані з АТ «Укрзалізниця», «Роттердам+», викривав злочинні організації, які контролювали тіньові фінансові потоки в Одесі, газові справи колишнього керівника комітету ВРУ з питань транспорту. У 2019 році брав участь у створенні eCase Management System – системи електронного кримінального провадження, а у 2022 році очолив цей напрям. У 2023 році став заступником директора з питань цифрового розвитку та трансформацій НАБУ²¹⁴.

210 Гра на виправдання. Чому батька детектива НАБУ Магомедрасулова випустив із СІЗО не апеляційний суд, а Печерський / NV, 3.12.2025: <https://surl.li/gkhdth>

211 За справу Міндіча – до СІЗО. Перше відео з детективом НАБУ Магомедрасуловим / Ютуб-канал Центр протидії корупції, 12.12.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=uZyxb0tMOUg&t=1798s>

212 Як система покриває злочинців. Міндіч на радарх. Паспорт РФ у батька – Руслан Магомедрасулов / Radio NV, 19.12.2025: https://youtu.be/8NyF_D-qQIQ?t=2651

213 Печерський суд змінив Сентябру Магомедрасулову запобіжний захід з нічного домашнього арешту на особисте зобов'язання / ZMINA, 23.01.2026: <https://zmina.info/news/pecherskyj-sud-zminyuv-sentyabru-magomedrasulovu-zapobizhnyj-zahid-z-nichnogo-domashnogo-areshtu-na-osobyte-zobovyzannya/>

214 Директором НАБУ Семеном Кривоносом призначено Першого заступника Директора Національного бюро / Національне антикорупційне бюро України, 9.10.2024: <https://nabu.gov.ua/news/dyrektorem-nabu-semenom-kryvonosom-pryznacheno-pershogo-zastupnyka-dyrektora-natsionalnogo-biuro/>

У ніч проти 21 липня 2025 року під час масованих обстрілів РФ дружина високопосадовця НАБУ перебувала в укритті, а він залишився в квартирі. За кілька хвилин після її повернення до помешкання постукали люди у військовій формі, які згодом виявилися співробітниками СБУ. Близько 5:45 вони розпочали обшук. У протоколі зафіксовано трьох працівників СБУ та двох понятих, проте вони спершу бачили 3–4 озброєних військових, які супроводжували слідчого; пізніше частина військових залишила будинок.

За словами Гюльмагомедова, слідчий повідомив, що обшук невідкладний, пов'язаний із розслідуванням державної зради, постачання технічної коноплі до РФ, а також назвав Руслана Магамедрасулова і кілька приватних підприємств. Подружжя не розуміло причин обшуку, його «невідкладності», проведення о 5:45 і того, що саме шукають працівники СБУ. Гюльмагомедов зазначив, що їхні запитання були занадто абстрактними щодо речей і документів, тож надати їм було нічого. Він повідомив слідчого, що не знайомий із названими приватними компаніями, а Магамедрасулов є його підлеглим.

Через відсутність ухвали слідчого судді, яка б обґрунтувала проведення обшуку відповідно до КПК України²¹⁵, Гюльмагомедов просив надати інший процесуальний документ, який би пояснював необхідність невідкладного обшуку до 6:00 ранку (який, згідно з КПК, не допускається за винятком невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного, або в умовах, встановлених статтею 615 КПК)²¹⁶ – слідчий відповів, що такого документа немає.

Під час обшуку слідчий оглядав ноутбук сина, мобільний телефон дружини, ноутбук і мобільний телефон високопосадовця НАБУ, флешки та інші носії інформації. Гюльмагомедов розблокував свій ноутбук і надав доступ для огляду, який, за його словами, перевірявся ретельніше, ніж попередні пристрої. Хоча слідчий і дійшов висновку, що у ноутбучі містяться переважно документи, які стосуються наукової діяльності, він вирішив його вилучити для експертизи. Слідчий пояснив це тим, що не знайшов у пристрої робочих файлів, хоча перший заступник директора НАБУ назвав ноутбук робочим, тож припустив, що відповідні дані могли бути видалені. На думку Гюльмагомедова, це було незаконно: слідчий не мав судового дозволу на вилучення техніки, в ноутбучі не містилося жодних даних, важливих для слідства, а слідчий, за його словами, не уповноважений визначати, які файли є «робочими».

Оскільки за результатами попереднього огляду Гюльмагомедов дійшов висновку, що рішення про вилучення техніки ухвалене заздалегідь, він відмовився надавати пароль до комп'ютера та телефона. Високопосадовець НАБУ повідомив слідчому, що в телефоні немає інформації щодо обставин, озвучених слідчим на початку обшуку, однак там можуть бути службові дані Національного бюро, які можуть становити незаконний інтерес працівників СБУ. У зв'язку з цим він відмовився розблокувати пристрій і надати його для огляду. Після цього слідчий вирішив вилучити мобільний телефон. Гюльмагомедов зазначив, що в протоколі слідчий зафіксував інший порядок дій – нібито рішення про вилучення ноутбука і телефона було прийнято після відмови надати до них доступ. За його словами, про цю маніпуляцію він вказав у додатках до протоколу, виклавши реальний хід подій, що також фіксувався на відеокамеру.

Обшук закінчився орієнтовно о 12:00. У протоколі про результати обшуку Гюльмагомедов вказав про своє клопотання до прокурора та слідчого судді щодо відмови у легалізації обшуку, наполягаючи на відсутності правових і фактичних підстав для його проведення. Проте відповіді про результати розгляду його клопотання в установлені терміни він не отримав.

Гюльмагомедов переконаний, що справжньою метою обшуку було не збирання доказів у справі, а тиск на нього як одного з керівників НАБУ та одночасна дискредитація Національного бюро, що передувала поспішному прийняттю законодавчих змін для обмеження його інституційної незалежності. Крім того, на момент масових обшуків Гюльмагомедов виконував обов'язки директора НАБУ, оскільки той перебував у відрядженні за кордоном, тому вважає, що його блокування могло мати додаткову тактичну мету – посилити дезорганізацію інституції в цей день.

215 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 234: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

216 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, частина 4 статті 223: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Як повідомив «Українській правді» один із високопосадовців антикорупційних органів, причиною обшуку Гюльмагомедова у справі Магамедрасулова, ймовірно, могло бути етнічне походження, оскільки обидва мають дагестанське коріння. У відповідь на запит видання щодо підстав для обшуку Гюльмагомедова у Службі безпеки повідомили, що він *«мав контакти з агентом ФСБ РФ Федором Христенком»* і *«проводив неформальні конспіративні зустрічі з підозрюваним у пособництві РФ Русланом Магамедрасуловим»*. Крім того, неназвані співрозмовники СБУ розповіли виданню, що народний депутат-втікач від забороненої проросійської партії ОПЗЖ Федір Христенко впливав на НАБУ через обох посадовців, утім жодних доказів цього не надали²¹⁷.

Під час зустрічі Магамедрасулова і Гюльмагомедова на вулиці вдень перший передав другому маленький «чорний пакет». За словами Руслана Магамедрасулова, в пакеті була сорочка ГУР, яку Денис Гюльмагомедов під час зустрічі дістав, відкривши багажник, однак в протоколі спостереження цього моменту немає²¹⁸. Крім того, зустріч відбулася в публічному місці і без застосування жодних засобів конспірації. Щодо Христенка Гюльмагомедов розповів, що раніше взаємодіяв із ним як заступником голови Тимчасової слідчої комісії ВРУ з питань оцінки діяльності АТ «Укрзалізниця» і знав про нього, як чинного народного депутата. За його словами, він не підтримував із ним контактів приблизно з 2022 року, про його статус «агента ФСБ РФ» не знав і жодних офіційних попереджень від СБУ щодо нього не отримував.

21 липня 2025 року Гюльмагомедов подав клопотання до прокурора про надання ухвали на обшук, а 23 липня 2025 року – до слідчого щодо ухвали на арешт майна. 25 серпня 2025 року ці клопотання він надіслав Слідчому управлінню Головного управління СБУ у Києві та Київській області, оскільки від попередніх адресатів відповідей не отримав. Крім того, він подав скаргу до генерального прокурора щодо недотримання розумних строків слідчими і прокурорами під час розгляду клопотань. Скаргу спрямовано до Київської міської прокуратури, від якої 5 вересня 2025 року він отримав відповідь про відмову у її задоволенні. У відповіді зазначалося, що Печерський районний суд міста Києва надав дозвіл на арешт майна²¹⁹ й обшук²²⁰, проте відповідних ухвал він не отримав. З огляду на це, 28 вересня Гюльмагомедов звернувся до Печерського районного суду з проханням скасувати накладений арешт на майно та надати копію ухвали.

Зрештою, 3 жовтня 2025 року, через два місяці після обшуку він отримав від слідчого управління Головного управління СБУ у місті Києві та Київській області копії ухвал про дозвіл на арешт вилученого майна від 25 липня та проведення обшуку від 29 липня 2025 року. В них відсутнє обґрунтування причетності Гюльмагомедова до злочину, крім короткого посилання на повідомлення СБУ про наявність у помешканні речей і документів, що визнані речовими доказами у справі Магамедрасулових.

Згодом перший заступник директора НАБУ отримав із матеріалів клопотання про обрання запобіжного заходу Руслану Магамедрасулову, підозрюваному у тій самій справі, в межах якої у нього проводився обшук, копії листів ДЗНД СБУ від 17 червня 2025 року. За словами високопосадовця, у них стверджується його причетність до злочинів, що інкримінуються Магамедрасулову, й обох називають «фігурантами кримінального провадження». Зокрема, нібито Гюльмагомедов допомагав у продажу технічної коноплі, а обшук обґрунтовувався приховуванням підозрюваних та запобіганням знищенню майна. Він вважає, що зазначені відомості є відвертою фальсифікацією.

У жовтні Гюльмагомедов подав скаргу до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, заяву до ДБР про вчинення злочину службовими особами, а також скаргу до Голови СБУ щодо перевірки фальсифікацій у кримінальному провадженні та проведення службового розслідування.

217 Літній контрнаступ. Які докази російського впливу на НАБУ має СБУ / Українська правда, 6.08.2025: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/08/06/7524969/>

218 Нові тасмичні плівки Міндіча. Де підозра Єрмаку? Конверти нардепам. Продовження Мідас / Ютуб-канал Є питання, 17.12.2025: <https://youtu.be/Qc1bC0vqZ5Q?t=1122>

219 Ухвала Печерського районного суду від 25.07.2025 у справі № 757/34929/25-к

220 Ухвала Печерського районного суду від 29.07.2025 у справі № 757/35478/25-к

11 грудня 2025 року слідча суддя Печерського районного суду Києва Ірина Григоренко задовольнила скаргу та скасувала арешт, накладений на ноутбук і мобільний телефон із двома сім-картками²²¹. Водночас станом на травень 2026 року вилучене майно Гюльмагомедову так і не повернули.

СПРАВА ЮСУФА МАМЕШЕВА

Юсуф Мамешев – один із ключових свідків у справі Руслана Магамедрасулова, чиї показання спростовують версію обвинувачення щодо посадовця НАБУ і його батька Сентябра Магамедрасулова. За версією слідства НАБУ, саме він розмовляв із керівником підрозділу детективів про продаж технічної коноплі на оприлюднених записах СБУ й дав свідчення, що в розмові йшлося про Узбекистан, а не Дагестан. Як стверджує Мамешев, його також допитали співробітники НАБУ у справі стосовно можливих зловживань службовим становищем посадових осіб окремих правоохоронних органів під час обшуків у співробітників Бюро 21 липня 2025 року²²².

Юсуф Мамешев заявляв про тиск на нього та його сина з боку СБУ. За його словами, співробітники Служби безпеки надсилали погрози та призначали зустрічі, вимагаючи змінити свідчення й погрожуючи «проблемами» у разі відмови. Він стверджував, що після відмови змінити показання уже ввечері отримав у «Резерв+» повідомлення про перебування в розшуку²²³.

Наступного дня, 10 вересня 2025 року, Мамешева зупинила поліція, коли він віз доньку до школи, повідомила про розшук і повезла на проходження ВЛК. За словами детектива НАБУ Володимира Васильчука, який його допитав, відбулося фактичне затримання без належних правових підстав та подальшого процесуального оформлення, що зафіксували боді-камери поліцейських. У коментарі виданню «Дзеркало тижня» Мамешев розповів, що його *«без пояснень, без представлення, просто витягли з авто перед дитиною»*, після чого відвезли на проходження ВЛК і забрали телефон, й попри високий тиск – 210 на 100 – продовжували його утримувати. За словами Мамешева, повістки він не отримував і має проблеми зі здоров'ям²²⁴.

За даними захисту, коли Мамешева доставили до ТЦК, там було оформлено направлення на проходження ВЛК. У системі воно залишилося зареєстрованим, хоча він не підписував документ про його отримання. У зв'язку з неявкою за цим направленням на Мамешева було накладено штраф. Друге направлення він оформив самостійно через застосунок «Резерв+» після отримання бронювання, і саме за ним він пройшов ВЛК.

22 вересня Мамешев заявив про отримання повідомлень із погрозами з невідомого номера²²⁵. Про погрози їхній родині з боку СБУ також повідомив його син Магомед Мамешев у своїх соцмережах. Він підтвердив, що у розмові між Русланом Магамедрасуловим і його батьком йшлося про продаж технічної коноплі в Узбекистан. Після того, як батько повідомив про це НАБУ, в Бюро передали його свідчення адвокатці затриманого посадовця НАБУ та домовилися використати їх у суді. Згодом до батька приїхала особа, яка представилася співробітником СБУ та натякала на можливі проблеми для Юсуфа та його сина у разі надання показань на користь Магамедрасулових, зокрема погрожувала можливим підкиданням зброї або наркотиків.

15 і 17 жовтня 2025 року у Печерському районному суді Києва Мамешев дав свідчення, які спростовують версію слідства у справі Руслана Магамедрасулова. Під час другого засідання він

221 Ухвала Печерського районного суду від 11.12.2025 у справі № 757/47621/25-к

222 Один з ключових свідків у справі детектива НАБУ Магамедрасулова отримує погрози / Українська правда, 22.09.2025: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/09/22/7532015/>

223 Свідку у справі детектива НАБУ Магамедрасулова повідомили про підозру в наданні неправдивих показань — Офіс генпрокурора / NV, 23.10.2025: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/sprava-magamedrasulova-golovного-svidka-pidozryuyut-u-nadanni-nepravdivih-svidchen-50555060.html>

224 СБУ оголосила підозру свідку у справі детектива НАБУ Магамедрасулова — коментар підозрюваного у наданні неправдивих свідчень Юсуфа Мамешева / ZN.UA, 24.10.2025: <https://zn.ua/ukr/POLITICS/sbu-oholosilo-pidozru-svidku-u-spravi-detektiva-nabu-mahomedrasulova-komentar-pidozruvanoho-u-nadanni-nepravdivikh-svidchen-jusufa-mamesheva.html>

225 Один з ключових свідків у справі детектива НАБУ Магамедрасулова отримує погрози / Українська правда, 22.09.2025: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/09/22/7532015/>

повідомив, що після надання показань отримав кілька повісток у відкритій проти нього справі.

23 жовтня 2025 року ДБР та СБУ вручили Юсуфу Мамешеву підозру у «введенні в оману суду шляхом завідомо неправдивих показань» щодо змісту їхньої розмови з Магамедрасуловим²²⁶. Інформацію про це того ж дня оприлюднив ОГП²²⁷.

27 жовтня 2025 року суддя Печерського районного суду Києва Олег Білоцерківець обрав Юсуфу Мамешеву запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання до 11 листопада 2025 року. Крім того, на нього покладені обов'язки носити електронний браслет, не відлучатися з Києва, здати закордонний паспорт. Прокурори обґрунтували це ризиками виїзду за кордон, знищення або спотворення доказів, а також можливого впливу через знайомих у правоохоронних органах. Захист заперечив проти застосування електронного браслета, вказавши, що це обмежить його право на медичну допомогу, зокрема проходити певні обстеження, вплине на роботу й утримання багатодітної сім'ї. Адвокат підкреслив, що підозрюваний не ухилявся від слідства, відвідував усі допити та судові слухання, співпрацював зі слідчими.

■ Юсуф Мамешев під час допиту в Печерському районному суді Києва, жовтень 2025 року. За його словами, у розмові з Русланом Магамедрасуловим йшлося про Узбекистан.

Фото: Нікіта Галка для Суспільне Новини

■ Юсуф Мамешев під час обрання запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання у Печерському районному суді Києва 27 жовтня 2025 року.

Фото: Ганна Чехович для ZMINA

Підозру в наданні неправдивих показань вони мотивували тим, що він народився в Дагестані, має там родичів (і тому спілкувався із Магамедрасуловим щодо продажу коноплі саме туди), а також результатами психологічної експертизи про нібито схильність до надання неправдивих відомостей. Сам Мамешев вважає підозру безпідставною і пов'язує її з відсутністю реальних доказів проти Магамедрасулова. Він стверджує, що понад 10 років має тісні ділові зв'язки з Узбекистаном.

Під час перерви Магомед Мамешев показав журналістам повідомлення, де невідома особа радить йому «вивезти батька з країни», бо в домі планують обшук²²⁸.

10 листопада 2025 року ОГП спрямував до суду обвинувальний акт проти Юсуфа Мамешева.

11 листопада 2025 року суддя Печерського районного суду міста Києва Юлія Головка задовольнила клопотання обвинувачення і продовжила попередній запобіжний захід у вигляді

226 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 1 статті 384: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

227 Свідку у справі щодо пособництва державі-агресору повідомлено про підозру у завідомо неправдивих показаннях / Офіс генерального прокурора, 23.10.2025: <https://gp.gov.ua/ua/posts/svidku-u-spravi-shhodo-posobnictva-derzavi-agresoru-povidomleno-pro-pidozru-u-zavidomo-nepravdivix-pokazannya>

228 Суд обрав запобіжний захід свідку в справі Магамедрасулова – особисте зобов'язання до 11 листопада / ZMINA, 27.10.2025: <https://zmina.info/news/sud-obrav-zapobizhnyj-zahid-svidku-u-spravi-magamedrasulova-osobyte-zobov'yazannya-do-11-lystopada/>

особистого зобов'язання до 9 січня 2026 року. Попередньо адвокат заявив про відвід судді через сумніви в її неупередженості. Після авторозподілу справи суддя Анна Гридасова відхилила цю заяву, і Головка продовжила дію обов'язків²²⁹.

18 листопада 2025 року суддя Тетяна Остапчук задовольнила самовідвід судді Гридасової, яка пояснила свою заяву тим, що раніше ухвалила низку процесуальних рішень у справі Руслана Магамедрасулова, й, оскільки ці справи пов'язані, можуть виникнути сумніви щодо її неупередженості.

18 грудня 2025 року суддя Печерського суду Світлана Гречана скасувала обов'язок носити електронний браслет для Юсуфа Мамешева. Водночас вона продовжила термін дії інших процесуальних обов'язків на два місяці: він мав не залишати Київ без дозволу суду, повідомляти про зміну місця проживання чи роботи та зберігати документи для виїзду за кордон у відповідному державному органі.

Під час обговорення запобіжного заходу прокурор Вячеслав Кужель наполягав, що ризики не зменшились, обґрунтовуючи це лише посиланнями на окремі сторінки матеріалів без пояснення їхнього змісту. Він просив продовжити дію мінімального запобіжного заходу та залишити закордонний паспорт обвинуваченого на зберігання. Суддя уточнила, що обов'язок перебувати на першу вимогу до слідчого вже не актуальний, оскільки досудове розслідування завершено.

Адвокат Володимир Охріменко подав зустрічне клопотання про скасування обов'язку носити браслет, додавши рентгенівське дослідження, що підтверджує проблеми зі стопами та сухожиллями. Він звернув увагу, що через відключення електро енергії браслет не завжди можна зарядити, що спричиняє періодичні дзвінки та візити до місця проживання служби контролю. Охріменко також наголосив, що на цій стадії розгляду підзахисний вже не може впливати на докази. У відповідь на уточнення судді Мамешев повідомив, що браслет ускладнює ходьбу та потребує регулярного виклику представників контролю для його зняття під час обстежень.

22 грудня 2025 року колегія суддів (доповідач Маргарита Васильєва, судді Олександр Кияшко та Людмила Кепкал) Київського апеляційного суду передала справу Мамешева до Шевченківського районного суду міста Києва через порушення правил територіальної юрисдикції, оскільки Мамешев востаннє давав показання на території Шевченківського району²³⁰.

16 лютого 2026 року у Печерському районному суді був запланований розгляд клопотання прокурора ОГП Вячеслава Кужеля про продовження строку дії обов'язків у провадженні. Захист заявив про відвід слідчому судді Олегу Білоцерківцю через сумніви в його неупередженості, однак суд відмовив.

17 лютого 2026 року Білоцерківець продовжив обов'язки свідка Юсуфа Мамешева на два місяці – до 16 квітня 2026 року. Прокурор пояснив клопотання закінченням попереднього терміну та перенесенням підготовчого засідання у Шевченківському суді після зміни підсудності, посиляючись на ризики виїзду за кордон (оскільки Мамешев має близьких родичів та знайомих за межами України), знищення чи спотворення доказів, впливу на експертів і використання зв'язків у правоохоронних органах. Захист заперечив, указавши на відсутність доведених ризиків і завершення досудового розслідування, а також сумлінну явку Мамешева на всі виклики, і просив дозволити йому пересування Київською областю, де проживають його родичі. В результаті обов'язки свідка у справі Магамедрасулова на той момент були більш обмежувальні, ніж у посадовця НАБУ та його батька: він не міг залишати Київ, тоді як вони пересувалися вільно²³¹.

Після скерування обвинувального акту до суду 25 лютого 2026 року підготовче засідання у справі Мамешева провів голова Шевченківського районного суду Києва Євген Мартинов. Прокурор заявив про відсутність підстав для закриття провадження та просив призначити розгляд по суті. Захист подав клопотання про невідповідність обвинувального акту обставинам,

229 Печерський суд розглянув клопотання прокурорів про продовження дії обов'язків для свідка в справі Магамедрасулова / ZMINA, 11.11.2025: <https://surl.li/xggyuf>

230 Справу ключового свідка в справі Магамедрасулова передали до Шевченківського суду Києва / ZMINA, 22.12.2025: <https://zmina.info/news/spravu-klyuchovogo-svidka-u-spravi-magamedrasulova-peredaly-do-shevchenkivskogo-sudu-kyeva/>

231 Суд продовжив обов'язки свідка в справі Магамедрасулова до квітня / ZMINA, 17.02.2026: <https://zmina.info/news/sud-prodovzhyv-obovyazky-svidka-u-spravi-magamedrasulova-do-kvitnya/>

- Підготовче засідання у справі Юсуфа Мамешева у Шевченківському районному суді Києва 25 лютого 2026 року. Слухання також відвідав Сентябр Магомедрасулов.
Фото: Валерія Науменко для ZMINA

- Суддя Євген Мартинов оголошує виправдувальний вирок щодо Юсуфа Мамешева, 20 травня 2026 року.
Фото: Ганна Чехович для ZMINA

оскільки обвинувачення у неправдивих показаннях стосується іншого провадження без вироку, що може суперечити презумпції невинуватості та перешкоджати збору доказів.

Крім того, адвокат просив скасувати обов'язок не залишати Київ і Київську область і витребувати розширений витяг з ЄРДР для формування правової позиції. Він зазначив, що провадження спочатку розслідувала СБУ, згодом ДБР повідомило про підозру, а процесуальне керівництво здійснює ОГП. Прокурор заперечив, вказавши, що матеріали вже надані захисту, а дані ЄРДР мають обмежений доступ. Суд відмовив у задоволенні всіх клопотань²³².

21 квітня 2026 року розпочався розгляд справи по суті. Суд частково задовольнив клопотання прокурора про застосування особистого зобов'язання. Зокрема, на Мамешева поклали обов'язки прибувати до суду, повідомляти про зміну місця проживання та роботи, а також здати на зберігання документи для виїзду за кордон, водночас дозволивши залишати межі Києва²³³.

8 травня 2026 року суд дослідив чотири томи матеріалів справи, зокрема відеозапис допиту Мамешева та висновки експертиз. Захист звернув увагу, що висновок лінгвістичної експертизи розмови свідка з Русланом Магомедрасуловим має ймовірнісний характер: експерт припустив, що могла звучати назва «Дагестан», однак не дійшов однозначної думки²³⁴. 19 травня суд перейшов до дослідження доказів сторони захисту та допитав Мамешева. Під час засідання адвокат долучив останню редакцію підозри, повідомленої Магомедрасулову, і зазначив, що наведені в ній факти збігаються з обставинами справи Мамешева, який є свідком у провадженні щодо посадовця НАБУ²³⁵.

20 травня 2026 року Шевченківський районний суд визнав Юсуфа Мамешева невинуватим через недоведеність складу кримінального правопорушення в його діях²³⁶. В ОГП повідомили, що оскаржують рішення суду в апеляційному порядку, оскільки вважають зібрані докази достатніми для підтримання обвинувачення²³⁷.

232 Підготовче засідання в справі свідка Магомедрасулова Юсуфа Мамешева: суд відкрив розгляд, адвокат оскаржує звинувачення / ZMINA, 25.02.2026: <https://surl.li/clxnzk>

233 Суд почав розгляд справи свідка в справі Магомедрасулова та обрав йому запобіжний захід / ZMINA, 21.04.2026: <https://zmina.info/news/sud-pochav-rozglyad-spravy-svidka-u-spravi-magamedrasulova-ta-obrav-jomu-zapobizhnyj-zahid/>

234 У справі свідка Магомедрасулова суд почав досліджувати докази / ZMINA, 8.05.2026: <https://zmina.info/news/u-spravi-svidka-mahamedrasulova-sud-pochav-doslidzhuvaty-dokazy/>

235 Прокурор залишив засідання під час фінального етапу справи свідка в справі Магомедрасулова / ZMINA, 19.05.2026: <https://zmina.info/news/prokuror-zalyshyv-zasidannya-pid-chas-finalnogo-etapu-spravy-svidka-u-spravi-magamedrasulova/>

236 Ключового свідка в провадженні щодо детектива НАБУ Магомедрасулова визнали невинуватим: йому закидали надання неправдивих свідчень / ZMINA, 20.05.2026: <https://surl.li/fauebd>

237 Суд виправдав ключового свідка у справі детектива НАБУ Магомедрасулова. Прокуратура оскаржить рішення (доповнено) / hromadske, 20.05.2026: <https://surl.li/dymqfc>

СПРАВА ВОЛОДИМИРА ВАСИЛЬЧУКА

Володимир Васильчук – старший детектив НАБУ, який здійснює досудове розслідування в об'єднаному кримінальному провадженні щодо службовців правоохоронних органів, які перешкоджали законній діяльності працівників Національного бюро. В межах розслідування також перевіряють перевищення повноважень працівниками правоохоронних органів та незаконні дії стосовно Руслана Магамедрасулова. Саме Васильчук допитав свідка Юсуфа Мамешева, який дав показання про зміст розмови в справі Магамедрасулова. Як стверджує детектив, версія про Узбекистан, а не Дагестан підтвердилася під час проведення інших слідчих дій.

За словами Васильчука, після того як СБУ дізналася про свідка, на нього почали чинити тиск і погрожувати, зокрема шляхом незаконного призову на військову службу. Коли Мамешев повідомив представникам СБУ, що не змінюватиме правдивих показань, 10 вересня 2025 року в його мобільному застосунку «Резерв+» з'явилась інформація про оголошення в розшук. Він повідомив про це детективу, який наступного дня викликав його на допит як свідка для фіксації фактів незаконного впливу на нього та вирішення питання про застосування до нього заходів безпеки.

Васильчук розповів, що вже наступного дня Мамешева незаконно затримали працівники поліції поблизу будівлі НАБУ нібито за порушення правил дорожнього руху та доставили для проходження ВЛК (детальніше про цей епізод див. вище у справі Юсуфа Мамешева). Мамешев зателефонував детективу, просив про допомогу та повідомив про жорстоке поводження, спроби відібрати телефон і адресу, за якою його доставили. Згодом зв'язок із ним зник.

Щоб з'ясувати обставини події зі свідком і переконатися в його безпеці, Васильчук прибув за вказаною адресою. Як на вході, так і всередині йому відмовляли у наданні інформації про місцезнаходження Мамешева. Припустивши, що того могли незаконно викрасти, детектив викликав Національну поліцію і повідомив про зникнення. Згодом Васильчук помітив свідка в коридорі для проходження ВЛК, на вході до якого стояли чоловіки у військовій формі. Детектив підійшов до Мамешева цим коридором, після чого двері за ними зачинилися. За словами детектива, невдовзі пролунала повітряна тривога через ракетну небезпеку. Оскільки укриття за цією адресою не було, він попросив пропустити всіх у безпечне місце, однак люди у військовій формі відмовили. У цей час за його викликом прибули представники Солом'янського управління поліції Головного управління Національної поліції, але також не вжили заходів, запевнивши, що це не військовий об'єкт.

Васильчук намагався пройти через зачинені двері коридору ВЛК, проте його не пропустили. Після завершення повітряної тривоги прибув адвокат Мамешева, після чого вони разом покинули приміщення. Надавши пояснення працівникові поліції, детектив також залишив місце та поїхав допитувати свідка.

Як Васильчук дізнався пізніше, Територіальне управління ДБР у місті Києві розпочало кримінальне провадження щодо детектива НАБУ у зв'язку з подіями, що відбулися під час проходження ВЛК, нібито за фактами його перешкоджання діяльності ЗСУ та інших військових формувань²³⁸.

Детектив пов'язує дії ДБР безпосередньо зі своїм розслідуванням у кримінальному провадженні щодо службовців правоохоронних органів, які перешкоджали законній діяльності працівників НАБУ. Він переконаний, що ці дії є спробою усунути його від розслідування, вплинути на нього та інших працівників Бюро, показавши, що подібні наслідки чекають кожного, хто розслідуватиме незаконні дії СБУ, ДБР, ОГП.

СПРАВА ВІКТОРА ГУСАРОВА

Віктор Гусаров – детектив Другого Головного спеціального підрозділу детективів (Д-2), який долучився до Національного бюро в 2016 році. 21 липня 2025 року СБУ і ОГП повідомили йому про підозру в державній зраді²³⁹ та несанкціонованих діях із секретною інформацією²⁴⁰, звинувативши у шпигунстві на ФСБ Росії.

Пізніше в інтерв'ю виданню «NV» він назвав затримання 21 липня 2025 року безпідставно жорстким. Детектива з дружиною зупинили на блокпості, коли вони поверталися до Києва з відпочинку за містом: били по автомобілю, його побили та затягнули в пластикові кайданки. За словами Гусарова, правоохоронці кричали, що він «зрадник», заявляли, що вони з контррозвідки і можуть робити все, що захочуть²⁴¹.

Його дружина Олена Гусарова розповіла, що це сталося близько 9:00: орієнтовно десять озброєних осіб у камуфляжі, які згодом виявилися співробітниками СБУ, підбігли до автомобіля подружжя і націлили на них зброю. Чоловіка витягли з авто, вилучили їхні телефони та вимагали повідомити паролі від них. При цьому ухвал про обшук надано не було. За її словами, лише побиття змусило Гусарова розкрити паролі без участі слідчого²⁴².

Як стверджує адвокатка Гусарова Олена Сторожук, його били по обличчю та тілу. Порушення під час затримання та наявність тілесних ушкоджень зафіксовано у протоколі в присутності понятих, момент витягування з автомобіля зафіксований на відео, а також наявні фото синців на обличчі (див. наступний розділ п. 2.1)²⁴³.

В Олені Гусарової спочатку вилучили телефон, проте після огляду слідчим його повернули. Після обшуку автомобіля детектива повезли в СБУ, а дружина поїхала додому, де її чекали інші співробітники СБУ для проведення обшуку. За його результатами вилучили телефон жінки і всю готівку. Вона повідомила правоохоронцям, що має двох маленьких дітей віком 3 і 6 років і потребує коштів для догляду за ними, оскільки ще не працює. Співробітники СБУ запропонували залишити їй п'ять тисяч гривень. *«Що мене вразило, – поділилася дружина, – не вони приймали рішення, вони все це вирішували по телефону»*²⁴⁴.

■ Затримання Віктора Гусарова на блокпості на в'їзді в Київ 21 липня 2025 року.

Скриншоти відео СБУ, опублікованого на ютуб-каналі відомства в цей же день

239 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 1 статті 111: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

240 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 362: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

241 «Ти постійно під тиском». Звільнений з ЦІЗО секретний детектив НАБУ — про підозру від СБУ у держзраді, справу Тимошенко та Міндичгейт / NV, 25.01.2026: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/rozsliduvannya-nabu-timoshenko-mindichgeyt-energoatom-tagenprkouror-ruslan-kravchenko-50578095.html>

242 «Бабель» слідкує за справою детектива НАБУ Віктора Гусарова, якого затримали влітку під час великого туру СБУ по антикорупційних органах / Бабель, 15.12.2025: <https://surl.li/uskrfv>

243 «Державна зрада» та політичний тиск: все, що відомо про справу детектива НАБУ Віктора Гусарова, в інтерв'ю з адвокаткою Оленою Сторожук / ZMINA, 5.12.2025: <https://surl.li/gjkeal>

244 «Бабель» слідкує за справою детектива НАБУ Віктора Гусарова, якого затримали влітку під час великого туру СБУ по антикорупційних органах / Бабель, 15.12.2025: <https://babel.ua/texts/123689-babel-slidkuye-za-spravoyu-detektiva-viktora-gusarova-yakogo-zatrimali-vlitku-pid-chas-velikogo-turu-sbu-po-antikorupciynih-organah-os-shcho-pro-neji-vidomo-zi-sliv-usih-storin>

За інформацією адвокатів, вилучені кошти повернули наприкінці листопада 2025 року після судового оскарження арешту майна. Відповідні скарги сторони захисту задовольнив Шевченківський районний суд Києва, а його рішення надалі підтримав апеляційний суд.

Після того, як Гусарова доставили в управління СБУ в Києві, почали публікувати його персональні дані, попри те, що ці відомості були засекреченими, а його належність до НАБУ становила державну таємницю. Він порівняв це з обшуком у серпні 2024 року, під час якого співробітник СБУ навпаки застеріг його не демонструвати свої персональні дані на камеру. Детектив зазначив, що тоді ці вимоги дотримувалися, а сам обшук відбувся швидко і спокійно²⁴⁵.

21 липня 2025 року в СБУ і ОГП заявили, що затримали «крота» ФСБ у лавах НАБУ. СБУ повідомила, що задокументувала щонайменше 60 випадків, коли він передавав інформацію з обмеженим доступом Дмитру Іванцову – колишньому заступнику керівника охорони президента-втікача Януковича, який у лютому 2014 року допомагав тому втекти до Росії, а сам залишився в окупованому Криму, де його завербувала ФСБ. За даними слідства, фігурант збирав для ФСБ установчі дані українських силовиків та інших громадян, проти яких ворог планував теракти та спеціальні інформаційні операції. Для отримання персональної інформації, він використовував закриті бази даних правоохоронних органів України²⁴⁶.

Згідно з матеріалами розслідування, за передачу інформації росіянам агент отримував від куратора гроші, які надходили на його банківську картку. Служба безпеки також повідомила, що під час затримання у підозрюваного було вилучено телефон і комп'ютерну техніку, які він міг використовувати для контактів із спецслужбами РФ. В СБУ зазначили, що інформували керівництво НАБУ про можливі ризики, пов'язані зі співробітником Бюро, проте воно *«не вжило жодних заходів реагування, а фігурант після цього продовжив роботу на займаній посаді та намагався знищити докази протиправної діяльності»*²⁴⁷.

Посилаючись на власні джерела, видання «Бабель» зазначило, що Гусаров передавав інформацію про колишніх працівників СБУ, ГУР і відомих бізнесменів. Водночас у матеріалах слідства, зокрема в листі Департаменту контррозвідки СБУ, згадано лише п'ять осіб, щодо яких нібито у 2015 році було передано інформацію із застереженням про можливу загрозу суверенітету. Адвокатка Олена Сторожук звертає увагу, що ці дані є відкритими (зокрема містяться в базі «Миротворець») і не могли зашкодити Україні при передачі Іванцову в 2015 році чи сприяти вербуванню, оскільки на той момент ці особи уже понад рік працювали на РФ²⁴⁸.

У НАБУ відповіли, що відразу відреагували на інформацію стосовно Гусарова, отриману від керівництва СБУ в серпні 2023 року, та зокрема провели спільно з СБУ додаткову перевірку. За отриманими від СБУ даними, протягом 2012–2015 років – період служби Гусарова в Міністерстві внутрішніх справ України (МВС), до початку роботи в НАБУ – він пересилав електронною поштою інформацію про громадян України одному з працівників Управління державної охорони (УДО). Цей працівник УДО до 2012 року обіймав посади в СБУ, а з 2012 по 2014 рік очолював один із підрозділів служби безпеки президента в складі УДО. Згідно з матеріалами СБУ, після незаконної анексії Криму Росією він перейшов на бік країни-агресора і з 2020 року працює у Федеральній службі охорони РФ. Під час перевірки не виявили доказів того, що Гусаров знав про зв'язки працівника УДО з російськими спецслужбами, що підтвердив представник СБУ під час особистих зустрічей²⁴⁹.

Крім того, в Бюро зазначили, що через рік, 1 серпня 2024 року, СБУ обшукала співробітника НАБУ за місцем проживання та автівку, а також викликала його на допит у справі про державну зраду, в

245 «Ти постійно під тиском». Звільнений з СІЗО секретний детектив НАБУ — про підозру від СБУ у держзраді, справу Тимошенко та Міндзігейт / NV, 25.01.2026: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/rozsliduvannya-nabu-timoshenko-mindichgeyt-energoatom-tagenprkouror-ruslan-kravchenko-50578095.html>

246 СБУ та ОГП затримали «крота» фсб у лавах НАБУ: його курував заступник керівника охорони Януковича (відео) / Служба безпеки України, 21.07.2025: <https://surl.li/pzqbwwk>

247 Ibidem

248 «Бабель» слідує за справою детектива НАБУ Віктора Гусарова, якого затримали влітку під час великого туру СБУ по антикорупційних органах / Бабель, 15.12.2025: <https://babel.ua/texts/123689-babel-slidkuye-za-spravoyu-detektiva-viktora-gusarova-yakogo-zatrimali-vlitku-pid-chas-velikogo-turu-sbu-po-antikorupciynih-organah-os-shcho-pro-neji-vidomo-zi-sliv-usih-storin>

249 Щодо тверджень СБУ про можливе співробітництво працівника НАБУ з представником спецслужб рф / Фейсбук-сторінка НАБУ, 21.07.2025: <https://www.facebook.com/share/1QfZbER8wH/>

якій фігурує згаданий колишній працівник УДО. У серпні СБУ усно повідомила, що *«жодних фактів, які б свідчили про причетність працівника НАБУ не встановлено, будь-якого підтвердження того, що він був обізнаний про співпрацю працівника УДО з РФ не існує. Доказів участі в антидержавній діяльності – немає»*. Як стверджують у відомстві, попри неодноразові запити на отримання офіційних результатів перевірки, Бюро їх так і не одержало²⁵⁰.

Директор НАБУ Семен Кривонос також підтвердив, що Національне бюро перевіряло отриману інформацію з СБУ, проте беззаперечних доказів роботи детектива на спецслужби РФ не було. Він зазначив, особа, якій передавалась інформація, на той момент не була кваліфікована як зрадник. Очільник НАБУ заявив, що здивований раптовим арештом, оскільки затримання могло відбутися ще у 2023 році, коли Служба безпеки передавала цю інформацію про їхнього співробітника, а щодо нього вже проводилися слідчі дії, зокрема детектива допитували, а також він проходив поліграф. Крім того, Кривонос зауважив, що озвучення прізвищ підозрюваних у злочині до обвинувального вироку суду є неприпустимою практикою та прямим порушенням закону²⁵¹.

Втім, у Службі безпеки наполягали, що підозри про співпрацю Гусарова з ФСБ не спростовані. В коментарі «Українській правді» представники СБУ стверджували, що на допиті Гусаров брехав про зафіксовані раніше факти збору та передачі ним інформації російській спецслужбі, а під час поліграфу використовував методи для перешкоджання дослідженню. Видання зазначає, що, за інформацією з його джерел у правоохоронних органах, докази для вручення підозри Гусарову збирали понад два роки, й розслідування триває²⁵².

Пізніше в інтерв'ю Олена Сторожук назвала справу свого підзахисного прикладом тиску на антикорупційну систему, а підозру у державній зраді штучною. Адвокатка пояснила, що система АРМОП (автоматизоване робоче місце оперативного робітника), звідки Гусаров передавав інформацію, містить лише технічні дані МВС про людей – перебування у розшуку, адміністративні правопорушення, володіння зброєю – і не має секретної або розвідувальної інформації. Вона наголосила, що навіть формально дії, які інкримінують Гусарову, можуть бути кваліфіковані щонайбільше як несанкціоноване копіювання інформації²⁵³, для якого передбачено строк давності притягнення до відповідальності десять років²⁵⁴.

Згодом і сам Гусаров у своєму першому інтерв'ю охарактеризував справу проти себе як політичну та безпідставну. Детектив розповів, що з Іванцовим познайомився у 2012 році через одноклубника із ЦСО «А» СБУ, якому довіряє, та надавав йому дані з бази в межах міжвідомчої співпраці, будучи впевненим, що Іванцов є правоохоронцем. Лише в серпні 2024 року, коли вперше СБУ прийшла до нього з обшуками у справі Іванцова, Гусаров дізнався про його втечу. За словами детектива, він раніше не знав про зв'язок Іванцова з Януковичем і не спілкувався з ним протягом десяти років²⁵⁵.

8 вересня 2025 року СБУ та ОГП повідомили нові деталі у справі щодо детектива НАБУ, заявивши, що він входив до масштабної агентурної мережі російських спецслужб. За матеріалами розслідування, крім співробітника НАБУ до неї належало ще троє осіб, викриття яких відбулось раніше. Вони мали допуск до державної таємниці та документів з обмеженим доступом, використовували заходи конспірації та багато років передавали інформацію ФСБ²⁵⁶.

250 Ibid.

251 Директор НАБУ Кривонос про розслідування в сфері оборони та тиск на детективів. Інтерв'ю BBC / BBC Україна, 3.08.2025: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cvg48vn9vy0o>

252 Літній контрнаступ. Які докази російського впливу на НАБУ має СБУ / Українська правда, 6.08.2025: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/08/06/7524969/>

253 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 362: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

254 «Державна зрада» та політичний тиск: все, що відомо про справу детектива НАБУ Віктора Гусарова, в інтерв'ю з адвокаткою Оленою Сторожук / ZMINA, 5.12.2025: <https://zmina.info/articles/derzhavna-zrada-ta-politychnyj-tysk-shho-vidomo-pro-spravu-detektyva-nabu-viktora-gusarova/>

255 «Ти постійно під тиском». Звільнений з СІЗО секретний детектив НАБУ — про підозру від СБУ у держзраді, справу Тимошенко та Міндчигейт / NV, 25.01.2026: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/rozsliduvannya-nabu-timoshenko-mindchigeyt-energoatom-tagenprkouror-ruslan-kravchenko-50578095.html>

256 СБУ повідомила нові деталі щодо справи «крота» фсб у лавах НАБУ (відео) / Служба безпеки України, 8.09.2025: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-povidomila-novi-detali-shchodo-spravy-krota-fsb-u-lavakh-nabu-video>, Нові деталі у справі про підозру одного із посадовців НАБУ у державній зраді / ОГП, 08.09.2025: <https://gp.gov.ua/ua/posts/novi-detali-u-spravi-pro-pidozru-odnogo-iz-posadovciv-nabu-u-derzhavni-zradi>

Служба безпеки оприлюднила листування, що нібито належить Віктору Гусарову та Дмитру Іванцову, який нині працює на ФСБ і, за даними відомства, координує підривну діяльність інших агентів РФ в Україні. За версією слідства, Гусаров був завербований ще у 2012 році, й продовжив передавати інформацію Іванцову після 2014, відновивши законспіроване листування на третій день після незаконного референдуму в Криму²⁵⁷.

У НАБУ відповіли, що оприлюднені нові деталі у справі їхнього співробітника «стосуються подій, що відбулись задовго до початку його роботи у НАБУ», а якоїсь інформації про злочинні дії під час роботи у Бюро не надавалось. Вони додали, що очікують усі наявні в СБУ матеріали на свій запит, а також звернулися до Служби безпеки з проханням допитати співробітника в межах розпочатого службового розслідування, пояснюючи це необхідністю Бюро завершити перевірку та ухвалити подальші адміністративні рішення²⁵⁸.

Згодом, у листопаді 2025 року, журналіст-розслідувач Михайло Ткач розповів, що, за його даними, повідомлення Іванцова «я вже в Криму» Гусаров отримав у 2012 році, до того, як працівник УДО перейшов на бік РФ і став утікачем; проте ця дата розмита в переписках, опублікованих СБУ. Семен Кривонос підтвердив, що є розбіжність між озвученими у публічній комунікації даними та матеріалами справи в межах службового розслідування НАБУ²⁵⁹.

Під час засідання Комітету з питань антикорупційної політики 25 листопада 2025 року начальник Головного слідчого управління СБУ Андрій Швець повідомив, що досудове розслідування щодо Гусарова триває, а слідство перевіряє окремі факти, які можуть свідчити про державну зраду після 2015 року²⁶⁰.

Паралельно тривали судові розгляди щодо запобіжного заходу для Гусарова. 22 липня 2025 року Шевченківський районний суд Києва відправив детектива НАБУ під варту без права на заставу до 20 вересня 2025 року або до кінця досудового розслідування.

8 вересня 2025 року Київський апеляційний суд розглянув скаргу на запобіжний захід для Гусарова та залишив його під вартою. Захист просив змінити запобіжний захід на домашній арешт або визначити розмір застави. Адвокатка стверджувала, що суд першої інстанції безпідставно обрав Гусарову тримання під вартою, оскільки він співпрацював зі слідством, неодноразово надавав пояснення та не переховувався. Прокурор натомість наполягав на триманні під вартою через ризик втечі чи перешкоджанню слідству, а також припустив, що у Гусарова могли залишатися невиявлені слідством пристрої і що він може знищити докази.

«Принял, спасибо! Завтра буду в администрации, постараюсь заскочить.»	 СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
«Витя, день добрый! Я уже в КРЫМУ. Деньги свои буду получать уже здесь. Жаль, что не смог тебе помочь вовремя. Посмотри, пожалуйста, что есть по людям, анкеты которых во вложении. Дима»	
[Redacted]	
[Redacted]	
«Спасибо! Есть ли у тебя карта [Redacted] или [Redacted]?»	
[Redacted]	«41 [Redacted] 65 до [Redacted] ([Redacted])»

Переписка, зафіксована в матеріалах кримінального провадження

- Листування між Віктором Гусаровим і Дмитром Іванцовим, оприлюднене СБУ 8 вересня 2025 року.
Фото: Служба безпеки України

²⁵⁷ Ibid.

²⁵⁸ У відповідь на публікацію Служби безпеки України щодо співробітника підрозділу «Д-2» повідомляємо наступне / Фейсбук-сторінка НАБУ, 8.09.2025: <https://www.facebook.com/share/1At7JZ8DAn/>

²⁵⁹ Керівники НАБУ і САП про Міндіча та Чернишова | УП. Чат / Ютуб-канал Українська правда, 13.11.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=RCTC-vx4xNY&t=2525s>

²⁶⁰ 25.11.2025 засідання Комітету з питань антикорупційної політики / Ютуб-канал Комітет з питань антикорупційної політики, 25.11.2025: https://youtu.be/H_58CC7BqjA?t=8603

Під час апеляційного розгляду прокурор Руслан Іжук заявив, що під час роботи в МВС підозрюваний мав доступ до АРМОР – внутрішньої бази міністерства, яка містить оперативну інформацію про громадян. За матеріалами слідства, саме з цієї бази у 2012–2015 роках Гусаров 60 разів передавав інформацію Іванцову. За словами прокурора, Гусаров знав, що Іванцов перебуває в окупованому Криму, проте продовжував пересилати йому дані з АРМОР до 2015 року.

Олена Сторожук підтвердила, що її підзахисний був знайомий з Іванцовим і передавав йому дані з АРМОР, зокрема в 2015 році. Проте вона заперечила обґрунтованість підозри у державній зраді, зазначивши, що Гусаров не знав про втечу Іванцова в Крим та співпрацю з ФСБ, вважаючи, що той продовжує працювати в УДО. За словами Сторожук, СБУ розпочала кримінальне провадження щодо Гусарова ще в 2019 році.

■ Віктор Гусаров під час обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, 22 липня 2025 року. Поруч із ним – адвокатка Олена Сторожук.

Фото: Олексій Арунян для Суспільне Новини

Під час засідання адвокатка також просила повторно допитати керівника Гусарова в НАБУ, який раніше свідчив у суді, що після проведених перевірок у 2024 році СБУ не повідомляла Бюро про можливу причетність детектива до співпраці з Росією. Однак колегія суддів на чолі з В'ячеславом Гулем відмовила в задоволенні клопотання²⁶¹.

■ Адвокатки Віктора Гусарова Олена Сторожук (ліворуч) та Інна Пироговська (праворуч) під час розгляду апеляційної скарги на запобіжний захід у Київському апеляційному суді, 8 вересня 2025 року. Фото: Суспільне Новини

16 жовтня 2025 року суддя Шевченківського районного суду Києва Олексій Глянь продовжив Гусарову тримання під вартою ще на 60 днів без права внесення застави. Захист наполягав на необґрунтованості підозри, вказуючи на те, що листування відбувалося між працівниками правоохоронних органів, оскільки Іванцов на момент спілкування обіймав посаду в УДО. Адвокати зазначили, що в матеріалах справи, зібраних понад 10 років тому, до липня 2025 року не було виявлено ознак державної зради. Вони також нагадали, що у 2024 році СБУ підтверджувала Гусарову допуск до державної таємниці, хоча факт його контактів із Іванцовим був відомий²⁶².

27 листопада 2025 року Київський апеляційний суд у складі доповідача В'ячеслава Гуля, суддів Ярослава Мельника і Юлії Матвієнко відхилив скаргу захисту і залишив детектива під вартою. Захист заявив відвід колегії суддів, вказуючи на ігнорування їхніх аргументів у кількох апеляційних скаргах і повторне використання стороною обвинувачення тих самих доказів під час обрання та продовження запобіжного заходу. За словами адвокатки, засідання, призначене на 23 жовтня 2025 року, відклали більш ніж на місяць, хоча апеляцію мали розглянути протягом трьох днів. Заяву про відвід суд залишив без задоволення.

Під час апеляційного розгляду захист стверджував, що слідчий суддя не надав доказів на підтвердження ризиків, що зумовлюють тримання під вартою, а згідно з позицією ЄСПЛ, відсутність обґрунтування неможливості застосування альтернативного заходу, зокрема застави, порушує статтю 5 Європейської конвенції. Захист зазначив, що як доказ у справі Гусарова про державну

261 Апеляційний суд залишив під вартою працівника НАБУ Гусарова / Суспільне Новини, 8.09.2025: <https://susilne.media/amp/1109864-apelacijij-sud-zalisiv-pid-vartou-pracivnika-nabu-gusarova/>

262 Суд залишив під вартою детектива НАБУ Гусарова / Телеграм-канал Центр протидії корупції, 16.10.2025: <https://t.me/fuckcorruption/4506>

зраду долучено копію повідомлення про підозру Дмитру Іванцову від 10 січня 2024 року, яка стосується самовільного залишення частини²⁶³, а не державної зради. Адвокати наголосили, що переписка з Іванцовим містить дані про осіб з бази АРМОР, що не становлять держтаємниці, й ідентифікувати її зміст неможливо без доступу до електронної скриньки. Водночас втручання в особисте листування потребує дозволу слідчого судді, якого не було надано. Крім того, на їхню думку, єдиний доказ, на який посилається слідство – судова семантико-текстуальна експертиза від 26 вересня 2025 року – є сумнівною, оскільки містить правову кваліфікацію, яка належить до компетенції слідчого або суду.

Під час засідання Віктор Гусаров заявив, що обвинувачення не надало жодних доказів державної зради та підстав для тримання його під вартою: з 2024 року він співпрацював зі слідством, пройшов поліграф за власною ініціативою, надавав повний доступ до гаджетів, з'являвся на виклики слідчого, не переховувався, продовжував працювати. Детектив повідомив, що не отримав результатів поліграфу за 2024–2025 роки, а справу вважає проявом політичного тиску. Через секретність своєї діяльності він не може розкривати дані щодо участі у конкретних операціях НАБУ, але зауважив, що був одним із найкращих аналітиків і міг суттєво допомогти в нинішньому політичному контексті. Прокурор, зі свого боку, наполягав, що ризики зберігаються: йдеться про особливо тяжкий злочин, обсяг матеріалів у слідства більший, ніж у захисту, а професійний досвід підозрюваного може ускладнити розслідування, зокрема через можливе переховування²⁶⁴.

5 грудня 2025 року суддя Шевченківського районного суду Києва Олексій Глянь відмовив у зміні запобіжного заходу Віктору Гусарову. Адвокатка Олена Сторожук зазначила, що тричі зверталася до суду щодо надання детективу медичної допомоги, проте ухвали виконані лише частково: зокрема, аналіз крові взяли незадовго до засідання. Вона пов'язує це зі зміною політичного контексту. Захист просив змінити запобіжний захід на нічний домашній арешт або особисте зобов'язання. На думку адвокатів, ризики переховування, знищення доказів, впливу на свідків окреслені суто формально, а нових даних слідство не отримало. Натомість прокурор стверджував, що вимоги є обґрунтованими, а ризики пов'язав із підозрою у державній зраді.

Під час розгляду захист укотре наполягав, що в діях Гусарова відсутній склад злочину, а докази ґрунтуються на повідомленні щодо Криму та огляді публікації «Української правди»²⁶⁵ в інтернеті про втечу Януковича в 2014 році, що, за версією обвинувачення, нібито свідчить про обізнаність Гусарова щодо втечі Іванцова з України разом із експрезидентом. За словами захисту, детектив дізнався про це лише під час обшуків за тими ж матеріалами; тоді ж Гусаров запропонував виманити Іванцова і затримати його, однак СБУ не виявила зацікавленості.

9 грудня 2025 року у Шевченківському районному суді перенесли розгляд клопотання прокурора щодо продовження тримання під вартою Віктора Гусарова через погіршення його стану здоров'я. На початку слухання адвокатка попросила забезпечити медичний огляд. Сам детектив підтвердив, що відчуває запаморочення і не може читати. Суддя Володимир Бугіль оголосив технічну перерву для надання медичної допомоги та обстеження.

■ Київський апеляційний суд залишив Віктора Гусарова під вартою, 27 листопада 2025 року.

Фото: Ганна Чехович для ZMINA

263 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 408: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

264 Апеляційний суд залишив під вартою детектива НАБУ Віктора Гусарова / ZMINA, 27.11.2025: <https://surl.li/wftruj>

265 Янукович вилетів до Харкова / Українська правда, 21.02.2014: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/02/21/7015619/>

■ Віктор Гусаров у Шевченківському районному суді міста Києва 9 грудня 2025 року. Детектив НАБУ дивиться на дружину, якій не дозволяють побачення з ним. Ліворуч – його адвокатка Олена Сторожук.

Фото: Валерія Науменко для ZMINA

Під час перерви детектив повідомив, що напередодні у нього різко підвищився тиск, через що він не зміг прочитати клопотання слідчого. Адвокатка зазначила, що попереджала про своє відрядження, однак клопотання надали її підзахисному за її відсутності. Вона додала, що до минулого тижня йому не надавали медичної допомоги, попри постійні скарги на підвищений тиск, тому суд фактично став єдиною можливістю її отримати. За її словами, суд перекладає відповідальність на Київське СІЗО, тоді як там заявляють про неможливість забезпечити медичну допомогу. Дружина Олена Гусарова розповіла про моральний тиск через відмову у дозволі на побачення з чоловіком: вона подала чотири заяви про зустріч, однак відповіді отримала лише на дві, в яких зазначалося, що побачення може зашкодити слідству.

Після відновлення засідання секретарка суду повідомила, що медслужба не виявила протипоказань для участі підозрюваного. Захист наполягав на відкладенні через короткий огляд і відсутність документів про надану допомогу. Прокурор не за-

перечував проти перенесення у разі поганого самопочуття підозрюваного. Водночас детектив повідомив, що ледве чує суддю і не може належно сприймати інформацію.

10 грудня 2025 року Шевченківський районний суд Києва відновив засідання щодо зміни запобіжного заходу Віктору Гусарову. Суддя Володимир Бугіль задовольнив клопотання прокурора про цілодобовий домашній арешт до 21 січня 2026 року. Детектива також зобов'язали з'являтися до слідчих за першою вимогою, не залишати Київську область та утриматися від контактів зі свідками.

Під час засідання прокурор зазначив, що тримання Гусарова під вартою було виправданим, оскільки слідство перевіряло версію його можливої причетності до мережі, пов'язаної з Дмитром Іванцовим, а також для оцінки зв'язків і ризиків. Водночас, за словами прокурора, самому Іванцову не повідомляли про підозру в державній зраді через недостатність доказів, попри наявність у слідства окремих даних. Він заявив, що потреба в найсуворішому запобіжному заході наразі зменшилася, у зв'язку з тим, що слідство завершило необхідні перевірки, з'явилися нові обставини у провадженні. Крім того, прокурор звернув увагу на погіршення стану здоров'я детектива НАБУ. Захист наполягав на застосуванні нічного домашнього арешту або особистого зобов'язання. Адвокатка зазначила, що навіть домашній арешт може позбавити Гусарова доступу до медичних послуг. Вона також повідомила, що дитина Гусарова потребує операції, й цілодобовий арешт повністю покладе догляд за нею на його дружину²⁶⁶.

■ Віктор і Олена Гусарови після зміни детективу НАБУ запобіжного заходу з тримання під вартою на цілодобовий домашній арешт. Шевченківський районний суд Києва, 10 грудня 2025 року.

Фото: Ганна Чехович для ZMINA

Про умови перебування детектива в Київському СІЗО адвокатка розповіла, що він утримувався в одиночній камері під постійним відеоспостереженням, а доступ до камери мав лише оперативник. *«Якщо оперативника немає, Віктор не може достукатися ні до кого. У камері немає вимикача*

266 Суд змінив запобіжний захід детективу НАБУ Віктору Гусарову на цілодобовий домашній арешт / ZMINA 10.12.2025: <https://surl.li/phwujk>

світла – світло постійно горить. Коли його посадили в липні, у камері навіть не було скла у вікні – був суцільний протяг. Лише десь у вересні його вставили. Камера була брудна та з тарганями. Він сам усе вимивав, тарганів виводив, ми передавали засоби для очищення. Такі там умови. Зі зручностей – що дружина передасть, то в нього і буде», – пояснила захисниця²⁶⁷.

12 січня 2026 року Шевченківський районний суд розглянув клопотання прокурора про продовження строку досудового розслідування у справі Гусарова на 2 місяці. Захист заперечив, вказавши, що терміни розслідування вже були достатніми, нових доказів чи зміни кваліфікації справи не з'явилося, а прокурор просить додатково два місяці для стандартних слідчих дій. Прокурор зауважив, що слідство на завершальному етапі. Слідчий суддя Павло Слободянюк частково задовольнив клопотання прокурора, продовживши строк досудового розслідування на місяць – до 21 лютого 2026 року.

13 січня 2026 року Київський апеляційний суд частково задовольнив клопотання захисту, змінивши запобіжний захід для Віктора Гусарова на нічний домашній арешт (з 23:00 до 5:00) до 21 січня 2026 року²⁶⁸. 19 січня Шевченківський районний суд продовжив його до 21 лютого 2026 року та послабив деякі обов'язки, зокрема дозволив переміщатися в межах Київської області, за потреби перебувати в пунктах незламності, а також залишати місце проживання під час повітряної тривоги чи в разі необхідності отримання медичної допомоги²⁶⁹.

18 лютого 2026 року Шевченківський районний суд продовжив Віктору Гусарову строк досудового розслідування на 1 місяць. Слідчий обмежився посиланням на наявні клопотання і не зупинявся на детальній аргументації. Суддя Олена Мелешак уточнювала підстави продовження строків розслідування й задовольнила клопотання з огляду на складну ситуацію з енергосистемою, яка може ускладнювати роботу слідчих.

Того ж дня суд продовжив термін дії нічного домашнього арешту до 21 березня 2026 року. В клопотанні прокурора Руслана Іжука спочатку йшлося про продовження домашнього арешту на 2 місяці, проте він запропонував змінити строк на 1 місяць відповідно до продовженого строку досудового розслідування. Прокурор зазначив, що це найбільш м'який запобіжний захід з огляду на ризики. Захист зауважив, що запобіжний захід є непропорційним цій стадії розгляду, оскільки всі докази вже зібрані. Крім того, Гусаров з'являється за кожною першою вимогою, а також повернувся до виконання службових обов'язків у НАБУ.

В лютому службове розслідування щодо Гусарова було завершено й підстав для притягнення до відповідальності не встановлено.

12 березня 2026 року кримінальне провадження щодо Віктора Гусарова за підозрою у державній зраді було закрито через відсутність достатніх доказів його причетності. Строки розслідування та запобіжного заходу, встановлені до 21 березня 2026 року, не були продовжені та фактично припинилися у зв'язку із передачею до суду клопотання про звільнення Гусарова від кримінальної відповідальності за епізодом щодо несанкціонованих дій із секретною інформацією через закінчення строку давності.

ЗВИНУВАННЯ У ПРИХОВУВАННІ ГРОМАДЯНСТВА РФ У БЛИЗЬКИХ РОДИЧІВ ПРАЦІВНИКІВ НАБУ

22 липня 2025 року на спільному брифінгу генерального прокурора Руслана Кравченка і на той момент голови СБУ Василя Малюка, останній заявив про сімох співробітників НАБУ, які не повідомили про наявність російського громадянства у своїх батьків під час отримання допуску

267 «Державна зрада» та політичний тиск: все, що відомо про справу детектива НАБУ Віктора Гусарова, в інтерв'ю з адвокаткою Оленою Сторожук / ZMINA, 5.12.2025: <https://zmina.info/articles/derzhavna-zrada-ta-politychnyj-tysk-shho-vidomo-pro-spravu-detektyva-nabu-viktora-gusarova/>

268 Апеляційний суд змінив запобіжний захід детективу НАБУ Віктору Гусарову на нічний домашній арешт / ZMINA, 13.01.2026: <https://zmina.info/news/apelyacijnyj-sud-zminyv-zapobizhnyj-zahid-detektyvu-nabu-viktoru-gusarovu-na-nichnyj-domashnij-aresht/>

269 Суд продовжив нічний домашній арешт детективу НАБУ Гусарову до 21 лютого, але дозволив перебувати в пунктах незламності / ZMINA, 19.01.2026: <https://surl.li/bjlhyh>

до державної таємниці. Крім Руслана Магамедрасулова, посадовець зазначив, що йдеться ще про шістьох осіб, щодо яких СБУ проводила слідчі дії у зв'язку з цими обставинами, однак без оголошення підозр у злочинах проти національної безпеки. Як стверджував Малюк, такі обставини можна розцінювати як факти приховування, зауваживши також, що існує *«ряд інших демаскуючих ознак і певних питань до них»*²⁷⁰.

У серпні у відповідь на журналістський запит «Української правди» у Службі безпеки підтвердили проведення слідчих дій стосовно Костянтина Полькіна, Едуарда Смірнова, Олександра Усова та Олексія Дяденка у зв'язку з приховуванням ними інформації про громадянство РФ у близьких родичів. Там зазначили, що за результатами перевірки, яка відбувалася *«в межах протидії шкідливому впливу рф на державні органи»*, вказаних співробітників цього допуску позбавили²⁷¹. Хоча у відповіді про них не згадувалося, подібні закиди також стосувалися співробітників НАБУ Івана Кравчука, Юрія Цветкова, Віталія Тєбекіна.

25 листопада 2025 року під час засідання Комітету з питань антикорупційної політики Олег Головаш, начальник Апарату Голови СБУ, повідомив, що в межах співпраці СБУ та НАБУ розпочато перевірку з використанням поліграфу щодо 9 працівників НАБУ, які подали неповну або недостовірну інформацію під час допуску до державної таємниці. На той момент трьом співробітникам Національного бюро допуск було поновлено, а перевірка тривала²⁷².

Показово, що у співробітників НАБУ, в яких відбулися обшуки через «приховування російського громадянства у родичів», однаковий номер кримінального провадження (22025101110000774 від 2 липня 2025 року), що може свідчити про цілеспрямованість переслідування.

До **Костянтина Полькіна**, керівника підрозділу детективів у Другому Головному спеціальному підрозділі детективів НАБУ – тому самому підрозділу Д-2, в якому працює Віктор Гусаров, – 21 липня 2025 року прийшли з обшуками, коли в його будинку в місті Вишневому Київської області гостювали родичі. Крім Полькіна з дружиною і трьох дочок, там перебували рідна сестра дружини з чоловіком та трьома синами, а також мати дружини. Як повідомив посадовець НАБУ, теща вимушено проживає в передмісті окупованого Луганська та регулярно приїжджає відвідати онучок.

За його словами, вони прокинулися близько 5:30 ранку від виклику домофона, гучних криків та ударів по воротах. З вікна другого поверху побачили за воротами групу людей у військовій формі, які вимагали відчинити хвіртку та двері. Керівник підрозділу детективів розповів, що коли його дружина вийшла у двір і відчинила хвіртку, озброєні працівники СБУ силою відібрали в неї мобільний телефон та примусили повідомити пароль. Коли він спускався на перший поверх будинку, до помешкання вдерлися озброєні люди у військовій формі, котрі кричали, що працює СБУ. Один із них повідомив, що посадовець НАБУ фігурує у кримінальному провадженні. Водночас він застосував до Полькіна фізичну силу – притиснув до стіни, завівши руки за спину приблизно на одну хвилину, та гучно вимагав повідомити, де знаходиться його особистий мобільний телефон. Пізніше Полькін не подавав скаргу щодо застосування сили через відсутність слідів насилля.

Дізнавшись від посадовця НАБУ, що телефон у кишені, співробітник СБУ витягнув його та криком вимагав повідомити пароль – на думку Полькіна, без дотримання процесуальних вимог та не забезпечивши участі адвоката. Згодом у протоколі обшуку було зазначено, що він і його дружина телефони видали нібито добровільно. Через відмову надавати доступ до свого телефона, правоохоронець погрожував знищенням майна. Кілька разів він говорив: *«Якщо не скажеш пароль, проведемо обшук так, що будеш робити новий ремонт»*, *«Це все через телефон, скажи пароль, та це все закінчиться»*. Враховуючи зазначене, Полькін дійшов висновку, що основною метою обшуку без ухвали слідчого судді було отримати доступ до приватного листування в мобільному телефоні та іншої інформації, яка в ньому міститься. Зокрема, у ньому є відомості щодо осіб, які співпрацюють з НАБУ та про активні операції Бюро.

270 Обшуки в НАБУ! Скандал із Законом 12414! Малюк і Кравченко відповіли на запитання! Повна версія / Ютуб-канал ТСН, 22.07.2025: <https://youtu.be/xHvAeQZEUb4?t=1174>

271 Літній контраст. Які докази російського впливу на НАБУ має СБУ / Українська правда, 6.08.2025: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/08/06/7524969/>

272 25.11.2025 засідання Комітету з питань антикорупційної політики / Ютуб-канал Комітету з питань антикорупційної політики, 25.11.2025: https://youtu.be/H_58CC7BqjA?t=7528

Під час обшуку, що почався після відмови у доступі до телефону, слідчий не повідомив про права керівникові підрозділу і не пропонував добровільно надати речі. Щодо кримінального провадження правоохоронці йому сказали, що він як службова особа передавав інформацію на непідконтрольну територію. Таке твердження Полькін вважає порушенням презумпції невинуватості. На уточнювальні запитання стосовно фактів та обставин передачі інформації, слідчий не відповідав, а прагнення з'ясувати, що саме шукають правоохоронці, також ігнорувалися. За словами Полькіна, він близько п'яти разів просив дати можливість скontaktувати зі своїм адвокатом і забезпечити його присутність під час обшуку, проте отримав відмову, що вважає порушенням свого права на захист.

Полькін розповів, що в будинку було 11 чоловіків, більшість із яких у повному військовому спорядженні та зі зброєю в бойовому стані. Однак згодом у протоколі слідчий вказав лише себе та двох інших працівників СБУ. За словами посадовця НАБУ, ніхто із присутніх, окрім слідчого, не назвався. Полькін зауважив, що правоохоронці перебували на обох поверхах будинку, і це унеможливало контроль їхніх дій як зі свого боку, так і з боку понятих.

У всіх членів сім'ї та гостей, які перебували в будинку, вилучили мобільні телефони та планшети – зокрема у дітей. Полькін зазначив, що вони надавали доступ до своїх телефонів. Під час з'ясування паролів до телефонів дітей слідчий звертався безпосередньо до них, намагаючись отримати відповіді. Водночас Полькін прагнув обмежити їхнє пряме спілкування зі слідчим та можливий тиск, переконуючи дітей відразу надавати запитувану інформацію. За словами посадовця НАБУ, вказані події негативно вплинули на психоемоційний стан усіх присутніх малолітніх дітей – у них спостерігалися тривожність і панічні реакції на звук домофона.

Не пояснивши підстав, слідчий вирішив вилучити мобільні телефони у нього, його дружини, сестри дружини, її чоловіка, їхнього дев'ятилітнього сина та тещі. Також було вилучено паспорт громадянки РФ та паспорт РФ для виїзду за кордон на ім'я тещі. Полькін пояснив, що матір дружини була примусово «паспортизована»: вона вимушено проживає на ТОТ, оскільки має родичів, котрих неможливо транспортувати, а без наявності російського паспорта в умовах окупації неможливо отримати медичні, комунальні, соціальні послуги, виїхати за кордон. У неї також вилучили 2260 рублів, які він теж пояснив побутовою необхідністю проживання українців в умовах окупації.

Костянтин Полькін повідомив, що вилучили технічні засоби, які належать НАБУ, два слоти для сім-карт, одну сім-картку, дві карти пам'яті. В одній із них містився єдиний відкритий файл із текстом протоколу допиту, що є таємницею досудового розслідування. Ознайомившись із ним, співробітник СБУ відразу вирішив її вилучити, що, на думку посадовця, підтверджує намір отримати службову інформацію НАБУ.

Крім того, вилучили ноутбук його дружини, яким діти користуються для навчання та перегляду відео, ноутбук сестри дружини, який використовувався для побутових потреб; документи на квартиру в місті Луганську, яка належить сім'ї сестри дружини і в якій вони проживали до окупації.

Наприкінці обшуку керівнику підрозділу НАБУ надали три повістки про виклик на допит як свідка. Згодом слідчий повідомив адвокатам, що вони можуть не з'являтися за виданими повістками, й відтоді будь-які інші слідчі дії за його участі не проводились.

27 липня 2025 року Костянтин Полькін та його адвокат зверталися до Печерського районного суду міста Києва для участі у розгляді клопотання сторони обвинувачення про легалізацію обшуку. Проте, зі слів посадовця НАБУ, 6 серпня їм надіслали формальну відписку та не допустили до засідання. Саму ухвалу щодо легалізації обшуку, прийняту слідчим суддею Сергієм Вовком постфактум, також не надали. 3 вересня вони звернулися до Печерського районного суду міста Києва з клопотанням про надання цієї ухвали, однак і воно залишилося без відповіді та без розгляду.

Викликів до суду для участі у слуханнях щодо арешту майна він не отримував, і відповідних ухвал йому не надали. Також 25 липня 2025 року адвокати звернулись до прокуратури та слідства із клопотанням про повернення тимчасово вилученого майна, та його не розглянули. Адвокатський запит від 20 серпня 2025 року щодо стану розгляду цього клопотання також залишився без відповіді.

6 жовтня 2025 року Костянтин Полькін та його адвокат подали до Печерського районного суду міста Києва клопотання про скасування арешту майна. Не зважаючи на процесуальні строки, відповідну ухвалу Полькін одержав лише 5 листопада 2025 року. Слідчий суддя без його участі ухвалив рішення повернути клопотання особі, яка його подала, посилаючись на порушення територіальної юрисдикції – орган досудового розслідування ГУ СБУ у місті Києві та Київській області знаходиться на території Солом'янського району міста Києва, тому стороні захисту слід звертатися туди²⁷³. Полькін вбачає в цьому грубе порушення свого права оскаржувати незаконні дії в суді, адже саме ухвалою Печерського суду від 25 липня 2025 року було накладено арешт на майно, вилучене під час невідкладного обшуку²⁷⁴. Тоді слідчий суддя у клопотанні слідчого не побачив порушень територіальної юрисдикції.

Наприкінці листопада посадовець НАБУ подав клопотання про скасування арешту майна до Солом'янського районного суду міста Києва, розгляд якого кілька разів переносили на прохання прокурора. 30 квітня 2026 року за результатами апеляційного перегляду арешт на майно було скасовано²⁷⁵, однак станом на травень 2026 року вилучене майно ще не повернули.

У листопаді 2025 року Костянтину Полькіну поновили допуск до державної таємниці.

До **Олексія Дяденка**, старшого детектива НАБУ, 21 липня 2025 року прийшли з обшуком в орендовану квартиру в Києві. Він прокинувся близько 5:30 ранку через грюкіт у двері. У квартирі перебувала також Юлія Заря, з якою він мешкає. Підійшовши до входу, він почув вимогу відчинити двері, за якою послідувала команда їх ламати. Відчинивши, детектив побачив трьох озброєних автоматами чоловіків у тактичній військовій формі та балаклавах, а також кількох у цивільному одязі. Двоє чи троє чоловіків, за його словами, забігли до житла. Вигукнувши, що «працює СБУ», вони вимагали лягти на підлогу. Дяденко розповів, що підняв руки й зціпив їх за головою, а правоохоронці зі спини повалили його обличчям донизу, закрутивши руки за спину та притиснувши колінами його ноги. Хтось із них криком запитав, де телефон – детектив повідомив, що в спальні. У тій кімнаті знаходилась Юлія Заря, яка передала телефон детектива. За її словами, вона хотіла вийти з кімнати, проте озброєний правоохоронець жестом заборонив їй це зробити.

Телефон розблокувався через те, що спрацював «фейс ID», коли його піднесли до обличчя детектива, проте знову заблокувався. У зв'язку з цим у нього вимагали сказати пароль. *«Я не відповів або запитав «Навіщо вам пароль?» (точно не пам'ятаю), – розповів Дяденко, продовжуючи описувати перебіг подій. – Тоді хтось із людей у формі почав тиснути коліном або рукою мені на нижню частину спини, в області правої нирки, при цьому завертаючи мою праву руку ще більше мені за спину, та загрозливо кричати «Який пароль?». Я сказав «Навіщо вам пароль?» та «Хлопці, що ви робите?! Навіщо ви мене ламаєте?», на що хтось із них відповів «Та хто тебе ламає» та ще сильніше почав натискати на мене. Через декотрий час, через спричинений мені біль, я назвав пароль та хтось із присутніх розблокував телефон».* Після цього його підняли на ноги, продовжуючи тримати за обидві руки. Один із чоловіків, яких він помітив, був у куртці з написом «контррозвідка СБУ», декілька інших були в цивільному одязі.

Застосування сили перед обшуком детектив назвав принизливим. На його думку, обставини не вимагали застосування таких заходів, адже він не чинив спротиву. За його словами, метою був моральний тиск на нього, щоб отримати доступ до інформації в телефоні. Тоді ж він розумів, що водночас здійснюється тиск на НАБУ як інституцію. Дяденко не звертався за медичною допомогою та із клопотанням щодо проведення судово-медичної експертизи, тому що видимих тілесних ушкоджень він не отримав.

Слідчий слідчого управління СБУ в місті Києві та Київській області Олександр Новак покликав Юлію Зарю, після чого, на його вимогу, увімкнули камеру. О 5:40 він оголосив про початок невідкладного обшуку з метою врятування майна у кримінальному провадженні від 2 липня 2024 року за «*фактом державної зради, вчиненої невстановленими особами*»²⁷⁶. Він не уточнив,

273 Ухвала Печерського районного суду від 13.10.2025 у справі № 757/49170/25-к

274 Ухвала Печерського районного суду від 25.07.2025 у справі № 757/25181/25-к

275 Ухвала Київського апеляційного суду у справі № 757/35181/25-к / Єдиний державний реєстр судових рішень, 30.04.2026: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136327086>

276 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 2 статті 111: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

про врятування якого саме майна йдеться. Крім слідчого, обшук відбувався у присутності двох чоловіків понятих, двох працівників СБУ, двох-трьох озброєних чоловіків у військовій формі, які ненадали відомостей про себе.

Слідчий запитував, чи є у квартирі документи, пов'язані з РФ, і чи він спілкується з кимось, хто знаходиться на ТОТ України або РФ. Дяденко заперечив наявність таких документів і повідомив, що спілкується з батьками, які мешкають у селі Херсонської області, окупованому з лютого 2022 року, іноді з сестрою, яка з 2004 року проживає в Криму, а також із донькою, яка наразі живе в Росії з його колишньою дружиною. Водночас детектив уточнив, чи є саме спілкування державною зрадою. Слідчий припустив, що він міг передавати певну, зокрема службову, інформацію. Дяденко запевнив, що нічого не передавав, і навіть не розповідав рідним про свою роботу в НАБУ, щоб мінімізувати ризики переслідування з боку спецслужб РФ, які можуть існувати через його попередню діяльність у правоохоронних органах (прокуратурі, поліції).

Дяденко вважає, що не було потреби вилучати телефон, оскільки під час обшуку він був розблокований і доступний для повного огляду чи копіювання даних. Телефон Юлії Зарі слідчий також вирішив вилучити, обґрунтовуючи це тим, що вона спілкується з особами, які мають російські номери телефонів. Детектив пояснив, що вона спілкується з батьком, який проживає на ТОТ Херсонської області, а також матір'ю та тіткою, які тимчасово живуть на території РФ. Він також вважає, що всю переписку можна було оглянути під час обшуку. В детектива також вилучили старий телефон, яким він не користувався понад рік, тому що знайшли у ньому контакт з російським номером.

На вимогу слідчого він добровільно надав два ноутбуки, які використовував останнім часом для перегляду фільмів і які не мали системи захисту. На одному з них були матеріали стосовно кримінальних проваджень з попереднього місця роботи в прокуратурі Херсонської області, зокрема пов'язаних із державною зрадою, колабораційною діяльністю на ТОТ. Іншим ноутбуком протягом кількох років користувалась тринадцятилітня дочка Юлії Зарі для онлайн навчання і в ньому не було жодних службових документів. Обидва ноутбуки слідчий вирішив вилучити. На момент обшуку дитина перебувала у своїй подруги в іншому районі міста, про що вони повідомили правоохоронців. Враховуючи, що того ранку РФ атакувала Київ ракетами та безпілотниками, у них не залишалося засобів зв'язку з дитиною.

У месенджерах телефонів були робочі групи, доступ до яких створив ризик витоку службової інформації, зокрема про розслідування. Під час обшуку детектив повідомляв про це і просив їх видалити, проте слідчий зауважив, що ці дані їх не цікавлять. Вилучена техніка містила багато родинних та особистих фото, зокрема від рідних, з якими не бачились понад п'ять років. За словами Дяденка, їм морально важко було їх втратити. Крім того, це призвело до фінансових витрат, оскільки потрібно було придбати нову техніку.

Слідчий повідомив, що підставою для проведення обшуку є кримінальне правопорушення за фактом державної зради, але не міг пояснити, в чому суть діяння та яким чином Дяденко пов'язаний з ним, окрім спілкування з особами, які мешкають на ТОТ та в РФ. Один із оперативників розповів, що працівники СБУ дізналися про заплановані масштабні обшуки за кілька днів до них, велику кількість ухвал неможливо було отримати вчасно й вони остерігалися витоку інформації в разі звернення до суду. Крім того, під час спілкування один із правоохоронців визнав, що їм самим не подобаються міжвідомчі війни. Таким чином, за словами Дяденка, він зрозумів, що обшук пов'язаний ймовірно з тиском на НАБУ, а не з об'єктивним розслідуванням.

Олексій Дяденко переконаний, що його батьки могли отримати паспорти РФ хіба що під примусом. Вони є особами похилого віку, які не можуть виїхати з окупованої території. Він же намагається з ними не спілкуватися про документи РФ. Детектив розповів, що обурений цією ситуацією, адже раніше сам здійснював процесуальне керівництво у справах щодо колабораціонізму та державної зради і переймається, щоб його рідними, які залишилися на ТОТ, не зацікавилися спецслужби РФ.

Обшук у себе Дяденко назвав принизливим. За його словами, перебуваючи протягом двох місяців на початку повномасштабної війни на ТОТ, він боявся, що до нього можуть прийти з обшуком військові або спецслужби РФ, оскільки від 2004 і до лютого 2022 року він працював у різних правоохоронних органах. Натомість уже на підконтрольній Україні території, маючи разом із Юлею Зарею статус

внутрішньо переміщених осіб, він зіткнувся з несанкціонованими обшуками, проведеними під виглядом розслідування державної зради, які вважає безпідставними та незаконними. За його словами, це спричинило моральні переживання й відчуття незахищеності перед законом.

Обшук створив негативний репутаційний образ для нього і родини, з якою мешкає, серед сусідів, адже слідчі дії в ранковий час супроводжувалися криками та гучним грюканням у двері.

Пізніше того дня на роботі детектив дізнався з повідомлення, надісланого СБУ, що 20 липня 2025 року його позбавили допуску до державної таємниці через те, що його мати, яка проживає на ТОТ, нібито має російське громадянство з 2023 року. Йому закидають, що він не повідомив про цей факт в анкеті на отримання допуску до держтаємниці, яку подавав у липні 2024 року. Дяденко зауважив, що співробітники СБУ могли встановити цей факт ще у 2024 році та повернути йому анкету для виправлення. Втім, тоді запитань у них не виникало, а вже у липні 2025-го саме це стало підставою для проведення невідкладного обшуку. Позбавлення допуску до роботи з секретними документами, за словами Дяденка, обмежило виконання посадових обов'язків і також спричинило фінансові втрати через скасування відповідних доплат. У грудні 2025 року детективу поновили допуск до державної таємниці.

Протягом липня-вересня 2025 року Олексій Дяденко та його адвокат зверталися до Печерського районного суду і слідчого з низкою клопотань щодо отримання матеріалів і участі в розгляді питань про легалізацію обшуку, накладення арешту на майно та повернення тимчасово вилучених речей. Однак фактично він так і не зміг взяти участь у засіданнях, а частина звернень залишилася без відповідей.

Згодом Дяденко отримав ухвалу від 29 липня 2025 року про арешт майна, розглянуту без його участі та належного повідомлення. У ній зазначалося, що вся вилучена техніка є його власністю, попри те, що частина майна належить Юлії Зарі. При цьому копію ухвали йому не було надано.

17 листопада 2025 року він отримав ухвалу слідчого судді Романа Новака про дозвіл на проведення обшуку²⁷⁷, а також ухвалу про виправлення описки (у першій було вказано некоректний номер кримінального провадження)²⁷⁸. Клопотання про обшук було розглянуто досить формально: в ухвалі лише згадується, що вилучені речі визнано речовими доказами. Детектив звертає увагу, що не було враховано обставин, зокрема того, що техніка була розблокованою або не мала систем захисту.

4 вересня 2025 року на підставі його рапорта на ім'я директора НАБУ до ЄРДР внесли відомості щодо перевищення повноважень працівниками СБУ. Згодом це провадження об'єднали з кримінальним провадженням від 23 липня 2025 року, в якому поєднані інші справи за заявами працівників НАБУ, в яких відбулися невідкладні обшуки.

У жовтні 2025 року Олексій Дяденко та його адвокат подали клопотання до Печерського районного суду Києва про повернення вилученого майна, проте його не було призначено до розгляду. Розгляд у Київському апеляційному суді апеляційної скарги на ухвалу про арешт вилученого майна, поданої у листопаді-грудні, було перенесено через ненадання матеріалів. Після розгляду скарги суд відмовив у її задоволенні. Адвокат планує повторно звернутися до суду із клопотанням про скасування арешту.

Обшуки в детектива НАБУ **Олександра Усова** провели 21 липня 2025 року за двома адресами: у квартирі, з якої він із дружиною і донькою переїхали (у ній зламали двері), та у квартирі, де вони мешкали у час проведення слідчих дій. На початок обшуку о 7:45 у помешканні за другою адресою перебувала лише донька – студентка шостого курсу Київського національного університету імені Тараса Шевченка. За словами Усова, їй не пояснили суті претензій і мети обшуку. Він розповів, що спочатку до квартири забігло близько 10 спецпризначенців СБУ у військовій формі з масками на обличчях, озброєних автоматами. Після обстеження ними помешкання увійшли слідчий, п'ятеро працівників СБУ та двоє понятих, а спецпризначенці вийшли і залишались за входними дверима.

277 Ухвала Печерського районного суду міста Києва від 28.07.2025 у справі № 757/35196/25-к

278 Ухвала Печерського районного суду міста Києва [про виправлення описки в ухвалі слідчого судді] від 28.07.2025 у справі № 757/35196/25-к

На запитання доньки щодо причин проникнення до помешкання, слідчий пояснив, що 2 липня 2025 року було почато кримінальне провадження щодо державної зради, не пояснивши, хто саме її вчинив. Працівники СБУ вилучили всі технічні засоби, наявні в квартирі на той час: її особистий мобільний телефон, ноутбук детектива, планшет дружини. Щодо підстав вилучення телефону слідчий зазначив, мовляв, *«якби у квартирі був її батько, то телефон вилучили б у нього, а так вона має віддуватись за батька»*. Усов зауважив, що на вилучених у нього вдома носіях зберігалася винятково особиста інформація – фото та листування з родичами. На думку детектива, обшук міг мати на меті не лише вплив на НАБУ, а й отримання інформації про хід чутливого для СБУ судового розслідування, в якому фігурує їхній працівник. Йдеться про незаконне проникнення до житла помічниць судді ВАКС і встановлення там прослуховування. Цю справу Усов веде від травня 2025 року.

На закиди щодо приховування російського громадянства батьків, Усов пояснив, що його мати та батько мешкають у місті Антрацит Луганської області. Він наголосив, що від 2015 року неодноразово закликав батьків не отримувати паспорти РФ, і ті запевняли, що робити цього не будуть. Під час продовження допуску до державної таємниці у розділі щодо громадянства батьків Усов вказав лише громадянство України, оскільки саме цей факт був достеменно йому відомий. Крім того, він особисто не міг перевірити інформацію про них. Водночас детектив припускає, що батьки могли піддатися примусовій паспортизації і бояться розповісти йому про це. Варто зауважити, що у 2014-2015 роках Олександр Усов брав участь в антитерористичній операції на сході України та має статус учасника бойових дій.

Детектив розповів, що через заяву СБУ про обшуки під приводом позбавлення російського впливу, особи, які співпрацювали конфіденційно з ним, почали відмовлятися від співпраці. Він також зауважив, що сусіди стали насторожено ставитися до його сім'ї через присутність озброєних людей у військовій формі у під'їзді під час обшуків, що створювало враження, нібито вони планували затримувати небезпечних осіб на кшталт терористів. Для доньки, яка є старостою групи, ускладнилося навчання й особисте життя, оскільки вилучені телефон і ноутбук містили контакти, відомості та матеріали, необхідні для навчання й організаційної роботи.

У серпні 2025 року донька Усова звернулася із клопотанням до прокурора, прохаючи визнати вилучення техніки безпідставним, оскільки там немає інформації, важливої для кримінального провадження, та повернути її. Через відмову прокурора вона подала скаргу на його бездіяльність до Печерського районного суду в місті Києві. Призначене на жовтень засідання було перенесено, а згодом скаргу розглянули й у її задоволенні відмовили.

Усов повідомив, що напередодні обшуку, 20 липня 2025 року, СБУ скасувала його допуск до державної таємниці. У жовтні 2025 року допуск було поновлено.

Обшук у квартирі **Едуарда Смірнова**, який входить до оперативно-технічного управління (ОТУ) НАБУ, не проводився, проте 21 липня 2025 року були виламані двері, спільні для кількох квартир. Він подав заяву до Національної поліції про пошкодження майна. У листопаді 2025 року співробітнику Бюро поновили допуск до державної таємниці.

21 липня 2025 року під час масованої ракетно-дронові атаки на Київ керівник підрозділу детективів НАБУ **Іван Кравчук** разом із дружиною перебували в коридорі квартири. Близько 5:30 вони прокинулися від шуму біля квартири, а за кілька хвилин у двері постукали люди, які згодом представились працівниками СБУ.

За словами посадовця НАБУ, після відчинення дверей його висмикнули за руку в коридор, ударили лівою частиною обличчя об стіну, притиснули обличчям до неї і затягнули пластикові стяжки на руках за спиною. Кравчук зазначив, що такі засоби не мають застосовуватися правоохоронцями замість кайданок, оскільки пластикові стяжки неможливо послабити, а це може призвести, зокрема, до порушення кровообігу та пошкодження м'яких тканин. Він був упевнений, що сталося непорозуміння і працівники СБУ помилилися адресою.

Іван Кравчук наголосив, що жодних дій, які б перешкоджали СБУ, не вчиняв. За його словами, у стяжках він перебував близько 15 хвилин, протягом яких відчував біль. Посадовець НАБУ просив правоохоронців звільнити йому руки, запевняючи, що не чинитиме опору. Водночас він з'ясував, що не є затриманим. Зрештою, за вказівкою слідчого Олександра Майбороди,

який був старшим під час обшуку, один із працівників СБУ розрізав пластикові стяжки ножем і звільнив йому руки.

Тоді у квартирі перебувало близько 5–8 озброєних чоловіків у військовій формі, частина з яких була у балаклавах. За словами Кравчука, під час спілкування між співробітниками СБУ кілька разів згадувалась «Альфа», тож він припускає, що це були працівники підрозділу ЦСО «А» СБУ. Згодом до квартири увійшли поняті, дві жінки похилого віку. Кравчук вважає, що це було недоречним з огляду на положення КПК України, яке передбачає проведення обшуку особами тієї самої статі²⁷⁹, бо особистий обшук інколи може супроводжуватися оголенням. За його словами, тоді він був майже повністю оголеним і зміг одягнутися лише після того, як йому звільнили руки від пластикових стяжок. Увійшовши до квартири, працівники СБУ викликали представника Ради адвокатів Київської області, оскільки дружина посадовця НАБУ, Антоніна Кравчук, є чинною адвокаткою; він прибув приблизно за 20-30 хвилин. За словами учасників обшуку, Раду адвокатів повідомили в неділю 20 липня 2025 року.

Зі слів Антоніни Кравчук, працівник СБУ у балаклаві застосував до неї фізичну силу: він схопив її за зап'ястя, «видер» з рук телефон та приставив до обличчя, внаслідок чого телефон розблокувався. *«Я відчула гострий біль в руці, больове відчуття це супроводжувало мене весь час протягом обшуку. На усні зауваження про те, що працівник СБУ в балаклаві робить мені боляче, він ніяким чином не відреагував»*, – розповіла вона.

На запитання посадовця НАБУ про причину обшуку та наявність ухвали суду працівники СБУ повідомили, що обшук невідкладний і стосується державної зради²⁸⁰, але на прохання уточнити фабулу злочину відповіді не надали. Слідчий цікавився, чи є у нього родичі на окупованих територіях, в РФ і чи він листується з кимось із РФ. Кравчук це заперечив. *«Зі спілкування було зрозуміло, що мета обшуку – не здобуття доказів причетності мене до якогось злочину, а саме тиск на мене та інституцію, в якій я працюю, отримання інформації, що становить таємницю досудового розслідування і до якої я маю доступ»*, – пояснив керівник підрозділу НАБУ. Після такого висновку він вирішив не повідомляти паролі доступу до техніки, яка була під системою захисту. Згодом, за словами Кравчука, слідчий повідомив, що в інших його колег проводять обшуки і, хизуючись, йому показали фото й відео з телеграм-каналів, де працівники СБУ затримали Руслана Магамедрасулова.

Іван Кравчук зазначив, що на початок обшуку його телефон перебував у працівників СБУ, проте був заблокований, імовірно, через спрацювання розпізнавання обличчя на сторонню особу. Дружина посадовця НАБУ пропонувала надати доступ до свого телефона з можливістю скопіювати дані та ознайомитися з його вмістом. Зокрема – здійснити пошук у контактах за російськими номерами і перевірити, чи є листування з ними. Антоніна Кравчук повідомила, що вона має контакт рідної тітки, записаний як «хресна», з якою не було жодного спілкування від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, оскільки та підтримує агресора (в протокол обшуку слідчий вписав номер телефону як «Хресна Росія», хоча вона так не записана), а також далекий родич, записаний як «Оренбург», який є уродженцем Львова і підтримує Україну – вони періодично вітають один одного зі святами. Попри це, слідчий, підвищуючи голос, вирішив вилучити її телефон.

Іван Кравчук зауважив, що працівники СБУ поводитися брутально: без дозволу сідали на меблі і загалом поводитися, немов господарі, демонструючи домінування. Його дружина висловлювала їм зауваження, що призводило до словесних перепалок. Посадовець НАБУ припустив, що після початку обшуку представники «Альфи» вийшли з помешкання, а залишились лише оперативники в масках. На його думку, вони приховували свої обличчя, тому що під час обшуку планували вчиняти протиправні дії, а в масках їх неможливо буде ідентифікувати.

Кравчук помітив, що працівники СБУ, маючи доступ до телефона його дружини, проводять негласні слідчі дії, які мають відбуватись за рішенням суду. Він переконаний, що відповідних ухвал вони не мали. Таким чином, на його думку, могло відбутися втручання в особисте спілкування, що порушує Конституцію України й, окрім того, у телефоні могли міститися відомості, які становлять адвокатську

279 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, частина 5 статті 236: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

280 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 2 статті 111: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

таємницю. Дружина повідомила, що у телефоні зберігалися тисячі фотографій їхніх дітей за останні десять років, дорогі їй як сімейні спогади, і їй дуже прикро їх втратити.

У керівника підрозділу детективів також було вилучено мобільний телефон, власний і службовий ноутбуки. Найбільшу загрозу Іван Кравчук убачає у відкритті його телефону та доступі до інформації про кримінальні провадження щодо осіб, стосовно яких здійснюється досудове розслідування, що могло б дати змогу їх попередити і сприяти знищенню речових доказів.

Вже після обшуку Кравчук дізнався, що слідчі дії у кримінальному провадженні від 2 липня 2025 року проводилися не лише у нього, а й у детективів та керівників підрозділів НАБУ, котрі мають близьких родичів на окупованих територіях, та родичів, які мають російське громадянство. Він вважає, що ця операція спрямована на отримання чутливої інформації у справах щодо високопосадовців, яку згодом можуть поширювати в сумнівних телеграм-каналах, подаючи це як витік інформації з кримінальних проваджень. Кравчук запевнив: ні він, ні його родичі не спілкуються з представниками російських спецслужб.

На думку посадовця НАБУ, обшуки у справах такої категорії мають спиратися на доказову базу, яка містить інформацію про можливі перемовини з представниками спецслужб РФ та передачу їм чутливої інформації. Він розповів, що сам від перших днів повномасштабного вторгнення долучився до зведеного оперативно-бойового загону НАБУ, отримав зброю і брав участь в обороні України, забезпеченні безпеки населення та інтересів держави.

Іван Кравчук повідомив, що його батько отримав російське громадянство у 90-их, у зв'язку з тим, що тоді працював у РФ. Через невказання цієї інформації СБУ позбавила його допуску до державної таємниці, хоча раніше, у 2013 і 2019 роках, він уже проходив перевірку – без зауважень. За словами керівника підрозділу детективів, це суттєво обмежило його роботу, а також він не отримував відповідної доплати до заробітної платні. У жовтні 2025 року йому повернули допуск до державної таємниці.

Кравчук розповів, що не відразу зміг пройти обстеження для фіксації завданих тілесних ушкоджень. 21 липня 2025 року у лікарні №4 у місті Києві йому відмовили: у приймальні послалися на відсутність бланків і спрямували до травматології, а там пояснили, що черепно-лицеві травми не відповідають профілю цього відділення. Наступного дня він поїхав у Київську міську клінічну лікарню №12. Хоча місце забою м'яких тканин уже не було таким яскраво вираженим і червоним, як напередодні, однак все ще дуже добре помітним.

Черговий лікар обстежив його, діагностував забій м'яких тканин лівої виличної ділянки та повідомив поліції про завдання йому тілесних ушкоджень працівниками СБУ. Кравчука визнали потерпілим у кримінальному провадженні від 21 липня 2025 року, досудове розслідування в якому здійснюють слідчі ДБР. За словами посадовця НАБУ, його допитали в серпні або, можливо, навіть у вересні. У вересні він подав клопотання до ДБР про проведення низки слідчих дій. Наприкінці вересня 2025 року щодо нього провели судово-медичну експертизу, однак через два місяці після події жодних слідів ушкоджень уже не залишилося. До кримінальної відповідальності в цьому провадженні ніхто не притягнутий.

Іван Кравчук вважає, що йому та колегам, які фігурують у провадженні, ускладнювали доступ до правосуддя. Зокрема, їм не повідомили про склад слідчої групи (згодом з'ясувалося, що, крім слідчих СБУ, до неї також входять слідчі ДБР), і спочатку вони зверталися до Солом'янського районного суду міста Києва. Про те, що клопотання розглядає Печерський районний суд міста Києва, вони дізналися лише з медіа – із новин про обрання запобіжних заходів колегам. Тож він разом із дружиною подали клопотання про участь у розгляді питання проведення обшуку до Печерського районного суду, проте 6 серпня 2025 року отримали відмови.

Як стверджує Іван Кравчук, лише після двох місяців надсилання численних клопотань і скарг – про проведення обшуку, повернення вилученого майна, отримання копії ухвали слідчого судді – він отримав ухвалу про обшук. У ній, як і в ухвалі про арешт майна, за словами керівника підрозділу детективів, не було мотивовано мету обшуку і те, яким чином він причетний до злочину, а слідчий суддя просто задовольнив клопотання прокурора і надав дозвіл на вилучення техніки.

29 серпня 2025 року Кравчук отримав копію ухвали слідчого судді Печерського районного суду міста Києва Романа Новака від 29 липня 2025 щодо арешту майна та ознайомився з

матеріалами справи. У клопотанні прокурора зазначено, що нібито окремі співробітники Національного бюро підтримують зв'язки з родичами, які проживають на території держави-агресора чи ТОТ, та начебто умисно не відобразили ці відомості в документах. Проте, Кравчук доводить, що склад злочину відсутній, а наведені факти не відповідають дійсності, адже його батько постійно проживає на підконтрольній Україні території, а його поїздки до РФ припинилися понад 20 років тому. Він зауважив, що прокурор не надав жодних доказів, які б підтверджували умисел чи свідоме приховування відомостей та будь-яких дій, які можуть кваліфікуватися як державна зрада.

Ні Кравчука, ні його дружину не запросили на розгляд клопотання про арешт вилученої техніки. Суддя вручив слідчому повістку про виклик керівника підрозділу за день до засідання, а той надіслав її не за фактичним місцем проживання, а за місцем реєстрації, куди повістка теж не надійшла. Прокурор Сергій Павлик подав клопотання про розгляд питання без його участі. Враховуючи відсутність складу злочину та дуже швидкий розгляд, Іван Кравчук переконаний, що рішення суду було заздалегідь визначене.

Посадовець НАБУ зазначив, що витратив багато часу на клопотання до СБУ, ДБР, ОГП, Печерського районного суду, щоб дізнатися про хід досудового розслідування та долю вилучених речей, проте переважно не отримав доступу до правосуддя і матеріалів, які мав би отримати без судового оскарження. Розгляд його клопотань тривав кілька місяців, якщо судді не повертали їх і не залишали без розгляду.

23 грудня 2025 року Київський апеляційний суд скасував ухвалу слідчого судді Печерського районного суду Києва про накладення арешту на майно²⁸¹. У лютому 2026 року Кравчукові повернули вилучені носії інформації.

У ніч проти 21 липня 2025 року приблизно о 2:30 у зв'язку з ракетним нападом РФ **Юрій Цветков**, старший детектив, підполковник НАБУ, спустився до автомобільного паркінгу, розташованому в багатоквартирному будинку за місцем проживання, де сів у свій припаркований автомобіль на водійське місце. За його словами, близько 5:30, коли він спав у салоні автомобіля, троє невідомих чоловіків, озброєних пістолетами й одягнених у камуфляжну форму з шевронами із символікою «СБУ» та у балаклавах, проникли всередину та застосували до нього фізичну силу: схопили за одяг, руки та волосся, і примусово витягли з автомобіля на територію паркінгу. Він повідомив, що після цього його продовжували бити: *«Вони тримали мене за обидві руки та за волосся голови, притиснули мене обличчям до залізобетонної опори паркінгу (...) та наносили удари своїми ногами по моїх ногах. В такий спосіб вони розвели мої ноги «ширше плечей» та одразу, знаходячись по обидва боки від мене та позаду мене, почали наносити мені удари руками та ногами по всіх частинах мого тіла»*. За словами Цветкова, йому завдавали ударів по обличчю, голові, у ділянку живота долонями та кулаками, ногами в пахову область, водночас вимагаючи повідомити, де знаходиться телефон.

Детектив зауважив, що застосування до нього сили частково зафіксовано на камерах відеоспостереження паркінгу, проте найважливіший момент на відео не потрапив. Як пояснив Цветков, попередньо нападники обійшли паркінг, з'ясували місця розташування відеокамер і зону їх охоплення та згодом відтягнули його до сліпої зони за колоною, де й завдавали ударів.

Отримавши близько 10 ударів, Юрій Цветков повідомив, де саме в салоні автомобіля знаходиться його телефон, після чого один із них дістав його. Коли нападники запитали пароль до пристрою і не отримали відповіді, всі троє знову почали бити його руками та ногами по всьому тілу. При цьому вони заявляли, що битимуть його доти, доки не дізнаються пароль. Один із співробітників СБУ погрожував, що в разі відмови повідомити код доступу, його повезуть до СІЗО і дорогою з ним нібито станеться нещасний випадок, унаслідок якого він туди не доїде. *«Майже одразу після цих слів хтось з вищевказаних нападників наніс мені два сильні удари, спочатку кулаком, зверху до низу, по маківці моєї голови, а потім кулаком по ребрах справа, внаслідок чого я відчув нестерпний біль, запаморочення, та вже не зміг триматися на ногах і впав на бетонну підлогу паркінгу. При цьому, остаточно свідомість не втрачав, але перебував в стані сильної дезорієнтації»*, – додав детектив.

281 Ухвала Київського апеляційного суду у справі № 757/35178/25 / Єдиний державний реєстр судових рішень, 23.12.2025:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133357305>

Після того, як Цветков упав, один із нападників, почав завдавати йому удари підошвою військового взуття по стопі його босі лівій ноги (після початку нападу з нього злетіло взуття). Зрештою детектив повідомив пароль від свого телефону, оскільки, за його словами, усвідомлював, що співробітники СБУ не припинять побиття, відчував сильний фізичний біль і сприймав їхні погрози реально небезпечними для свого життя та здоров'я. Після того, як телефон було розблоковано, вони припинили побиття і Цветков підвівся на ноги.

Юрій Цветков вважає, що був незаконно позбавлений волі, а застосування до нього фізичної сили не було жодним чином зумовлене його поведінкою, оскільки він не мав зброї та не чинив опору. За його словами, до нього застосовували катування, щоб примусити повідомити пароль до телефону. Такі дії правоохоронців не були належним чином оформлені: не складено протоколу затримання, ці обставини не відображені й у протоколі обшуку чи будь-якому іншому процесуальному документі – це також, на думку детектива, свідчить про їх незаконність.

Один із співробітників СБУ проникнув в автомобіль детектива, взявши звіт сумку для носіння на поясі та шкіряний рюкзак. Він передивився їхній вміст, передав рюкзак детективу, а сумку тримав сам, поклавши в неї телефон. Потім він ніс цю сумку з його телефоном до квартири.

Хтось із чоловіків повідомив Цветкову, що в його квартирі зараз проводять обшук і в його помешканні вже чекають слідчий СБУ та поняті, щоб розпочати слідчі дії. Після цього один зі співробітників СБУ штовхнув його в спину в напрямку виходу з паркінгу, надавши вказівку йти разом з ними до квартири. За словами Цветкова, він виконував їхні вказівки, розуміючи загрози для свого життя і здоров'я. *«Під час вищевказаного руху з паркінгу до квартири, я періодично зупинявся, та кожний раз коли я зупинявся, один з трьох нападників штовхав мене в спину, змушуючи таким чином йти далі, та разом з ними і в указаному ними напрямку»*, – розповів Цветков.

Як стверджує детектив, близько 5:50 вони разом увійшли до його квартири, в якій перебували його дружина та п'ятеро невідомих чоловіків, двоє з яких також були у камуфляжній формі, масках-балаклавах та з шевронами із символікою «СБУ». Пізніше від дружини детектив дізнався, що близько 5:30 шість працівників СБУ та двоє понять увірвалися у квартиру й запитували, де знаходиться її чоловік. Вона повідомила, що він перебуває на паркінгу в своєму авто, після чого троє з них вирушили туди, а решта залишилася в квартирі. Слідчий Слідчого управління Головного управління СБУ у місті Києві та Київській області та двоє інших чоловіків, які виявилися понятими, назвали себе. Інші п'ятеро чоловіків у камуфляжі, в масках-балаклавах, серед яких було троє нападників з паркінгу, відмовились повідомити слідчому свої дані, обмежившись лише згадкою про те, що всі вони є працівниками СБУ.

Слідчий Вадим Мельник повідомив Цветкову, що в його квартирі буде проведено невідкладний обшук в межах розслідування кримінального провадження від 2 липня 2025 року, яке стосується підозри у державній зраді²⁸². Підставами для проведення обшуку він назвав врятування майна, проте не пояснив, про яке майно йдеться і чому виникла необхідність його рятувати. Зі слів слідчого, в межах провадження розслідується, зокрема, нібито подання Цветковим завідомо недостовірних відомостей про відсутність у близьких родичів громадянства РФ в анкеті, яку він заповнював у 2023 році для поновлення допуску до державної таємниці.

Детектив розповів, що на цій же підставі СБУ скасувала йому допуск до державної таємниці. За його словами, у повідомленні Служби безпеки від 20 липня 2025, Цветков не вказав наявності російського паспорта у свого рідного брата, який той, за інформацією відомства, отримав у 2019 році. Детектив запевнив, що на момент виїзду з окупованої території Луганської області у 2014 році він достеменно знав, що його брат має громадянство України та разом із батьками проживає в Луганській області – це було останнє відоме йому місце проживання близьких родичів.

Цветков повідомив, що не підтримує постійних особистих стосунків із братом від лютого 2022 року, проте вимушений періодично спілкуватися з ним щодо стану здоров'я літніх батьків, який погіршився з 2021 року – обоє фактично втратили можливість самостійно пересуватися. Також після заповнення анкети йому телефонувала працівниця СБУ для перевірки відомостей. Як стверджує Цветков, він повідомив їй про зазначені обставини, після чого тоді, у 2023 році,

йому було поновлено допуск до державної таємниці. Варто зауважити, що поновлення допуску було зумовлене закінченням строку дії попереднього і є стандартною процедурою. Загалом допуск він мав з 1999 до липня 2025 року. Цього разу його Цветкову поновили в грудні 2025 року.

Детектив надав слідчому код доступу до свого телефона, який один із працівників СБУ попередньо поклав на полиці в коридорі його квартири. Він стверджує, що його телефон фактично вилучили працівники СБУ на парковці під час незаконного огляду та обшуку його самого та його автомобіля. Цветков зауважив, що цей факт не був офіційно зафіксований, оскільки все відбувалося за відсутності понятих, застосування технічних засобів фіксації, відповідних ухвал слідчого судді, складання будь-якого протоколу.

У результаті обшуку в детектива вилучили телефон із сім-карткою, а також старий ноутбук із зарядним пристроєм. За словами Цветкова, у вилученому телефоні міститься інформація, пов'язана з його професійною діяльністю, зокрема про осіб, з якими він конфіденційно співпрацював. Ознайомлення сторонніми особами з такою інформацією та її можливе розголошення, на його думку, створюють щонайменше перешкоди для професійної діяльності, а щонайбільше – пряму загрозу іншим особам і потенційно – навіть загрозу їхньому життю та здоров'ю.

Водночас у телефоні зберігається його приватна інформація за все життя, зокрема фото, відео та аудіозаписи з місця його народження, яке нині перебуває під окупацією, а також матеріали щодо батьків, які з 2014 року живуть на окупованій території. Втрату цієї значущої для нього інформації він сприйняв як особисту трагедію. Протокол був складений слідчим після обшуку в квартирі. Юрій Цветков не казав слідчому про свої зауваження чи доповнення, тому що побоювався, що працівники СБУ, які його побили і які перебували в квартирі під часу обшуку, можуть реалізувати свої погрози.

Через заподіяні тілесні ушкодження та потребу в медичній допомозі детектив спочатку звернувся до медичної частини Національного бюро, а потім – до Київської міської клінічної лікарні №4. Там лікар провів обстеження і, встановивши діагноз – «садна внутрішньої частини лівої щоки, ділянки 9-10 ребер справа, верхньої частини лівої стопи», надав рекомендації щодо лікування. Крім того, 21 липня 2025 року він звернувся до Солом'янського управління поліції із заявою про здійснене щодо нього кримінального правопорушення, яка була зареєстрована того ж дня. Після тривалого очікування в управлінні йому надали направлення на судово-медичне обстеження після закінчення роботи Київського міського клінічного бюро судово-медичних експертиз, тому пройти його він зміг лише наступного дня. Експерт зафіксував чисельні синці та склав відповідний висновок дослідження.

Пізніше заяву до поліції було долучено до матеріалів кримінального провадження від 21 липня 2025 року за ознаками перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу²⁸³, досудове розслідування якого здійснюється слідчими Головного слідчого управління (ГСУ) ДБР. 19 серпня 2025 року відповідною постановою старшого слідчого в особливо важливих справах ГСУ ДБР Юрія Цветкова визнано потерпілим у цьому кримінальному провадженні. На думку слідчого, перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу охоплює всі злочини, що були вчинені того дня стосовно Цветкова працівниками СБУ, зокрема незаконне застосування фізичної сили і незаконне позбавлення волі.

Протягом чотирьох місяців після цих подій, за словами Цветкова, слідство не просувалося: необхідні докази не було зібрано, а осіб, які застосували до нього силу, не встановлено. У грудні 2025 року він отримав запит ДБР про надання оригіналів медичних документів для проведення судово-медичної експертизи. На той момент ці документи знаходилися на експертизі, призначеній НАБУ. В березні документи Цветкову повернули, тому він вирішив направити їх до ДБР. Експертиза у провадженні НАБУ підтвердила факт заподіяння легких тілесних ушкоджень.

Детектив повідомив, що внаслідок тілесних ушкоджень його фізичний і психологічний стан різко погіршився. У перші два дні, за його словами, через дію адреналіну він не відчував суттєвого погіршення, однак майже нічого не їв. 23 липня 2025 року у нього з'явилися тремтіння в руках, періодична нудота, відраза до їжі, запаморочення, головний біль, погіршення пам'яті та висипання на шкірі. Цветков звертався до профільних лікарів і пройшов призначене лікування, однак стан не

283 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 2 статті 365: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

нормалізувався навіть у листопаді. Він зазначив, що поніс витрати на лікування, зазнав матеріальної шкоди через вилучення техніки та моральної шкоди.

23 липня 2025 року Цвєтков подав до Печерського районного суду Києва клопотання про участь у судовому засіданні з розгляду клопотання сторони обвинувачення про дозвіл на обшук його квартири, який вже був проведений раніше без ухвали суду. Пізніше він дізнався, що 28 липня 2025 року слідчим суддею Печерського районного суду Києва Романом Новаком за його відсутності, без повідомлення та виклику у судові засідання, розглянуто й задоволено відповідне клопотання сторони обвинувачення. Копію цієї ухвали про надання дозволу на проведення обшуку квартири та копію ухвали про виправлення опіски в ній він отримав лише 4 жовтня 2025 року поштою.

25 серпня 2025 року Юрій Цвєтков надіслав слідчим СБУ Вадиму Мельнику та Володимирі Спільному клопотання про повернення майна. У відповіді, датованій 18 вересня 2025 року, йдеться про неможливість повернути вилучене майно. Детектив зауважив, що згідно з протоколом огляду його ноутбука, працівники СБУ не виявили жодної інформації, що має значення для досудового розслідування.

У вересні 2025 року Цвєтков подавав скарги до Печерського районного суду міста Києва на бездіяльність слідчих СБУ щодо ненадання відеозапису обшуку квартири та неповернення майна, вилученого під час обшуку. Першу скаргу йому було повернуто, на другу – отримав відмову.

Цвєтков зазначає, що взагалі не знав про розгляд клопотання стосовно арешту майна і про дату оголошення відповідної ухвали. Після отримання копії ухвали він оскаржив її в апеляційному порядку: 13 жовтня 2025 року детектив подав скаргу до Київського апеляційного суду. Розгляд у жовтні двічі не відбувся через відсутність матеріалів судової справи першої інстанції в суді апеляційної інстанції. Згідно з ухвалою Київського апеляційного суду від 10 грудня 2025 року, скаргу залишили без задоволення²⁸⁴.

17 жовтня 2025 року Юрій Цвєтков подав клопотання про скасування арешту майна до Печерського районного суду міста Києва, проте 27 листопада слідчий суддя Євген Хайнацький відмовив. Того ж дня він звернувся до Київського апеляційного суду щодо скасування арешту майна, а 12 січня 2026 року – до СБУ про повернення вилученого під час обшуків майна. Детективу майно не повернули.

Обшуки 21 липня 2025 року у заступника керівника підрозділу детективів НАБУ **Віталія Тебекіна** також були пов'язані з тим, що його близькі родичі проживають на ТОТ і мають російські паспорти. Журналісти «Української правди» звернули увагу, що ще влітку 2024 року посадовець НАБУ повідомив Управління внутрішнього контролю Національного бюро та СБУ про спроби ФСБ завербувати його батьків, які проживають на тимчасово окупованій Луганщині. За інформацією видання, Віталій Тебекін задіяний у розслідуваннях, пов'язаних із Державним агентством резерву України²⁸⁵.

У Тебекіна проводили обшуки у справі про державну зраду за трьома адресами: в його квартирі в Києві, у дружини та помешканні тестя і тещі в Ужгороді. За його словами, жоден із правоохоронців, які брали участь в одночасних обшуках, не пояснив суті кримінального правопорушення та що саме вони шукають.

Віталій Тебекін звернув увагу, що слідчі дії у кримінальному провадженні №22025101110000774 одночасно проводилися в інших детективів НАБУ, які не пов'язані між собою – відділом, спільними слідчими групами, родинними або дружніми зв'язками – й об'єднані лише формальним приводом розслідування державної зради. Водночас, на його думку, саме це зумовило проведення обшуків у нього та його родини співробітниками СБУ через виняткову підслідність цієї категорії справ.

Приблизно о 5:40 до квартири у Києві прийшли 7–8 осіб: кілька співробітників спецпідрозділу ЦСО «А» СБУ у повному екіпіруванні, кілька оперативних працівників у масках-балаклавах, слідчий, двоє понятих чоловіків. За словами Тебекіна, всі правоохоронці, крім слідчого, були озброєні автоматичною зброєю або пістолетами. На думку посадовця НАБУ, слідчий не розумів суті справи й на уточнювальні запитання відповідав неконкретно, зазначаючи, що деталі потім пояснить слідчий,

284 Ухвала Київського апеляційного суду від 10.12.2025 у справі № 757/35187/25-к: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132658655>

285 Літній контраст. Які докази російського впливу на НАБУ має СБУ / Українська правда, 6.08.2025: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/08/06/7524969/>

не уточнивши, про кого йде мова. Він вважає це важливим аспектом, адже розуміння характеру справи необхідне для ідентифікації можливих доказів.

Слідчий запитав про наявність у Тебекіна російського паспорта. Отримавши негативну відповідь, він, за словами посадовця НАБУ, відразу почав цікавитися, де зберігається робоча документація, флеш-накопичувачі та ноутбуки з робочими файлами. На його думку, з характеру обшуку було зрозуміло, що фактично слідчого цікавило вилучення носіїв інформації, пов'язаних із професійною діяльністю. Він зазначив, що обшук був формальний і поверхневий: отримавши доступ до службової техніки, телефонів, ноутбуків і флеш-накопичувачів, що відбулося досить швидко, правоохоронці втратили інтерес до подальших пошукових дій. Під час огляду носіїв інформації, ноутбуків та мобільних телефонів працівники СБУ не пояснювали, що саме їх цікавить у контексті державної зради.

У результаті слідчий вилучив два мобільних телефони, два ноутбуки, кілька флеш-накопичувачів, посилаючись на наявність видалених сесій. Тебекін вважає, що зосередженість на електронних носіях і неспроможність пояснити мету пошуку свідчить про те, що слідчий ймовірно виконував вказівку щодо вилучення цих речей і документів.

Під час обшуку посадовець НАБУ отримав тілесні ушкодження, проте заяви про злочин не подавав.

Віталій Тебекін зауважив, що обшук у його дружини відбувся в межах того ж провадження, однак у протоколі була зазначена інша частина статті 111 КК України, ніж у його випадку. Слідчий вилучив мобільний телефон дружини. Все інше, за її словами, його не цікавило. Під час обшуку вона кілька разів запитувала, чому закрили вічко і не дозволили пересвідчитися, що за дверима справді працівники СБУ, а не злочинці, щоб не боятися відчинити двері, на що правоохоронці не відповіли.

Тебекін розповів, що обшук у дружини проводили кілька співробітників СБУ за участю спецпідрозділу ЦСО «А» СБУ, вони були озброєні й у повному екіпіруванні. Він зазначив, що на час обшуку в квартирі були лише його дружина та діти віком 3 і 11 років. *«Під час обшуку старший син сидів у дитячій кімнаті, притискаючи до себе молодшого сина, щоб якимось його заспокоїти. Весь цей час біля моїх дітей, які вочевидь не представляли загрози нікому з присутніх під час обшуку, чергував озброєний співробітник підрозділу «Альфа»»,* – додав він.

У результаті обшуку вилучили лише мобільний телефон дружини нібито через наявність видалених повідомлень і необхідність проведення експертизи. Таким чином співробітники СБУ отримали доступ до сенситивної та конфіденційної інформації, пов'язаної з особистим життям і здоров'ям його дружини та дітей. Посадовець НАБУ запевнив, що службової інформації у телефоні не було.

Крім того, близько 5:30 СБУ прийшла з обшуком до квартири тестя та тещі в місті Ужгород. Зі слів тестя Тебекін дізнався, що весь обшук зводився до вилучення мобільних телефонів, а після завершення слідчих дій і припинення відеофіксації, слідчий прямо повідомив, що обшук пов'язаний із професійною діяльністю його зятя.

Внаслідок обшуків психічний стан дружини та дітей посадовця НАБУ суттєво погіршився: порушився сон і апетит, з'явилися панічні атаки й депресія. У дружини виникли проблеми з тиском, зором і рухомістю кінцівок. Діти почали боятися темряви, часто прокидаються вночі з криками. Через це сім'я зверталася до психолога та невролога для реабілітації, що спричинило додаткові фінансові витрати. Тесть і теща, літні люди, відчули загострення хронічних хвороб.

Тебекін розповів, що незадовго до вказаних подій брав участь у складі групи детективів в обшуку одного з топчиновників України, якому згодом повідомили про підозру у корупційному правопорушенні. Під час обшуку фігурант перепитував його прізвище, виокремлюючи з-поміж інших детективів. Крім того, за словами Тебекіна, незадовго до подій він, як старший групи детективів, ініціював та провів низку обшуків у справі, пов'язаній із корупційною схемою на кількох державних підприємствах. Один із обшуків планувався у співробітника СБУ, який має високе звання та серйозні зв'язки серед правоохоронців і державних службовців категорії «А». Завдяки слідчим діям вдалося зупинити корупційну схему, яка існувала три роки та призводила до отримання неправомірної вигоди для низки державних службовців та правоохоронців. У

розслідуванні брав участь конфідент, до транспортного засобу якого намагалися отримати доступ невідомі особи через 4–5 днів після вилучення мобільних телефонів та електронних носіїв Тєбекіна.

10 вересня 2025 року Віталію Тєбекіну повідомили про підозру в недостовірному декларуванні (опис випадку див. нижче).

У грудні 2025 року Київський апеляційний суд скасував ухвали Печерського районного суду міста Києва про арешт майна тещі та тестя Тєбекіна та його дружини. В січні 2026 року Тєбекін подав апеляційну скаргу на ухвалу Печерського районного суду міста Києва про арешт його майна, в якій просив скасувати цю ухвалу та повернути вилучене майно. У лютому він подав заяву на поновлення допуску до державної таємниці, розгляд якої триває.

Станом на травень 2026 року кримінальне провадження щодо приховування російського громадянства родичів стосовно **Костянтина Полькіна, Олексія Дяденка, Олександра Усова, Едуарда Смірнова, Івана Кравчука, Юрія Цветкова, Віталія Тєбекіна** триває. Про підозру повідомлено лише останньому – у зв'язку з нібито недостовірним декларуванням, тоді як решті співробітників НАБУ про підозру у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення не повідомлено. Майже всім із них уже поновлено допуск до державної таємниці, крім Віталія Тєбекіна, щодо якого це питання перебуває на розгляді.

СПРАВА ВІТАЛІЯ ТЄБЕКІНА

10 вересня 2025 року СБУ заявила, що спільно з ОГП і ДБР викрили посадовця НАБУ на недостовірному декларуванні та приховуванні нерухомості, повідомивши йому про підозру²⁸⁶. Згідно з матеріалами розслідування, родина співробітника Бюро придбала двокімнатну квартиру в житловому комплексі Ужгорода вартістю близько 100 000 доларів США, оформивши право власності на нерухомість на матір своєї близької знайомої. У повідомленні зазначається, що родина проживала у квартирі, проте працівник НАБУ не вказав її у декларації за 2023 рік, а у декларації за 2024 рік позначив як орендовану. За даними слідства, особа, на яку було оформлено нерухомість, не отримувала оплату за користування житлом²⁸⁷.

Серед наданих доказів – листування між посадовцем НАБУ та його дружиною, показання продавця квартири та нотаріуса, який здійснив перереєстрацію, а також аудіозапис розмови, потрактований як розмова між родичкою підставної особи та посадовцем НАБУ про результати допиту СБУ. Як повідомив ОГП, співробітника Національного бюро підозрюють у внесенні неправдивих відомостей до декларації на суму 4,3 мільйона гривень²⁸⁸. У НАБУ відреагували на заяву СБУ, повідомивши, що у другій половині 2024 року проводили перевірку щодо заступника керівника підрозділу детективів та членів його сім'ї і не виявили фактів недостовірного декларування. Однак перевірка не стосувалася третіх осіб. У Бюро також заявили про початок службового розслідування щодо обставин, викладених у матеріалах СБУ²⁸⁹.

11 вересня 2025 року Печерський районний суд Києва відсторонив Віталія Тєбекіна від посади на 2 місяці, а також призначив запобіжний захід у вигляді застави у понад 2,9 мільйона гривень та особистого зобов'язання до 7 листопада 2025 року. Рішення ухвалив слідчий суддя Олег Білоцерківець, частково задовольнивши клопотання прокурора, який наполягав на заставі у понад 4 мільйони гривень.

286 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 1 статті 366-2: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

287 СБУ, ОГП і ДБР викрили посадовця НАБУ на недостовірному декларуванні та приховуванні нерухомості / Ютуб-канал Служба безпеки України, 10.09.2025: <https://www.youtube.com/watch?v=Vbn4Pw9GkQU>

288 Повідомлено про підозру посадовцю НАБУ в декларуванні недостовірної інформації на суму понад 4,3 млн. грн / Офіс Генерального прокурора, 10.09.2025: <https://surl.li/bwgeid>

289 Щодо оприлюдненої Службою безпеки України інформації про ймовірну брехню в декларації заступника керівника одного з підрозділів детективів НАБУ повідомляємо наступне / Фейсбук-сторінка НАБУ, 10.09.2025: <https://www.facebook.com/share/p/1DXymtTxT/?mibextid=wwXlfr>

■ Віталій Тебекін під час обрання запобіжного заходу 11 вересня 2025 року в Печерському районному суді Києва.

Фото: Олексій Арунян для Суспільне Новини

Адвокатка просила відмовити прокурорам у клопотанні, аргументувавши, що порядок декларування майна був дотриманий. Вона зазначила, що розмір застави є неспівмірним, оскільки Віталій Тебекін утримує дружину та двох дітей. Сам Тебекін свою провину також не визнав²⁹⁰.

Втім, розмір застави піддався значній критиці як такий, що не відповідає граничним розмірам, встановленим КПК України²⁹¹. Зокрема, у Transparency International Ukraine зазначають, що відповідно до кваліфікації злочину, який визначається нетяжким, максимальний розмір застави обмежений 20 прожитковими мінімумами для працездатних осіб, що становить близько 60 тисяч гривень, і саме такі суми присуджує ВАКС у подібних провадженнях²⁹².

У грудні 2025 року за рішенням Апеляційного суду зменшено розмір застави з 3 мільйонів до 45 тисяч гривень. Станом на травень 2026 року розгляд справи триває, відбувається відкриття матеріалів досудового розслідування іншої сторони²⁹³.

ЗВИНУВАННЯ У СПРИЯННІ В НЕЗАКОННОМУ ВИЇЗДІ ЗА КОРДОН ГЕННАДІЮ БОГОЛЮБОВУ

У пресрелізі СБУ 21 липня 2025 року щодо викриття народного депутата Федора Христенка, якому заочно повідомили про підозру у державній зраді²⁹⁴ та зловживанні впливом²⁹⁵, зазначалося, що він «був топовим агентом ФСБ РФ (резидентом) і відповідав за посилення російського впливу на НАБУ»²⁹⁶. За даними слідства, Христенко перебував у тісних стосунках із частиною керівників Бюро, серед яких Руслан Магамедрасулов та Олександр Скомаров.

За версією Служби безпеки, Христенко допоміг організувати перетин державного кордону бізнес-партнеру Ігоря Коломойського Геннадію Боголюбову. Як стверджує слідство, двоє підлеглих Скомарова нібито супроводжували олігарха-втікача, перебуваючи у сусідньому купе, для чого їм спеціально оформили відрядження – з метою «закріпити контакт з Коломойським». СБУ оприлюднила скриншоти листувань ув'язненого Ігоря Коломойського, які нібито можуть свідчити про закриття його кримінального провадження за допомогою НАБУ.

В НАБУ пояснили, що згадані детективи перебували у службовому відрядженні на запрошення StAR – Ініціативи з повернення вкрадених активів (спільна програма Світового банку та Управління ООН з наркотиків та злочинності)²⁹⁷. Таким чином, у Бюро запевнили, що їхня поїздка у Відень була офіційною. Вона передбачала відвідування заходів у межах Глобального форуму 25-27 червня 2024 року у Відні і жодним чином не була пов'язана з виїздом Боголюбова.

290 Детектива НАБУ, якого підозрюють у недостовірному декларуванні, відсторонили від посади / Суспільне Новини, 11.09.2025: <https://suspihne.media/1112590-detektiva-nabu-akogo-pidozruut-u-nedostovirnomu-deklaruvanni-vidstoronili-vid-posadi/>

291 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, пункт 1 частини 5 статті 182: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

292 Ключові питання про справи щодо працівників НАБУ / Transparency International Ukraine, 8.10.2025: <https://ti-ukraine.org/news/klyuchovi-pytannya-pro-spravy-shhodo-pratsivnykiv-nabu/>

293 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 290: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

294 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 2 статті 28, частина 1, частина 2 статті 111: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

295 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 2 статті 369-2: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

296 СБУ та ОГП викрили чинного народного депутата України у роботі на РФ: він мав значний вплив на діяльність НАБУ (відео) / Служба безпеки України, 21.07.2025: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-ta-ohp-vykrily-chynnoho-narodnoho-deputata-ukrainy-u-roboti-na-rf-vin-mav-znachnyi-vplyv-na-dialnist-nabu-video>

297 Чергове роз'яснення у зв'язку з публікацією СБУ / Фейсбук-сторінка НАБУ, 21.07.2025: <https://www.facebook.com/nabu.gov.ua/posts/pfbid02GGaKiBLPUFdNvmaBRJLWUxr21p1s28HhxVFDLsiFZgjemRMZSUUMYUokBfUYVCG6l>

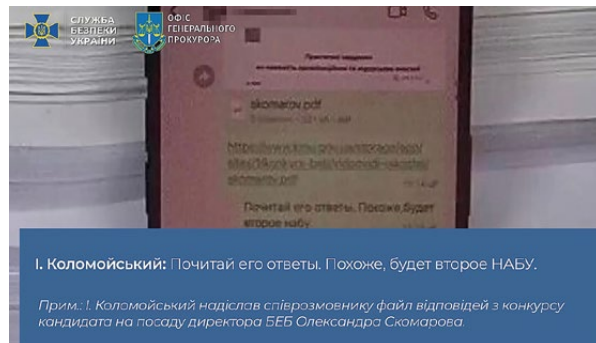
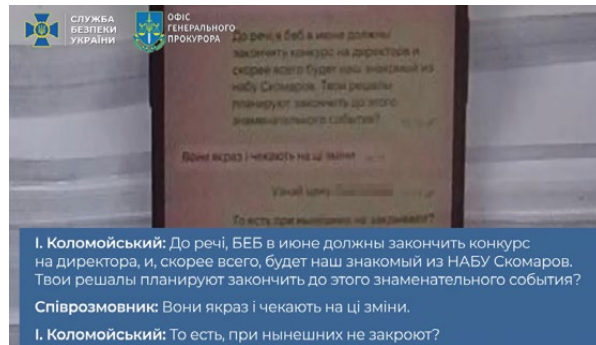
На спільному брифінгу тодішнього голови СБУ Василя Малюка і генпрокурора Руслана Кравченка 22 липня 2025 року Малюк висловив упевненість, що співробітники НАБУ супроводжували Боголюбова під час його втечі за кордон. Як докази, він згадав про аудіофайли²⁹⁸, в яких Христенко про це розповідає, та факт, що вони їхали у сусідньому купе. Водночас Кравченко наполягав на необхідності вивчення доказів для остаточної правової оцінки, оскільки вони отримали додаткові матеріали від НАБУ про відрядження їхніх співробітників²⁹⁹.

6 серпня 2025 року «Українська правда» оприлюднила Наказ про відрядження підлеглих Скомарова – Дмитра Атаманчука та Іллі Статури – до Відні з 23 по 29 червня 2024 року, підписаний директором НАБУ Семеном Кривоносом. Журналісти піддали сумніву версію СБУ про супровід бізнесмена для його втечі: «Незрозуміло, яким саме чином співробітники НАБУ могли забезпечити перетин кордону Боголюбову і чим саме могли бути йому корисними в разі, якби ця спроба провалилася»³⁰⁰.

За даними видання, єдиним доказом наближеності Скомарова до Христенка є те, що дружина посадовця НАБУ на початку повномасштабного вторгнення виїжджала за кордон на авто, яке належить дружині нардепа. Скомаров пояснив це збігом обставин, заперечуючи знайомство з Христенком. Він розповів, що 25 лютого 2022 року, евакуюючи дружину з дворічною дитиною за кордон, не міг знайти перевізників. Згодом один із його знайомих надав контакт чоловіка віком понад 60 років, який вивозив автівки за кордон за певну плату і був готовий перевезти його родину в одній із них. Посадовець НАБУ повідомив, що 26 лютого 2022 року вони з дружиною, дитиною і тещею приїхали до міста Берегова на Закарпатті, й літній чоловік допоміг вивезти його сім'ю за межі України. Згідно з даними про перетин кордону, Ольга Скомарова з сином Матвієм, матір'ю Оленою Стефановою і водієм Андрієм Гаїлою виїхали за межі України 26 лютого 2022 року. На момент виходу статті зазначається, що правоохоронці ще вивчали особу водія, проте вказано, що він не мав прямих зв'язків із Христенком³⁰¹.

Жоден із них – ані Скомаров, ні Статура й Атаманчук – не отримав підозру, проте у всіх відбулися обшуки 21 липня 2025 року.

Старший детектив НАБУ **Дмитро Атаманчук** розповів, що обшуки припали на період його відпустки у зв'язку з народженням дитини, яку він проводив, гостюючи у родичів у різних місцях Хмельниччини. 21 липня 2025 року він із дружиною та трьома малолітніми дітьми перебував у своїй 87-річній бабусі у селі Хмельницької області, куди вони прибули напередодні ввечері з міста Кам'янець-Подільського, де гостювали у його батьків. Саме до будинку його бабусі приблизно о 8–9 ранку прибули співробітники СБУ. Детектив переконаний, що за ним здійснювалося неправомірне стеження та інші негласні слідчі (розшукові) дії або оперативні заходи, оскільки він знаходився не за місцем фактичного проживання та лише напередодні змінив місцеперебування.

- Скриншоти переписки Ігоря Коломойського, оприлюднені СБУ та ОГП 21 липня 2025 року. Скриншот відео з ютуб-каналу СБУ

298 СБУ та ОГП викрили чинного депутата України у роботі на рф: він мав значний вплив на діяльність НАБУ / Ютуб-канал Служба безпеки України, 21.07.2025: <https://youtu.be/guZsl.dU-Fmo?t=204>

299 Обшуки в НАБУ! Скандал із Законом 12414! Малюк і Кравченко відповіли на запитання! Повна версія! / Ютуб-канал ТСН, 22.07.2025: <https://youtu.be/xHvAeQZEUb4?t=1827>

300 Літній контраст. Які докази російського впливу на НАБУ має СБУ / Українська правда, 6.08.2025: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/08/06/7524969/>

301 Ibid.

За словами Атаманчука, правоохоронці безперешкодно потрапили до будинку, двері якого були відчиненими. Частина членів сім'ї перебувала на підвір'ї. Він був у ліжку, коли в кімнату ввірвалися кілька чоловіків у формі та з масками на обличчях. Вони вирвали у нього з рук заблокований телефон, назвали співробітниками ТЦК і вимагали надати доступ до додатку «Резерв+». Детектив розповів, що на уточнення щодо документів і підстави візиту чіткої відповіді не отримав. Один зі співробітників махнув перед його обличчям службовим посвідченням СБУ, яке він не встиг розглянути, та показав фото наказу про його минулорічне відрядження до Відня, натякнувши, що він разом із колегою сприяв незаконному виїзду за кордон іншій особі (без зазначення прізвища). Водночас інший правоохоронець, як повідомив Атаманчук, намагався силоміць розблокувати екран його мобільного телефону за допомогою відбитка пальця.

Детектив розповів, що добровільно погодився надати пароль до свого мобільного телефону, оскільки прагнув уберегти дружину, яка була присутня, від шкоди для її здоров'я та можливих проблем із грудним вигодовуванням дитини. Він наголосив, що зазначені дії відбувалися без відеофіксації, роз'яснення його прав та обов'язків і без чіткого формулювання підстав візиту.

Правоохоронці запропонували йому офіційно зафіксувати слідчу дію під відеозапис: надати їм телефон і повідомити пароль до нього. Інакше, за словами Атаманчука, вони погрожували жорстко провести обшук у будинку та на підвір'ї, чого він прагнув уникнути, щоб не тривожити бабусю, в якій через ці події піднявся тиск. Цей обшук проводив слідчий СБУ Володимир Риженко. Він вирішив вилучити телефони детектива та його дружини на підставі того, що у них містилося листування, в якому детектив повідомляє про заплановане відрядження у Відень.

Атаманчук зазначив, що співробітники СБУ не могли пояснити причини невідкладності обшуку стосовно минулорічних подій, а слідчий Риженко *«не проявляв жодної суб'єктності і постійно корегував свої дії, консультуючись з кимось по телефону»*. Лише в процесі слідчої дії, як зауважує детектив, працівники СБУ пояснили, що перевіряють його можливе сприяння незаконному перетину кордону Геннадієм Боголюбовим, який виїжджав з України тим же потягом, що й він у відрядження.

На думку Атаманчука, кількість задіяних сил очевидно не відповідала обставинам, які досліджувалися: у проведенні обшуку було задіяно близько п'ятнадцяти озброєних осіб у масках і захисному спорядженні, які прибули щонайменше на п'яти легкових автомобілях та мікроавтобусі.

Після закінчення обшуку Дмитра Атаманчука допитали як свідка щодо обставин відрядження. Крім того, йому повідомили, що планується невідкладний обшук за місцем його постійного проживання у Київській області, де з 5:00 ранку того ж дня чергував відповідний екіпаж співробітників СБУ. Йому запропонували поїхати туди зі співробітниками СБУ для проведення обшуку, щоб правоохоронцям не довелося вибивати двері. Він погодився, й обшук відбувся близько 19:00. За словами детектива, під час цього обшуку нічого, що б могло зацікавити слідчого, не знайшли і не вилучили.

З новин тих днів Атаманчук зробив висновок, що обшуки були політично вмотивованими та спрямовані проти НАБУ. Співробітники СБУ отримали доступ до вмісту його телефона, де зберігається як особиста інформація, зокрема сімейні фото й листування, так і службова. Детектив зазначив, що серед його контактів є конфіденти, доступ до яких може негативно вплинути на подальшу співпрацю з ними та роботу Бюро загалом.

Подане до Шевченківського районного суду міста Києва клопотання Атаманчука про участь у розгляді клопотання про обшук залишилося без відповіді. З вересня 2025 року детектив подав клопотання до Головного слідчого управління СБУ про надання інформації щодо отримання ухвал щодо невідкладних обшуків. У відповідь, яка не була датована, СБУ надала постанову про часткову відмову в задоволенні клопотання. Також у вересні він подав до Печерського районного суду міста Києва заяву про ознайомлення з матеріалами, долученими до клопотань, на яку отримав відмову з рекомендацією звернутися до слідчого.

В **Іллі Статурі**, заступника керівника підрозділу детективів НАБУ, обшук провели 21 липня 2025 року в готельному номері під час відпустки у Карпатах. Він розповів, що близько 5:15 його та дружину (Яну Статурську, яка також є працівницею НАБУ та дотична до проведення слідчих дій та оперативно-розшукових заходів) розбудили озброєні автоматами особи у військовому камуфляжі, які стояли безпосередньо біля їхнього ліжка. На той момент, за його словами, у номері перебувало орієнтовно 5–6 осіб, які протягом певного часу не називали себе і нічого не пояснювали. Водночас

вони намагалися розблокувати мобільні телефони подружжя, підносячи їх до обличчя, ймовірно з метою активації функції «Фейс ID». Оскільки телефони не розблокувалися, правоохоронці почали агресивно вимагати ввести пароль. Крім того, один із них фотографував їх, коли вони були лише у спідній білизні. На запитання Статури щодо підстав фотографування він почув у відповідь: *«Бо так хочу»*. Також він запитував, хто ці особи і що вони роблять у їхньому номері.

Зрештою двоє з них запросили посадовця НАБУ до ванної кімнати, де представилися працівниками СБУ (один із них згодом виявився слідчим) та повідомили, що буде проводитись обшук у зв'язку з підозрою у державній зраді. За словами Статури, один із них підносив йому до обличчя екран телефону з фрагментом наказу про його відрядження у червні 2024 року. Ці дії супроводжувались агресивними вигуками: *«ми все знаємо», «ти тут ні до чого», «ти лише виконував вказівку»* і закликами дати показання щодо свого керівництва. Водночас інший говорив, що наступного дня заступника керівника підрозділу позбавлять допуску до державної таємниці у зв'язку з тим, що він нібито приховав російське громадянство у своїх батьків. Ілля Статура повідомив, що його батько помер у 2010 році, й запитав, коли саме його батьки оформили громадянство РФ. Знітившись, той відповів, що не пам'ятає.

Повернувшись у загальну кімнату, Статура дізнався від дружини, що один із співробітників СБУ, тримаючи в руках автоматичну зброю, залякав її та змусив повідомити пароль до свого телефону.

Слідчий повідомив, що буде починатись обшук, який проводитиметься як невідкладний, обґрунтувавши це тим, що нібито детективи НАБУ сприяли Геннадію Боголюбову у виїзді за межі України. На думку Статури, у цьому випадку були відсутні передбачені КПК України підстави для проведення обшуку житла чи іншої власності особи, тому він вважає обшук незаконним³⁰².

Під час проведення обшуку один зі співробітників СБУ знову спробував переконати його дати свідчення проти керівництва НАБУ. При цьому він показав Статурі допис у телеграм-каналі, де були фото з обшуків у Олександра Скомарова та Руслана Магамедрасулова. Останній, за словами посадовця НАБУ, лежав на підлозі обличчям донизу, в наручниках на руках за спиною. При цьому йому пошепки сказали: *«бачиш, з вами всіма так буде»*.

Згідно з копією протоколу обшуку, яку Статурі надали після завершення слідчих дій, вони проводилися в межах кримінального провадження від 16 червня 2025 року за ознаками низки кримінальних правопорушень, зокрема вчинених групою осіб за попередньою змовою, державної зради (у тому числі вчиненої групою осіб), а також зловживання впливом, вчиненого повторно або за попередньою змовою групою осіб³⁰³.

Обшуки також провели в автомобілі, яким подружжя користувалося, та у помешканні в Києві. Статура впевнений, що за ним та його дружиною стежили, оскільки вони перебували не за своїм постійним місцем проживання. Крім того, за день до обшуків вони змінили плани щодо повернення в Київ і перебралися в інший готель та локацію.

Вони з дружиною вирішили терміново повернутися в Київ. Проте перед від'їздом їм довелося чекати в автомобілі близько трьох годин, оскільки працівники СБУ мали отримати вказівки від свого керівництва щодо подальших дій. *«На мої неодноразові запитання, чи затриманий я, чи ні, чи можу я їхати (...) мені відповідали, що поки рішення не прийняте. Щоб не загострювати незрозумілу мені ситуацію, я вирішив не сперечатись»*, – повідомив Статура.

У результаті обшуків співробітники СБУ вилучили заблокований телефон посадовця НАБУ та розблокований телефон його дружини. Точний перелік вилученого в квартирі невідомий через відсутність протоколу обшуку, проте, за словами власника, зникли два ноутбуки та флеш-накопичувачі. Це також підтверджується ухвалою суду про арешт майна, вилученого за київською адресою³⁰⁴.

302 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, частина 3 статті 233: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

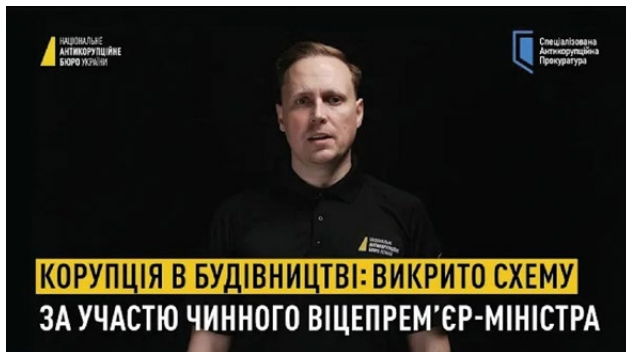
303 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 1, частина 2 статті 111, частина 2 статті 28, частина 2 статті 369-2: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

304 Ухвала Печерського районного суду міста Києва від 26.09.2025 у справі № 757/35460/25-к: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130526521>

Статура переконаний, що характер обшуків вказує на три основні цілі, які переслідували правоохоронці. По-перше, переконати його дати свідчення, які б дискредитували керівництво НАБУ та інституцію загалом. По-друге, отримати доступ до відомостей у їхніх телефонах. По-третє, знайти інші компрометаційні матеріали, які могли б дискредитувати Бюро і його керівництво. На його думку, спосіб їхнього проведення свідчить про те, що метою було залякування співробітників, щоб зупинити досудові розслідування та отримати інформацію про відповідні кримінальні провадження.

Обшуки у себе він пов'язує саме з досудовим розслідуванням одного з кримінальних проваджень, в якому він є старшим групи детективів та якого стосувалось відрядження до Відня, а також із бажанням помститися та отримати доступ до чутливої інформації з вилученої техніки. Посадовець НАБУ також зауважив, що отримання СБУ інформації про конфідентів загрожує не лише кримінальним провадженням та поточним розробкам, а й життю та здоров'ю цих осіб.

Олександр Скомаров – колишній керівник Другого Головного підрозділу детективів НАБУ, звільнений із посади з 1 січня 2026 року. Очолюваний ним підрозділ здійснював кримінальні провадження, в яких до відповідальності притягали осіб, зокрема у справах щодо корупції в «Укравтодорі», розтрата нафтопродуктів на майже 1 мільярд гривень, розтрата коштів ПАТ КБ «ПриватБанк», діяльності злочинної організації у Фонді держмайна, заволодіння аеропортом «Одеса». У 2021 році він очолив першу в Україні операцію із затримання особи, яка пересувалася чартерним авіарейсом, намагаючись залишити територію України. У 2022 році Скомарова нагородили найвищою відзнакою НАБУ – «За вагомий внесок у боротьбу з корупцією»³⁰⁵. Він працював зі справою ексвіцепрем'єра з питань національної єдності й товариша президента Олексія Чернишова, якому 23 червня 2025 року НАБУ і САП повідомили про підозру у зловживанні службовим становищем та одержанні неправомірної вигоди в особливо великих розмірах для себе та третіх осіб³⁰⁶.

■ Олександр Скомаров розповідає про підстави повідомлення підозри тодішньому віцепрем'єру. Йдеться про Олексія Чернишова, який на той момент обіймав посаду міністра національної єдності.

Скриншот відео на ютуб-каналі НАБУ

Обшук у Скомарова 21 липня 2025 року проводився за місцем мешкання родини у Києві. Під час обшуків було вилучено телефони Скомарова та його дружини, IPAD, жорсткий диск із загальнодоступними базами даних.

Варто зазначити, що 8 червня 2025 року на етапі фінальних співбесід на посаду директора БЕБ Олександр Скомаров заявив на своїй Фейсбук-сторінці, що проти нього розгорнулася кампанія серед анонімних телеграм-каналів і сайтів, які поширювали інформацію, що його батько у 2024 році отримав російське громадянство. Посадовець НАБУ пояснив, що його літній батько, перебуваючи в окупації в Луганській області, був примусово паспортизований, і

цей документ був потрібний для безперешкодного виїзду з ТОТ. Він також запевнив, що бізнесу чи будь-яких інших зв'язків з окупантами його тато не має, однак *«просто написати лише про паспорт було прісно і не цікаво»*. Скомаров пов'язав цю медіаатаку з тим, що посів перше місце у рейтингу претендентів на посаду директора БЕБ³⁰⁷.

Станом на травень 2026 року тривало провадження щодо сприяння незаконному перетину кордону України Геннадієм Боголюбовим, серед фігурантів якого **Олександр Скомаров, Дмитро Атаманчук та Ілля Статура**; про підозру у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення їм не повідомлено.

305 Заява Скомарова Олександра Вікторовича до участі в конкурсі на зайняття посади Директора Бюро економічної безпеки України, 10.01.2025: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/konkyrs-beb/kandydaty2025/34.%20Skomarov.pdf>

306 Корупція в Мінрегіонів: підозрюється чинний віцепрем'єр-міністр (відео) / Національне антикорупційне бюро України, 23.06.2025: <https://nabu.gov.ua/news/korupciia-v-minregioni-pidozriuyet-sia-chynnyi-vitsepremyer-ministr/>

307 Кандидат на посаду директора БЕБ Скомаров про наявність паспорта РФ у його батька: змусили отримати, коли перебував в окупації / Цензор.нет, 8.06.2025: <https://surli.cc/yrsff>

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ КОЛИШНІХ ДЕТЕКТИВІВ НАБУ Й АНТИКОРУПЦІЙНОЇ АКТИВІСТКИ ОЛЕНИ ЩЕРБАН

Із серпня 2025 року, відколи **Олена Щербан**, юристка та заступниця виконавчої директорки ЦПК, долучилася до захисту керівника підрозділу детективів НАБУ Руслана Магамедрасулова та почала активно працювати у справі Віталія Шабуніна, на неї, за її словами, почався тиск. Тоді вона заявила про спробу позбавити її права на заняття адвокатською діяльністю через непроходження щорічного фахового навчання. Саме у серпні дві відповідні скарги щодо неї надійшли до Волинської кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури³⁰⁸.

Щербан зазначає, що вона не проходила це навчання, як і багато інших адвокатів, зокрема через те, що вимоги щодо нього оскаржуються у Верховному Суді. Раніше апеляційний суд у цій справі став на бік адвокатів³⁰⁹. Надалі, щоб уникнути ризиків для свідництва, Щербан пройшла додаткові платні тестування у Вищій школі адвокатури та набрала необхідну кількість балів. У результаті Волинська кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури не відкрила провадження за цими скаргами.

Паралельно з цим щодо антикорупційної активістки та її брата **Тараса Лікунова** почалася кампанія дискредитації через анонімні телеграм-канали. Зокрема, у серпні блогер Сергій Іванов, якого пов'язують з Офісом Президента³¹⁰, опублікував в своєму телеграм-каналі пост з дискредитацією Лікунова, Щербан та ЦПК³¹¹, а телеграм-канал INSIDER UA поширив дискредитаційні цитати звітів³¹². Аналогічні дописи, спрямовані проти Лікунова та Щербан, з'являлись в телеграм-каналі INSIDER UA також у серпні³¹³ та пізніше у вересні³¹⁴. На хвилі дискредитації, 25 вересня 2025 року у квартирі, де мешкає Лікунов, співробітники СБУ провели обшук.

■ Олена Щербан представляє інтереси Руслана Магамедрасулова в Київському апеляційному суді, 3 грудня 2025 року.

Фото: Олексій Арунян для Суспільне Новини

Тарас Лікунов – колишній детектив, який зараз працює у підрозділі внутрішньої безпеки «Укрзалізниці» та є заступником керівника департаменту корпоративної безпеки **Олександра Риковцева**. Цей департамент є одним із функціональних елементів антикорупційної інфраструктури, впровадженої в «Укрзалізниці» в лютому 2024 року³¹⁵. Того ж дня обшуки також відбулися у Риковцева та інших його заступників – **Богдана Бровка** і **Сергія Медецького**. Усі вони перейшли до «Укрзалізниці» з НАБУ, де до 2024 року працювали детективами та розслідували корупцію в цій держкомпанії. Лікунов зокрема проводив розслідування щодо

308 Адвокатка активіста Віталія Шабуніна Олена Щербан заявила про тиск і спробу позбавити її адвокатської ліцензії / ZMINA, 15.08.2025: <https://zmina.info/news/advokatka-aktyvisty-vitaliya-shabunina-olena-shherban-zayavyla-pro-tysk-i-sprobu-pozbavyty-yiyi-advokatskoyi-licenzii/>

309 Бали більше не потрібні: Суд скасував вимогу адвокатам підвищувати кваліфікацію з визначеною кількістю годин / Фондація DeJure, 25.10.2025: <https://dejure.foundation/baly-bilshe-ne-potribni-sud-skasuvav-vymogu-advokatam-pidvyshhuvaty-kvalifikaciyu-z-vyznachenoyu-kilkistyu-godyn/>

310 Медіаекспертка Лигачова назвала двох «чорних політтехнологів», які працюють на Офіс президента / NV, 14.10.2023: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/sergiy-ivanov-ta-volodimir-petrov-op-vikoristovuye-mediakileriv-kazhe-nataliya-ligachova-50360556.html>

311 Остаточно з шабунятами стало все зрозуміло, коли вони почали облизувати Кубракова, якого до того називали «технокрадом» і ледь не головним корупціонером / Телеграм-канал Sergii Ivanov, 7.08.2025: <https://t.me/ivanoise/12123>

312 Подчинених Шабуніна поймали на махінаціях: трудоустроїлись к тем, кого должны были разоблачать / Телеграм-канал INSIDER UA, 7.08.2025: <https://t.me/insiderUKR/103973>

313 Расследовал коррупцию в «Укрзалізниці», а затем ее возглавил, — экс-детектив НАБУ Ликунов попался на нарушении закона / Телеграм-канал INSIDER UA, 14.08.2025: <https://t.me/insiderUKR/104422>

314 У Шабуніна фактически признались, что участвуют в коррупционных схемах / Телеграм-канал INSIDER UA, 25.09.2025: <https://t.me/insiderUKR/107457>

315 Укрзаліниця впровадила антикорупційну систему, яка відповідає міжнародним стандартам / Укрзаліниця, 07.02.2024: https://www.uz.gov.ua/press_center/up_to_date_topic/page-2/623054/

незаконного заволодіння коштами «Укрзалізниці», до якого був причетний співробітник СБУ Артем Шило.

У НАБУ пов'язали ці слідчі дії з попередніми розслідуваннями ексдетективів щодо викриття корупції на державних підприємствах та в органах державної влади, зокрема в СБУ, зазначаючи, що це може свідчити про посилення системного тиску на незалежність антикорупційних інституцій³¹⁶. У відповідь СБУ заявила, що обшуки були пов'язані зі справою щодо зловживань у сфері вантажних перевезень в «Укрзалізниці» та були санкціоновані судом³¹⁷.

Втім, в ухвалі Печерського районного суду про проведення обшуку в Тараса Лікунова, копію якого оприлюднили у ЦПК, вказано, що ДБР і СБУ провели обшук в межах кримінального провадження стосовно народного депутата ВР від забороненої ОПЗЖ Федора Христенка – мовляв, за адресою проживання можуть знаходитися докази у цьому провадженні³¹⁸.

У жовтні 2025 року видання «Бабель» з посиланням на три незалежні одне від одного джерела повідомило, що Христенко дає свідчення проти керівника САП Олександра Клименка у справі колишніх детективів НАБУ Тараса Лікунова, Богдана Бровка та Олександра Риковцева, а Служба безпеки перевіряє можливість причетності Клименка до цієї справи³¹⁹.

Згідно з копією ухвали про обшук Олександра Риковцева, на яку посилається редакція «NV», слідчі дії також проводилися у справі щодо Федора Христенка, якого підозрюють у державній зраді та зловживанні впливом³²⁰. За версією слідства, викладеною у клопотанні СБУ про обшук, член правління АТ «Укрзаліниця» Вячеслав Єрьомін нібито зловживав своїм службовим становищем та організував схему отримання надприбутків для себе та підконтрольних йому компаній, залучивши до її реалізації Олександра Риковцева та трьох його заступників.

Риковцев же пов'язує слідчі дії із системною кампанією тиску на антикорупційні органи, що триває з липня 2025 року, а наведені в судовій ухвалі відомості, на які посилається слідчий, генеральний прокурор та суд, він вбачає ознаки фальсифікації та підробки. У коментарі «NV» Лікунов заявив, що вважає проведення обшуків ознакою тиску та пошуку компромату. На його думку, причиною є його антикорупційна діяльність в АТ «Укрзаліниця», розслідування, проведені під час роботи в НАБУ щодо цього держпідприємства, а також участь його сестри Олени Щербан як адвокатки у справі посадовця Національного бюро Руслана Магамедрасулова.

СПРАВИ ПРО ДТП

На тлі масштабних обшуків у липні 2025 року, за матеріалами ДБР Офіс Генерального прокурора повідомив про підозру трьом працівникам НАБУ у порушенні правил безпеки дорожнього руху, що призвело до середньої тяжкості та тяжких тілесних ушкоджень потерпілих³²¹. Згідно з пресрелізом ДБР, сторона обвинувачення планувала клопотати про тримання під вартою принаймні двох фігурантів³²². Санкція статті передбачає покарання у вигляді позбавлення волі до восьми років. У

316 Національне бюро інформує, що сьогодні СБУ проводить слідчі дії у колишніх детективів Національного бюро (наразі чинні працівники Укрзалізниці) / Фейсбук-сторінка НАБУ, 25.09.2025: <https://www.facebook.com/share/p/198RacPpio/?mibextid=wwXlfr>

317 25 вересня Служба безпеки України розпочала низку санкціонованих судом обшуків у кримінальному провадженні щодо зловживань у сфері вантажних перевезень на Укрзалізниці / Фейсбук-сторінка Служба безпеки України, 25.09.2025: <https://www.facebook.com/share/p/18orFeV5Ed/?mibextid=wwXlfr>

318 СБУ обшукало рідного брата члена правління ЦПК та адвокатки Магамедрасулова Олени Щербан. Саме він вів справу Артема Шила / Центр протидії корупції, 25.09.25: <https://antac.org.ua/news/sbu-obshukalo-ridnoho-brata-chlena-pravlinnia-tsppk-ta-advokatky-mahamedrasulova-oleny-shcherban-same-vin-viv-spravu-artema-shyla/>

319 Джерела «Бабеля»: СБУ вивчає причетність керівника САП Клименка до справи, де фігурує нардеп від ОПЗЖ Христенко / Бабель, 06.10.2025: <https://babel.ua/news/121991-dzherela-babelya-sbu-vivchaye-prichetnist-kerivnika-sap-klimenka-do-spravi-de-figuruje-nardep-vid-opzh-hristenko>

320 У тині справи Міндіча. Як мільйонні контракти і обшуки СБУ в Укрзалізниці пов'язані зі спецоперацією НАБУ Мідас, — розслідування NV / NV, 20.12.2025: <https://surli.cc/znbgqs>

321 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 286: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

322 За матеріалами ДБР повідомлено про підозру трьом співробітникам НАБУ за скоєння дорожньо-транспортних пригод, що призвели до каліцтва потерпілих (відео) / Державне бюро розслідувань, 21.07.2025: <https://dbr.gov.ua/news/za-materialami-dbr-povidomleno-pro-pidozru-trom-spivrobitnikam-nabu-za-skoennya-dorozhno-transportnih-prigod-shho-prizveli-do-kalictva-poterpilih>

кожному з цих випадків на момент підозри досудове розслідування тривало вже декілька років, проте ДБР у своїй заяві про це не зазначило.

Одним із цих працівників був **Євген Токарь** – керівник підрозділу детективів організаційно-аналітичного забезпечення та стратегічного розвитку НАБУ, який фактично виконує функції штабу для основних детективних підрозділів. Через підрозділ проходить значний обсяг чутливої інформації, зокрема такої, що становить таємницю досудового розслідування³²³.

У справі Токаря йдеться про ДТП, що сталася у травні 2021 року: його автомобіль внаслідок зіткнення з іншим автомобілем виїхав за межі проїзної частини, наїхавши на пішохода. Потерпілий отримав тяжкі тілесні ушкодження, внаслідок яких була ампутована частина лівої нижньої кінцівки.

За словами посадовця НАБУ, основні процесуальні дії ДБР щодо збору та оцінки доказів відбулися протягом травня-серпня 2021 року, слідчі дії закінчилися у грудні 2022 року. Листування між ДБР і Київською міською прокуратурою у 2022-2023 роках про недостатність доказів для повідомлення про підозру підтверджує безперспективність справи, а її «реанімування», на його думку, має політичну мотивацію.

■ Обшук в одного з працівників НАБУ у справі про ДТП, 21 липня 2025 року.
Фото: Державне бюро розслідувань

Про обшук 21 липня 2025 року Євген Токарь розповів, що близько 6:45 вони з дружиною прокинулися від гучного стуків у двері квартири. Особи за дверима поводитися агресивно, щось кричали та не припиняли сильно стукати. Не розуміючи, що відбувається, подружжя почало одягатися і в цей час почули, що зовнішні двері, спільні на дві квартири, вже вибивають. Токарь відкрив внутрішні двері, щоб з'ясувати ситуацію, а налякана дружина залишилася в кімнаті.

Спершу посадовець НАБУ побачив кількох озброєних чоловіків у схожій на військову форму типу «мультікам» з бронещитом та ліхтарем, спрямованим йому в обличчя. Вигукнувши «Державне бюро розслідувань!», вони заблокували його біля стіни. За словами Токаря, згодом він побачив ще одну групу із п'яти чоловіків у темному тактичному одязі, які стояли позаду на сходовій клітині. Один із них представився слідчим ДБР Павлом Раїном і повідомив про намір провести обшук його квартири. На уточнення щодо ухвали слідчого судді той відповів, що обшук проводиться як невідкладний у межах кримінального провадження щодо ДТП 2021 року, а підставою для невідкладності є можливе знищення майна – носіїв інформації, які можуть слугувати доказами у справі. Водночас він не конкретизував, яку саме інформацію шукають.

Крім слідчого, в обшуку брали участь троє працівників ДБР, спеціаліст ДБР з комп'ютерної техніки, а також двоє чоловіків понятих. Токарь зауважив, що під час обшуку їм з дружиною не роз'яснили права.

Під психологічним тиском восьми озброєних працівників ДБР, які контролювали дії дружини та доньки (яка повернулася додому вже після початку слідчих дій), посадовець НАБУ на вимогу слідчого надав для огляду, зокрема ноутбуки доньки і дружини, накопичувач, який належить НАБУ, кілька флеш-носіїв, свій телефон. За його словами, попри участь спеціаліста ДБР з комп'ютерної техніки, огляд проводився формально, без застосування спеціальних знань і криміналістичної техніки: перевірка зводилася до пошуку ключового слова «ДТП», і хоча у більшості носіїв потрібних файлів не було, слідчий вирішив вилучити всі носії інформації, крім телефону дружини. Натомість її гаджет слідчий попросив розблокувати нібито для огляду, однак одразу після зняття логічного захисту скопіював весь вміст без перевірки наявності даних про

323 «У вас невідкладний обшук»: як ДТП 4-річної давності стало підставою для силових дій проти детектива НАБУ Євгена Токаря / ZMINA, 13.05.2026: <https://zmina.info/articles/u-vas-nevidkladnyj-obshuk-yak-rozsliduvannya-dtp-cherez-4-roky-stalo-pidstavoyu-dlya-sylovyh-dij-proty-detektyva-nabu-yevgena-tokarya/>

ДТП. Токарь вважає такі дії свавільним втручанням у приватне життя та підкреслює, що його дружину фактично ввели в оману³²⁴.

За словами керівника підрозділу детективів, він неодноразово зазначав, що носії інформації містять чутливу особисту, сімейну та службову інформацію (зокрема, таємницю досудового розслідування, контакти конфідентів НАБУ), які не пов'язані та навіть теоретично не можуть стосуватися розслідування ДТП. Водночас він наголошував, що вилучення носіїв за можливості копіювання суперечить положенням КПК України щодо тимчасового вилучення електронних інформаційних систем або їх частин і мобільних терміналів зв'язку³²⁵.

Прокурор Олександр Соколюк, який прибув пізніше, повідомив йому про підозру у порушенні правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, що спричинило загибель потерпілого або тяжкі тілесні ушкодження³²⁶; підозру підписав тодішній заступник Генерального прокурора Ігор Мустеця (звільнився у вересні 2025 року).

Однак через вилучення телефона та обмеження пересування Токарь не мав доступу до правової допомоги адвоката, що посилювало психологічний тиск. Після обшуку слідчий вручив клопотання про тримання під вартою без права внесення застави та відсторонення від посади. *«Вказане було сприйнято мною як прояв відвертого тиску та залякування, оскільки природа інкримінованого мені злочину та моя процесуальна поведінка не передбачає застосування найсуворішого запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, а сам злочин жодним чином не пов'язаний із моєю посадою, що виключає правомірну можливість мого відсторонення»*, – прокоментував керівник підрозділу НАБУ.

За словами посадовця, внаслідок слідчих дій він пережив стрес, приниження, порушення приватності. На його думку, вилучення особистих даних і доступ до чутливої інформації створили ризик протиправного впливу на нього. Євген Токарь також заявив про репутаційну шкоду, оскільки обшук із вибиванням дверей сформував у сусідів образ небезпечного злочинця, а через публічну комунікацію СБУ й ОГП він почав асоціюватися з державною зрадою, хоча у його випадку йшлося про застарілу справу про ДТП.

22 липня 2025 року слідча суддя Печерського районного суду міста Києва Світлана Гречана частково задовольнила клопотання ДБР і прокуратури, застосувавши запобіжний захід у вигляді нічного домашнього арешту. На думку Токаря, такий запобіжний захід є надмірно суворим, а суддя не обґрунтувала, чому м'якші заходи недостатні. Керівника підрозділу детективів НАБУ також було відсторонено від виконання службових обов'язків. Токарь зазначив, що прокурор не знав його посаду і не пояснив, чому перебування на ній може перешкоджати досудовому розслідуванню, а матеріали клопотання не містили актуальної інформації про його повноваження.

За словами посадовця НАБУ, нічний домашній арешт істотно обмежив його можливості відвідувати 75-річну матір, яка проживає у Полтаві, має проблеми зі здоров'ям та потребує регулярної побутової допомоги, а відсторонення від посади призвело до втрати можливості професійної самореалізації та мотивації.

Як повідомляє ЦПК, Токарь після ДТП надавав потерпілому допомогу під час перебування в лікарні та після виписки, зокрема сприяв реабілітації, забезпечував ліками та супроводжував до медичних закладів. На момент розгляду питання про запобіжний захід була відсутня можливість впливу на потерпілого, оскільки він помер із причин, не пов'язаних із ДТП³²⁷.

Того ж дня Токарь подав клопотання до Печерського районного суду Києва про участь у розгляді дозволу на невідкладний обшук, яке було відхилено. На клопотання від 30 липня 2025 року про повернення вилученого майна він також отримав відмову.

324 Ibid.

325 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, частина 2 статті 168: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

326 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 2 статті 286: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

327 Печерський суд відправив під нічний домашній арешт детектива НАБУ Євгена Токаря / Телеграм-канал Центр протидії корупції, 22.07.2025: <https://t.me/fuckcorruption/4075>

25-28 липня 2025 року захист подав низку апеляційних скарг щодо ухвал Печерського районного суду Києва – про арешт вилученого майна, нічний домашній арешт і відсторонення від посади. Втім, розгляд відбувався не протягом трьох днів, як передбачає КПК, а через 46-53 дні. Лише скаргу щодо майна було задоволено: апеляційний суд визнав невідповідність вилученого майна критеріям речових доказів³²⁸.

19 вересня 2025 року суддя Печерського районного суду міста Києва Сергій Вовк продовжив строк дії нічного домашнього арешту до 17 листопада 2025 року, Михайло Юшков – відсторонення від посади до 14 листопада 2025 року. Токарь вважає рішення необґрунтованими, а заходи надмірними, оскільки досудове розслідування від серпня 2025 року фактично завершено – тоді йому повідомили, що прокурор визнав зібрані докази достатніми для скерування справи до суду, залишалось лише ознайомлення з матеріалами³²⁹.

Коментуючи події у справі для 5 каналу в стінах Печерського суду, Євген Токарь повідомив, що під час обшуку 21 липня 2025 року співробітники СБУ та ДБР вилучили носії інформації, які могли містити службові та чутливі дані НАБУ. Він зазначив, що з початку обшуків звертав увагу правоохоронців, що серед вилучених матеріалів є жорсткий диск, який належить Національному бюро. Зокрема, там могли бути дані у справі «адвокатів-хакерів», яких звинувачують у систематичному незаконному втручанні в роботу ЄДРСР. Посадовець НАБУ висловив позицію, що процесуальні дії у його справі можуть свідчити про тиск на нього як на представника інституції та частину управлінської команди НАБУ. Він також зауважив, що ДТП сталася за умов непрацюючих світлофорів та одночасного руху іншого авто³³⁰.

Токарь подав апеляційні скарги на ці рішення, однак, як і попередні, Київський апеляційний суд розглянув їх значно пізніше, всупереч КПК³³¹. Розгляд апеляції щодо продовження нічного домашнього арешту відбувся через місяць напередодні закінчення строку дії заходу. Водночас апеляційну скаргу на продовження відсторонення від посади не розглянули в межах строку дії ухвали слідчого судді: її розгляд відбувся лише у грудні 2025 року, вже після завершення дії цього заходу. Таким чином, це фактично позбавило посадовця НАБУ можливості ефективного апеляційного оскарження.

Справу Євгена Токаря скерували до суду наприкінці вересня 2025 року. Після кількох перенесень 28 листопада 2025 року відбулося підготовче судове засідання у справі, переданій з Печерського районного суду до Солом'янського районного суду Києва. Суд відмовив у продовженні дії запобіжного заходу, а відсторонення від посади втратило чинність. Відтоді Євген Токарь продовжує виконувати службові обов'язки. Розгляд справи по суті планувався на початок лютого 2026 року, проте досі не розпочався.

ДТП за участі іншого працівника НАБУ **Максима Сінчука** сталася у червні 2021 року на автодорозі Київ-Одеса. Під час випередження попутного транспортного засобу автомобіль під керуванням Сінчука виїхав за межі проїзної частини, перекинувся та зіткнувся з приміщенням автозаправної станції. Внаслідок аварії пасажирка зазнала тяжких тілесних ушкоджень, зокрема численних переломів, розриву селезінки та забою головного мозку.

■ Печерський районний суд міста Києва продовжив строк дії запобіжного заходу Євгену Токарю, 19 вересня 2025 року.
Фото: Центр протидії корупції

328 Ухвала Київського апеляційного суду від 09.09.2025 у справі № 757/34130/25-к: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130212414>

329 «У вас невідкладний обшук»: як ДТП 4-річної давності стало підставою для силових дій проти детектива НАБУ Євгена Токаря / ZMINA, 13.05.2026: <https://surli.cc/olmkxl>

330 На мене чинять тиск: детектив НАБУ Токарь розповів про підозру та обшуки / 5 канал, 19.09.2025: <https://surli.cc/irtruv>

331 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, частина 2 статті 422: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Максим Сінчук входить до спеціалізованого підрозділу – Управління спеціальних операцій НАБУ. Сінчуку було повідомлено про підозру за підписом тодішнього заступника Генерального прокурора Ігоря Мустеци. Обшук у Сінчука не проводився.

22 липня 2025 року, через чотири роки після ДТП, Печерський районний суд міста Києва обрав щодо співробітника НАБУ нічний домашній арешт та відсторонив його від посади до 16 вересня. Слідчий суддя Михайло Юшков відмовив в обранні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Станом на травень 2026 року, розгляд справи триває, а запобіжний захід і відсторонення вже не діють.

Третій інцидент за участі **Антон Олійника** стався у серпні 2023 року. Під час руху службового автомобіля під керуванням Олійника на регульованому перехресті в Києві було скоєно наїзд на жінку, яка переходила проїзну частину по пішохідному переходу на зелений сигнал світлофора. Потерпіла отримала тілесні ушкодження середньої тяжкості.

Олійник входить до оперативно-технічного управління, яке з 1 січня 2026 року реорганізоване у підрозділ детективів «О-2». Обшук 21 липня 2025 року у нього, як і в інших співробітників НАБУ, проводився без ухвали суду; в результаті в Олійника вилучили телефон.

Слідча суддя Печерського районного суду міста Києва Світлана Гречана задовольнила клопотання про відсторонення від посади та особисте зобов'язання. Клопотання про запобіжний захід підписав Ігор Мустеця.

Наразі справа Антона Олійника фактично завершена. Він уклав угоду про примирення з потерпілою³³² і був звільнений від кримінальної відповідальності.

ЗВИНУВАЧЕННЯ У НЕЗАКОННОМУ ЗБАГАЧЕННІ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ МАЙНА

Посадовцям НАБУ **Валентину Шмітьку**, **Роману Нєдову** та **Михайлу Романюку** закидають незаконне збагачення та легалізацію майна³³³, проте жоден із них підозру не отримав. У НАБУ пов'язали ці справи з особистим інтересом керівництва СБУ й ОГП. Шмітько і Нєдов є керівником і заступником керівника підрозділу детективів, який зокрема, розслідував несанкціонований доступ до закритої частини ЄДРСР. За матеріалами слідства, такий доступ могла отримати група адвокатів очолювана Дмитром Борзих, якого в антикорупційних колах називають неформальним радником генерального прокурора та можливим консультантом у роботі над законопроектом № 12414, який обмежував інституційну незалежність НАБУ і САП. Романюк очолює підрозділ детективів НАБУ, який вів справу Артема Шила, экс-радника ОП та керівника департаменту «І» СБУ, якого підозрюють в організації корупційної схеми під час здійснення закупівель для «Укрзалізниці»³³⁴. Крім того, Романюк брав участь у розслідуванні справи бригадного генерала СБУ Іллі Вітюка, а раніше – справи щодо зловживань в енергетичній сфері («Роттердам+»)³³⁵.

Обшуком 21 липня 2025 року передувала медіаатака про нібито незаконне збагачення співробітників НАБУ. За словами **Валентина Шмітька**, керівника підрозділу детективів НАБУ, звинувачення щодо нього почали поширюватися у травні-липні 2025 року на маловідомих медіаресурсах та анонімних телеграм-каналах: нібито він незаконно виводив кошти за кордон. Йшлося про задекларований міжнародний SWIFT-платіж, здійснений 24 вересня 2024 року на загальну суму 105200 доларів США з рахунку дружини на банківський рахунок СЕІ (США)³³⁶. Посадовець НАБУ пояснив, що

332 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 46: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

333 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 3 статті 209, стаття 368-5: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

334 Літній контрнаступ. Які докази російського впливу на НАБУ має СБУ / Українська правда, 06.08.2025: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/08/06/7524969/>

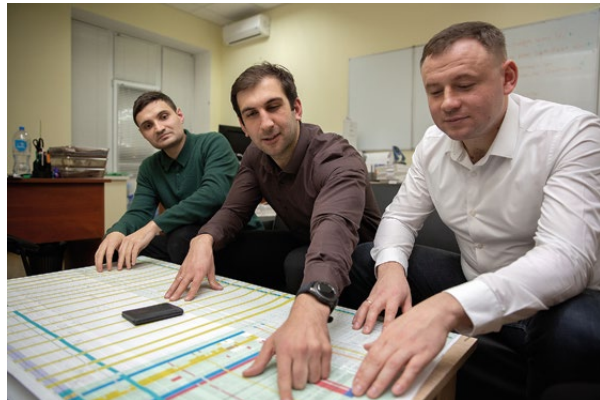
335 НАБУ: Служба безпеки України прийшла з обшуками до родичів детектива Бюро / Українська правда, 20.10.2025: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/10/20/8003508/>

336 Декларація Валентина Шмітька за 2024 рік / Єдиний державний реєстр декларацій, 31.03.2025: <https://public.nazk.gov.ua/documents/e7dcd87c-5c9b-4472-a44b-ecfb939d76d3>

дружина здійснила переказ на рахунок американської клініки для оплати медичних послуг – хірургічної операції їхньому старшому сину. За його словами, кошти були накопичені переважно із заробітної плати, що відображено у деклараціях за 2015-2024 роки, а законність платежу перевіряли Держфінмоніторинг та Національний банк України.

За кілька тижнів до липневих подій посадовець НАБУ помітив ознаки стеження: автомобілі з різними номерними знаками, які, ймовірно, відстежували маршрути його пересування, а також оперативних працівників у цивільному одязі, котрі здійснювали візуальне спостереження біля місця роботи та проживання.

21 липня 2025 року у Валентина Шмітька провели обшук у квартирі, де він мешкає з дружиною та двома малолітніми дітьми 1,5 і 5 років. За словами керівника підрозділу, ця квартира належить його тестю, а він із сім'єю проживає у ній з 2020 року, що відображено у відповідних щорічних деклараціях. Він розповів, що близько шостої ранку того дня почув удари у двері квартири та крики, його діти та дружина злякалися, молодший син почав плакати. Шмітько відчинив двері на вимогу озброєних людей у темному одязі, які, за його словами, погрожували інакше їх вибити. Він повідомив, що після цього до квартири ввірвалися двоє озброєних автоматом співробітників спецпідрозділу СБУ, кілька оперативних працівників СБУ та слідчий ДБР. Як стверджує посадовець НАБУ, слідчий не пояснив суті розслідування, обмежившись посиланням на статті КК України про легалізацію майна, одержаного злочинним шляхом³³⁷, і незаконне збагачення³³⁸, а також не уточнив, які саме речі чи документи підлягають видачі.

■ Михайло Романюк (праворуч), Денис Гюльмагомедов (у центрі) та Микола Самойленко (ліворуч) розповідають про справу «Роттердам+», яку на той момент розслідували як детективи НАБУ (25 листопада 2020 року).

Фото надане пресслужбою НАБУ для «LIGA.net»

Шмітько вважає невідкладність обшуку лише приводом для пошуку службової інформації, зокрема документів, носіїв даних і телефонів із чутливою інформацією, що стосується розслідувань щодо високопосадовців. За його словами, під час обшуку правоохоронці неодноразово цікавилися саме такими матеріалами, а також напрямками роботи та категоріями посадовців, щодо яких ведуться розслідування, інколи уточнюючи навіть прізвища.

У процесі обшуку посадовець НАБУ співпрацював зі слідством: надавав документи щодо нерухомості, яка перебуває у його власності та користуванні, автомобіля, що належить дружині, а також інформацію про витрати, відповідаючи на запитання слідчого та співробітників СБУ. Автомобіль, який є єдиним транспортним засобом у користуванні сім'ї, також планували обшукати без ухвали слідчого судді. Однак напередодні він віддав його у ремонт, тому огляд не відбувся.

У результаті обшуку було вилучено документи, які підтверджують купівлю та право володіння майном, а також мобільний телефон. Водночас Шмітько відмовився повідомляти пароль до свого гаджету, оскільки у ньому міститься службова та конфіденційна інформація. Правоохоронці близько години вивчали вміст службового ноутбука, пароль до якого самостійно ввів посадовець НАБУ. У ноутбуці, за словами Шмітька, зберігалися розсекречені аудіозаписи прослуховування щодо різних посадових осіб. У зв'язку з тим, що ця інформація відповідно до закону належить до таємниці досудового розслідування, він не уточнював, кого саме стосуються матеріали, та наполягав на тому, щоб ноутбук не вилучали. Зрештою його не вилучили. Також досліджували вміст щонайменше 5 флеш-носіїв із сімейними документами та фотографіями, а також телефон дружини, які також вирішили не вилучати.

337 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 209: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

338 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 368-5: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Зі слів Шмітька, ці події стали психологічною травмою для його маленьких дітей, дружина втратила відчуття безпеки у власному домі, а він зазнав репутаційної та моральної шкоди. Доступ же до даних із досліджених або вилучених носіїв, на його думку, може ставити під загрозу перебіг розслідувань, котрі здійснюються під його керівництвом у Бюро.

Крім того, ще одна група правоохоронців проникла на подвір'я таунхаусу, який є власністю Шмітька. За його словами, цей об'єкт було придбано за державною програмою кредитування, він є незавершеним будівництвом і непридатний для проживання. Шмітько дізнався від сусідів, що правоохоронці перелізли через паркан і фотографували приміщення всередині крізь вікна, проте він зазначає, що не було складено відповідного протоколу.

Цього ж дня працівники СБУ разом зі слідчим ДБР також провели обшук у будинку його брата без ухвали суду. Про заплановані слідчі дії той дізнався безпосередньо перед початком через телефонний дзвінок свого брата посадовця НАБУ, який був присутній протягом обшуку. Валентин Шмітько стверджує, що не є власником цього будинку, ніколи в ньому не проживав і не брав участі в його фінансуванні; там мешкають родичі-переселенці з нині окупованої Волновахи – літня мати та сестри зі своїми родами. Брат, Іван Шмітько, у соцмережах повідомив, що понад 17 років працює в агробізнесі й разом із дружиною облаштував своє перше житло незадовго до повномасштабного вторгнення. Після 24 лютого 2022 року вони з родиною виїхали до ЄС, а будинок став прихистком для його рідних³³⁹. Керівник підрозділу детективів вважає такі дії способом залякування членів своєї родини у зв'язку з його професійною діяльністю.

Прийшовши на допит 23 червня 2025 року до ДБР як свідок, Валентин Шмітько надав показання стосовно таунхаусу та оплати медичної операції в США, а також копії відповідних документів. Під час допиту йому повідомили, що слідчі ДБР та прокурори ОГП підготували проєкти повідомлення про підозру з клопотанням про застосування запобіжного заходу у вигляді застави у розмірі 10 мільйонів гривень та відсторонення від посади. Хоча повідомлення про підозру Шмітько так і не отримав, а клопотання не подавалися, саме інформування про таку підготовку він розцінив як форму тиску.

За його словами, прокурори ОГП кілька разів змінювали органи досудового розслідування у цьому кримінальному провадженні: спочатку з Головного слідчого управління ДБР на Територіальне управління ДБР, а згодом, у серпні 2025 року, – на Головне слідче управління СБУ (кримінальне провадження було відкрите за матеріалами Служби безпеки). При цьому не отримано ні ухвал про арешт вилученого майна, ні копій судових ухвал щодо легалізації обшуків.

25 листопада 2025 року Шмітько подав заяву до Печерського районного суду Києва про ознайомлення з матеріалами судової справи щодо невідкладного обшуку, проте отримав відмову.

Посадовець НАБУ подавав численні клопотання до ДБР, СБУ та ОГП про повернення тимчасово вилученого майна. 26 грудня 2025 року Шевченківський районний суд Києва ухвалив рішення про його повернення, проте майно не повернули. 29 січня 2026 року адвокат звернувся до ДБР, СБУ, ОГП з вимогою виконати рішення суду. У березні суд повторно надіслав повний текст ухвали до цих органів.

У випадку **Романа Нєдова**, заступника керівника підрозділу детективів НАБУ, обшукам також передувала весняна медіакампанія про нібито незаконне набуття ним майна та оформлення його на матір дружини. Він пов'язує ці публікації з розслідуванням кримінального провадження, в якому був керівником.

Обшук 21 липня 2025 року у нього провели за місцем мешкання у Києві без ухвали слідчого судді. У ньому брали участь слідчий ДБР О. Д. Крамський, четверо співробітників СБУ, шестеро озброєних автоматами спецпризначенців підрозділу ЦСО «А» СБУ, експерт Інституту спеціальної техніки та судових експертиз, а також двоє жінок понятих. Як повідомив Нєдов, о 5:40 у двері його квартири почали дуже гучно стукати. На запитання, хто перебуває за дверима, вимагали відчинити двері, проте назвалися не відразу. Після того, як вони показали службові посвідчення, посадовець НАБУ відчинив двері й побачив шістьох спецпризначенців у повному спорядженні. Вони наставили на нього зброю і вимагали вийти з квартири й лягти на підлогу, погрожуючи фізичним насильством з використанням нецензурної лайки.

За свідченнями Романа Нєдова, він підняв руки, показуючи, що без зброї і не становить загрози. Це було очевидно і з огляду на те, що він був одягнений лише у шорти та футболку. Попри це, його змусили вийти з квартири та лягти на підлогу в загальному коридорі, завівши руки за спину. Кілька спецпризначенців при цьому стояли довкола, спрямувавши на нього автоматичну зброю. Поки він знаходився у загальному коридорі, правоохоронці забігли в квартиру без присутності понятих та відеофіксації. Дружина, неповнолітня дочка і його матір були шоковані тим, що відбувається.

За словами дружини посадовця НАБУ Лії Нєдової, їй та їхній доньці також наказали вийти до під'їзду. Коли дочка побачила батька на підлозі з руками за головою та людей з автоматами над ним, у неї сталася істерика. Дружина також заявила, що правоохоронці поводитися жорстоко, погрожуючи її чоловіку застосуванням фізичної сили без обґрунтованих підстав. Сам Нєдов назвав спосіб проведення обшуку та застосування сили принизливими і непропорційними: вони, на його думку, не були виправдані ні характером потенційної підозри (про яку йому не повідомили), ні обставинами проведення самої слідчої дії.

Згодом, коли Роману Нєдову дозволили увійти до квартири, він вказав, де знаходяться запитувані слідчим речі та документи. Незважаючи на це, слідчий вирішив продовжити обшук. У результаті в нього вилучили документи щодо нерухомості й автомобіля, його мобільний телефон зі службовою інформацією, мобільний телефон дружини, в якому міститься листування з пацієнтами, що є лікарською таємницею, та інформація для ведення бізнесу, ноутбук, яким користується донька, смарт-годинники його та дружини. Підставою для вилучення ноутбука, як зазначив слідчий під відеозапис, стало те, що до нього під'єднувалися флешнакопичувачі. Водночас посадовець НАБУ зауважив, що слідчий не зміг обґрунтувати, яке саме доказове значення має ця обставина.

Заступник керівника підрозділу НАБУ вважає, що відсутні як склад, так і подія злочину: майно, щодо якого здійснюється розслідування, купили батьки дружини (до 26 лютого 2019 року³⁴⁰) і подарували їй. Їхні офіційні доходи, відображені в державних реєстрах, у кілька разів перевищують суму, необхідну для такого придбання. Вони ж із дружиною, яка працює лікарем-стоматологом, також мають офіційно задекларовані доходи. Вилучені телефони, смарт-годинники, замінений жорсткий диск на ноутбукі придбані пізніше, ніж майно, яке є предметом кримінального провадження і, на його думку, безпосередньо не мають до нього стосунку.

Обшуки справили негативний вплив на всю сім'ю Нєдових. За словами посадовця НАБУ, після пережитого стресу їхня донька боїться самостійно виходити на вулицю й прокидається від найменшого шуму на сходовій клітині, дружину тривожать думки про можливе повторне проведення обшуків, а у матері загострилися хронічні захворювання. Щодо себе він зазначив, що обшук негативно вплинув на його ділову репутацію, а вилучений телефон створив ризик доступу до інформації щодо розслідувань його підрозділу та службових контактів.

Нєдов подав клопотання про участь у судовому засіданні щодо розгляду клопотання про арешт вилученого майна, проте воно залишилося без відповіді. Слідчий ДБР допитав заступника керівника підрозділу НАБУ 24 липня 2025 року. Впродовж наступних місяців жодних процесуальних чи слідчих дій стосовно нього або членів його родини не проводились.

Роман Нєдов повідомив, що слідчі також провели обшук у квартирі, що належить його дружині та яку орендує старший детектив НАБУ **Михайло Червяков**. На думку Нєдова, такі дії були безпідставними, оскільки відповідне майно було придбане в 2017 і 2018 роках, і ні він, ні члени його родини не були знайомі з Червяковим до січня 2022 року – часу, коли той почав працювати в Бюро.

21 липня 2025 року Михайло Червяков перебував удома в Києві, коли близько 5:30, під час оголошеної повітряної тривоги у двері квартири спочатку подзвонили, а потім почали гучно стукати. За його словами, невідомі за дверима повідомили, що вони з СБУ і вимагали відчинити. Після того, як він відчинив, троє озброєних автоматами чоловіків у формі із шевронами «СБУ» й у масках увірвалися до помешкання, відтіснивши детектива. За ними зайшли ще двоє осіб, які пізніше показали посвідчення СБУ. На їхній запит Червяков показав свій паспорт громадянина України та повідомив, що орендує квартиру. На запитання про ухвалу на проведення обшуку працівники СБУ

відповіли, що обшук ще не проводиться, і почали вимагати надати мобільний телефон. Від себе детектив зазначив, що фактичне проникнення до житла вже є початком обшуку.

Після цього до квартири увійшов слідчий Головного слідчого управління ДБР Сергій Згіблов, показав своє посвідчення та повідомив про проведення невідкладного обшуку без ухвали слідчого судді в межах кримінального провадження щодо легалізації майна, одержаного злочинним шляхом³⁴¹, та незаконного збагачення³⁴². Як підставу для невідкладного обшуку, слідчий назвав необхідність врятування майна та переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину. За словами Червякова, працівники СБУ та слідчий ДБР не змогли уточнити, яке саме майно вони намагалися врятувати, а також яких осіб переслідують. Детектив зауважив, що у квартирі перебував лише він, а часу було достатньо для звернення до слідчого судді з клопотанням про обшук, адже кримінальне провадження було зареєстроване 9 липня 2025 року.

Слідчий повідомив, що здійснюється фіксація на відеокамеру та запросив жінку та чоловіка похилого віку в якості понятих. Правоохоронці поцікавилися, де він працює, однак детектив відмовився відповідати без адвоката. Слідчий повідомив, що під час обшуку шукатимуть документи щодо набуття права власності Недовим на нерухоме та рухоме майно. На уточнення Червякова, що він може надати лише договір оренди, Згіблов відповів, що це буде пізніше, після чого почав огляд його особистих речей (сумки з гаманцем, ключами і документами), а не перевірку документів, які нібито становили мету обшуку. Детектив вважає це свідченням безпідставності невідкладного обшуку, оскільки його особисті речі не могли містити таких даних. Він також сумнівається в доцільності «врятування» саме таких документів, адже їх зазвичай складають у кількох примірниках, один із яких зберігається у нотаріуса, і вони також відображаються у державних реєстрах.

Після того як слідчий помітив серед речей посвідчення працівника НАБУ, він продиктував дані з нього на відеокамеру та продемонстрував працівникам СБУ. За словами Червякова, після цього працівники СБУ стали «активніше» брати участь в обшуку: окремо від слідчого ДБР переглядали речі його сім'ї, фотографували документи та інші предмети на власні мобільні телефони.

Червяков розповів, що СБУ вилучила його мобільні телефони та грубо вимагала відновити у них дані, від чого він відмовився, пояснивши, що бажає скористатися правовою допомогою адвоката. Під час огляду ноутбука Червяков повідомив, що у ньому немає жодних даних щодо майна Недова та його родини, і розблокував його для огляду слідчим. Проте, за словами детектива, ноутбук фактично оглядав працівник СБУ. Саме працівники СБУ переглядали інформацію на стаціонарному комп'ютері.

Детектив повідомив, що вимкнув роутер, помітивши спроби завантаження даних під час огляду техніки, за що отримав зауваження про нібито перешкоджання обшуку. За словами Михайла Червякова, після цього використали «точку доступу» для підключення до інтернету, що, ймовірно, могло дозволити подальше завантаження інформації. Він зауважив, що фізично не міг відслідкувати дії усіх правоохоронців і вважає, що огляд мобільних телефонів і комп'ютерної техніки не відповідав цілям обшуку.

Після огляду техніки слідчий ДБР під відеофіксацію підтвердив, що на ній відсутні дані, які становлять інтерес для розслідування. Однак, за словами Червякова, після «перешіптування із працівниками СБУ» він вирішив вилучити ноутбук та носії інформації, не навівши підстав для цього. У протоколі було зазначено – для проведення дослідження «на наявність заборонених файлів», без уточнення, про які саме файли йдеться і в чому полягає заборона.

Детектив зазначив, що під час обшуку правоохоронці постійно користувалися мобільними телефонами: обмінювалися повідомленнями, фотографували та пересилали документи й речі, листувалися перед прийняттям рішень щодо вилучення. Вони відмовилися від пропозиції детектива скопіювати необхідну інформацію без вилучення техніки, як передбачено КПК³⁴³, що, на думку Червякова, свідчить про безпідставне перевищення повноважень слідчим.

341 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 3, стаття 209: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

342 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 368-5: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

343 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, частина 2 статті 168: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Слідчий вилучив три мобільні телефони (один з яких старий і взагалі не увімкнувся) із сім-картками, пояснивши це необхідністю прив'язати їх до пристроїв, однак не уточнив, що мається на увазі. Крім того, було вилучено три носії інформації з персонального комп'ютера, а також договір оренди та рахунки за комунальні послуги. Через вилучення техніки Червякову довелося купити новий телефон у кредит, що спричинило незаплановані витрати і вплинуло на добробут сім'ї з трьома дітьми, а також призвело до втрати особистих даних, цифрових документів і доступу до сервісів. Він зазначив, що у вилученому ноутбукі містилися матеріали міжнародної співпраці з антикорупційними органами країн-партнерів, розголошення яких може мати негативні наслідки через розкриття форм і методів взаємодії.

Близько 14:18 до квартири прибув спеціаліст Інституту спеціальної техніки та судових експертиз СБУ, який фотографував кімнати для подальшого проведення оціночної експертизи. Детектив зазначив, що після фактичного завершення обшуку та досягнення його мети – «врятування майна» – слідчий продовжив його проведення до прибуття спеціаліста. На його думку, це суперечить меті невідкладного обшуку, яка не може полягати у забезпеченні експертизи, і свідчить про його заздалегідь спланований характер. Близько 15:00 годин обшук було завершено.

Після закінчення обшуку слідчий повідомив, що проведе допит Михайла Червякова як свідка. На зауваження, що допит у квартирі, де він проживає, без його згоди і пропозиції викликати його до органу досудового слідства є порушенням КПК³⁴⁴, слідчий не відреагував. Працівник ДБР не залишив квартиру, увімкнув відеокамеру та почав складати протокол допиту. На заяву детектива, що він не дає згоди на проведення слідчих дій у власному житлі, слідчий зазначив це у протоколі та запропонував підписати. Червяков відмовився, вважаючи це порушенням своїх прав.

Детектив вважає проведений у нього обшук без ухвали слідчого судді незаконним, а дії слідчих ДБР і працівників СБУ не пов'язаними з досудовим розслідуванням, а спрямованими на тиск на працівників НАБУ через їхню службову діяльність.

Червяков звернувся до Печерського районного суду міста Києва із заявою щодо участі у розгляді клопотання про дозвіл на проведення обшуку в його помешканні. Суд відповів, що його участь не передбачена законодавством, а слідчий суддя виніс ухвалу щодо проведення обшуку. При цьому цю ухвалу Червяков не отримав, натомість дізнався про неї з відповіді слідчого СБУ на його звернення про повернення вилученого майна. За його словами, там йшлося про те, що майно не підлягає поверненню, оскільки дозвіл на його вилучення наданий слідчим суддею.

Наприкінці грудня 2025 року Червяков подав клопотання про повернення вилученого майна. У відповідь прокурор ОГП Олександр Ганілов повідомив, що клопотання відхилено. Детектив подав скаргу до Шевченківського районного суду міста Києва щодо відмови. Розгляд скарги був призначений на 2 лютого 2026 року суддею Оленою Чайкою, проте він тричі переносився: востаннє – на 26 березня 2026 року, однак засідання не відбулось через хворобу судді.

21 липня 2025 року приблизно о 5:30 ранку керівник підрозділу детективів НАБУ **Михайло Романюк** прокинувся через гучні розмови на вулиці. Почувши голосний звук силового відкриття магнітних металевих дверей під'їзду та шум кроків значної кількості осіб сходами, він припустив, що правоохоронці прибули для проведення слідчих дій. Коли вони підійшли до його квартири, він відчинив двері й запросив їх увійти. До квартири зайшли троє співробітників СБУ та слідчий ДБР В'ячеслав Єрошкін, а також дві жінки літнього віку в якості понятих. За його словами, до квартири також намагалися увійти принаймні троє спецпризначенців підрозділу ЦСО «А» СБУ з масками на обличчях і у шоломах з камерами, у бронежилетах та озброєних автоматами, проте ті зрештою залишилися у під'їзді поряд із квартирою.

Слідчий ДБР повідомив, що у квартирі проводитимуть обшук у межах кримінального провадження щодо незаконного збагачення³⁴⁵ та легалізації майна, одержаного злочинним шляхом³⁴⁶. Обшук

344 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, частина 1 статті 224: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

345 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 368-5: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

346 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 3, стаття 209: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

здійснювався без ухвали слідчого судді нібито задля «невідкладного врятування майна», хоча слідчий не зміг пояснити, про яке саме майно йдеться. Він також не зміг відповісти на уточнювальні запитання посадовця НАБУ.

Під час обшуку в квартирі була дружина, донька та мати. Романюк надав свій та дружини мобільні телефони, а також документи на придбання квартири у 2024 році, зокрема іпотечний договір. За його словами, початковий внесок та заощадження його сім'ї були вказані у декларації НАЗК. До обшуку був залучений спеціаліст СБУ, який фотографував квартиру для подальшого проведення оціночно-будівельної експертизи. Романюк вважає це доказом того, що обшук був заздалегідь спланованим слідчим і свідчить про перевищення ним повноважень. Він пояснив, що невідкладний обшук може проводитись лише для врятування майна, а не для забезпечення проведення експертизи.

Крім квартири, обшуки проводилися в автомобілі, яким користується сім'я та який перебуває у власності його батька, а також на земельній ділянці та розташованому на ній об'єкті незавершеного будівництва у Бучі, що належить його батькам.

За результатами обшуків було вилучено мобільний телефон посадовця НАБУ, мобільний телефон та ноутбук дружини, сімейні грошові заощадження, документи про придбання квартири в іпотеку, квитанції про оплату платежів, документи стосовно придбання бетону та вікон у 2023 році.

20 жовтня 2025 року обшуки провели у батьків Романюка та батьків його дружини за фактичним місцем проживання – в селищі у Волинській області та селищі на Одещині, відповідно. Обшуки були санкціоновані Шевченківським районним судом міста Києва ухвалою від 1 жовтня 2025 року. Посадовець НАБУ вважає підхід слідчого судді, який надав дозвіл на проведення обшуків, упередженим. На його думку, в описовій частині ухвали наведено недостовірну інформацію. Зокрема, йдеться про право власності його батьків на квартиру в Ірпені – за його словами, у грудні 2024 року вони її продали. Крім того, в ухвалі стверджується, що мати нібито є номінальною власницею нерухомого майна, та зазначається лише її дохід, тоді як офіційний дохід батька не вказаний, хоча він є загальнодоступним у деклараціях НАЗК. За результатами обшуків було вилучено мобільні телефони батьків Михайла та матері дружини, які були надані добровільно з пароллями для доступу.

Михайло Романюк переконаний, що невідкладні обшуки, проведені у нього та його родичів були спрямовані на залякування та психологічний тиск для перешкоджання розслідувань НАБУ. Він вважає, що метою було отримати особисту, службову та конфіденційну інформацію про розслідування кримінальних проваджень, зокрема ідентифікувати таємних свідків і конфідентів. Посадовець НАБУ наголошує на тому, що відсутня сама подія та склад злочинів, оскільки придбання майна здійснювалось за рахунок законно одержаних коштів, відомості про які є загальнодоступними на сайті НАЗК за 2016–2024 роки.

Керівник підрозділу детективів НАБУ подав численні клопотання – про отримання ухвал суду про проведення обшуків 21 липня 2025 року, арешт і повернення вилученого майна, ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, порушення розумності строків розгляду клопотань та бездіяльності слідчих і прокурорів, а також перевірку законності набуття ним та його родичами нерухомого майна й одержання доходів, – проте більшість залишилися без розгляду або надано відмови³⁴⁷.

У жовтні та грудні 2025 року Шевченківський районний суд Києва зобов'язав прокурора ОГП розглянути скарги, зокрема про повернення тимчасово вилученого майна, ознайомлення з матеріалами кримінального провадження та проведення слідчих дій, подані ним 28 серпня 2025 року; недотримання розумних строків прокурорами та слідчими у кримінальному провадженні від 6 жовтня 2025 року.

У поверненні майна Романюку відмовили. Задовольнили скарги лише на бездіяльність прокурора щодо нерозгляду клопотання, а також бездіяльність прокурора вищого рівня щодо нерозгляду скарги на порушення прокурором розумних строків.

347 Зокрема див.: Ухвала Печерського районного суду міста Києва від 12.09.2025 у справі №757/44497/25: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130205002>

Станом на травень 2026 року кримінальне провадження щодо незаконного збагачення та легалізації майна, яке стосується **Валентина Шмітька, Романа Нєдова, Михайла Романюка**, триває. Про підозру у вчиненні будь-яких кримінальних правопорушень жодному з них не повідомлено. Про процесуальні дії з осені 2025 року посадовцям НАБУ не відомо.

ПІДСУМКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА УСІХ ЗАДОКУМЕНТОВАНИХ ВИПАДКІВ

Аналіз 29 задокументованих випадків, що стосуються переслідування антикорупційних діячів та пов'язаних із ними осіб у порядку кримінального судочинства із застосуванням засобів процесуального примусу, дозволяє зробити такі висновки.

1. Слідчі дії проводилися у зв'язку з підозрами в «ухиленні від військової служби» та «шахрайстві» (справа **Віталія Шабуніна**), «готуванні до пособництва державі-агресору» (справа **Руслана Магамедрасулова** і його батька **Сентябра Магамедрасулова**), «зловживанні впливом» (справа **Руслана Магамедрасулова**), «державній зраді» та «несанкціонованих діях із секретною інформацією» (справа **Віктора Гусарова**), щодо ДТП 2021 і 2023 років (**Євгена Токаря, Максима Сінчука, Антона Олійника**), а також «недостовірному декларуванні» (справа **Віталія Тебекіна**).
2. Печерський районний суд міста Києва застосував **Руслану Магамедрасулову** та **Сентябру Магамедрасулову** запобіжні заходи у вигляді тримання під вартою без альтернативи внесення застави. Аналогічний запобіжний захід Шевченківський районний суд Києва обрав **Віктору Гусарову**. Всі вони перебували у Київському СІЗО до грудня 2025 року. У решті випадків рішення ухвалював Печерський районний суд Києва. **Євгену Токарю** та **Максиму Сінчуку** обрано нічний домашній арешт, **Антону Олійнику** – особисте зобов'язання; усіх трьох було відсторонено від посад. Наразі ці заходи щодо них уже не діють. **Віталія Тебекіна** було відсторонено від посади на 2 місяці та призначено заставу у понад 2,9 мільйона гривень, розмір якої у грудні Київський апеляційний суд зменшив до 45 тисяч гривень. **Віталію Шабуніну** обрано особисте зобов'язання, яке діяло до листопада 2025 року.
3. У межах кримінального провадження щодо Руслана Магамедрасулова обшуки провели у першого заступника директора НАБУ **Дениса Гюльмагомєдова**. Свідку в його справі **Юсуфу Мамешеву**, показання якого спростовують версію обвинувачення, повідомили про підозру в «наданні завідомо неправдивих показань», а щодо детектива НАБУ **Володимира Васильчука**, який допитав цього свідка, розпочали кримінальне провадження нібито за фактами його перешкоджання діяльності ЗСУ.
4. Станом на травень 2026 року окремі справи вже завершилися: кримінальне провадження щодо **Віктора Гусарова** за підозрою у державній зраді закрито через відсутність достатніх доказів його причетності, а **Антон Олійника** звільнено від кримінальної відповідальності. **Юсуфа Мамешева** Шевченківський районний суд Києва визнав невинуватим, однак сторона обвинувачення заявила про намір оскаржити це рішення. У справах **Руслана Магамедрасулова** та **Віталія Тебекіна** триває ознайомлення сторони захисту з матеріалами кримінальних проваджень, **Євгена Токаря** та **Максима Сінчука** продовжується судовий розгляд, **Віталія Шабуніна** перебуває на стадії підготовчого судового засідання.
5. Слідчі дії проводились у співробітників НАБУ без повідомлення про підозру у зв'язку із нібито приховуванням російського громадянства у близьких родичів (**Костянтина Полькіна, Олексія Дяденка, Олександра Усова, Едуарда Смірнова, Івана Кравчука, Юрія Цветкова, Віталія Тебекіна**); сприянням у незаконному виїзді за кордон Геннадію Боголюбову (**Олександра Скомарова, Дмитра Атаманчука та Іллі Статури**); незаконним збагаченням та легалізації майна (**Валентина Шмітька, Михайла Романюка та Романа Нєдова**, а також у квартирі дружини останнього, яку орендує **Михайло Червяков**).

6. Із дев'яти співробітників НАБУ, яким скасували допуск до державної таємниці, шістьом його було поновлено, а саме: **Костянтину Полькіну, Олексію Дяденку, Олександрю Усову, Едуарду Смірнову, Івану Кравчуку, Юрію Цветкову**. Станом на травень 2026 року перевірка щодо інших триває.
7. У межах кримінального провадження стосовно народного депутата Федора Христенка обшукали щонайменше **Олександра Риковцева, Тараса Лікунова**, колишніх детективів НАБУ, які нині працюють у департаменті корпоративної безпеки «Укрзалізниці». Обшуки також пройшли у двох інших заступників Риковцева – **Богдана Бровка та Сергія Медецького**. Через обшук Тараса Лікунова водночас здійснювався тиск на його сестру – антикорупційну активістку й адвокатку Руслана Магамедрасулова **Олену Щербан**. Згадка про Христенка з'являється й у інших випадках: нібито він допоміг організувати виїзд за кордон Геннадію Боголюбову, а частині керівників Національного бюро закидають тісні контакти з ним, зокрема **Руслану Магамедрасулову та Олександрю Скомарову**, який перебував на посаді до кінця 2025 року. Щодо можливої співпраці з Христенком перевіряли і **Дениса Гюльмагомедова**.
8. Під час обшуків вилучалися техніка та носії інформації антикорупційних діячів, а також членів їхніх сімей, зокрема малолітніх дітей. За даними Центру прав людини ZMINA, станом на травень 2026 року майно повернули лише **Євгену Токарю й Івану Кравчуку**, майже повністю – **Руслану Магамедрасулову** (крім телефонів і патронів), частково – **Віктору Гусарову** (кошти сім'ї), родичам **Віталія Тебекіна та Віталія Шабуніна**.
9. Слідчі дії у дев'яти випадках супроводжувалися непропорційним застосуванням сили під час здійснення процесуальних дій, а саме щодо: **Руслана Магамедрасулова, Віктора Гусарова, Костянтина Полькіна, Олексія Дяденка, Івана Кравчука та його дружини Антоніни Кравчук, Юрія Цветкова, Романа Нєдова, Віталія Тебекіна**. Серед зафіксованих дій – побиття, застосування кайданок і пластикових стяжок, силове утримання, блокування пересування. Щонайменше троє працівників Національного бюро – **Руслан Магамедрасулов, Іван Кравчук та Юрій Цветков** – подали заяви до ДБР у зв'язку з надмірним застосуванням сили та фізичного примусу, однак станом на травень 2026 року відсутня інформація про притягнення будь-кого до відповідальності.
10. У трьох випадках було пошкоджено майно. В **Євгена Токаря** – зламані вхідні двері, спільні для двох квартир, **Олександра Усова** – двері у квартирі, з якої переїхала родина, **Едуарда Смірнова** – спільні для кількох квартир двері в під'їзді, проте обшук у нього не проводився.

■
Обшук у керівника підрозділу детективів Руслана
Магамедрасулова 21 липня 2025 року. Фото надане hromadske

РОЗДІЛ 2.

ВИЯВЛЕННЯ У ЗАДОКУМЕНТОВАНИХ ВИПАДКАХ ЕЛЕМЕНТІВ ТИСКУ ТА ОЗНАК СИСТЕМНОСТІ

Обшуки без ухвал суду, відкриття кримінальних проваджень, перевірки щодо можливих зв'язків з РФ, а також активізація проваджень багаторічної давнини, зокрема пов'язаних із дорожньо-транспортними пригодами, відбулися щодо осіб, залучених до антикорупційної діяльності, у відносно короткий проміжок часу. Зібрані відомості свідчать, що ці дії не є поодинокими: вони охоплюють низку випадків, у яких застосовуються схожі процесуальні інструменти та правові підстави. Концентрація подій породжує запитання про їхній характер – чи йдеться про ізольовані процесуальні рішення, чи про практику, яка має ознаки цілеспрямованого впливу на антикорупційних діячів.

Метою цього розділу є перехід від опису окремих випадків до їхнього порівняльного аналізу на основі узагальнених відомостей. Аналіз ґрунтується на систематизації задокументованих випадків, що дозволяє оцінити не лише зміст окремих процесуальних дій, а й їхню повторюваність, масштаб і наслідки. Насамперед аналізується, чи містять ці випадки ознаки тиску на осіб, пов'язаних із антикорупційною діяльністю. Далі оцінюється, чи мають вони спільні характеристики, які можуть свідчити про використання однакових інструментів, подібність правових підходів і формування сталої практики.

У цьому дослідженні під тиском на антикорупційних діячів розуміються дії або бездіяльність органів державної влади, посадових осіб чи інших суб'єктів, які через кримінально-процесуальні, адміністративні, інформаційні або інші механізми впливу спрямовані на зміну або обмеження роботи осіб, залучених до протидії корупції. Такий вплив проявляється, зокрема, через застосування процесуальних заходів, що мають для них негативні правові, професійні чи особисті наслідки, обмеження їхніх прав і свобод, а також через створення стримувального ефекту для подальшої антикорупційної діяльності.

Аналіз охоплює як самі процесуальні дії правоохоронних органів — зокрема формат і час проведення обшуків, правові підстави їх здійснення, використання процедури невідкладності, вилучення техніки та документів, доступ до судового контролю, — так і супровідні фактори. До них належать публічні заяви посадових осіб, інформаційний контекст, а також законодавчі та інституційні ініціативи, що могли впливати на діяльність антикорупційних інституцій.

Задокументовані випадки розглядаються у взаємозв'язку як події одного періоду та спільного інституційного контексту. Узагальнення інформації свідчить, що стосовно різних осіб застосовуються однакові або подібні процесуальні сценарії, включаючи обшуки, вилучення майна та відкриття кримінальних проваджень за схожими правовими підставами. Це дозволяє оцінити, чи мають такі дії повторюваний характер і чи призводять вони до співмірних наслідків для діяльності антикорупційних діячів.

Під системністю у межах цього дослідження розуміється наявність сукупності ознак, що виходять за межі окремих випадків і вказують на повторюваність інструментів впливу, часову концентрацію подій, подібність правових кваліфікацій, уніфікований формат процесуальних дій та їх спрямованість на осіб, залучених до викриття корупції, зокрема на високому рівні.

Поняття системності в цьому дослідженні узгоджується з підходами ЄСПЛ. По-перше, з практикою щодо системних (структурних) проблем, за якою порушення вважається системним, коли впливає не з обставин окремої справи, а зі спільної причини, здатної породжувати низку однотипних випадків³⁴⁸. По-друге, із практикою застосування статті 18 ЄКПЛ, яка дозволяє встановити, що формально законні обмеження прав задіявалися із прихованою, неконвенційною метою³⁴⁹. У відповідній практиці Суд сформулював критерій «переважної мети», а також визнав повторюваність цілеспрямованих заходів проти особи важливим фактором такої оцінки³⁵⁰. Подібний підхід застосовувався і щодо України³⁵¹.

Для оцінки наявності ознак системності застосовуються такі критерії:

1. концентрація подій у часі — чи відбуваються процесуальні дії щодо різних осіб у короткий період і чи свідчить їх часовий збіг про можливу узгодженість;
2. однорідність цільових груп — чи спрямовані ці дії на осіб, пов'язаних із протидією корупції;
3. повторюваність процесуальних інструментів — чи застосовуються однакові механізми, такі як обшуки без судового дозволу, відкриття кримінальних проваджень, поновлення старих справ або вилучення техніки;

348 Rules of Court, Rule 61, European Court of Human Rights (ECHR), 15 September 2025: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/rules_court_eng

349 Case of Merabishvili v. Georgia, Application no. 72508/13, Judgment (Grand Chamber, ECtHR), 28 November 2017: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178753>

350 Guide on Article 18 of the European Convention on Human Rights, §§ 54–55, European Court of Human Rights (ECHR), Updated on 28 February 2026: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_18_eng

351 Case of Lutsenko v. Ukraine, Application no. 6492/11, Judgment (ECtHR), 3 July 2012: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-192469>

4. подібність правових підстав — чи використовуються схожі правові кваліфікації для обґрунтування таких дій;
5. супровідні дії та інформаційний контекст — чи супроводжуються ці дії публічними заявами або іншими кроками, що впливають на антикорупційний сектор;
6. подібність наслідків — чи призводять ці дії до схожих результатів, зокрема обмеження професійної діяльності, вилучення робочих матеріалів або створення перешкод для функціонування антикорупційних інституцій;
7. множинність не пов'язаних між собою проваджень — чи активізуються одночасно різні за фабулою та правовою кваліфікацією кримінальні провадження щодо однієї групи осіб, не об'єднані спільним епізодом, що відрізняє ситуацію від реалізації в межах одного розслідування;
8. об'єднавчий чинник добору осіб — чи є спільною ознакою фігурантів їхня належність до антикорупційної діяльності, а не роль у конкретному інкримінованому злочині, тобто чи пояснюється добір осіб їхньою функцією, а не обставинами справи;
9. зв'язок із позапроцесуальними заходами — чи збігаються процесуальні дії в часі з законодавчими, інституційними чи політичними кроками, що впливають на повноваження або незалежність антикорупційних органів.

Жоден із наведених критеріїв не є самодостатнім: координованість, концентрація в часі та однаковість процесуальних інструментів притаманні й правомірному масштабному розслідуванню в межах одного провадження. Висновок про системний характер тиску можливий лише за сукупного поєднання критеріїв — насамперед спрямованості заходів на осіб за ознакою їхньої антикорупційної діяльності, одночасної активізації не пов'язаних між собою проваджень та їх збігу з позапроцесуальними заходами впливу на антикорупційну систему.

2.1. ІНСТРУМЕНТИ, ЯКІ МАЮТЬ ОЗНАКИ ТИСКУ НА АНТИКОРУПЦІЙНИХ ДІЯЧІВ

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ТИСК

У задокументованих випадках процесуальні механізми застосовувалися за повторюваною моделлю. До неї входили проведення обшуків за критерієм «невідкладності» без попередньої ухвали слідчого судді, попередній збір інформації про переміщення осіб, проведення слідчих дій одночасно за кількома адресами, вилучення техніки, що належала як самим антикорупційним діячам, так і їхнім родичам, здійснення подальшого судового контролю за обшуками та розгляду питання про арешт вилученого майна без участі сторони захисту, а також неспівмірне застосування запобіжних заходів.

Окремі з цих елементів — зокрема попередній збір інформації про переміщення осіб і проведення обшуків одночасно за кількома адресами — самі по собі є типовими складовими підготовки до масштабних слідчих дій. Однак у задокументованих випадках вони набувають іншого значення з огляду на дві обставини. По-перше, обсяг попереднього спостереження, що в окремих випадках охоплювало й приватне життя осіб, та ретельність підготовки свідчать про наявність у органів досудового розслідування достатнього часу для звернення до слідчого судді в загальному порядку, — що ставить під сумнів обґрунтованість застосування саме виняткової процедури невідкладного обшуку. По-друге, ці елементи поєднувалися з вилученням техніки осіб, які не мали процесуального статусу у справі, та з обмеженням реальної участі сторони захисту в подальшому судовому контролі, що в сукупності виходить за межі звичайної підготовки до слідчих дій.

Повторюваність цих елементів у різних випадках вказує на застосування однакового підходу до проведення слідчих дій. Нижче кожен із них розглянуто окремо — послідовно проаналізовано

застосування невідкладних обшуків без ухвали слідчого судді, вилучення майна, особливості подальшого судового контролю та застосування запобіжних заходів.

НЕВІДКЛАДНІ ОБШУКИ БЕЗ УХВАЛИ

У 24 з 29 випадків проводились обшуки. У 20 з 24 випадків обшуки проводилися як «невідкладні», тобто без попередньої ухвали слідчого судді³⁵². Формальне обґрунтування «невідкладності» у більшості випадків не містило конкретних обставин, які б свідчили про неможливість попереднього отримання судового дозволу або обґрунтовувалося врятуванням майна.

За загальним правилом, передбаченим КПК України, обшук житла чи іншого володіння особи здійснюється на підставі ухвали слідчого судді³⁵³. Такий механізм передбачає попередню перевірку судом достатності підстав для втручання у приватне життя та визначає межі проведення обшуку. Натомість невідкладний обшук є винятковою процедурою, яка допускається лише за наявності обставин, що не дозволяють отримати судову санкцію заздалегідь, зокрема у випадку безпосередньої загрози знищення доказів або переслідування підозрюваної особи. У розглянутих випадках ця виняткова процедура застосовувалася в ситуаціях, де ознаки такої невідкладності відсутні.

Сама лише тривалість кримінального провадження не виключає потреби у невідкладному обшуку, оскільки підставою для нього є не строк розслідування, а наявність на момент проведення слідчої дії реальної загрози втрати доказів або іншої обставини, що унеможлиблює завчасне звернення до суду. Водночас у задокументованих випадках така загроза не вбачається.

По-перше, з огляду на характер інкримінованих діянь і доказової бази: у частині проваджень докази мали переважно документальний характер і на момент обшуків були вже сформовані, що знижує ймовірність їх раптового знищення, яким зазвичай обґрунтовується невідкладність. Показовою є справа Євгена Токаря, де «невідкладний» обшук проводився у провадженні щодо дорожньо-транспортної пригоди 2021 року — тобто приблизно за чотири роки після події, коли обставини вже були зафіксовані, а підстав вважати докази такими, що можуть бути терміново знищені, не вбачається.

По-друге, завчасна та планомірна підготовка слідчих дій — попереднє спостереження за особами, синхронне проведення обшуків за десятками адрес у різних регіонах — свідчить про наявність у органів досудового розслідування і часу, й організаційної можливості звернутися до слідчого судді в загальному порядку. Те, що провадження були зареєстровані за 12–20 днів до обшуків, а в окремих випадках значно раніше, додатково підтверджує цей висновок.

Масштаб проведених слідчих дій також свідчить про попередню підготовку до них. Загалом, за даними дослідження, невідкладних обшуків зазнали 20 осіб, а самі обшуки охоплювали 39 окремих об'єктів. Перевищення кількості об'єктів над кількістю осіб пояснюється тим, що в частині випадків обшуки проводилися одночасно за кількома адресами однієї особи, зокрема в місцях проживання її родичів. Із цих об'єктів три обшуки відбулися 11 липня 2025 року, а ще 36 — 21 липня 2025 року. Обшуки проводилися синхронно в різних регіонах України, часто за кількома об'єктами (житловими та нежитловими приміщеннями, автомобілями), пов'язаними з однією особою. Зокрема, у випадку **Руслана Магамедрасулова** слідчі дії проводилися за чотирма об'єктами, а також за адресами проживання його батька, матері та сестер; у **Михайла Романюка** — за трьома; у **Валентина Шмітька** — за трьома, включно з місцем проживання брата. У 12 випадках обшуки відбувалися у приміщеннях, де особи фактично не проживали, — зокрема в житлі чи майні їхніх родичів (батьків, тестя або тещі, братів чи сестер). Синхронність дій, велика кількість об'єктів і охоплення житла родичів свідчать про завчасне планування та значне організаційне забезпечення слідчих дій.

352 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 233: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

353 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 234: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Окремої уваги заслуговує час проведення цих слідчих дій. Обшуки 21 липня 2025 року розпочалися приблизно о 05:15-05:45 ранку, одразу після масованого нічного ракетного обстрілу Києва. Синхронність дій у різних регіонах, велика кількість адрес та ранковий час проведення обшуків свідчать про їх попереднє планування.

Обшуки щодо Віталія Шабуніна 11 липня 2025 року стали першим задокументованим прикладом застосування моделі, яка згодом була використана щодо співробітників НАБУ. Серед її характерних ознак були проведення невідкладних обшуків без попереднього судового дозволу, обмеження доступу адвокатів, вилучення цифрових пристроїв самого фігуранта та його родини, а також проведення слідчих дій за кількома адресами. Детальний опис цих обставин наведено у розділі 1.

21 липня 2025 року синхронні обшуки були проведені щонайменше у 19 співробітників НАБУ та пов'язаних із ними осіб. У ряді випадків обшуки проводилися за кількома адресами однієї особи, що додатково розширювало обсяг втручання.

Сукупність наведених обставин свідчить про те, що проведення обшуків вимагало тривалої підготовки, координації та залучення значних ресурсів. Це, своєю чергою, ставить під сумнів необхідність застосування виняткової процедури невідкладного обшуку та вказує на наявність можливості отримати попередній судовий дозвіл у загальному порядку.

ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА ПІД ЧАС ОБШУКІВ

Вилучення технічних пристроїв було одним із найбільш системних елементів обшуків у досліджених випадках. У межах 19 з 20 епізодів з невідкладними обшуками, які відбулись 11 липня 2025 та 21 липня 2025, вилучалися мобільні телефони, ноутбуки та інша техніка, яка використовувалася антикорупційними діячами та їхніми близькими у повсякденній діяльності. У ще чотирьох епізодах обшуків, які відбулись 25 вересня 2025 у колишніх детективів НАБУ, з відкритих джерел відсутня інформація про кількість вилученої техніки. Водночас в одному з цих випадків, зі свідчень Тараса Лікунова, відомо про вилучення у нього мобільних телефонів.

Вилучення техніки не обмежувалося лише пристроями осіб, щодо яких проводилися слідчі дії. Щонайменше у 14 з 20 випадків з невідкладними обшуками вилучалися також телефони, ноутбуки або планшети членів сім'ї, які перебували в помешканні під час обшуку. Таким чином, наслідки слідчих дій поширювалися і на членів родин осіб, щодо яких проводилися обшуки.

Щонайменше у 13 з 20 випадків з невідкладними обшуками власники техніки прямо зазначали або це впливало з контексту їхньої посади (зокрема керівників підрозділів або детективів), що на носіях зберігалася службова інформація. Йшлося, зокрема, про матеріали досудових розслідувань, робоче листування, службові документи, а також відомості про агентів і конфіденційних співробітників. Одночасно на цих пристроях містилася значна кількість приватної інформації — особисте листування, фотографії та інші персональні матеріали членів сім'ї.

У межах цього дослідження вилучення техніки розглядається як окремий інструмент тиску. Воно має кілька безпосередніх наслідків. По-перше, правоохоронні органи отримують доступ до значного масиву професійної та приватної інформації. По-друге, особа фактично позбавляється основних засобів комунікації та роботи. По-третє, у випадку співробітників антикорупційних органів виникає ризик доступу до чутливих службових матеріалів, зокрема даних про розслідування, викривачів та конфіденційних співробітників.

Практика вилучення техніки була однаковою незалежно від підстав проведення обшуку. За свідченнями антикорупційних діячів, під час обшуків співробітники СБУ та ДБР насамперед вимагали надати паролі доступу до мобільних телефонів та комп'ютерної техніки. У випадках відмови або спроб обмежити доступ до службової інформації в окремих епізодах застосовувалися погрози, психологічний тиск або фізичний примус. Після цього пристрої вилучалися незалежно від того, чи мав конкретний носій очевидний зв'язок із предметом кримінального провадження. Такий підхід був зафіксований як під час обшуків 11 липня 2025 року щодо Віталія Шабуніна, так і під час масових обшуків у співробітників НАБУ 21 липня 2025 року.

ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ БЕЗ УЧАСТІ СТОРОНИ ЗАХИСТУ

Проведення судового контролю щодо арешту майна без участі осіб, щодо яких здійснювалися слідчі дії, є ще одним елементом процесуального тиску у задокументованих випадках. Така практика позбавляє цих осіб можливості заперечити проти вилучення майна та захистити своє право власності на стадії, коли суд перевіряє обґрунтованість подальшого обмеження майнових прав.

Згідно з КПК, арешт майна застосовується на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням слідчого або прокурора³⁵⁴. Розгляд таких клопотань є одним із ключових процесуальних механізмів захисту права власності та можливістю для особи оскаржити підстави вилучення майна і необхідність накладення на нього арешту.

У задокументованих випадках доступ до цього етапу судового контролю був обмежений. Працівники НАБУ та їхні адвокати не були проінформовані про дату і час розгляду клопотань щодо перевірки законності проведених обшуків і накладення арешту на вилучене майно. Попри письмові звернення до Печерського районного суду міста Києва з проханням повідомити про такі засідання та забезпечити участь сторони захисту, співробітники Бюро не були допущені до розгляду цих питань.

У результаті розгляд клопотань відбувався без участі осіб, щодо яких проводилися обшуки, та без участі їхніх адвокатів. Це позбавило їх можливості представити свою позицію щодо підстав проведення обшуку, обґрунтованості вилучення майна та необхідності накладення арешту на техніку. За таких умов судовий контроль здійснювався без участі сторони захисту, що обмежувало можливість оскаржити законність проведених слідчих дій та захистити право власності на вилучене майно. Більш детально питання дотримання стандарту ефективного судового контролю буде розглянуто в розділі 3.

ЗАТРИМАННЯ ТА ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

У досліджених випадках затримання або фактичне позбавлення волі стало одним із найбільш жорстких процесуальних інструментів. Загалом у задокументованих епізодах позбавлення свободи зазнали п'ять осіб — як у формі офіційно оформлених затримань із подальшим поміщенням до слідчого ізолятора, так і у вигляді короткочасного фактичного утримання без процесуального оформлення.

Офіційні затримання у порядку дотримання КПК були застосовані до двох співробітників НАБУ — **Віктора Гусарова** та **Руслана Магамедрасулова**³⁵⁵. Їх було затримано в день проведення масових обшуків 21 липня 2025 року, після чого доставлено до слідчого ізолятора, де вони перебували під вартою протягом кількох місяців — з липня до грудня 2025 року — у межах проваджень за тяжкими статтями, пов'язаними, зокрема, із державною зрадою та іншими злочинами проти основ національної безпеки. Окремим епізодом стало затримання **Сентябра Магамедрасулова** — батька керівника підрозділу детективів НАБУ Руслана Магамедрасулова, який сам не є антикорупційним діячем, лише пов'язаною особою. Його також було поміщено до слідчого ізолятора в межах того самого кримінального провадження, що й сина. Залучення до провадження найближчого родича співробітника НАБУ та ізоляція обох осіб одночасно посилили тиск, поєднавши кримінальне переслідування із впливом на найближче оточення співробітника НАБУ.

Поряд із офіційними затриманнями було зафіксовано кілька випадків фактичного позбавлення свободи без належного процесуального оформлення. Так, старший детектив НАБУ **Юрій Цвєтков** був затриманий на паркінгу біля місця проживання ще до початку обшуку. За його словами, під час цього застосовувалося фізичне насильство, після чого його примусово

354 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, статті 170-173: <https://surl.li/rygdbn>

355 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 208: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

доставили до квартири для забезпечення його присутності під час обшуку. За своїм змістом такі дії фактично становлять короткочасне затримання без оформлення процесуального статусу особи.

Схожий епізод мав місце у випадку заступника керівника підрозділу детективів НАБУ **Іллі Статури**. Під час проведення обшуків його утримували в автомобілі правоохоронців приблизно протягом трьох годин, очікуючи на «рішення з Києва» щодо подальших дій. У цей період він не мав можливості вільно залишити автомобіль або пересуватися, що фактично становило обмеження свободи без процесуального оформлення затримання.

Співробітники НАБУ та їхні близькі, щодо яких було застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, перебували у слідчих ізоляторах у період з липня по грудень 2025 року. У першому розділі описуються умови перебування у Київському СІЗО у відповідних випадках, а в наступному розділі вони аналізуються з погляду дотримання національних стандартів.

Зі слів сторони захисту, **Руслан Магамедрасулов** та **Віктор Гусаров** тривалий час утримувалися в одиночних камерах Київського СІЗО, у приміщеннях із неналежними побутовими й санітарними умовами, із суттєвими обмеженнями доступу до прогулянок, вентиляції та належної медичної допомоги. За даними захисту й публічних заяв керівництва НАБУ, Руслан Магамедрасулов і його батько Сентябр перебували в «абсолютно смердючих і холодних» камерах, причому останній ділив камеру з особою, яку захист називає підставним свідком у провадженні, що додатково посилювало відчуття тиску³⁵⁶. Разом ці обставини свідчать, що позбавлення свободи в задокументованих випадках супроводжувалося не лише фізичною ізоляцією, а й створенням умов, які посилювали психологічний тиск на затриманих та їхніх близьких.

ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ СИЛИ ПІД ЧАС СЛІДЧИХ ДІЙ

Під час проведення слідчих дій у задокументованих випадках фіксувалися численні епізоди застосування фізичної сили щодо співробітників НАБУ і членів їхніх родин. Характер цих дій виходив за межі необхідного для забезпечення обшуків або інших слідчих дій.

У межах дослідження зафіксовано щонайменше 9 випадків застосування фізичної сили із 20 проаналізованих епізодів з невідкладними обшуками. Серед таких дій — удари, штовхання, повалення на землю, застосування больових прийомів, використання кайданок або пластикових стяжок, тривале утримання осіб у незручних позах.

У низці випадків застосування сили прямо поєднувалося з вимогами надати доступ до цифрових пристроїв. Після відмови повідомити пароль до телефону або ноутбука тиск посилювався, і в задокументованих епізодах фізичний вплив або погрози були безпосередньо спрямовані на отримання паролів доступу до мобільних телефонів чи інших носіїв інформації.

Окремі випадки демонструють особливо жорсткий характер таких дій. Зокрема, до керівника підрозділу детективів НАБУ **Івана Кравчука** під час обшуку застосували пластикові стяжки замість стандартних кайданок, що спричинило значно сильніший фізичний біль. У випадку **Юрія Цветкова** співробітники силових органів витягнули його з автомобіля, схопивши за одяг, руки та волосся, після чого притиснули обличчям до залізобетонної опори паркінгу і завдавали ударів руками та ногами по тілу.

■ Фото слідів побиття Віктора Гусарова, отриманих 21 липня 2025 року на блокуванні при в'їзді до Києва після відмови надати пароль від телефону співробітникам СБУ до прибуття слідчого (з архіву адвокатки Олени Сторожук для ZMINA)

356 Магамедрасулов про справу проти нього: підроблене листування, ізоляція та погіршення здоров'я батька / ZMINA, 11.12.2025: <https://surl.li/crwrxt>

У випадку **Віктора Гусарова** його зупинили на блокпості, витягнули з автомобіля, застосували фізичну силу та вимагали повідомити пароль до телефону. Після відмови надати пароль до прибуття слідчого його били по обличчю та тілу, що підтверджується зафіксованими тілесними ушкодженнями.

У випадку **Руслана Магамедрасулова**, під час обшуку до нього без наявних підстав застосували кайданки, попри відсутність опору, після чого кілька разів застосовували фізичну силу, зокрема під час вимог надати доступ до телефону. Він повідомляє, що його утримували в кайданках протягом усього обшуку, а також завдали тілесних ушкоджень, що підтверджується медичним оглядом.

Застосування сили відбувалося і до членів сім'ї антикорупційного діяча. Зокрема під час обшуку в **Івана Кравчука** фізичний примус застосовували до його дружини **Антоніни** — зокрема для примусового розблокування телефону за допомогою FaceID та для вилучення пристрою з рук.

Сукупність обставин свідчить про використання сили як інструменту тиску під час проведення слідчих дій.

■ Руслан Магамедрасулов на закритому засіданні суду в Києві 22 липня 2025 року, на якому його взяли під варту на 60 діб. Поряд із ним адвокатка Тетяна Охрімчук.

Фото: Катерина Фарбар для Радіо Свобода

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТИСК, ЗАЛЯКУВАННЯ Й ТИСК НА БЛИЗЬКИХ

Окрім фізичної сили, під час обшуків системно застосовувався психологічний тиск на співробітників НАБУ та членів їхніх сімей, який чинився через час і формат слідчих дій, погрози, приниження гідності та залучення близьких осіб.

■ Фото обшуку 21 липня 2025 року в одного зі співробітників НАБУ, оприлюднене в низці медіа

Масові обшуки 21 липня 2025 року розпочалися синхронно приблизно о 05:15-05:45 ранку, тобто до 06:00, у різних регіонах України (зокрема Київ, Київська, Дніпропетровська, Івано-Франківська, Хмельницька області), що вказує на попереднє централізоване планування. Обшуки проводилися в житлі, часто у присутності малолітніх дітей та літніх батьків, що підсилювало відчуття раптового вторгнення в момент найбільшої вразливості.

Зафіксовано щонайменше **п'ять** випадків погроз або залякування під час обшуків. Частина погроз стосувалася фізичної розправи (зокрема висловлювання про можливість «вивезти в ліс» або створити «нещасний випадок»), інші були пов'язані з майном, коли слідчі натякали, що після обшуку «доведеться робити новий ремонт».

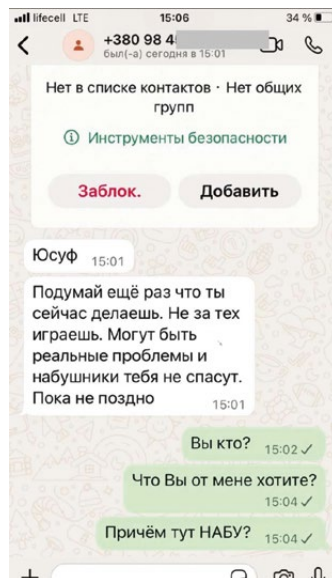
Характерною особливістю задокументованих обшуків було залучення значної кількості озброєних співробітників. У частині обшуків були присутні бійці спецпідрозділу ЦСО «А» СБУ у повному тактичному спорядженні, що створювало атмосферу силової операції, попри те, що задокументовані особи — детективи НАБУ та громадські діячі — не чинили опору і не характеризувалися як такі, що становлять ризик збройної протидії.

Також були задокументовані випадки приниження гідності. Зокрема під час обшуку в Іллі Статури його сфотографували у спідній білизні, що виходило за межі процесуальної необхідності та посилювало приниження.

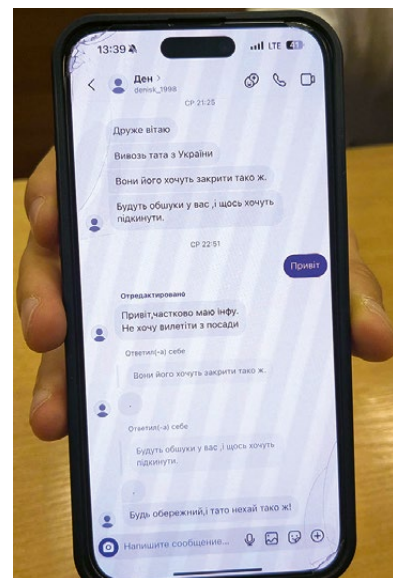
Психологічний тиск поширювався й на близьких співробітників НАБУ. Обшуки відбувалися у присутності дружин, дітей і батьків, а в окремих випадках одночасно за кількома адресами родичів однієї особи (зокрема, у Магамедрасулових), з вилученням техніки членів сім'ї, включаючи телефони дітей та батьків. Присутність озброєних співробітників у помешканнях родичів розширювала вплив за межі індивідуальної відповідальності детективів і посилювала загальний ефект тиску на їхнє оточення.

Окремо зафіксовано випадок можливого приниження гідності під час судового провадження: за словами доньки **Сентябра Магамедрасулова**, перед засіданням у Київському апеляційному суді його змусили роздягнутися та провели огляд, що вона розцінює як принизливе поведіння і психологічний тиск на родину. Водночас суд повідомив, що сам Магамедрасулов не заявляв про порушення під час конвоювання, а відповідну інформацію передано до прокуратури для перевірки.

Ще одним проявом тиску є вплив на свідків, зокрема у випадку **Юсуфа Мамешева**. Після того як Мамешев дав свідчення на користь Руслана Магамедрасулова, на нього почав здійснюватися тиск, який посилювався після звернення до адвокатів із наміром надати свідчення. Він почав отримувати погрози, а також, за його словами, намагалися мобілізувати з порушенням встановленого порядку. Після надання свідчень СБУ, ДБР та прокуратура повідомили йому про підозру у нібито наданні неправдивих свідчень — ще до будь-якої оцінки їх судом. Крім того, він був єдиним свідком у справі, щодо якого після допиту було проведено психологічну експертизу, а повістки на допит вручалися, зокрема, безпосередньо перед судовими засіданнями у пов'язаній справі.

■ Скриншот повідомлення, яке 22 вересня 2025 року отримав Юсуф Мамешев з невідомого номера. Оприлюднений «Українською правдою» 22 вересня 2025 року

■ Повідомлення, отримане з невідомого номера, яке Магомед Мамешев продемонстрував медіа у суді, 27 жовтня 2025 року. Фото: Ганна Чехович для ZMINA

ІНФОРМАЦІЙНО-РЕПУТАЦІЙНИЙ ТИСК

Поряд із процесуальними та силовими заходами зафіксовано системний інформаційно-репутаційний тиск на антикорупційних діячів та інституції. Він мав місце у двох взаємопов'язаних вимірах: у публічних заявах правоохоронних органів щодо конкретних проваджень та у довготривалій медіакампанії в анонімних телеграм-каналах, спрямованій на дискредитацію НАБУ, САП і пов'язаних із ними діячів.

У липні 2025 року після обшуків 11 та 21 липня СБУ та Офіс Генерального прокурора у своїх заявах і коментарях для медіа акцентували, що окремих детективів НАБУ підозрюють у «державній зраді», «співпраці з РФ» та інших злочинах проти національної безпеки. Ці формулювання, пов'язані насамперед із кваліфікацією за статтею 111 КК України, були оприлюднені майжеодночасно з початком синхронних обшуків 21 липня 2025 року, до завершення досудового розслідування

Паралельно, як показує окреме дослідження руху «Люди з картонками»³⁵⁸, протягом періоду з 1 лютого до 11 листопада 2025 року в 15 найбільших новинних телеграм-каналах було зафіксовано 1865 публікацій зі згадкою НАБУ. Із них 56% матеріалів мали негативний характер, ще 21% — нейтральний; отже, позитивні згадки становили меншість. 886 негативних публікацій, не пов'язаних безпосередньо з позиціями фігурантів конкретних справ, формували щонайменше 78 тематичних «хвиль» — серій однотипних дописів у різних каналах. У межах цих хвиль НАБУ та САП послідовно зображувалися як структура зі «зв'язками з Росією» (268 публікацій, понад

Категория	Процент	Количество
Негатив	56.1%	968
Позитив	22.9%	395
Нейтрально	20.9%	361
Итого		1724

358 Медіавійна проти НАБУ і САП. Як топові телеграм-канали намагаються знищити репутацію антикорупційних інституцій / Українська правда, 14.11.2025: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/11/14/8007228/>

79 млн переглядів), «корумпований» і «неефективний» орган, що «працює проти держави» та має бути «ліквідований» або позбавлений ключових повноважень.

Хронологія виявлених хвиль корелюється з ключовими подіями навколо антикорупційних інституцій. Найпотужніші інформаційні атаки припали на 21–22 липня 2025 року — дні масових обшуків у співробітників НАБУ та ухвалення Верховною Радою законодавчих змін, які знищували антикорупційну інфраструктуру; окремі хвилі запускалися після ДТП за участю детектива НАБУ, публічних заяв Центру протидії корупції, а також у дні реалізації спецоперації НАБУ та САП «Мідас» щодо топкорупції в енергетиці. У таких випадках реальні інфоприводи слугували приводом для посилення вже наявних негативних наративів, а не для зваженого інформування.

Окремим проявом інформаційно-репутаційного тиску є **використання етнічного походження** антикорупційних діячів та пов'язаних з ними осіб як інструменту дискредитації та формування підозри. Зокрема, у випадку Руслана Магамедрасулова матеріали справи та дії правоохоронних органів вказують на спробу штучно пов'язати його з Денисом Гюльмагомедовим та інкримінованими діями через спільне дагестанське походження. Як зазначає сам Магамедрасулов, факт його робочої зустрічі з першим заступником директора НАБУ був використаний як підстава для проведення обшуків не лише щодо нього, але й щодо членів його родини. Водночас, за його оцінкою, працівники СБУ намагалися використати його етнічне походження як додаткову обставину для формування підозри та недовіри.

Це підтверджується й іншими матеріалами справи: у службових документах СБУ вказувалося на нібито «тісні стосунки» між Магамедрасуловим і Гюльмагомедовим без належного доказового підтвердження, а сам факт їхнього спільного етнічного походження фактично використовувався як аргумент для об'єднання в одному кримінальному провадженні та конструювання зв'язку з РФ. При цьому такі твердження не були підкріплені об'єктивними доказами ані на стадії слідства, ані в суді. Використання маркера етнічного походження створювало упереджене ставлення та формувало уявлення про можливу нелояльність, що, у свою чергу, полегшувало публічне та процесуальне обґрунтування підозр. Етнічне походження використовувалося як інструмент посилення підозри, що має ознаки дискримінаційного підходу.

Схожий підхід простежується й у ставленні до свідка Юсуфа Мамешева: за даними ЦПК, позиція прокурорів полягала в тому, що оскільки Мамешев народився в Дагестані та має там родичів, його розмова з Магамедрасуловим нібито стосувалася продажу технічної коноплі саме до цієї республіки РФ, попри неодноразові показання Мамешева про те, що йшлося про продаж в Узбекистан у межах відповідної державної програми³⁵⁹. Таким чином у цих випадках етнічне походження фактично перетворювалося на доказовий елемент і замінювало собою аналіз реального змісту розмови. У поєднанні з публічними заявами про «зв'язки з РФ» та відповідними інформаційними кампаніями це створювало додатковий рівень тиску, який виходить за межі допустимої процесуальної діяльності та може свідчити про використання елементів етнічної стигматизації в межах кримінального переслідування.

Додатковий вимір інформаційно-репутаційного тиску ілюструє випадок Віталія Шабуніна. Після обшуків 11 липня 2025 року в медіа та анонімних телеграм-каналах системно поширювалися повідомлення, які ставили під сумнів його доброчесність і патріотизм, зокрема через фокус на провадженні щодо можливого ухилення від військової служби³⁶⁰.

16 грудня 2025 року в низці телеграм-каналів було оприлюднено його приватні інтимні фотографії, що, за твердженням самого Шабуніна³⁶¹ походили з телефону, вилученого під час обшуку й перебували під контролем правоохоронних органів. Після суспільного резонансу ДБР

359 Печерський суд обрав запобіжку свідку у справі Магамедрасулова / Телеграм-канал Центр протидії корупції, 19.10.2025: <https://t.me/fuckcorruption/4555>

360 У Віталія Шабуніна провело обшуки ДБР 11 липня, – ЦПК / Еспресо, 10.07.2025: <https://espreso.tv/suspilstvo-tspk-zayaviv-pro-obshuki-u-vitaliya-shabunina-za-mistsem-sluzhbi-na-kharkivshchini-y-udoma>

361 Шабунін В. ДБР і ОГП злили в телеграм-канали мої інтимні фото з телефону, вилученого під час обшуку / Фейсбук-сторінка Vitaliy Shabunin, 16.12.2025: <https://www.facebook.com/678864536/posts/10162394152939537/>

та ОГП оголосили про внутрішні перевірки працівників, які мали доступ до цього пристрою³⁶². Водночас, як пізніше повідомили ЦПК та юристка Олена Щербан, станом на травень 2026 року таке службове розслідування фактично не було розпочато, що ставить під сумнів реальність заявлених перевірок і підсилює припущення про небажання органу встановлювати джерело витоку.

Системність інформаційно-репутаційного компоненту підтверджується його синхронністю з процесуальними діями та використанням схожих формулювань щодо різних осіб. У такому контексті інформаційно-репутаційний тиск не може розглядатися як побічний наслідок кримінального провадження. Його повторюваність, зміст і синхронність із іншими заходами дозволяють трактувати його як окремий інструмент впливу, що доповнює процесуальні та силові механізми.

2.2. ОЗНАКИ СИСТЕМНОСТІ У ВИПАДКАХ

Різні епізоди демонструють спільну логіку, повторюваний набір інструментів та синхронність дій щодо осіб, об'єднаних професійною участю в антикорупційній діяльності — розслідуванні, публічному контролі або боротьбі з топкорупцією.

ОЗНАКА І.

СПРЯМОВАНІСТЬ ЗАХОДІВ НА КОНКРЕТНІ ГРУПИ І РОЗШИРЕННЯ КОЛА ВПЛИВУ

Аналіз 29 індивідуальних випадків показує, що втручання спрямовувалося на суб'єктів, чия професійна або громадська діяльність безпосередньо пов'язана з протидією корупції чи сприянням таким розслідуванням. Переважна більшість — 21 випадок — стосуються **діючих співробітників НАБУ**: детективів, старших детективів і керівників підрозділів, задіяних у розслідуванні резонансних проваджень щодо топчиновників, народних депутатів, керівників центральних органів виконавчої влади та інших правоохоронних органів, включно зі СБУ та ОГП. Частина цих проваджень стосується вищих посадових осіб держави або наближених до них осіб, що означає прицільний вплив на сегмент інституції, відповідальний за політично чутливі розслідування.

Ще одна група – **колишні детективи НАБУ**, 4 випадки. Втручання щодо них відбувалося вже після звільнення з Бюро, однак фактично стосувалося осіб, які раніше були залучені до розслідування корупційних кримінальних правопорушень, зокрема у державних компаніях і політично чутливих провадженнях. Обшуки проводилися у кількох колишніх детективів, які на момент подій працювали в інших структурах, зокрема в «Укрзалізниці», і були пов'язані між собою професійно. У низці випадків такі дії супроводжувалися інформаційними атаками в анонімних телеграм-каналах. Це може свідчити про реакцію не лише на їхню попередню професійну діяльність у НАБУ, зокрема участь у розслідуваннях щодо впливових посадовців, а й на їхню поточну антикорупційну діяльність. Зокрема, Тарас Лікунов пов'язував проведення обшуків з роботою департаменту корпоративної безпеки АТ «Укрзаліниця» у напрямку виявлення та припинення корупційних практик у компанії.

Окрему групу становлять **громадські діячі** — Віталій Шабунін та Олена Щербан. Хоча їхній статус відрізняється від статусу детективів НАБУ, характер втручання (обшуки, публічні заяви, інформаційні кампанії) вказує на подібну спрямованість — реакцію на публічну критику, моніторинг правоохоронних органів та адвокаційну діяльність у сфері антикорупційної політики. У випадку Олени Щербан додатковим чинником стала її участь як захисниці керівника підрозділу детективів НАБУ Руслана Магамедрасулова. Водночас обшуки були проведені також у її брата — колишнього детектива НАБУ, що свідчить про можливу сукупність факторів впливу, пов'язаних як із його професійною діяльністю, так і з родинними зв'язками.

362 Державне бюро розслідувань ретельно перевірить інформацію, поширену у медіа, щодо оприлюднення приватних фотографій одного з фігурантів кримінального провадження / Державне бюро розслідувань, 16.12.2025: <https://dbr.gov.ua/news/derzhavne-byuro-rozsliduvan-retelno-perevirit-informaciyu-poshirenu-u-media-shhodo-oprilyudnennya-privatnih-fotografij-odnogo-z-figurantiv-kriminalnogo-provazhennya>

Ще одна категорія — **пов'язані з антикорупційними діями особи**, які безпосередньо не залучені до сфери протидії корупції. До неї належать, з одного боку, ті, хто був залучений до розслідування (зокрема свідок у справі Руслана Магамедрасулова Юсуф Мамешев), а з іншого — близькі родичі детективів і активістів, як-от Сентябр Магомедрасулов (батько співробітника НАБУ). Провадження щодо них виходять за межі індивідуальної відповідальності та демонструють розширення кола тиску на сімейне та професійне оточення антикорупційних суб'єктів.

Отже, спільною рисою всіх задокументованих випадків є спрямованість втручання на осіб, які виявляли, розслідували або публічно висвітлювали корупцію на високому рівні, а також на їхнє найближче середовище.

ОЗНАКА II.

КОНЦЕНТРАЦІЯ КЛЮЧОВИХ ПОДІЙ У ЧАСІ

11 липня 2025 року були проведені обшуки у Віталія Шабуніна. Уже через десять днів, 21 липня 2025 року, відбулися синхронні ранкові обшуки щонайменше у 19 співробітників НАБУ та пов'язаних із ними осіб. 22 липня 2025 року Верховна Рада ухвалила Закон № 12414, який змінював баланс підпорядкування антикорупційних органів. Сукупність цих подій в межах 11 днів утворює єдиний часовий ланцюг, де інтенсивні процесуальні дії щодо антикорупційних діячів збігаються з інституційними змінами у сфері антикорупційної політики.

ОЗНАКА III.

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ПРОВАДЖЕНЬ У ТРЬОХ КАТЕГОРІЯХ ТА СИНХРОННА АКТИВІЗАЦІЯ

У 28 з 29 задокументованих випадків щодо осіб були відкриті кримінальні провадження. Загалом у межах цих випадків було зафіксовано 30 кримінальних проваджень, оскільки щодо окремих осіб відкривалися не одна, а кілька справ.

У 22 випадках кримінальні провадження були відкриті в один і той самий період. Водночас ще у восьми випадках нові провадження щодо цих самих осіб з'явилися пізніше — вже після проведення слідчих дій або в межах розвитку інших кримінальних справ.

Задокументовані слідчі дії проводилися в межах трьох основних груп проваджень, значна частина яких була зареєстрована або швидко активізована незадовго до 21 липня 2025 року.

1. **Провадження щодо злочинів проти основ національної безпеки.** У 16 випадках³⁶³ слідчі дії обґрунтовувалися розслідуванням злочинів проти основ національної безпеки (державна зрада, стаття 111 КК України / пособництво державі-агресору, стаття 111-2 КК України). Як формальні підстави використовувалися факти проживання родичів на ТОТ, наявність у них документів РФ або контакти з іноземцями, які трактувалися слідством як «зв'язки з спецслужбами». Водночас у задокументованих випадках не простежується очевидний зв'язок між зазначеними обставинами та конкретними діями, які могли би становити загрозу національній безпеці України. Це ставить під сумнів достатність таких підстав для ініціювання проваджень та вказує на використання родинних зв'язків як одного з інструментів тиску. Показово, що стосовно низки співробітників НАБУ, яким інкримінувалося приховування громадянства РФ у близьких родичів, слідчі дії проводилися в межах одного кримінального провадження № 22025101110000774 від 2 липня 2025 року. Попри відмінність фактичних обставин та відсутність очевидного спільного епізоду чи предмета доведення, такі випадки були об'єднані в межах одного провадження. Це свідчить про концентрацію процесуальних заходів щодо окремої групи співробітників НАБУ та додатково підсилює ознаку кластеризації проваджень. Окремо варто відзначити застосування цієї категорії провадження щодо дій у межах виконання службових повноважень. Зокрема, щодо детектива НАБУ Володимира Васильчука провадження за статтею про перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших

363 Враховані випадки співробітників НАБУ Віктора Гусарова, Руслана Магамедрасулова, його батька Сентябра Магомедрасулова, Дениса Гюльмагомедова, Олексія Дяденка, Івана Кравчука, Константина Полькіна, Едуарда Смірнова, Віталія Тебеніна, Олександра Усова, Юрія Цветкова, Володимира Васильчука та колишніх детективів НАБУ, а нині працівників корпоративної безпеки в АТ «Укрзалізниця» Олександра Риковцева, Тараса Лікунова, Богдана Бровка, Сергія Медецького

військових формувань було відкрито через його дії з розшуку та забезпечення участі у слідчих діях свідка Юсуфа Мамешева³⁶⁴. Крім того, до цієї категорії включені слідчі дії щодо чотирьох колишніх детективів НАБУ, які проводилися восени 2025 року в межах провадження щодо народного депутата Федора Христенка. За версією СБУ, Христенко був агентом ФСБ РФ та відповідав за посилення російського впливу на НАБУ. У межах цього провадження перевірялися контакти та зв'язки чинних і колишніх працівників Бюро, що дозволяє віднести ці слідчі дії до ширшого блоку проваджень щодо національної безпеки.

2. **Провадження щодо службових злочинів та злочинів у сфері господарської діяльності.** У 6 випадках³⁶⁵ слідчі дії проводилися у межах розслідувань можливого зловживання впливом, незаконного збагачення³⁶⁶ та/або легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом³⁶⁷. Більшість епізодів стосувалися активів, набутих у попередні роки, іноді ще до початку роботи відповідної особи в НАБУ. Показово, що посадовці НАБУ Валентин Шмітько, Роман Нєдов та Михайло Романюк були об'єднані в межах одного кримінального провадження № 4202500000000544 від 9 червня 2025 року, попри відмінність фактичних обставин відповідних епізодів. Така концентрація процесуальних заходів щодо керівників підрозділів, залучених до розслідування резонансних корупційних справ, додатково свідчить про тенденцію до кластеризації проваджень щодо представників антикорупційної інституції.
3. **Провадження щодо злочинів загальнокримінального характеру та окремі винятки.** У 8 випадках³⁶⁸ підставою для слідчих дій та проваджень були — можливе ухилення від військової служби, ймовірне сприяння незаконному перетину державного кордону, дорожньо-транспортні пригоди 2021-2023 років, а також процесуальні провадження щодо свідка (зокрема у випадку Юсуфа Мамешева з нібито наданням неправдивих свідчень³⁶⁹). Частина таких проваджень тривалий час не демонструвала активності, але була різко активізована саме в день масових обшуків.

Ймовірність того, що у провадженнях різних категорій — від ДТП 2021 року до злочинів проти основ національної безпеки — незалежно виникла потреба у проведенні «невідкладних» обшуків в один і той самий день, видається низькою. У поєднанні з кластеризацією проваджень та їхньою синхронною активізацією це може свідчити про координований характер слідчих дій щодо представників антикорупційного сектору.

ОЗНАКА IV.

ВИКОРИСТАННЯ ОДНАКОВОГО НАБОРУ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ МЕХАНІЗМІВ ВПЛИВУ: «НЕВІДКЛАДНІСТЬ», РАНКОВА СИНХРОННІСТЬ, МАСШТАБ

21 липня 2025 року обшуки розпочиналися переважно між 05:30 та 05:45 ранку, коли особи перебували вдома з родинами і були фізично та психологічно найбільше вразливими. В окремих свідченнях зафіксовано конкретний час: 05:30 (Костянтин Полькін, Михайло Червяков, Олексій Дяденко), 05:40-05:45 (Михайло Романюк, Денис Гюльмагомедов та його родина). Частина проваджень, у межах яких проводилися обшуки, розслідувалася роками без очевидної необхідності саме таких «ранкових невідкладних» дій.

ОЗНАКА V.

СПІЛЬНА ФАКТИЧНА МЕТА ОБШУКІВ: ДОСТУП ДО ЦИФРОВИХ ДАНИХ

У більшості випадків першими діями під час обшуків були вимоги надати доступ до мобільних телефонів, ноутбуків та іншої комп'ютерної техніки з подальшим вилученням пристроїв. Для

364 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, стаття 114-1: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

365 Враховані випадки співробітників НАБУ Валентина Шмітька, Романа Нєдова, Михайла Романюка, Михайла Червякова, та нові провадження щодо Руслана Магамедрасулова та Віталія Тебекіна, відкриті у вересні 2025 року

366 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, стаття 368-5: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

367 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, стаття 209: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

368 Враховані випадки Голови правління ЦПК Віталія Шабуніна, співробітників НАБУ Іллі Статури, Олександра Скомарова, Дмитра Атаманчука, Євгена Токаря, Максима Сінчука, Антона Олійника та свідка у справі Руслана Магамедрасулова Юсуфа Мамешева

369 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, стаття 384: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

співробітників НАБУ це означало втрату доступу до пристроїв, в яких містилася службова інформація, матеріали досудових розслідувань, робоче листування, відомості про свідків та конфідентів. Одночасне вилучення техніки у значної кількості працівників Бюро створювало ризики для збереження конфіденційності та результативності розслідувань. Довгострокові ризики, пов'язані з вилученням цифрових пристроїв, ілюструє випадок Віталія Шабуніна: з телефону, вилученого під час обшуку, у грудні 2025 року були поширені його приватні інтимні фотографії, що продемонструвало довгострокові наслідки втрати контролю над цифровими пристроями для приватного й професійного життя та мало на меті додаткову дискредитацію і посилення тиску на активіста.

ОЗНАКА VI.

ОБМЕЖЕНІ МОЖЛИВОСТІ СТОРОНИ ЗАХИСТУ ПІД ЧАС СУДОВОГО КОНТРОЛЮ

Захист у задокументованих випадках повідомляв про обмежені можливості брати участь у судовому розгляді питань, пов'язаних з арештом вилученого майна. На практиці це означало, що ключові наслідки слідчих дій — вилучення техніки, втрата доступу до цифрових даних та пов'язані з цим обмеження — наставали ще до того, як власники майна могли представити свою позицію суду.

ОЗНАКА VII.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД ЯК ПРОДОВЖЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ

Паралельно із слідчими діями лунали публічні заяви керівництва СБУ та Офісу Генерального прокурора з використанням формулювань «державна зрада», «торгівля з РФ», «корупціонери в НАБУ». Ці повідомлення, підкріплені відео обшуків і затримань, формували випереджальне суспільне враження про вину та делегітимували не лише конкретних осіб, а й НАБУ як інституцію, що розслідує топкорупцію.

Показово, що окремі матеріали обшуків поширювалися поза офіційними каналами: перші відео та фотографії Руслана Магамедрасулова з'явилися не в офіційній комунікації СБУ, а в анонімних телеграм-каналах³⁷⁰, що вказує на ймовірний витік даних досудового розслідування від осіб, які мали доступ до матеріалів справи.

Така послідовність ускладнює пояснення цих дій як законного інформування суспільства про хід розслідування й радше свідчить про цілеспрямоване використання інформації для дискредитації. Інформаційний компонент був синхронним із силовими діями і працював як окремий інструмент тиску.

ОЗНАКА VIII.

ПОДІБНІСТЬ НАСЛІДКІВ НА РІЗНИХ РІВНЯХ

- 1. Індивідуальний рівень (здоров'я, свобода, репутація).** Застосування запобіжних заходів до детективів НАБУ, зокрема тримання під вартою, призвело до фактичного позбавлення свободи без належного правового обґрунтування. Тривала ізоляція в Київському СІЗО супроводжувалася різкою зміною умов життя, розривом контактів із родиною та додатковим психологічним навантаженням у зв'язку з публічною стигматизацією. Зафіксовані також тілесні ушкодження під час обшуків (зокрема щодо Руслана Магамедрасулова, Віктора Гусарова, Юрія Цветкова, Івана Кравчука, Олексія Дяденка), що підсилювало відчуття небезпеки та вразливості. Репутаційні втрати посилювалися через згадані вище публічні заяви та, у випадку Віталія Шабуніна, через поширення приватних матеріалів із вилученого телефону. У сукупності обшуки, вилучення техніки, ізоляція та інформаційна кампанія створювали багатовимірний тиск на антикорупційних діячів та на їхні родини.
- 2. Професійний рівень (безперервність роботи).** Для співробітників НАБУ масові обшуки 21 липня 2025 року та вилучення мобільних телефонів, ноутбуків і носіїв інформації означали

370 Є факти неофіційного впливу спецслужб рф на детективів НАБУ, попередньо / Телеграм-канал Труха Україна, 21.07.2025 (07:21): <https://t.me/truexanewsua/117649>; СБУ та ОГП затримали за підозрою у веденні бізнесу в рф одного із керівників детективів НАБУ / Фейсбук-сторінка Служба безпеки України, 21.07.2025 (09:46): <https://surl.li/dtmopd>

втрату доступу до матеріалів проваджень і каналів службової комунікації. Одночасне втручання щодо кількох працівників одного підрозділу призводило до затримок у розслідуваннях, ризику зриву процесуальних строків і змушувало перерозподіляти справи. У частині випадків втручання доповнювалося відстороненням працівників від посад, що обмежувало їхню участь у розслідуваннях і роботі підрозділів. У громадських діячів основний професійний ефект мав інформаційно-репутаційний характер: атаки на ділову репутацію ускладнювали адвокаційну роботу, спілкування з партнерами та міжнародними структурами й могли обмежувати доступ до публічних майданчиків. Таким чином, задокументовані заходи створювали ризики для безперервності професійної діяльності та належного виконання службових і громадських функцій.

- 3. Інституційний рівень (тиск на НАБУ та антикорупційне середовище).** Масові обшуки, застосування запобіжних заходів щодо окремих працівників Бюро, вилучення техніки та агресивний інформаційний супровід створювали атмосферу внутрішньої нестабільності в НАБУ. Орган, який розслідує топкорупцію, опинився в ситуації, коли його працівники одночасно стали об'єктами силових дій інших правоохоронних структур. Це посилювало ризики втрати довіри всередині колективу, зниження ініціативності у складних провадженнях, самоцензури та страху перед прийняттям процесуальних рішень у резонансних справах. Водночас ці дії формують ширший стримувальний сигнал для всього антикорупційного сектору. Синхронні обшуки, обвинувачення за статтями на кшталт державної зради, затримання й інформаційні кампанії з риторикою про «корупціонерів у НАБУ» впливають на поведінкові моделі різних акторів: для потенційних викривачів — через зростання страху перед розкриттям своєї ролі або співпрацю зі слідством; для громадських організацій — через ризик зниження інтенсивності публічної критики та адвокаційної діяльності; для детективів і прокурорів — через додаткові побоювання особистих наслідків під час ухвалення процесуальних рішень у резонансних справах. Про наявність такого стримувального ефекту свідчать і публічні заяви керівництва антикорупційних органів. Так, за словами керівника САП Олександра Клименка, після обшуків один із детективів НАБУ відмовився від розслідування чутливої справи через побоювання стати наступною мішенню, а частина викривачів призупинила співпрацю через страх розкриття їхньої особи. Голова НАБУ Семен Кривонос також повідомляв, що після подій липня 2025 року Бюро було змушене окремо працювати над відновленням довіри викривачів та переконувати їх продовжувати співпрацю³⁷¹. Часовий збіг обшуків 21 липня 2025 року та ухвалення 22 липня 2025 року законопроекту № 12414, який змінює систему підпорядкування антикорупційних органів, посилює сприйняття комплексного впливу як на інституційну незалежність НАБУ, так і на функціонування антикорупційного середовища загалом. У результаті наслідки виходять за межі окремих кримінальних проваджень і впливають на спроможність сектору виконувати свою функцію.

У сукупності синхронність і часова концентрація подій, цільовий добір груп, масштабування впливу на родинне й професійне оточення, однакові інструменти процесуальних дій, невибірковість вилучення техніки, ослаблення судового контролю та паралельний інформаційний супровід можна розглядати як елементи узгодженого процесу. Повторюваність цих елементів у різних випадках і їх взаємне підсилення дозволяють говорити про системний характер втручання, основним результатом якого є ослаблення антикорупційного сектору та звуження його публічної легітимності.

2.3. ВІДМІННОСТІ МІЖ ВИПАДКАМИ

Аналіз зафіксованих випадків не дозволяє виділити системні відмінності між групами осіб. У більшості випадків застосовуються однакові процесуальні інструменти, насамперед обшуки

371 Кривонос розповів, як обшуки СБУ у працівників НАБУ вплинули на їхні розслідування / Суспільне Новини, 01.08.2025: <https://suspilne.media/1081119-direktor-nabu-rozpoviv-ak-obsuki-sbu-u-pracivnikiv-buro-vplinuli-na-ihni-rozsliduvanna/>; Ukraine still fighting the enemy within, warns anti-corruption chief / The Times, 31.07.2025: <https://www.thetimes.com/world/russia-ukraine-war/article/ukraine-anti-corruption-chief-zelensky-r3d9kgmc9>

без ухвали суду як невідкладні. Водночас окремі відмінності простежуються на рівні фактичних обставин проведення слідчих дій, однак вони мають ситуативний характер і не формують стійких моделей.

Зокрема, у частині випадків обшуки проводилися за кількома адресами, включно з місцями проживання родичів або іншими пов'язаними об'єктами. Водночас така практика може пояснюватися обсягом майна або місцями фактичного користування, тому сама собою не свідчить про окремий підхід до різних груп.

Також у зафіксованих випадках вилучення техніки не обмежувалося лише самими антикорупційними діячами. У щонайменше 14 випадках вилучення охоплювало техніку членів родини або інших осіб, присутніх під час обшуку. Водночас у частині випадків вилучення стосувалося лише майна самого антикорупційного діяча. Це свідчить про варіативність практики, яка може бути пов'язана з конкретними обставинами обшуку, зокрема кількістю присутніх осіб або місцем його проведення.

Окремо відрізняється процесуальна підстава проведення обшуків. У випадках, що стосуються колишніх детективів НАБУ, обшуки проводилися на підставі ухвали суду, тоді як у більшості інших зафіксованих випадків застосовувався механізм невідкладних обшуків без попереднього судового дозволу.

Водночас не у всіх випадках обшуки проводилися. Зокрема, їх проведення не зафіксовано у випадках Олени Щербан, Юсуфа Мамешева, Максима Сінчука, Едуарда Смірнова та Володимира Васильчука.

Додатково, у випадку Віталія Шабуніна після проведення обшуку було зафіксовано публічне поширення приватних інтимних фотографій, отриманих із вилучених пристроїв. В інших проаналізованих випадках схожих фактів витоку або оприлюднення інформації з вилученої техніки станом на момент підготовки дослідження не зафіксовано.

Загалом у задокументованих випадках до осіб, пов'язаних з антикорупційною діяльністю, послідовно застосовувався набір однакових методів тиску: невідкладні обшуки з масовим вилученням техніки, обмеження доступу до судового контролю, фізичний і психологічний вплив, а також дискредитаційні кампанії в інформаційному просторі. Ці інструменти використовувалися як щодо самих антикорупційних діячів, так і щодо їхніх родин та професійного оточення. Повторюваність таких дій у різних провадженнях, їхня концентрація в часі та скоординованість між процесуальними кроками й інформаційним супроводом свідчать про їх системний характер і вихід за межі поодиноких рішень в окремих справах.

Застосування кількох інструментів впливу одночасно, їх синхронність і масштаб, а також одночасна активізація різних за змістом кримінальних проваджень вказують на наявність значного організаційного та ресурсного забезпечення таких дій, що істотно знижує ймовірність їх випадкового або автономного походження в межах окремих розслідувань. Додатково на це вказує збіг інтенсивних процесуальних дій із політично значущими рішеннями у сфері антикорупційної політики, що формує єдиний часовий і контекстуальний ланцюг.

З огляду на спрямованість втручання до осіб, залучених до розслідування топкорупції, а також на повторювані наслідки у вигляді обмеження їхньої професійної діяльності та потенційного ослаблення антикорупційного сектору загалом, це дозволяє констатувати використання формально правових механізмів не винятково з метою кримінального переслідування, а й для досягнення інших, позапроцесуальних цілей, пов'язаних із впливом на антикорупційну систему. **У сукупності зазначені обставини вказують на наявність ознак політичної вмотивованості таких дій.**

■
Руслан Магамедрасулов у Печерському районному суді Києва, 11 вересня 2025 року.
Фото: Нікіта Галка для Суспільне Новини

РОЗДІЛ 3.

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ДОТРИМАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЗАДОКУМЕНТОВАНИХ ВИПАДКАХ

У першому розділі детально проаналізовано фактичні обставини обшуків, вилучень речей і документів, арешту майна, затримань, обрання запобіжних заходів стосовно широкого кола антикорупційних діячів. У другому розділі ці епізоди розглянуто крізь призму повторюваності та ознак системності. Водночас у цьому розділі буде представлено аналіз відповідності рішень, дій та бездіяльності посадових осіб органів досудового розслідування та слідчих суддів національному законодавству і сформованим у ньому стандартам кримінального провадження. У цьому розділі аналіз має вибіркового характер: наведені приклади із задокументованих випадків не є вичерпними, а слугують ілюстрацією типових порушень процесуальних стандартів, окреслених у попередніх розділах.

Хоча в КПК України термін «стандарти» вживається лише раз, без сумніву, можна стверджувати, що окремі норми кримінального процесуального законодавства сукупно сформували процесуальні стандарти здійснення кримінального провадження, що, серед іншого, спрямовані на забезпечення прав людини, справедливості, змагальності та ефективності кримінального провадження.

У межах цього дослідження виділяються такі стандарти здійснення кримінального провадження:

1. Стандарт обґрунтованості підозри;
2. Стандарт допустимості, належності, достовірності та достатності доказів;
3. Стандарт пропорційності втручання у право власності та приватність;
4. Стандарт ефективності судового контролю за обмеженням прав людини;
5. Стандарт поваги до людської гідності та особистої недоторканності.

Разом вони формують систему кримінальних процесуальних стандартів, дотримання яких є важливим з метою захисту прав людини в кримінальному провадженні і виконання завдань кримінального провадження. Адже цими завданнями, з-поміж іншого, є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження³⁷².

Водночас наведені стандарти не є вичерпними і аналіз їх реалізації у цьому розділі обумовлено тематикою дослідження і виключною релевантністю до обраних для дослідження задокументованих випадків. Однаковою мірою на стадії досудового розслідування можуть діяти й інші стандарти або процесуальні гарантії, такі як: презумпція невинуватості; забезпечення права на захист; рівність і змагальність сторін у кримінальному провадженні; правова визначеність і передбачуваність процесуальних рішень та інші. Під час судового розгляду будуть застосовуватися й інші, наприклад, стандарт гласності і відкритості судового провадження, розумних строків судового розгляду, рівності перед судом та інші.

1. Стандарт обґрунтованості підозри

не має окремого нормативного визначення у КПК України. Це словосполучення неодноразово використовується у його тексті як одна з ключових умов законності процесуальних рішень, що пов'язані з обмеженням прав людини у кримінальному провадженні. Зокрема, вимога наявності обґрунтованої підозри закріплена щодо загальних правил застосування заходів забезпечення кримінального провадження³⁷³, арешту майна³⁷⁴, застосування запобіжних заходів³⁷⁵, відкликання клопотання про застосування запобіжного заходу³⁷⁶, а також у положеннях, що регламентують обов'язки слідчого судді щодо захисту прав людини та перевірки законності позбавлення свободи³⁷⁷.

Системний аналіз цих положень дає підстави стверджувати, що стандарт обґрунтованої підозри в національному кримінальному процесі виконує гарантійну функцію та є однією з базових передумов законного початку притягнення особи до кримінальної відповідальності і подальшого здійснення кримінального переслідування. Його зміст полягає в тому, що повідомлення особі про підозру та подальше застосування до неї заходів процесуального примусу не можуть ґрунтуватися на необґрунтованих припущеннях, версіях сторони обвинувачення без належного їх підтвердження конкретними обставинами кримінального провадження. Для цього мають існувати фактичні дані,

372 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 2: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

373 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, пункт 1 частини 3 статті 132: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

374 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, пункт 3 частини 2 статті 173 КПК України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

375 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, частина 2 статті 177: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

376 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, частина 1 статті 185: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

377 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, частина 2, 7 статті 206, частина 3 статті 210: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

які за своїм змістом, джерелом, належністю та зв'язком із предметом доказування дають підстави об'єктивному спостерігачу вважати, що саме ця особа могла вчинити конкретне кримінальне правопорушення.

При цьому стандарт обґрунтованої підозри передбачає також індивідуальну оцінку конкретних обставин справи. Це означає, що сторона обвинувачення повинна навести конкретні фактичні дані про дії саме цієї особи, їх час, спосіб, формування, спрямованість поведінки та інші обставини, які дають можливість відмежувати інкриміноване діяння від загального контексту провадження, припущень або дій інших осіб. Відповідно, підозра не може вважатися такою, що відповідає вимогам закону, якщо вона побудована на узагальнених формулюваннях, не містить персоналізованого викладу фактичних обставин або спирається на матеріали, які не дозволяють встановити безпосередній зв'язок між особою та інкримінованим діянням.

Підставою для повідомлення про підозру є наявність достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення. Хоча поняття «достатності доказів» є оцінним, така оцінка не є необмеженою дискрецією сторони обвинувачення, а з огляду на подальше застосування запобіжних заходів повинна здійснюватися з урахуванням конституційних гарантій свободи, особистої недоторканності, презумпції невинуватості, принципу законності та інших основоположних засад здійснення кримінального провадження. Саме тому достатніми можуть вважатися лише ті фактичні дані, які є належними, допустимими, достовірними та індивідуалізовано пов'язують конкретну особу з конкретним кримінальним правопорушенням.

Аналіз матеріалів кримінального провадження стосовно детектива НАБУ **Віктора Гусарова** свідчить, що основний масив фактичних даних, якими обґрунтовується повідомлення про підозру, отриманий у межах інших кримінальних проваджень — від 19 березня 2022 року та 29 липня 2019 року, які мають інші часові межі та відмінний предмет доказування. Зазначені матеріали не стосуються безпосередньо фактичних обставин, які інкримінуються Віктору Гусарову у провадженні від 23 квітня 2025 року за статтею 111 КК України «Державна зрада», а також отримані у періоди, істотно віддалені від моменту реєстрації провадження, в якому здійснено повідомлення про підозру. Окремо встановлено, що за час досудового розслідування після повідомлення про підозру сторона обвинувачення фактично не здобула нових доказів причетності Віктора Гусарова до інкримінованих злочинів, а підозра обґрунтовується тими самими фактичними даними, які існували на момент її пред'явлення (21 липня 2025 року). Така ситуація свідчить про те, що фактично збирання доказів у цьому провадженні не здійснювалося і було використано фактичні дані, зібрані в інших провадженнях, віддалених у часі.

Крім того, відповідні матеріали не були належним чином приєднані до провадження як докази у спосіб, який дозволяє суду перевірити законність їх отримання та використання. Зокрема, стороні захисту не відомо про належні підтвердження проведення негласних слідчих (розшукових) дій на підставі чинних ухвал слідчого судді, дані про технічні засоби фіксації, межі дозволів і безперервність ланцюга зберігання отриманої інформації. За таких обставин застосовується припис КПК України, відповідно до якого докази, отримані з істотним порушенням прав і свобод людини або порядку, встановленого КПК, підлягають визнанню недопустимими³⁷⁸, а отже, ці докази не можуть слугувати підставою для повідомлення особі про підозру.

Правова оцінка обґрунтованості підозри за статтею 111 КК України також демонструє відсутність належного встановлення обов'язкових елементів складу злочину на тому рівні, як цього вимагає етап повідомлення особі про підозру. Для висунення обґрунтованої підозри у вчиненні державної зради необхідно довести умисні дії громадянина України на шкоду суверенітету, територіальній цілісності, обороноздатності чи іншим складовим державної безпеки, а також наявність прямого умислу та спрямованості на сприяння іноземній державі чи організації у проведенні підривної діяльності. У повідомленні про підозру та супровідних матеріалах не наведено конкретних фактичних даних, які б підтверджували мету та умисел підозрюваного завдати шкоди Україні, а твердження про «грошову винагороду» не підтверджено допустимими і належними доказами, що є критичним для версії про відоме сприяння ворогу протягом тривалого періоду, який інкримінується, зокрема, 2012–2025 року.

Окремо варто звернути увагу на проблеми з кримінально-правовою кваліфікацією, зокрема, Віктору Гусарову інкримінується передача інформації з обмеженим доступом, яка при цьому не є державною таємницею, і сама по собі така передача автоматично не утворює склад злочину державної зради без доведення реальної загрози або шкоди державній безпеці та прямого умислу на підривну діяльність.

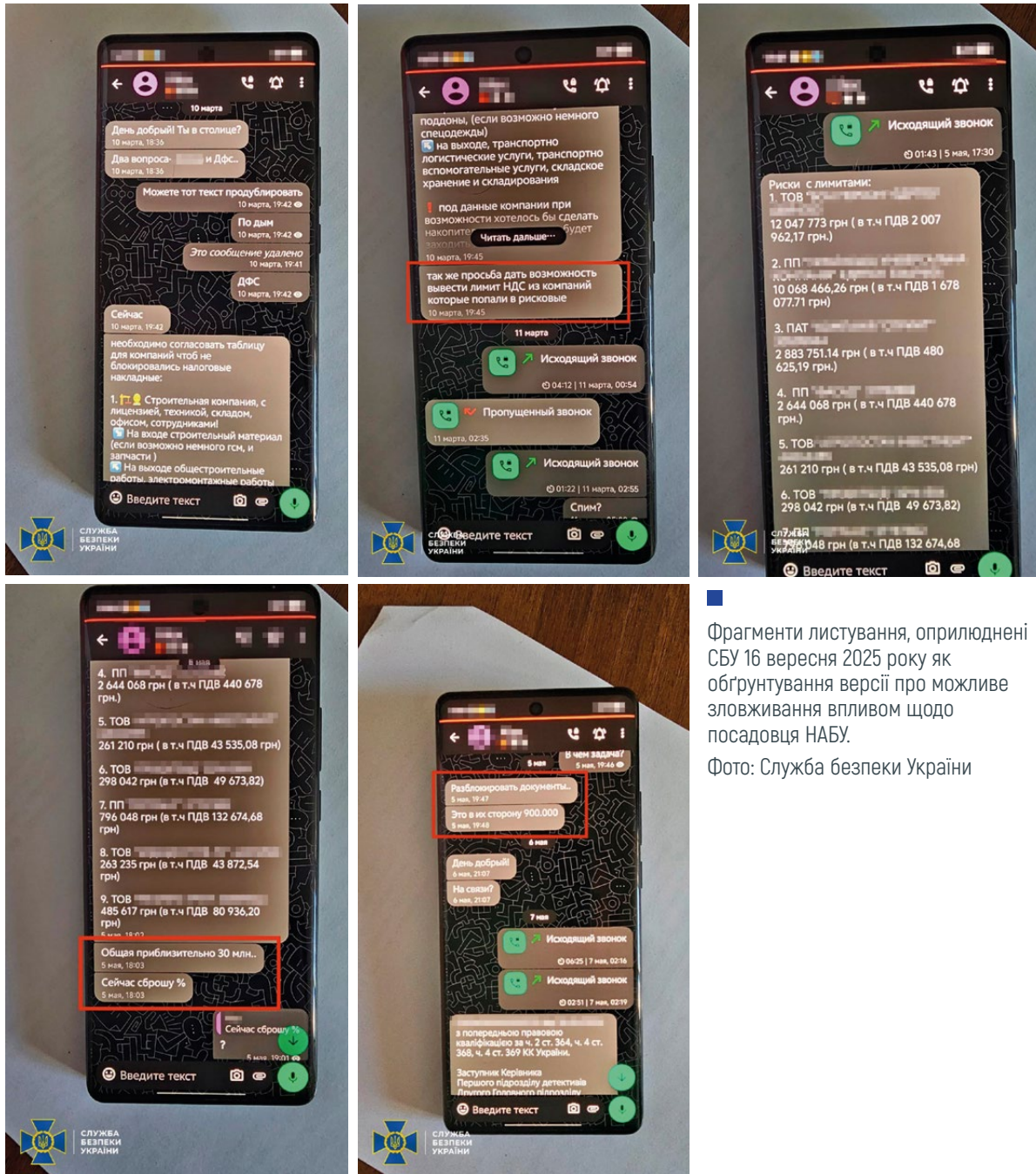
Підсумовуючи, слід вказати, що за результатами правового аналізу встановлено, що повідомлення про підозру Віктору Гусарову у частині інкримінування статті 111 КК України має ознаки необґрунтованості через відсутність прямих доказів або достатньої сукупності непрямих доказів на підтвердження ключових елементів складу державної зради (умислу, мети, шкоди/реальної загрози) з урахуванням вимог Конституції України, КПК та КК України. Також ці докази не створюють сукупності достатніх доказів, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити правопорушення. З огляду на викладене, повідомлення про підозру Віктору Гусарову не відповідає стандарту обґрунтованої та індивідуалізованої підозри та суперечить конституційним засадам, презумпції невинуватості та принципу законності створює ризик свавільного втручання у права особи та порушує вимогу правової визначеності як складову верховенства права.

Наведені висновки щодо недостатності доказової бази та **відсутності належного підтвердження ключових елементів складу злочину фактично знайшли своє підтвердження і в подальшому перебігу кримінального провадження**. Зокрема, 12 березня 2026 року кримінальне провадження щодо Віктора Гусарова за підозрою у вчиненні державної зради було закрито у зв'язку з відсутністю достатніх доказів його причетності до інкримінованого кримінального правопорушення. Вказане рішення свідчить про те, що органом досудового розслідування не було здобуто належної сукупності доказів, яка б дозволяла підтвердити обґрунтованість висунутої підозри та підтримувати обвинувачення відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства.

У справі керівника підрозділу детективів НАБУ **Руслана Магамедрасулова** однією з ознак складу злочину, передбаченого статтею 111-2 КК України, є наявність умислу та спеціальної мети – надати допомогу державі-агресору з метою завдання шкоди Україні. Проте жоден із наданих стороною обвинувачення матеріалів не підтверджує контакт із представниками держави-агресора; не підтверджує намір передати ресурси саме державі-агресору; не підтверджує умислу підозрюваного на завдання шкоди державі. За відсутності цих обов'язкових ознак склад інкримінованого злочину відсутній.

Окрім наведеної кваліфікації, 16 вересня 2025 року прокурор повідомив про зміну раніше повідомленої підозри та про нову підозру – у вчиненні злочину, передбаченого частиною другою статті 369-2 КК України, а саме в прийнятті пропозиції неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Сторона обвинувачення інкримінувала отримання згоди Русланом Магамедрасуловим з метою отримання неправомірної вигоди для себе за вплив на посадових осіб Державної податкової служби з метою прийняття податківцями рішень про невідповідність низки компаній критеріям ризиковості.

Для доведення обставин цього правопорушення наводилося листування, ймовірно, з телефона підозрюваного щодо переліку компаній, які мають проблеми з критеріями ризиковості. Водночас варто врахувати, що Руслан Магамедрасулов, як посадовець НАБУ, постійно здійснював свою оперативну діяльність і систематично отримував повідомлення від потенційних заявників у кримінальних провадженнях, які можуть бути підслідні НАБУ, та можливої неправомірної діяльності посадових та службових осіб державних органів. Наведене листування може бути частиною оперативної роботи та, зокрема, з'ясування, які розміри неправомірної вигоди та чи розмір цієї неправомірної вигоди за зняття критеріїв ризиковості з підприємств належить до підслідності НАБУ.

Окремо слід зазначити, що відповідно до положень частини другої статті 369-2 КК України злочин «зловживання впливом» полягає у прийнятті пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Тобто, суть зловживання впливом – це домовленість про здійснення узгодженого платного впливу на службову особу щодо прийняття нею конкретного рішення із використанням наданих повноважень. При цьому ані в повідомленні про підозру, ані серед інших матеріалів справи немає доказів досягнення «домовленості про вплив». Із наданої сторони захисту інформації, зокрема листування, не випливає, що воно стосувалося впливу на конкретних посадовців ДПС України. Сторона обвинувачення не ідентифікувала адресата впливу та предмет рішення: не визначено конкретних службових осіб ДПС, на яких нібито впливали, і які саме процесуальні або управлінські рішення вони мали ухвалити. Підозра не відповідає стандарту обґрунтованості та ґрунтується виключно на фрагментах комунікації та припущеннях.

Цілісний аналіз матеріалів провадження свідчить про те, що вони є внутрішньо суперечливими, недостовірними та не утворюють достатньої сукупності доказів для підтвердження складу злочину. Повідомлення про підозру ґрунтується на припущеннях, що прямо суперечить засадам кримінального провадження, принципу верховенства права та презумпції невинуватості.

Ще одним проблемним аспектом у контексті стандарту обґрунтованої та індивідуалізованої підозри є ситуація, коли щодо особи фактично здійснюється збирання доказів, однак повідомлення про підозру не відбувається, що призводить до її перебування у процесуально невизначеному статусі і порушення права на захист.

З аналізу обставин справи стосовно **Валентина Шмітька** вбачається, що після проведення обшуку у його приміщенні 21 липня 2025 року, чоловіка викликали до ДБР та допитали у статусі свідка у кримінальному провадженні за ознаками таких кримінальних правопорушень, як легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, вчинена організованою групою або в особливо великому розмірі³⁷⁹, незаконне збагачення³⁸⁰. Водночас під час допиту слідчі поінформували посадовця НАБУ про підготовку щодо нього проєктів повідомлення про підозру, клопотань про застосування запобіжного заходу та відсторонення від посади, які фактично готові, однак не були вручені у зв'язку з необхідністю додаткової перевірки обставин здійснення банківського платежу в США.

Такі дії свідчать про те, що орган досудового розслідування вже розглядав свідка як потенційного підозрюваного та фактично збирав докази саме проти нього. За таких умов формальне збереження статусу свідка не відповідає реальному процесуальному становищу особи та призводить до позбавлення її гарантій, передбачених для підозрюваного. Зокрема, особа не набуває повного обсягу права на захист, включно з правом знати суть і підстави підозри, правом на ефективну участь захисника у всіх процесуальних діях, правом на ознайомлення з матеріалами, що обґрунтовують підозру, правом оскаржувати процесуальні рішення, а також правом на рівність процесуальних можливостей зі стороною обвинувачення.

Крім цього, у такій ситуації виникають ризики порушення права не свідчити проти себе, оскільки особа допитується як свідок, фактично будучи суб'єктом кримінального переслідування і тим, кому в подальшому можуть повідомити про підозру. Відсутність належної процесуальної визначеності також позбавляє особу ефективного судового контролю за діями сторони обвинувачення та можливості оскарження обмежень її прав.

У сукупності такі обставини свідчать про обхід процесуальних гарантій, передбачених кримінальним процесуальним законодавством, зокрема, гарантій права на захист, правової визначеності та справедливого кримінального провадження.

2. Стандарт допустимості, належності, достовірності та достатності доказів

тісно пов'язаний зі стандартом обґрунтованої та індивідуалізованої підозри на стадії досудового розслідування, оскільки в основу повідомлення про підозру, звернення з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, а також інших процесуальних рішень можуть бути покладені лише такі фактичні дані, які отримані у передбаченому законом порядку, стосуються предмета доказування та можуть бути перевірені з приводу їх достовірності. Цей стандарт виконує гарантійну функцію, оскільки унеможливорює використання у кримінальному провадженні випадкових, неперевіраних, неналежно оформлених або незаконно здобутих відомостей як доказів.

Вимоги до доказів у кримінальному провадженні встановлені главою 4 КПК України. Доказами є фактичні дані, отримані у передбаченому законом порядку, на підставі яких слідчий, дізнавач, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють обставини, що мають значення для кримінального провадження. Такі фактичні дані можуть бути використані у доказуванні лише за умови, що вони відповідають вимогам належності, допустимості, достовірності, а у своїй сукупності — достатності для прийняття відповідного процесуального рішення.

379 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 3 статті 209: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

380 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 368-5: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Належними є докази, які прямо чи опосередковано підтверджують або спростовують обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, а також інші обставини, що мають значення для кримінального провадження³⁸¹. Отже, належність доказу визначається не лише самим фактом його існування, а його змістовним зв'язком із предметом доказування у конкретному кримінальному провадженні. Якщо такий зв'язок відсутній, відповідні фактичні дані не можуть бути використані як підстава для обґрунтування підозри чи інших процесуальних рішень.

Допустимість доказу означає його отримання із належного процесуального джерела, уповноваженим суб'єктом, у належній процесуальній формі та з дотриманням вимог кримінального процесуального закону. Доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому КПК України. Недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, а суд не має права посилається на нього при ухваленні судового рішення³⁸².

Водночас вимога допустимості охоплює не лише формальне існування процесуального документа, а й можливість перевірити законність походження доказу, межі наданого дозволу на його отримання, дотримання порядку фіксації, збереження та передачі відповідної інформації. Особливого значення це набуває у випадках використання результатів НСРД, вилучення речей і документів під час обшуку, залучення спеціальних знань і проведення експертиз, оскільки саме у цих випадках ризик порушення процесуальної форми безпосередньо впливає на допустимість отриманих доказів.

Законодавством прямо передбачено, що недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав і свобод людини, гарантованих Конституцією України, законами України та міжнародними договорами, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій унаслідок такого порушення. До таких порушень, зокрема, належать:

1. здійснення процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов;
2. отримання доказів унаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження;
3. порушення права особи на захист;
4. отримання показань чи пояснень від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитися від давання показань та не відповідати на запитання, або їх отримання з порушенням цього права³⁸³.

Окрім наведеного, цитована стаття передбачає й інші підстави визнання доказів недопустимими, перелік яких не є вичерпним.

Достовірність доказу означає відповідність відомостей, що в ньому містяться, об'єктивній дійсності. Вона передбачає можливість перевірки походження доказу, цілісності його змісту, відсутності суперечностей у способі його отримання та фіксації, а також узгодженість із іншими матеріалами провадження. Недостатня визначеність походження доказу, відсутність належної фіксації його ознак або порушення ланцюга зберігання об'єктивно ставлять під сумнів його достовірність.

Належність, допустимість і достовірність доказів є взаємопов'язаними, але самостійними властивостями доказу. Якщо належність характеризує змістовний зв'язок доказу з предметом доказування, то допустимість стосується законності способу його одержання і процесуальної форми, а достовірність – відповідності зафіксованих у ньому відомостей об'єктивній реальності. Лише сукупне дотримання цих вимог забезпечує можливість використання доказів як належної підстави для процесуальних рішень у кримінальному провадженні. Натомість використання фактичних даних, які не відповідають хоча б одній із цих властивостей, створює ризик свавільного втручання у права особи та порушення засад законності, змагальності й справедливості кримінального провадження.

381 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 85: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

382 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 86, 87: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

383 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 87: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

З огляду на наведене, перевірка відповідності доказової бази вказаним властивостям вимагає оцінки не лише змісту окремих доказів, а й законності джерел їх походження, порядку приєднання до матеріалів провадження, дотримання меж процесуальних дозволів, належності процесуального оформлення та можливості перевірки таких доказів стороною захисту і судом.

Аналіз матеріалів кримінального провадження щодо **Віктора Гусарова** свідчить про наявність суттєвих проблем із дотриманням аналізованого стандарту. Передусім встановлено, що значна частина доказової бази у цьому кримінальному провадженні сформована на підставі матеріалів інших кримінальних проваджень, датованих 2019 та 2022 роками. До того ж ці матеріали були використані стороною обвинувачення фактично без належного процесуального оформлення та «легалізації» у межах нового кримінального провадження. Зокрема, у матеріалах відсутні дані про належний порядок приєднання цих матеріалів як доказів, що унеможливорює перевірку стороною захисту і судом законності їх отримання та використання. Це свідчить про порушення процесуальної форми доказів і використання матеріалів із інших проваджень.

Також встановлено, що частина доказів ґрунтується на результатах НСРД, проведених у межах інших кримінальних проваджень. Водночас у матеріалах провадження відсутні належні підтвердження того, що такі НСРД проводилися на підставі чинних ухвал слідчих суддів, із дотриманням меж дозволу та процесуальної форми їх проведення. Зокрема, відсутні відомості про технічні засоби фіксації отриманої інформації, порядок їх використання, а також відсутні належні та допустимі докази того, що відповідні НСРД проводилися на підставі чинних ухвал слідчих суддів, із дотриманням вимог щодо фіксації, ідентифікації технічних засобів. Такі обставини свідчать про недопустимість отриманих матеріалів як доказів у кримінальному провадженні, оскільки відповідно до вимог законодавства³⁸⁴ результати слідчих та негласних слідчих дій, отримані з істотними порушеннями вимог кримінального процесуального закону, підлягають визнанню недопустимими.

Окремої уваги заслуговує аналіз процесуального оформлення вилучених під час обшуку предметів і майна. Під час обшуку квартири Віктора Гусарова було вилучено значну кількість предметів, зокрема блокноти, аркуші паперу, мобільні телефони, грошові кошти, паспортні документи та інші речі. При цьому подальше процесуальне оформлення цих предметів як речових доказів має ознаки формального підходу. Зокрема, щодо грошових коштів у протоколі обшуку не зазначено серійних номерів банкнот, відсутній детальний опис вилучених коштів та їх фотозображення. Крім того, відсутній окремий протокол огляду вилучених грошових коштів. Постанова слідчого про визнання цих коштів речовими доказами також не містить належних відомостей про порядок їх зберігання.

Такий підхід суперечить вимогам частини другої статті 100 КПК України та встановленому порядку поводження з речовими доказами. Відсутність належного опису та фіксації вилучених предметів фактично унеможливорює перевірку їх ідентичності та достовірності й використання таких предметів як доказів у кримінальному провадженні.

Аналогічні проблеми виявлено і щодо вилучення мобільних телефонів. Зокрема, мобільний телефон iPhone 16 Pro належав третій особі – дружині Віктора – Олені Гусаровій, яка добровільно видала цей пристрій під час проведення обшуку. Водночас відповідно до положень КПК України тимчасове вилучення мобільних терміналів систем зв'язку за загальним правилом не допускається, за винятком випадків, коли такі предмети є безпосереднім знаряддям злочину або їх вилучення є необхідним для проведення експертного дослідження³⁸⁵. У матеріалах провадження відсутні належні дані, які б свідчили про наявність таких підстав. Таким чином, вилучення мобільного телефону третьої особи здійснювалося без належного процесуального обґрунтування, що зумовлює недопустимість використання отриманої з нього інформації як доказу.

Крім того, аналіз матеріалів кримінального провадження свідчить про відсутність належного зв'язку між частиною вилучених предметів і предметом доказування у кримінальному провадженні. Це підтверджується і рішенням слідчого судді Шевченківського районного суду

384 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 87: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

385 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, частина 2 статті 168, стаття 194: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

міста Києва від 20 серпня 2025 року, який відмовив у накладенні арешту на частину вилученого майна, зокрема грошові кошти та паспортні документи, через відсутність належного обґрунтування їх зв'язку з обставинами кримінального правопорушення³⁸⁶.

Такі обставини свідчать про те, що частина вилучених предметів не відповідає вимогам щодо речових доказів, визначених статтею 98 КПК України, а отже не може бути використана як належний, достовірний і допустимий доказ у кримінальному провадженні.

Ключовим доказом в обґрунтування повідомлення про підозру сторона обвинувачення надає висновок комплексної судової (семантико-текстуальної) експертизи та експертизи в галузі основ національної безпеки, однак аналіз цього документа виявляє суттєві процесуальні та методологічні вади. Склад комісії фактично сформовано з експерта-філолога та юриста-науковця, залученого як «спеціаліст у галузі основ національної безпеки», який не є атестованим судовим експертом.

Змістовний аналіз висновку № СЕ25-478/1 свідчить про вихід виконавців за межі спеціальних знань і підміну фактичних висновків правовими оцінками. Формулювання таких висновків, як *«матеріали використовуються ФСБ РФ для завдання шкоди...»* та твердження про *«відповідність чинному законодавству»* фактично є правовою кваліфікацією й висновками про шкоду державній безпеці, що за своєю природою належать до компетенції слідчого, прокурора або суду, а не експерта. Відповідно до вимог частини першої статті 242 «не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права». Таким чином, експерти фактично надали відповіді на питання права, що прямо заборонено законом.

Також відомо, що сторона обвинувачення винесла постанову про призначення психологічної/поліграфної експертизи, на яку добровільно погодився Віктор Гусаров. Проте сторона захисту не отримала доступу до її результатів, що створює процесуальний дисбаланс: сторона обвинувачення потенційно використовує матеріали, доступ до яких обмежено для сторони захисту, що підриває змагальність і ефективність права на захист. Наведене сукупно унеможливорює оцінку цього доказу з на предмет належності, допустимості та достовірності.

Отже, аналіз доказів у справі Віктора Гусарова свідчить про наявність істотних процесуальних порушень під час збирання та оформлення доказів, зокрема використання матеріалів інших кримінальних проваджень без належної процесуальної «легалізації», відсутність належного підтвердження законності проведення НСРД, використання висновків експерта як відповідей на правові питання, а також вилучення під час обшуків речей, що не мають стосунку до провадження. Разом зазначені обставини свідчать про недопустимість, неналежність та недостовірність значної частини доказової бази у кримінальному провадженні щодо Віктора Гусарова, що виключає можливість ухвалення процесуальних рішень на підставі доказів, отриманих із порушенням вимог кримінального процесуального законодавства.

У справі **Руслана Магамедрасулова** ключовим доказом сторони обвинувачення за підозрою у пособництві державі-агресору³⁸⁷ є аудіо- та відеофіксація розмови, на яких вибудовано версію про готування до пособництва державі-агресору. Цей уривок розмови відтворений у протоколі НСРД — аудіо-, відеоконтролю особи та оприлюднений СБУ.

За версією сторони обвинувачення, ця розмова нібито підтверджує намір передачі насіння технічної коноплі в інтересах держави-агресора, зокрема в межах «державної програми Дагестану». Проте навіть за умови, що відомості, отримані під час таких НСРД, є формально допустимими, вони не є належними, оскільки не підтверджують жодної з обставин, які інкримінуються стороною обвинувачення, а навпаки – спростовують твердження про зв'язок із державою-агресором. Безпосередньо допитаний у судовому засіданні свідок Юсуф Мамешев підтвердив, що саме він був співрозмовником підозрюваного і що в розмові та подальшому листуванні йшлося про Узбекистан, що підкріплюється згадкою про «узбеків» і відомостями про державне регулювання вирощування технічної коноплі саме в цій країні.

386 Ухвала Шевченківського районного суду від 20.09.2025 у справі № 761/33311/25: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130341026>

387 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, стаття 111-2: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Особливу увагу слід звернути на те, що вся конструкція обвинувачення ґрунтується фактично на одному слові у стенограмі розмови – «Дагестан», від якого кардинально змінюється географічний, правовий та кримінально-правовий контекст. Дагестан не є державою, а лише суб'єктом Російської Федерації, що вже суперечить згадці про «державну програму»; сторона обвинувачення не надала жодного об'єктивного доказу існування спеціальної державної програми Російської Федерації або Республіки Дагестан, спрямованої саме на закупівлю іноземного насіння технічної коноплі. Водночас стороною захисту встановлено, що сорти коноплі «Лірина» та «Глесія» відсутні у відповідному реєстрі РФ, а відповідно, насіння, вирощене в Україні, не могло бути об'єктом таких програм.

Іншим доказом є листування підозрюваного з нібито представниками ООО «Агропрайм». Надане СБУ листування у месенджері «Telegram» містить істотні внутрішні суперечності: використання електронної адреси, що належить іншій установі; хронологічні неузгодженості щодо строків подачі документів на субсидії; відсутність логіки в діях нібито представника підприємства; відсутність об'єктивних підтверджень автентичності облікових записів. Сукупно ці обставини свідчать про невідповідність листування реальним подіям і наявність ознак його штучного створення, що підтверджує недостовірність і недопустимість відповідного доказу.

Протокол огляду мобільного телефона від 18 вересня 2025 року, який, імовірно, належить Руслану Магамедрасулову, підтверджує, що жодних відомостей про кримінальні правопорушення не виявлено. Проте існують процедурні порушення щодо порядку огляду та розблокування телефона стороною обвинувачення, які наразі не підлягають розголошенню з огляду на формування позиції стороною захисту.

У довідці начальника 2 управління Головного управління з протидії системним загрозам управління державою ДЗНД Служби безпеки України від 15 липня 2025 року йдеться, що Руслан Магамедрасулов 10 лютого 2025 року провів телефонну розмову з громадянином РФ Г. Г. Заліхмановим. Проте ця довідка не є допустимим і достовірним доказом, оскільки документування спілкування осіб здійснюється в рамках НСРД, за результатами проведення яких має бути складений протокол. Відповідно наразі сторона обвинувачення подає дану довідку та розмову про нібито Дагестан як єдині докази винуватості, що з огляду на чинні положення КПК України є недопустимими доказами. Огляд соціальних мереж Г. Г. Заліхманова засвідчив, що він підтримує російські військові формування. Проте оскільки факт спілкування Руслана Магамедрасулова з Заліхмановим Г. Г. не доведено, тому відомості про соціальні мережі останнього не мають процесуального значення.

У межах провадження щодо підозрюваного сторона обвинувачення 21 липня 2025 року провела обшуки за шістьма об'єктами. Всі обшуки відбулися без ухвали слідчого судді, а це означає, що після їх проведення сторона обвинувачення зобов'язана невідкладно звернутися до слідчого судді із клопотанням про проведення обшуку відповідно до норм КПК України³⁸⁸. Проте сторона захисту не отримала дані щодо звернення сторони обвинувачення з такими клопотаннями до слідчого судді і має обґрунтовані сумніви щодо своєчасності звернення.

■ Фрагмент стенограми розмови Руслана Магамедрасулова, оприлюдненої СБУ 21 липня 2025 року.

Скриншот відео ютуб-каналу Служба безпеки України

Водночас з огляду на матеріали кримінального провадження вбачається, що підстав для проведення невідкладного обшуку не було. Так, у численних довідках, складених співробітниками СБУ, зазначено, що в кримінальному провадженні необхідно провести невідкладний обшук за вищевказаними адресами. Однак такі довідки складені за 7-10 діб до фактичного проведення обшуку, що фактично уможливлювало звернення до слідчого судді за отриманням процесуального дозволу. Тим паче з урахуванням того, що за вимогами норм КПК України клопотання про обшук розглядається у суді в день його надходження за участю слідчого або прокурора³⁸⁹. Тому наразі є підстави вважати, що рішення про проведення невідкладних обшуків ухвалене спонтанно та з метою психологічного й фізичного тиску на обшукуваних осіб.

Окрім вказаного, під час обшуку співробітниками СБУ вчинялись протиправні дії стосовно Руслана Магамедрасулова – нанесення тілесних ушкоджень по голові та тулубу, які є задокументованими. Як вже вказувалося вище, отримання доказів унаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження тягне за собою визнання доказів недопустимими³⁹⁰, що фактично унеможливує використання будь-яких відомостей, отриманих у таких умовах, як доказів у кримінальному провадженні.

■ Руслан Магамедрасулов після нанесених йому тілесних ушкоджень під час обшуку 21 липня 2025 року.
Фото надані стороною захисту для ZMINA

Більше того, відповідно до принципу «плодів отруєного дерева», недопустимими визнаються не лише безпосередньо отримані таким шляхом докази, але й будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій унаслідок порушення прав людини. За цих обставин застосування фізичного насильства під час проведення слідчих дій порушує фундаментальні права людини, гарантовані Конституцією України та міжнародними договорами, та ставить під сумнів законність і допустимість значної частини доказової бази у кримінальному провадженні.

Аналіз обставин кримінального провадження щодо **Євгена Токаря** свідчить про порушення стандарту допустимості, належності та достовірності доказів при вирішенні питання про арешт майна, вилученого під час обшуку. Зокрема, під час розгляду клопотання про арешт майна 24 липня 2025

року сторона обвинувачення просила накласти арешт на вилучене під час обшуку житла керівника підрозділу детективів НАБУ майно, яке вважала речовим доказом. Однак прокурор не навів жодних конкретних відомостей щодо змісту інформації на носіях, які було вилучено та їх зв'язку з обставинами кримінального провадження, розпочатого за фактом ДТП, яка сталася 16 травня 2021 року. За таких умов відсутні підстави вважати, що відповідні предмети є належними доказами у розумінні статті 85 КПК України, оскільки не доведено їх зв'язок із предметом доказування.

389 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, частина 4 статті 234: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

390 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, пункт 2 частина 2 статті 87: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

Незважаючи на це, слідчий суддя задовольнив клопотання про арешт майна, не перевіривши відповідність вилучених предметів критеріям речових доказів, визначених статтею 98 КПК України, а також не оцінивши допустимість їх використання у кримінальному провадженні. Крім того, поза увагою суду залишилось питання належності майна, оскільки частина вилучених носіїв інформації належала третім особам, зокрема дружині та НАБУ, що вимагало окремої оцінки їх зв'язку з предметом доказування.

Показовим є те, що за результатами апеляційного перегляду, який відбувся через 46 днів, ухвалу слідчого судді було скасовано, а апеляційний суд прямо вказав, що слідчий суддя суду першої інстанції не перевірив відповідність вилученого майна критеріям речових доказів, встановлених статтею 98 КПК України, а отже безпідставно прийняв рішення про його арешт. Це свідчить про те, що на момент ухвалення рішення про арешт майна стандарт належності доказів не був дотриманий, а використання таких предметів як доказів не відповідало вимогам кримінального процесуального закону. Це питання буде детальніше розглянуто у межах аналізу пропорційності втручання у право власності.

Доцільно також звернути увагу на порушення стандарту допустимості та належності доказів у частині вилучення майна під час обшуку житла Івана Шмітька – брата керівника підрозділу детективів НАБУ **Валентина Шмітька**, який відбувся 21 липня 2025 року. У ході обшуку було вилучено документи, що належать третім особам і не мають жодного зв'язку з предметом доказування у кримінальному провадженні, зокрема правовстановлюючі документи на будинок брата, документи про право власності на квартиру, що належить тестю, а також документи на транспортний засіб, який перебуває у власності дружини.

Такі дії свідчать про вилучення неналежних доказів, які не відповідають вимогам статті 85 КПК України, оскільки не підтверджують обставини, що підлягають доказуванню. Крім того, вилучені документи не мають ознак унікальності або ризику втрати, спотворення, адже відомості щодо права власності містяться у відповідних державних реєстрах та можуть бути отримані стороною обвинувачення у встановленому законом порядку. За таких обставин відсутні підстави для їх вилучення, тим більше у межах «невідкладного» обшуку, який було проведено без ухвали слідчого судді. Разом це свідчить про істотне порушення процесуальної форми збирання доказів та створює підстави для визнання таких доказів недопустимими.

У випадку **Юрія Цветкова** докази отримані у кримінальному провадженні від 21 липня 2025 року за ознаками державної зради. Зокрема, в ніч з 20 на 21 липня 2025 року, коли по місту Києву було здійснено масований ракетний обстріл з боку РФ, Юрій Цветков спустився на підземний паркінг, де, як повідомляє співробітник НАБУ, приблизно о 05 год. 30 хв., троє озброєних пістолетами чоловіків, одягнених в камуфляжну форму з шевронами із символікою «СБУ» та в масках «балаклавах», без законних на те підстав проникли всередину салону автомобіля, після чого, зі слів Цветкова, застосували фізичну силу, а саме схопили за одяг, руки та волосся, і примусово витягли з салону автомобіля на територію паркінгу. Вищевказані троє чоловіків продовжили застосовувати фізичну силу, вони тримали за обидві руки та за волосся, притиснули обличчям до залізобетонної опори паркінгу та завдавали ударів ногами та руками. Не припиняючи побиття,

■ Зафіксовані тілесні ушкодження Руслана Магамедрасулова під час освідування.
Фото надані стороною захисту для ZMINA

вони питали, де мобільний телефон. Факт застосування сили частково зафіксований на камерах відеоспостереження паркінгу, а також медичними документами.

Подальші обставини свідчать, що застосування фізичної сили мало системний і цілеспрямований характер, а його метою було отримання доступу до інформації з мобільного телефона. Побиття супроводжувалося погрозами продовження насильства, а також погрозами життю та здоров'ю, що фактично змусило Цветкова повідомити пароль до телефона. Таким чином, отримання доступу до цифрових даних відбулося не добровільно, а під фізичним та психологічним примусом.

За таких умов дії правоохоронців мають ознаки жорстокого та такого, що принижує гідність поводження, а застосоване насильство – характер побоїв, що виходять за межі допустимого процесуального примусу, особливо з урахуванням того, що особа не чинила опору. Відповідні ушкодження підтверджені судово-медичною експертизою в рамках кримінального провадження. Як уже зазначалося, відповідно до вимог частини другої статті 87 КПК України, докази, отримані внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи поводження, а також погрози застосування такого поводження, є недопустимими, що унеможливорює використання отриманої інформації у кримінальному провадженні в якості доказів.

3. Стандарт пропорційності втручання у право власності та приватність

закріплено, серед іншого, у статті 234 КПК України, де вказано, що слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про обшук, якщо прокурор, слідчий не доведе наявності достатніх підстав вважати, що за встановлених обставин обшук є найбільш доцільним та ефективним способом відшукування та вилучення речей і документів, які мають значення для досудового розслідування, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб, а також заходом, пропорційним втручанням в особисте і сімейне життя особи³⁹¹.

У провадженні стосовно **Віктора Гусарова** слідчий у ході обшуку 21 липня 2025 року вилучив низку предметів і документів, а надалі було заявлено клопотання про накладення арешту на все вилучене майно: блокноти, аркуші паперу, грошові кошти, паспорт громадянина України, картку платника податків, свідоцтво про зміну прізвища, імені, по батькові, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, мобільні телефони тощо.

Під час розгляду клопотання про арешт майна 20 серпня 2025 року слідчий суддя лише частково задовольнив клопотання й наклав арешт на окремі предмети: блокноти, аркуші, мобільні термінали тощо. При цьому він відмовив у арешті грошових коштів, паспорту громадянина України; картки платника податків; свідоцтва про зміну прізвища, імені, по батькові; паспорту громадянина України для виїзду за кордон і визначив, що обмеження права власності в цій частині є необґрунтованим, оскільки слідчий не довів — достатніх підстав вважати, що це майно має значення для досудового розслідування та може бути доказами під час судового розгляду³⁹².

Кошти знаходилися в сейфі, який добровільно відкрила дружина детектива Олена Гусарова, а квартира є об'єктом спільної часткової власності (½ Віктора Гусарова, ½ Олени Гусарової), що об'єктивно унеможливорює автоматичне ототожнення вилучених коштів виключно з підозрюваним. Додатково наявні дані про легальні джерела походження коштів у Олени Гусарової (дохід від відчуження транспортних засобів у 2021 та 2025 роках, а також грошові перекази на її рахунок у 2022 році), що прямо впливає на оцінку необхідності й пропорційності майнового обмеження. Отже, рішення про відмову у накладенні арешту на частину вилученого майна свідчить, що суд вже на стадії досудового розслідування, виконуючи функцію судового контролю, встановив відсутність належного обґрунтування стороною обвинувачення зв'язку частини вилученого майна з предметом доказування та критеріями речових доказів і визнав таке обмеження непропорційним.

Позицію суду першої інстанції щодо непропорційності і недоцільності накладення арешту на все вилучене майно підтвердив і суд апеляційної інстанції, який процитував рішення ЄСПЛ від 21 лютого

391 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, пункт 5 частини 5 статті 234: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

392 Ухвала Шевченківського районного суду міста Києва від 20.08.2025 у справі № 761/33311/25: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130341026>

1986 року у справі «Джеймс та інші проти Сполученого Королівства», вказавши, що *«має існувати обґрунтоване пропорційне співвідношення між засобами, які застосовуються, та метою, яку прагнуть досягти»*³⁹³.

У провадженні щодо **Руслана Магамедрасулова** під час обшуку вилучено цілий перелік речей, документів, серед яких:

- набої, зброя, дозвіл на зберігання і носіння якої підтверджено;
- довідки про проходження служби, наказ про призначення, рукописні записи, жорсткі диски, з'ємні носії інформації, печатка співробітника НАБУ, сім-карти та упаковки до них;
- автомобіль, який перебуває у власності.

За результатами апеляційного оскарження накладені арешти на майно були скасовані, а сторону обвинувачення зобов'язано повернути відповідне майно. Зокрема, арешт на зброю частково скасовано ухвалою апеляційного суду від 4 грудня 2025 року з подальшим її поверненням. Арешт на документи та інші речі скасовано ухвалою від 18 грудня 2025 року, однак це майно досі не повернуто підозрюваному. Крім того, ухвалою слідчого судді від 30 грудня 2025 року скасовано арешт на автомобіль, проте, за інформацією сторони захисту, транспортний засіб повернуто власнику тільки у березні 2026 року. У квітні 2026 року за результатами апеляційного розгляду також було скасовано арешт на майно, вилучене у квартирі в Дніпрі. Станом на травень 2026 року детективу повернули майже все вилучене майно, крім телефонів і патронів.

Наведені обставини свідчать про наявність суттєвих сумнівів щодо дотримання принципу пропорційності під час втручання у право власності підозрюваного. З одного боку, суди апеляційної інстанції та слідчий суддя дійшли висновку про відсутність належних правових підстав для подальшого обмеження права власності та скасували накладені арешти. З іншого боку, фактичне повернення майна відбулося із суттєвими затримками, а частина майна тривалий час залишалася у розпорядженні органу досудового розслідування навіть після набрання законної сили відповідними судовими рішеннями. За таких обставин втручання у право власності виходило за межі того, що є необхідним для досягнення цілей кримінального провадження, та покладало на особу надмірний індивідуальний тягар. Сукупність цих обставин може свідчити про недотримання справедливого балансу між інтересами кримінального правосуддя та правом власності.

Варто зазначити, що в цьому провадженні сторона обвинувачення спершу звернулася за арештом майна, вилученого під час обшуків, та отримала задоволення клопотань. А лише згодом звернулася за «легалізацією» обшуків – після їх фактичного проведення. Хоча слідчі судді мали стати процесуальним фільтром, вони фактично надали дозвіл на обшуки, коли арешт вилученого під час обшуків майна вже було погоджено.

У провадженні щодо **Віталія Шабуніна** обшуки проведено без ухвал слідчих суддів і без участі захисника. 11 липня 2025 року обшуки відбулися за місцем служби у Чугуївському районі Харківської області та за місцем проживання у Київській області. Не вбачаючи підстав для невідкладного обшуку, пов'язаних із врятуванням життя чи безпосереднім переслідуванням підозрюваного, такі обшуки не мали процесуального обґрунтування і мали проводитися виключно за ухвалою суду як результат розгляду клопотання сторони обвинувачення.

Під час обшуків було вилучено телефон і комп'ютер Віталія Шабуніна, а також техніку його дружини (телефон і ноутбук) та дітей (два планшети). З телефону було скопійовано великий обсяг приватної та робочої інформації, включно з конфіденційними матеріалами.

Згодом всупереч вимогам закону про нерозголошення даних досудового розслідування 16 грудня 2025 року в телеграм-каналі було оприлюднено інтимні фото, що містилися у вилученому телефоні³⁹⁴. Фактично такі дії становлять собою злочин, передбачений частиною другою статті 387 КК України «Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування». 18 грудня Шабунін подав заяву про злочин за цією статтею, а також за статтею 182 КК України

393 Ухвала Київського апеляційного суду від 18.11.2025 у справі № 761/33311/25: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132146270>

394 Активіст Віталій Шабунін заявив, що ДБР і ОГП «злили» його інтимні фото з телефона, вилученого під час обшуку / ZMINA. <https://zmina.info/news/aktivist-vitalij-shabunin-zayavyyv-shho-dbr-i-ogp-zlyly-jogo-intymni-foto-z-telefonu-vyluchеноgo-pid-chas-obshuku/>

«Порушення недоторканності приватного життя». Відомості до ЄРДР були внесені лише 24 грудня, після подання скарги до слідчого судді про бездіяльність органів досудового розслідування щодо невнесення відомостей в ЄРДР³⁹⁵.

У провадженні щодо **Євгена Токаря** обшук проводився як невідкладний 21 липня 2025 року, проте він здійснювався в рамках кримінального провадження за фактом дорожньо-транспортної пригоди, яка відбулася 16 травня 2021 року, тобто більше ніж за чотири роки до проведення цієї «невідкладної» слідчої дії. За таких обставин обґрунтування терміновості проведення обшуку виглядає формальним.

Також неналежними до предмета доказування у провадженні за фактом дорожньо-транспортної пригоди доказами виглядають такі вилучені предмети:

- ноутбук, який використовується донькою Діаною Токарь;
- ноутбук, який використовується дружиною Іриною Токарь;
- накопичувач, який є власністю НАБУ;
- накопичувачі, флеш носії;
- телефон Євгена Токаря.

Також варто окремо зазначити, що зі слів дружини посадовця НАБУ, під час обшуку на вимогу слідчого ДБР вона надала свій мобільний телефон, як їй було пояснено – «для огляду». Проте її ввели в оману, оскільки після зняття захисту слідчий повністю скопіював вміст телефону. Таким чином працівники ДБР отримали нічим не обґрунтований доступ до приватного листування дружини посадовця НАБУ, її особистих фотографій та інших даних особистого життя, що жодним чином не може бути дотичним до предмету доказування у справах про ДТП. Загалом обшук тривав 4 години.

Через три дні, 24 липня 2025 року, у Печерському районному суді міста Києва відбувся розгляд клопотання сторони обвинувачення про арешт майна, вилученого під час обшуку. Незважаючи на те, що сторона обвинувачення визначила вилучене майно «речовими доказами», вона не навела жодних конкретних відомостей, які б пов'язували вилучені докази і обставини ДТП. Проте слідчий суддя задовольнив клопотання про арешт майна. Фактично слідчий суддя підтримав позицію прокурора та слідчого, які вказували, що у зазначених ноутбуках, накопичувачах і мобільному телефоні містяться відомості про вчинення розслідуваного кримінального правопорушення, тому задля досягнення дієвості кримінального провадження, а також з метою забезпечення збереження речових доказів виникла необхідність у арешті майна³⁹⁶. При цьому, здійснюючи судовий контроль, слідчий суддя проігнорував факт того, що окремі предмети належать третім особам, а не самому підозрюваному.

На наступний день захисник Євгена Токаря подав апеляційну скаргу, однак її розгляд не відбувся протягом трьох днів, як того вимагає частина друга статті 422 КПК України. Апеляційний суд призначив розгляд скарги лише через 46 днів після її подачі. За результатами апеляційного розгляду скарга була задоволена, а рішення слідчого судді про арешт вилученого майна – скасоване. Апеляційний суд у своєму рішенні зазначив, що *«слідчий суддя, у порушення вимог пунктів 1, 2 частини 2 статті 173 КПК України, при вирішенні питання про арешт вилученого майна, належним чином не перевірів правову підставу для такого арешту та можливість використання даного майна як доказу у кримінальному провадженні, та не встановив достатність доказів на підтвердження підстав для накладення арешту з метою забезпечення збереження речових доказів. Незважаючи на те, що органом досудового розслідування визнано речовими доказами вищевказане майно, прокурором у клопотанні не доведено таку мету арешту тимчасово вилученого майна, як збереження речових доказів. З матеріалів судового провадження вбачається, що накладення арешту на вищевказане майно не виправдовує такий ступінь втручання у права власника майна і свободи потребам досудового розслідування і при*

395 ДБР досі не почало службове розслідування через витік фото Віталія Шабуніна / ZMINA: <https://zmina.info/news/dbr-dosi-ne-pochalo-sluzhbove-rozsliduvannya-cherez-vytik-foto-vitaliya-shabunina/>

396 Ухвала Печерського районного суду від 24.07.2025 року у справі № 757/34130/25-к: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129242569>

вказаних обставинах явно порушує справедливий баланс між його інтересами, гарантованими законом і завданням цього кримінального провадження, що у свою чергу нівелює накладення арешту на вилучене майно з метою забезпечення збереження речових доказів»³⁹⁷. На виконання вищевказаного рішення апеляційного суду вилучене майно 26 вересня 2025 року було повернуто.

Фактичний строк безпідставного обмеження права власності співробітника НАБУ і членів його родини становив понад два місяці. Вказані дії свідчать про непропорційне втручання у право власності та приватне життя як самого посадовця НАБУ, так і третіх осіб, які не є учасниками кримінального провадження. Вилучення майна, що не має очевидного зв'язку з предметом доказування, а також отримання доступу до повного обсягу персональних даних без належного процесуального обґрунтування виходить за межі необхідного для досягнення мети досудового розслідування та не відповідає критерію пропорційності.

За таких обставин втручання держави не може вважатися таким, що є необхідним у демократичному суспільстві, оскільки застосовані заходи були надмірними щодо поставленої процесуальної мети. Це свідчить про порушення стандарту пропорційного втручання у право власності, а також пов'язаних із ним гарантій захисту приватного життя та недоторканності майна, закріплених у національному законодавстві та міжнародних стандартах.

4. Стандарт ефективності судового контролю за обмеженням прав людини

спрямований на захист прав людини у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. Цей стандарт застосовується під час перевірки наявності законних підстав для обмеження конституційних та інших основних прав учасників кримінального провадження шляхом проведення слідчих дій та НСРД, застосування заходів забезпечення та запобіжних заходів, розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача, прокурора, розгляду заяв про відводи тощо.

З усіх задокументованих випадків запобіжний захід у вигляді тримання під вартою на підставі звернення сторони обвинувачення було застосовано стосовно трьох осіб (Віктора Гусарова, Руслана Магамедрасулова і Сєнтябра Магамедрасулова). Ще щодо двох осіб (Євгена Токаря і Максима Сінчука) було застосовано домашній арешт у нічний час доби.

Законність звернення сторони обвинувачення з клопотанням про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою підлягає оцінці крізь призму обов'язкових умов для обмеження свободи³⁹⁸:

а) наявність обґрунтованої підозри;

б) наявність конкретних ризиків, передбачених статтею 177 КПК України, якими є запобігання спробам:

1. переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду;
2. знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;
3. незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні;
4. перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;
5. вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується;

в) доведеність того, що жоден більш м'який захід не здатний нейтралізувати ці ризики.

397 Ухвала Київського апеляційного суду від 09.09.2025 у справі № 757/34130/25-к: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130212414>

398 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, частина 2 статті 177, стаття 194: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

За відсутності доведення всіх цих елементів закон прямо зобов'язує суд відмовити у застосуванні запобіжного заходу.

У провадженні щодо **Віктора Гусарова** слідчий суддя ухвалою від 22 липня 2025 року застосував запобіжний захід у вигляді тримання під вартою без альтернативи застави строком на 60 днів. Суддя обґрунтував своє рішення тим, що прокурор довів наявність ризиків, а саме можливості підозрюваного:

- переховуватись від органів досудового розслідування та/або суду;
- знищити, спотворити, сховати будь-яку із речей, що мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;
- незаконно впливати на свідків, інших підозрюваних у цьому ж кримінальному провадженні.

Окрім того, слідчий суддя врахував особу підозрюваного працівника НАБУ, одруженого, з малолітньою дитиною та матір'ю на утриманні, та його майновий стан. Також суд враховував обставини вчиненого кримінального правопорушення проти основ національної безпеки України, що мають суспільний резонанс, оскільки це правопорушення вчинене в період дії воєнного стану України; тяжкість покарання, що загрожує підозрюваному у разі визнання його винуватим у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених частиною першою статті 111, частиною третьою статті 362 КК України, які належать до категорії тяжких та особливо тяжких злочинів.

Враховуючи ризики, передбачені статтею 177 КПК України, слідчий суддя дійшов висновку, що стосовно Віктора Гусарова не може бути застосований інший запобіжний захід, окрім як тримання під вартою, і жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим статтею 177 КПК України.

Розмір застави не визначався з посиланням на положення КПК України³⁹⁹, за якими слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу має право не визначити розмір застави за визначеним переліком кримінальних правопорушень. Суд апеляційної інстанції погодився із такими висновками і відмовив у задоволенні скарги захисника Віктора Гусарова і залишив у силі запобіжний захід у вигляді тримання під вартою⁴⁰⁰.

Суд обмежився формальним відтворенням ризиків, передбачених КПК України, не здійснивши їх належної перевірки з урахуванням конкретних обставин кримінального провадження. При цьому ризики переховування, знищення доказів чи незаконного впливу на свідків, попри їх гіпотетичну природу, повинні базуватись на конкретних фактах, а не на загальних припущеннях або тяжкості інкримінованого правопорушення.

Водночас матеріали справи не містять даних, які б свідчили про реальність таких ризиків: підозрюваний не вчиняв спроб ухилитися від слідства, має сталі соціальні зв'язки; доказова база має переважно документальний характер і вже була сформована; жодних конкретних відомостей про спроби впливу на свідків стороною обвинувачення не наведено. За цих умов висновок про необхідність тримання під вартою, зокрема без визначення застави, є необґрунтованим. Слідчий суддя не навів належної мотивації щодо неможливості застосування більш м'яких запобіжних заходів і не здійснив індивідуалізованої оцінки обставин справи.

Частина четверта статті 183 КПК України, де визначено порядок застосування тримання під вартою із можливістю внесення застави, оперує формулюванням: «Слідчий суддя, суд має право не визначити розмір застави у кримінальному провадженні...». Фактично цим закріплене дискреційне повноваження суду щодо обрання серед альтернативних запобіжних заходів. Проте у провадженні стосовно Віктора Гусарова суд визначив кваліфікацію дій за підставу пояснення безальтернативності тримання під вартою. Хоча за вимогами закону сторона обвинувачення має довести, а слідчий суддя пересвідчитися, що застава, домашній арешт, особисте зобов'язання не нейтралізують встановлені ризики.

399 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, частина 4 статті 183, стаття 194: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

400 Ухвала Київського апеляційного суду від 08.09.2025 року у справі № 761/30370/25: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130175375>

Подальше неодноразове продовження⁴⁰¹ тримання Віктора Гусарова під вартою за відсутності нових доказів після повідомлення про підозру 21 липня 2025 року не узгоджується з вимогою необхідності та пропорційності. В той же час, 10 грудня 2025 року слідчий суддя прийняв рішення про зміну запобіжного заходу на цілодобовий домашній арешт з огляду на те, що *«проведення необхідних слідчих (розшукових) заходів завершено, що свідчить про відсутність ризиків перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином»*. При цьому слідчий суддя вважав, що *«інші більш м'які запобіжні заходи, ніж домашній арешт, не здатні забезпечити належну процесуальну поведінку підозрюваного, враховуючи ступінь тяжкості інкримінованого кримінального правопорушення, високий ступінь ризиків, передбачених статтею 177 КПК України, які були встановлені слідчим суддею, високий ступінь суспільної небезпечності інкримінованого злочину проти основ національної безпеки України»*⁴⁰².

Вказане сукупно підтверджує формальність судового контролю у провадженні щодо Віктора Гусарова, відсутність ретельного дослідження підтвердження «ризиків», автоматичність застосування безальтернативного тримання під вартою без урахування інших факторів, окрім правової кваліфікації злочину, автоматичність продовження запобіжного заходу без оцінки обставин провадження.

Стосовно **Руслана Магамедрасулова** 22 липня 2025 року слідчий суддя Печерського районного суду обрав запобіжний захід у вигляді безальтернативного тримання під вартою, після чого цей запобіжний захід продовжували за ухвалою слідчого судді – 12 вересня і 17 жовтня.

Аналіз рішень слідчих суддів у кримінальному провадженні свідчить про системне ігнорування судами вимог КПК України при розгляді клопотань сторони обвинувачення про обрання та продовження строків дії запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, зокрема, ігнорування стандарту ефективного судового контролю за обмеженням прав людини в кримінальному провадженні. Фактично судовий контроль було зведено до формального підтвердження позиції сторони обвинувачення і цитування положень КПК України без належного аналізу наведених стороною захисту обставин. Суди не надали жодної належної оцінки:

- тяжкому стану здоров'я підозрюваного, зумовленому перенесеним інсультом і двома складними нейрохірургічними операціями у 2025 році;
- його сімейному становищу та факту утримання неповнолітньої дитини;
- багаторічній службі у правоохоронних органах, зокрема в НАБУ;
- наявності відзнак, грамот і статусу учасника бойових дій.

Окрім цього, аналіз ухвал Печерського районного суду від 22 липня, 12 вересня, 17 жовтня 2025 року свідчить, що слідчі судді не дотрималися вимоги КПК України⁴⁰³ щодо обов'язковості доведення підстав застосування запобіжного заходу, зокрема, не встановили обґрунтованої підозри; наявності хоча б одного з ризиків, передбачених статтею 177 КПК України; недостатності застосування більш м'яких запобіжних заходів.

Обґрунтована підозра не підтверджувалася належними доказами, а ризики, передбачені статтею 177 КПК України, лише формально перераховувалися, без наведення конкретних фактів, що стосуються поведінки або особистості підозрюваного:

1. щодо ризику переховування від органів досудового розслідування та суду сторона обвинувачення як єдиний аргумент вказала потенційну суворість можливого покарання. Однак така позиція суперечить як положенням КПК України, так і усталеній практиці ЄСПЛ, відповідно до якої суворість санкції не може бути єдиним або вирішальним критерієм оцінки ризику втечі. Матеріали кримінального провадження не містили жодного доказу, який би свідчив про наміри

401 Ухвалою слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва від 15.09.2025 (справа №761/38239/25, провадження №1-кс/761/24788/2025) строком до 21.10.2025, яка залишена без змін ухвалою Київського апеляційного суду від 06.10.2025, а також у подальшому ухвалою слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва від 16.10.2025 (справа №761/43882/25, провадження №1-кс/761/27930/2025) строком до 14.12.2025, яка залишена без змін ухвалою Київського апеляційного суду від 27.11.2025).

402 Ухвала Шевченківського районного суду від 10.12.2025 у справі № 761/50821/25: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132585520>

403 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 194:

Руслана Магамедрасулова переховуватись, змінювати місце проживання чи ухилятися від участі у процесуальних діях. Навпаки позиція щодо доведення власної невинуватості логічно свідчить про зацікавленість у відкритому та публічному судовому розгляді;

2. ризик незаконного впливу на свідків або інших підозрюваних обґрунтовувався виключно фактом можливих особистих знайомств між підозрюваним та іншими учасниками провадження, зокрема родинними зв'язками. Водночас жодного доказу фактичного або потенційного впливу на свідків чи інших осіб стороною обвинувачення надано не було;
3. ризик перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином обґрунтовувався посиленням сторони обвинувачення на посаду та професійний досвід Руслана Магамедрасулова як на «обтяжуючий фактор». Такий підхід фактично необґрунтовано використовувався для погіршення становища особи за професійною ознакою та суперечив принципу рівності перед законом і судом. Знання процесуальних механізмів не може розглядатися як ризик та не має стати підставою застосування ізоляційних заходів;
4. твердження сторони обвинувачення про можливість вчинення нового злочину ґрунтувались виключно на характері інкримінованого правопорушення та загальних формулюваннях, без урахування особистості підозрюваного, відсутності судимостей та його професійної діяльності. Жодних фактичних даних, які б підтверджували реальність такого ризику, надано не було.

Як вже зазначалося, у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти основ національної безпеки України кримінальне процесуальне законодавство передбачає можливість застосування безальтернативного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою без визначення розміру застави за рішенням слідчого судді. Водночас така можливість не означає автоматизму чи презумпції обов'язковості невизначення застави, а навпаки – потребує підвищеного стандарту доведення та мотивування. Саме тому суд, реалізуючи дискреційні повноваження, зобов'язаний чітко аргументувати, чому у конкретному кримінальному провадженні застосування альтернативного запобіжного заходу у вигляді застави є неможливим або недостатнім для досягнення мети запобіжного заходу. Відсутність такого мотивування свідчить про формальний підхід до судового контролю та порушення таких вимог до судових рішень, як обґрунтованість і вмотивованість.

Окрім наведеного, відповідно до пункту шостого частини першої статті 184 КПК України прокурор у клопотанні про застосування запобіжного заходу зобов'язаний обґрунтувати неможливість запобігання відповідним ризикам шляхом застосування більш м'яких запобіжних заходів, у тому числі, застави. Безальтернативність тримання під вартою означає не просто обрання найсуворішого заходу, а доведення того, що всі інші запобіжні заходи не гарантують дієвості кримінального провадження. Такий стандарт доведення не може бути декларативним і потребує наведення конкретних фактичних обставин, які б свідчили про неможливість забезпечення належної процесуальної поведінки особи шляхом застави або інших запобіжних заходів. Таким чином, безальтернативність запобіжного заходу не може презюмуватись, а має бути доведена стороною обвинувачення і мотивована судом у кожному конкретному випадку.

Проте у кримінальному провадженні щодо Руслана Магамедрасулова сторона обвинувачення обмежувалась формальними посиланнями на характер інкримінованого злочину та абстрактними міркуваннями про загрози національній безпеці, не надаючи жодного доказу, який би підтверджував неможливість застосування застави як альтернативного запобіжного заходу.

Як вже вказувалося раніше, тримання під вартою неодноразово продовжувалося ухвалами слідчих суддів Печерського районного суду. Водночас аналіз цих ухвал засвідчує, що слідчі судді не здійснювали нової оцінки доказів обґрунтованості підозри, ризиків впливу на кримінальне провадження, послуговуючись термінологією *«слідчий суддя врахував наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою зазначених кримінальних правопорушень, необхідність проведення слідчих та процесуальних дій, направлених на завершення досудового розслідування, а також наявні ризики, які стали підставою для застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою і які на момент розгляду клопотання про продовження строку тримання під вартою не зменшилися»*⁴⁰⁴.

Водночас тримання під вартою понад чотири місяці без надання будь-яких нових доказів, які б підтверджували обґрунтованість підозри або актуальність заявлених ризиків, є процесуальним зловживанням. Це підтверджується тим, що під час розгляду справи в апеляційному суді 3 грудня 2025 року за відсутності будь-яких нових доказів чи змін у фактичних обставинах тримання під вартою було скасовано, а Руслана Магамедрасулова звільнено в залі суду. Суд апеляційної інстанції зазначив, що прокурори не довели наявності жодного з ризиків, передбачених статтею 177 КПК України. З огляду на обставини справи, можливе покарання та дані про особу підозрюваного, суд дійшов висновку, що достатнім і пропорційним заходом є покладення на нього обов'язку з'являтися за першою вимогою до слідчого, прокурора або суду відповідно до частини третьої статті 194 КПК України. І хоча суд апеляційної інстанції не навів аргументації, які саме ризики перестали існувати, він скасував ухвалу про тримання під вартою⁴⁰⁵.

У справі щодо **Сентябра Магамедрасулова** рішення про тримання під вартою було ухвалене 22 липня 2025 року, і в подальшому дія цього заходу продовжувалася відповідними ухвалами слідчих суддів – 11 вересня та 17 жовтня 2025 року. Протягом цього часу і до моменту прийняття судом рішення про тримання під вартою із можливістю внесення застави 2 грудня 2025 року слідчі судді в своїх рішеннях посилалися на наявність обґрунтованої підозри і цілої низки процесуальних ризиків, передбачених статтею 177 КПК України.

Наприклад, суд апеляційної інстанції, який залишив у силі рішення слідчого судді про продовження тримання під вартою вказує таке: *«Наявні в матеріалах кримінального провадження докази та обставини, на які посилається орган досудового розслідування у клопотанні, дають достатні підстави вважати, що заявлені ризики з часу застосування щодо підозрюваного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою не зменшилися та існують на теперішній час. Органом досудового розслідування в достатній мірі доведено продовження існування ризиків, передбачених частиною першою статті 177 КПК України»*⁴⁰⁶.

Водночас через два з половиною місяці цей самий суд зазначив, що, на його переконання, слідчий суддя не врахував, що слідчий у своєму клопотанні належним чином не довів, що з огляду на тяжкість інкримінованого кримінального правопорушення, його наслідки, характер і обставини дій, а також дані про особу підозрюваного, заявлені ризики мають такий рівень небезпеки і ймовірності, якому може запобігти виключно безальтернативне тримання під вартою. У зв'язку з цим апеляційний суд дійшов висновку, що рішення слідчого судді про продовження тримання під вартою без визначення застави є необґрунтованим. З урахуванням положень КПК України, які не передбачають можливості часткового скасування ухвали слідчого судді, колегія суддів вирішила скасувати її повністю та постановити нову ухвалу. Цією ухвалою клопотання слідчого про продовження строку тримання під вартою було задоволено частково: визначено альтернативний запобіжний захід у вигляді застави у розмірі 150 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (454 200 грн) та покладено на підозрюваного обов'язки, передбачені частиною п'ятою статті 194 КПК України⁴⁰⁷.

З наведеного аналізу цих трьох випадків вбачається, що під час розгляду клопотань про обрання та продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою суди фактично не забезпечили дотримання стандарту ефективного судового контролю за обмеженням прав людини в кримінальному провадженні. Судові рішення ґрунтувалися на формальному відтворенні аргументів сторони обвинувачення без належної перевірки обґрунтованості підозри, наявності ризиків, передбачених статтею 177 КПК України, та можливості застосування більш м'яких запобіжних заходів.

Водночас подальше скасування тримання під вартою апеляційним судом за відсутності нових доказів підтверджує, що на момент попередніх рішень сторона обвинувачення не довела ані наявності обґрунтованої підозри, ані актуальності заявлених ризиків. Це свідчить про формальний характер судового контролю та недотримання вимог кримінального процесуального законодавства щодо перевірки підстав обмеження права на свободу.

405 Ухвала Київського апеляційного суду від 03.12.2025 у справі № 757/50823/25-к: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132496593>

406 Ухвала Київського апеляційного суду від 22.09.2025 у справі № 757/44322/25-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130733642>

407 Ухвала Київського апеляційного суду від 03.12.2025 у справі № 757/50823/25-к: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132496593>

В іншій справі – щодо **Євгена Токаря** – слідчий ДБР ініціював клопотання про тримання посадовця НАБУ під вартою і відсторонення від посади одразу після завершення обшуку в його житлі – 21 липня 2025 року. На наступний день у Печерському районному суді міста Києва відбувся розгляд клопотання, за наслідком якого слідчий суддя встановив, що клопотання не було належним чином обґрунтоване та не враховувало, що взяття під варту є найсуворішим запобіжним заходом і застосовується лише у тих випадках, коли менш суворі запобіжні заходи не здатні запобігти ризикам та забезпечити виконання завдань кримінального провадження. Хоча слідчий суддя прийняв рішення про відмову у задоволенні клопотання, однак застосував інший запобіжний захід – домашній арешт у нічний час доби. Також слідчий суддя не обґрунтував, чому більш м'які запобіжні заходи були би недостатні у даному випадку, а також належно не оцінив характеристику та процесуальну поведінку підозрюваного: відсутність судимостей, бездоганну службову характеристику, стійкі соціальні зв'язки, наявність непрацевдатних утриманців.

Важливо підкреслити, що кримінальне провадження щодо Євгена Токаря триває з 2021 року, і за цей час він не намагався переховуватися від слідства чи перешкоджати йому. Проте слідчий суддя не розглянув питання, чому саме через чотири роки з'явилася необхідність такого обмеження прав особи. Домашній арешт є також ізоляційним заходом, який суттєво обмежує право особи на свободу пересування і потребує доведення у суді і здійснення ефективного судового контролю над обмеженням прав особи. За таких обставин застосування нічного домашнього арешту без належного обґрунтування необхідності такого втручання свідчить про формальний підхід суду до оцінки ризиків та альтернативних запобіжних заходів. Особливо з урахуванням того, що розгляд апеляційної скарги відбувся тільки через 53 дні після подання апеляційної скарги.

Проте ані суд першої, ані апеляційної інстанції не здійснив повноцінної перевірки, чи є обмеження права на свободу пересування пропорційним поставленій меті, а також чи можуть менш обтяжливі заходи забезпечити належну процесуальну поведінку підозрюваного. Це свідчить про недотримання стандарту пропорційності втручання у права особи та стандарту ефективного судового контролю при застосуванні запобіжних заходів.

Так само 23 липня 2025 року відбувся розгляд клопотання сторони обвинувачення про відсторонення Євгена Токаря від посади. Водночас аналіз змісту клопотання та доданих до нього матеріалів свідчить про його формальний характер і відсутність належного обґрунтування. Зокрема, прокурор на момент розгляду клопотання не володів інформацією щодо актуальної посади підозрюваного у НАБУ, а також не надав відомостей про коло його службових повноважень, які потребують обмеження. За таких обставин сторона обвинувачення об'єктивно не могла довести, яким чином перебування особи на посаді могло би перешкоджати досудовому розслідуванню.

Незважаючи на зазначені недоліки, слідчий суддя задовольнив клопотання про відсторонення від посади, не перевіривши дотримання вимог частини третьої статті 132 КПК України щодо доведення необхідності втручання у право на працю, а також не встановивши обов'язкових обставин, передбачених пунктами 4–6 частини другої статті 155 КПК України, зокрема не з'ясувавши, яку саме посаду обіймає підозрюваний, яким чином ця посада могла сприяти вчиненню кримінального правопорушення та як конкретні повноваження могли бути використані для перешкоджання кримінальному провадженню.

Також суд не здійснив належної оцінки реальності ризиків відповідно до вимог статті 157 КПК України. Поза увагою суду залишилось і те, що інкримінована подія мала місце поза службовою діяльністю і пов'язана із ДТП, а основні докази на момент розгляду клопотання вже були зібрані, що об'єктивно нівелює ризики впливу на досудове розслідування.

Окремої уваги заслуговує недотримання розумних строків апеляційного перегляду. Апеляційну скаргу було подано стороною захисту 28 липня 2025 року, однак її розгляд у Київському апеляційному суді відбувся лише через 50 днів, коли строк дії ухвали про відсторонення від посади вже закінчився, що не відповідає вимогам щодо триденного строку розгляду таких скарг. За результатами апеляційного розгляду ухвалу слідчого судді залишено без змін, що вкупі з указаними процесуальними порушеннями свідчить про недотримання стандартів ефективного судового розгляду і безпідставне обмеження свободи особи, а також її права на працю.

У справі **Віталія Тєбєскіна** досудове розслідування здійснювалось за ознаками злочину, передбаченого статтею 366-2 «Декларування недостовірної інформації». Після повідомлення про підозру 11 вересня 2025 року Печерський районний суд м. Києва задовольнив клопотання сторони обвинувачення і відсторонив співробітника НАБУ від посади на 2 місяці. Також слідчий суддя частково задовольнив клопотання сторони обвинувачення щодо обрання запобіжного заходу у вигляді застави сумою понад 2,9 мільйона гривень та поклав виконання обов'язків строком до 7 листопада 2025 року (сторона обвинувачення наполягала на заставі у понад 4 мільйони гривень).

Варто зазначити, що злочин, у якому підозрювався посадовець, є нетяжким⁴⁰⁸, тож відповідно до положень КПК України⁴⁰⁹, розмір застави має становити від одного до двадцяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (станом на 2025 рік – від 3028 до 60 560 грн).

Наведені обставини свідчать про формальний та неефективний судовий контроль. Слідчий суддя, визначивши розмір застави у понад 2,9 мільйона гривень у провадженні щодо нетяжкого злочину, фактично проігнорував імперативні положення КПК України, які встановлюють чіткі межі такої застави. Це свідчить про невідповідність обраного запобіжного заходу принципам законності та пропорційності, а також про відсутність належного обґрунтування відступу від передбачених законом критеріїв.

Разом такі дії підривають ефективність судового контролю як гарантії захисту прав особи та створюють ризики свавільного втручання у її права.

На підтвердження необґрунтованості розміру застави слідчим суддею суду першої інстанції варто зазначити, що у грудні 2025 року суд апеляційної інстанції зменшив її розмір з 3 мільйонів до 45 тисяч гривень. Це підтверджує, що первісно визначений розмір застави був явно надмірним і необґрунтованим. Водночас сама необхідність апеляційного втручання вказує на недоліки первинного судового контролю та його неспроможність на належному рівні забезпечити дотримання прав особи на стадії розгляду клопотання слідчим суддею.

5. Стандарт поваги до людської гідності та особистої недоторканності

є одним із фундаментальних у здійсненні кримінального провадження. Він виходить із положень Конституції України, кримінального процесуального законодавства та міжнародних зобов'язань України у сфері прав людини. Відповідно до статті 29 Конституції України кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність, а позбавлення свободи допускається лише на підставі та в порядку, встановлених законом. Стаття 28 Конституції України гарантує повагу до гідності людини та забороняє піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню.

У кримінальному процесуальному законодавстві ці положення конкретизуються низкою норм КПК України, якими закріплено, що під час кримінального провадження забороняється поводження або покарання, що принижує людську гідність⁴¹⁰, на слідчого суддю покладається обов'язок здійснювати контроль за дотриманням прав людини у випадках застосування заходів процесуального примусу, пов'язаних із позбавленням свободи⁴¹¹.

Особливе значення у цьому контексті має правове регулювання затримання особи без ухвали слідчого судді. Відповідно до частини першої статті 208 КПК України таке затримання допускається лише у чітко визначених випадках, зокрема:

408 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III, частина 4 статті 12: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

409 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, пункт 1 частини 5 статті 182: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

410 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 12: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

411 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 206: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

1. якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;
2. якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;
3. якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України;
4. якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, передбаченого статтями 255, 255-1, 255-2 Кримінального кодексу України⁴¹².

При цьому закон вимагає, щоб момент фактичного позбавлення свободи був чітко зафіксований та задокументований відповідно до статті 209 КПК України, оскільки саме з цього моменту особа набуває статусу затриманої та одержує процесуальні гарантії захисту.

Забезпечення цього стандарту передбачає також, що будь-яке застосування фізичної сили, спеціальних засобів або інших заходів обмеження свободи має бути законним, необхідним і пропорційним поставленій меті. Правоохоронні органи, здійснюючи свої повноваження, діють на основі спеціально-дозвільного типу правового регулювання, що означає, що вони можуть застосовувати лише ті заходи примусу та засоби впливу, які прямо передбачені законом. Відповідно використання нестановлених законом засобів обмеження рухомості або застосування сили без наявності об'єктивної необхідності може свідчити про порушення як права на свободу та особисту недоторканність, так і принципу поваги до людської гідності.

Реалізація цього стандарту поширюється також на подальший період перебування особи під вартою. На державу покладається позитивний обов'язок забезпечити належні умови тримання, доступ до медичної допомоги, повагу до приватності та ефективну можливість реалізації права на захист. Недотримання цих вимог, а також створення умов, які принижують людську гідність або ускладнюють реалізацію базових процесуальних прав, свідчить про невиконання державою своїх зобов'язань щодо поводження з особами, позбавленими свободи.

Офіційні затримання були застосовані до двох співробітників НАБУ – Віктора Гусарова та Руслана Магомедрасулова, а також до Сентябра Магомедрасулова. Проведений аналіз порядку та обставин затримання **Віктора Гусарова** свідчить про істотні порушення вимог Конституції України, кримінального процесуального законодавства, що регулює питання позбавлення особи свободи. Відповідно до протоколу затримання офіційний час затримання визначено як 10:22 год. 21 липня 2025 року, із посиланням на абзац десятий частини першої статті 615 КПК України, яким визначено порядок затримання особи без ухвали слідчого судді в умовах воєнного стану.

Водночас фактичні обставини затримання, зафіксовані у протоколі затримання та протоколі обшуку, свідчать, що реальне позбавлення свободи відбулося значно раніше – близько 08:45 год. на блокпості при в'їзді до Києва, без складання будь-якого процесуального документа на цей момент. Зі слів Віктора Гусарова, що не спростовані жодними матеріалами сторони обвинувачення, його зупинили озброєні особи у масках, які не представилися, не повідомили підстав затримання, не роз'яснили прав та фактично застосували силові дії, після чого обмежили свободу пересування співробітника НАБУ, зв'язавши йому руки пластиковими стяжками. З цього моменту затриманий не міг залишити місце події, перебував під повним фізичним контролем правоохоронців і чекав проведення обшуку. Таким чином, фактичне затримання відбулося з моменту реального позбавлення свободи, а не з часу, зазначеного у протоколі, як того вимагає стаття 209 КПК України щодо визначення моменту затримання, а також частина п'ята статті 115 КПК України, яка вказує, що строк починає обчислюватися з моменту фактичного затримання.

Також з обставин справи не вбачається наявності жодної з підстав, передбачених статтею 208 КПК України, що цитована вище, оскільки інкриміновані у повідомленні про підозру дії датуються

412 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 208: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

періодами, що значно віддалені в часі. Відсутні також очевидні ознаки на тілі, одязі чи місці події, які б свідчили про щойно вчинений злочин. Крім того, на момент затримання щодо особи не було обрано жодного запобіжного заходу та не покладено жодних процесуальних обов'язків, що виключає застосування частини другої статті 208 КПК України.

Окремої уваги потребує питання застосування заходів фізичного впливу. З пояснень Віктора Гусарова вбачається застосування до нього насильницьких дій, які не були обумовлені необхідністю припинення опору чи забезпечення безпеки правоохоронців. Застосування ударів, змушування надати паролі доступу до телефона та висловлювання про «безмежні повноваження» правоохоронців свідчать про грубе порушення принципів поведінки із затриманими та заборони нелюдського або такого, що принижує гідність, поведінки, гарантованих Конституцією України та міжнародними стандартами, обов'язковими для України. Також законодавством не передбачено застосування пластикових стяжок замість кайданок або інших спеціальних засобів. Тому видається, що такі дії є порушенням права на повагу до людської гідності, прямо закріпленого у національному законодавстві та статті 3 ЄКПЛ.

Наведене дає підстави дійти висновку, що затримання Віктора Гусарова без належного процесуального рішення, за відсутності процесуальних підстав і з використанням фізичного насильства та не передбачених засобів обмеження рухомості, не відповідає національним стандартам і не може вважатися законним попереднім ув'язненням у розумінні національного законодавства.

Руслана Магамедрасулова було затримано 21 липня 2025. Відповідно до тексту протоколу зазначено, що підставою для затримання є те, що *«він вчинив злочин, передбачений частиною першою статті 14, частиною другою статті 28, частиною першою статті 111-2 КК України»*. Аналогічне формулювання міститься в графі щодо обставин, які встановив орган досудового розслідування. Відповідно до положень статті 208 КПК України, факт вчинення злочину не є підставою для затримання особи без ухвали слідчого судді, і перелік цих підстав є виключним і не підлягає розширенню. Аналіз положень пункту 6 частини 1 статті 615 КПК України, яким регулюється порядок затримання в умовах воєнного стану, також свідчить, що жодна з цих підстав не є релевантною до обставин провадження і не згадується в протоколі затримання. За відсутності підстав, передбачених статтею 208 та 615 КПК, затримання перетворюється на незаконне позбавлення волі та вихід службових осіб за межі наданих повноважень.

Крім того, в зазначеному протоколі відсутні відомості про номер кримінального провадження, в ході якого розслідуються обставини вчинення злочину, що є суттєвим порушенням кримінального процесуального законодавства і унеможливорює встановлення підстав для проведення процесуальних дій відносно особи. Також порушенням є невиконання обов'язку уповноваженою службовою особою, яка здійснила затримання особи, негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника та інші права (частина четверта статті 208 КПК України).

Освідчення Руслана Магамедрасулова свідчить про нанесення йому під час затримання тілесних ушкоджень у ділянку голови та тулуба, що у поєднанні з відсутністю супротиву з боку затриманої особи свідчать про перевищення повноважень службовими особами.

Таким чином, оскільки затримання є незаконним, без процесуальних підстав і не супроводжувалося супротивом затриманої особи, то будь-яке фізичне насильство автоматично набуває ознак протиправного та є невинуватим, незалежно від інтенсивності ушкоджень.

Отже, сукупність усіх порушень під час затримання Руслана Магамедрасулова свідчить про свавільне позбавлення його свободи, завдання тілесних ушкоджень, перевищення повноважень працівниками правоохоронних органів. У юридичному сенсі цю процесуальну дію не можна назвати затриманням, це є незаконним насильницьким позбавленням свободи і подальше утримання особи є ознакою перевищення влади.

Поряд із офіційними затриманнями, які було описано вище, зафіксовано кілька випадків фактичного позбавлення свободи без належного процесуального оформлення – стосовно Юрія Цветкова та Іллі Статури.

Юрій Цвєтков був затриманий на паркінгу біля місця проживання ще до початку обшуку помешкання, де, за його словами, застосовувалося фізичне насильство, після чого його примусово доставили до квартири для забезпечення присутності під час обшуку. За своїм змістом такі дії фактично становлять короткочасне затримання без оформлення процесуального статусу особи. **Ілля Статуру** утримували в автомобілі під час проведення обшуків приблизно протягом трьох годин. У цей період він не мав можливості вільно залишити автомобіль або пересуватися, що фактично було позбавленням свободи без процесуального оформлення затримання.

Також заходи фізичного впливу, які виходили за межі мінімального рівня жорстокості, було застосовано до **Івана Кравчука** під час обшуку 21 липня 2025 року у Києві. Як свідчить Кравчук, після відчинення дверей його різко висмикнули в коридор, вдарили обличчям об стіну, притиснули до неї та зафіксували руки за спиною за допомогою пластикових стяжок. У цей момент він був у спідній білизні, не чинив опору. Він зазначає, що перебував у такому стані близько 15 хвилин, відчуваючи фізичний біль, проте йому відмовили у звільненні рук, водночас повідомивши, що він не є затриманим. Втім норми кримінального процесуального законодавства визначають момент затримання саме з моменту позбавлення свободи через силу або наказ, що фактично і відбулося в цій ситуації.

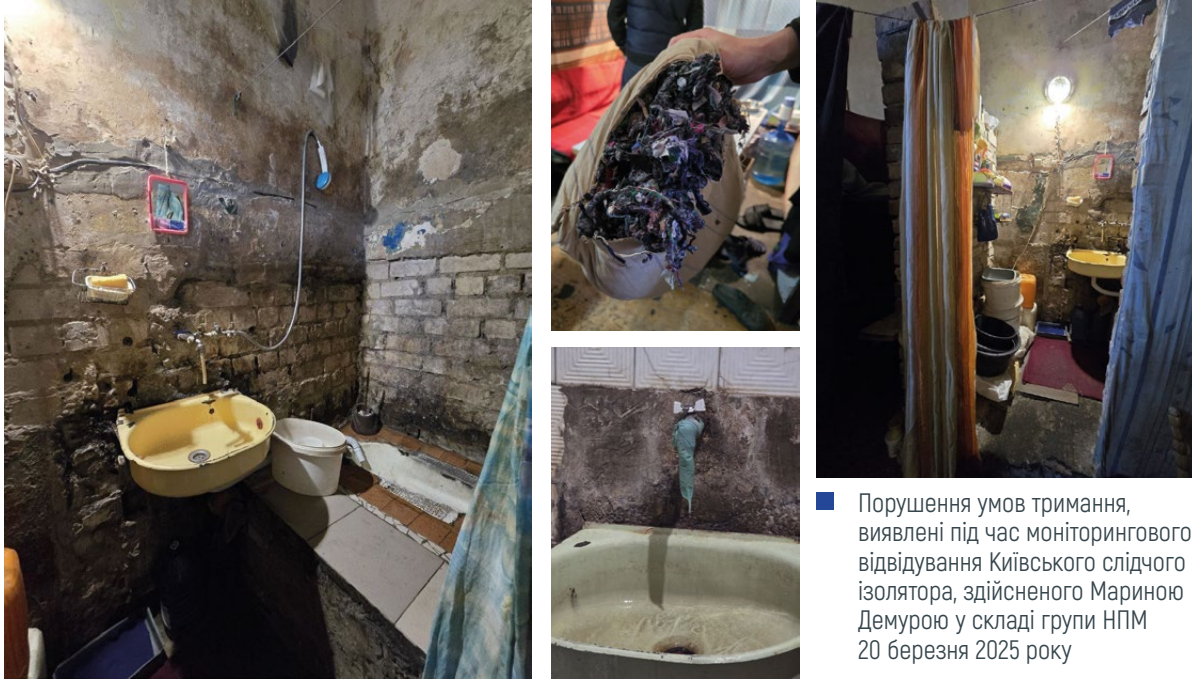
Як вже зазначалося вище, стандарт поваги до людської гідності має дотримуватися під час застосування ізоляційного запобіжного заходу – тримання під вартою. З-поміж усіх досліджуваних випадків такі заходи було застосовано до **Віктора Гусарова, Руслана Магомедрасулова та Сєнтябра Магомедрасулова**. Вони трималися під вартою у Київському СІЗО: Віктор Гусаров – у період з 22 липня по 10 грудня 2025 року; Руслан Магомедрасулов – з 22 липня по 3 грудня 2025 року; Сєнтябр Магомедрасулов – з 22 липня по 2 грудня 2025 року.

Цю установу неодноразово відвідували монітори НПМ під час реалізації функцій за Факультативним протоколом до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання. В рамках реалізації Офісом Омбудсмена проєкту «Систематичний моніторинг дотриманням прав людини в державні установі «Київський слідчий ізолятор», у 2024-2025 роках було здійснено 70 відвідувань цієї установи, під час яких встановлено цілу низку порушень:

- антисанітарія, пліснява у камерних приміщеннях, їх недостатня укомплектованість меблями та інвентарем, переповненість і незабезпечення мінімального простору на кожну особу, недостатній рівень природного та штучного освітлення, неналежний температурний режим (наприклад, фіксувалася температура повітря від +11,7 °C до +13,5 °C);
- незабезпечення права на приватність, зокрема, санвузли не мають дверей та лише частково загороджені, що не дозволяє ув'язненим особам усамітнитися;
- порушення режиму роздільного тримання різних категорій засуджених та осіб, взятих під варту;
- неможливість засуджених та ув'язнених осіб отримати медичну допомогу через недостатню кількість працівників установи, що супроводжують їх до медичної частини, низька якість медичних послуг;
- недостатня якість харчування, неякісне приготування страв, нераціональне використання продуктів, про що свідчить значна кількість їжі, яка повертається для утилізації до харчоблоку через відмову ув'язнених та засуджених осіб її вживати;
- порушення права ув'язнених та засуджених осіб на отримання набору продуктів харчування перед відправленням для участі в кримінальному провадженні за межами СІЗО, про що свідчать відсутність підписів осіб у журналі обліку продуктів харчування, що видаються ув'язненим і засудженим особам і скарги утримуваних на невидачу продуктів харчування;
- приміщення утримуваних осіб до перебування у камерних приміщеннях поодиночці, хоча такі приміщення призначені для утримання двох та більше осіб;

- відсутність можливості для усамітнення й порушення правил встановлення відеоспостереження⁴¹³.

Також на території Київського СІЗО відсутнє будь-яке укриття, яким могли би скористатися утримувані особи, тому право на життя знаходить під серйозною загрозою.

■ Порушення умов тримання, виявлені під час моніторингового відвідування Київського слідчого ізолятора, здійсненого Мариною Демурою у складі групи НПМ 20 березня 2025 року

Всі ці порушення однаковою мірою стосувалися і посадовців НАБУ, і батька одного з них, які утримувалися в Київському СІЗО, що стало відомо після оприлюднення даних про умови їх тримання⁴¹⁴.

Детальний аналіз умов утримання **Віктора Гусарова** у Державній установі «Київський слідчий ізолятор» здійснено з урахуванням інформації, наданої адміністрацією СІЗО та філією ДУ «Центр охорони здоров'я ДКВС України». Зокрема, після прибуття до установи 22 липня 2025 року Віктор Гусаров проходив первинний медичний огляд, а в подальшому його неодноразово оглядали лікарі різних спеціальностей (терапевт, отоларинголог, хірург, невропатолог, травматолог), він проходив лабораторні дослідження та електрокардіографію (ЕКГ). Формально це свідчить про виконання адміністрацією СІЗО мінімальних вимог щодо організації медичного спостереження.

Водночас окремої уваги заслуговує питання обмеження доступу сторони захисту до повної медичної інформації, попри наявність судових рішень та обов'язковості надання відповіді на адвокатські запити. Посилання адміністрації та філії «Центр охорони здоров'я ДКВС України» на відсутність «належного підтвердження повноважень» адвоката щодо отримання медичної інформації, за умови надання ордеру та здійснення захисту в кримінальному провадженні, створює ситуацію фактичного приховування інформації та перешкоджання реалізації права на захист, гарантованого статтею 59 Конституції України та статтею 20 КПК України. Такий підхід не узгоджується з загальними засадами кримінального провадження, оскільки медична інформація про стан здоров'я особи, яка перебуває під вартою, безпосередньо пов'язана з оцінкою законності та пропорційності подальшого тримання під вартою, реалізації засади поваги до людської гідності.

Формальне блокування доступу до цієї інформації також порушує принцип змагальності сторін і рівності процесуальних можливостей. Сукупно наведені обставини свідчать, що держава не забезпечує повною мірою виконання свого позитивного обов'язку щодо належного поведіння з особою, позбавленою свободи.

413 Звіт про результати відвідувань Київського СІЗО з використанням нових інструментів. Київ, 2025. https://files.notorture.org.ua/Library/Kyivske_SIZO.pdf

414 Есбівці двічі не відповіли по суті на запити щодо перевірки співробітників через умови утримання детектива НАБУ / ZMINA, 12.03.2026: <https://surl.li/fwwzcz>

Умови тримання **Руслана Магамедрасулова** у Київському СІЗО суттєво відрізнялися від загального режиму та мали ознаки посиленого, фактично індивідуалізованого контролю. Зокрема, Магамедрасулова помістили до двомісної камери, яка, з його слів, була чи не найменшою з усіх наявних. У цій камері він перебував сам. При цьому сторона захисту не була поінформована про наявність будь-якого офіційного рішення чи обґрунтування щодо необхідності саме одиночного режиму утримання, також були відсутні відомості про застосування до особи дисциплінарних стягнень чи визнання її такою, що становить підвищену небезпеку для інших. В той же час сторону захисту було повідомлено про відсутність вільних камер з поліпшеними умовами тримання.

Камерне приміщення розташовувалось на напівцокольному поверсі і, коли температура на вулиці знизилась, у камері було дуже холодно, оскільки вона не опалювалась. Єдине вікно було відсутнє, оскільки напередодні приміщення Магамедрасулова до камери його вибила вибухова хвиля від прильоту російської крилатої ракети. В камері також була зона туалету та душу, однак прийняти душ було фактично неможливе, ані в камері, ані під час відвідування лазне-прального комплексу, оскільки не було гарячої води.

Зв'язок із зовнішнім світом підтримувався тільки за рахунок спілкування з адвокатами в будь-який день тижня з 08:00-20:00 та спілкуванням з п'ятьма особами, яких Руслан Магамедрасулов додав до телефонної книги внутрішнього телефону СІЗО. Проте ці розмови фіксувалися установою, про що є офіційна відповідь на адвокатський запит.

Їжа, зі слів Магамедрасулова, була жахливою, однак він мав можливість отримувати продукти харчування від рідних через передачі.

Руслан Магамедрасулов має об'єктивно підтверджені проблеми зі здоров'ям, зокрема перенесений інсульт, оперативні втручання нейрохірургічного характеру, тілесні ушкодження, отримані під час затримання. У зв'язку з цим він неодноразово звертався до адміністрації СІЗО з проханнями про надання медичної допомоги, зокрема через сильні головні болі та погіршення загального стану здоров'я. Водночас медична допомога часто не надавалась негайно, а у низці випадків надання допомоги відбувалося лише через декілька днів після звернення. Інформація про належну фіксацію скарг та оперативне реагування на них у сторони захисту відсутня.

Такі обставини можуть свідчити про порушення обов'язку держави щодо забезпечення належної медичної допомоги особі, яка перебуває під повним контролем держави, що впливає як зі статті 29 Конституції України, положень кримінального процесуального законодавства, усталеної практики ЄСПЛ у контексті статті 3 ЕКПЛ.

Водночас 23 вересня 2025 року (орієнтовно через тиждень після звернення з відповідною заявою) адміністрація СІЗО дозволила відвідування лікуючого лікаря та проведення обстеження в медичній установі, яку обрала сторона захисту. Водночас сам процес отримання такого дозволу та фактичного обстеження тривав приблизно місяць, що в умовах серйозних неврологічних проблем не може вважатися оперативним та адекватним реагуванням держави на запит про медичну допомогу.

Сторона захисту має обґрунтовані підстави вважати, що у камері та в інших місцях перебування Руслана Магамедрасулова могли бути встановлені негласні спеціальні засоби фіксації, тобто контроль за ним мав безперервний характер, що виходив за межі стандартного відеоспостереження з міркувань безпеки. За відсутності належного правового оформлення та процесуальних гарантій такий контроль може становити втручання у приватне життя особи, а також мати на меті постійний психологічний тиск.

Такий висновок ґрунтується на особистих спостереженнях Магамедрасулова, а також тому, що за даними Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, у державній установі «Київський слідчий ізолятор» порушується право на приватність, зокрема, встановлено 112 відеокамер. Водночас розрахункова потреба у відеокамерах для місць масового перебування засуджених і ув'язнених становить 79 одиниць.

Наведене значно ускладнює реалізацію безпекових заходів, що повинні гарантуватися персоналом слідчого ізолятору, зокрема у випадках застосування до засуджених та ув'язнених фізичної сили або інших заходів примусу. Для усунення зазначених порушень Уповноважений вніс до Мін'юсту

подання щодо ініціювання змін до відповідних нормативно-правових актів, які регламентують застосування відеоспостереження в СІЗО та установах виконання покарань. Омбудсман запропонував чітко визначити підстави, порядок та межі застосування відеоспостереження, заборонити його використання у камерних та житлових приміщеннях на постійній основі, а також забезпечити дотримання балансу між безпековими потребами та правом осіб, позбавлених волі, на повагу до приватного життя і людської гідності⁴¹⁵.

Сукупність наведених обставин свідчить про наявність низки порушень прав особи, яка перебуває під вартою, зокрема утримання у фактичній ізоляції без належного процесуального обґрунтування, у неналежних побутових умовах (холод у камері, відсутність вікна, гарячого водопостачання та можливості прийняття душу), за відсутності укриття на території установи і неможливості скористатися ним під час повітряних загроз, а також без своєчасного надання медичної допомоги особі з серйозними неврологічними захворюваннями. Додаткові ризики для дотримання прав людини створює можливий безперервний контроль за допомогою технічних засобів фіксації без належного процесуального оформлення. Спільно такі обставини можуть свідчити про неналежне виконання державою позитивного обов'язку щодо забезпечення гідних умов тримання та поваги до людської гідності особи, яка перебуває під її повним контролем.

У рівній мірі всі описані вище порушення стосуються і **Сентябра Магомедрасулова**. Додатковим чинником, який мав бути врахований слідчими суддями в умовах повного контролю держави над особою та її поміщення до місця позбавлення волі, є стан здоров'я підозрюваного. Згідно з підтвердженою медичною документацією, Сентябрь Магомедрасулов мав серйозні проблеми зі здоров'ям і потребував постійного лікарського супроводу.

Ухвалами судів — Печерського районного суду від 17 жовтня та Київського апеляційного суду від 2 грудня 2025 року — на адміністрацію СІЗО покладено обов'язки щодо забезпечення їх виконання уповноваженими особами Київського СІЗО, зокрема *«вжити невідкладних та дієвих заходів щодо організації надання кваліфікованої медичної допомоги підозрюваному за необхідністю поза межами установи із залученням профільних фахівців-лікарів»*⁴¹⁶.

З огляду на повторюваність таких зобов'язань в ухвалах, постановлених у різні періоди часу, можна дійти висновку про їх неналежне виконання. Безпідставне позбавлення свободи в поєднанні з незабезпеченням належної медичної допомоги призвело до порушення низки національних стандартів захисту прав людини, зокрема права на повагу до людської гідності, права на життя, права на охорону здоров'я, а також права на свободу і особисту недоторканність.

Отже, проведений аналіз у задокументованих випадках свідчить про порушення низки ключових стандартів здійснення кримінального провадження, визначених у межах цього дослідження, а саме: стандарту обґрунтованості та індивідуалізації підозри, стандарту допустимості, належності, достовірності та достатності доказів, стандарту пропорційності втручання у право власності, стандарту ефективності судового контролю за обмеженням прав людини, а також стандарту поваги до людської гідності.

Виявлені порушення проявлялися, зокрема, у використанні необґрунтованих підозр, покладення в основу процесуальних рішень недопустимих та неналежних доказів, непропорційному втручанні у право власності, формальному судовому контролю за застосуванням запобіжних заходів та заходів забезпечення, а також у випадках свавільного позбавлення свободи, фізичного насильства та незабезпеченні належних умов тримання під вартою. У сукупності це свідчить про системні порушення кримінальних процесуальних гарантій, що суперечить завданням кримінального провадження.

415 Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у 2025 році».
<https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/1-01052026-0931-spetsialna-dopovid-npm-2025-na-druk.pdf>

416 Ухвала Печерського районного суду м. Києва від 17.10.2025 у справі № 757/50824/25-к; Ухвала Київського апеляційного суду від 02.12.2025 року: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132454922>

РОЗДІЛ 4.

ПОРУШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ У ЗАДОКУМЕНТОВАНИХ ВИПАДКАХ

У межах задокументованих випадків йдеться про втручання держави у здійснення фундаментальних прав і свобод людини. Зокрема, про порушення прав конкретних осіб, які мали місце в межах юрисдикції держави і за своєю правовою природою можуть свідчити про наявність системної проблеми та створювати ризик аналогічних порушень прав інших осіб. Саме тому ці випадки потребують оцінки не лише з позицій національного кримінального та процесуального законодавства, а й у світлі міжнародних стандартів захисту прав людини, насамперед положень Європейської конвенції з прав людини та практики Європейського суду з прав людини.

Зміст задокументованих випадків свідчить про втручання держави у низку фундаментальних прав, гарантованих ЄКПЛ. У зв'язку з цим правовий аналіз у розрізі ЄКПЛ є необхідним для встановлення того, чи відповідали застосовані процесуальні механізми критеріям законності, легітимної мети, необхідності в демократичному суспільстві та пропорційності.

Особливої ваги такий аналіз набуває в умовах воєнного стану. Стаття 15 ЄКПЛ передбачає можливість відступу держави від окремих зобов'язань у період надзвичайної ситуації або війни за умови повідомлення Генерального секретаря Ради Європи про вжиті заходи. В Україні відповідні повідомлення були направлені одразу після запровадження воєнного стану у лютому 2022 року, а у 2024 році на сайті Ради Європи було розміщено уточнену інформацію, що фактично зменшила перелік статей, від яких було зроблено відступ⁴¹⁷.

Водночас у контексті задокументованих справ положення статті 15 ЄКПЛ не є релевантними. Повідомлення про відступи за статтею 15 ЄКПЛ не звільняє державу від обов'язку забезпечувати права та свободи, гарантовані Конвенцією, у конкретних ситуаціях, а тому оцінка дій органів влади у цих випадках повинна здійснюватися саме крізь призму загальних стандартів ЄКПЛ та практики ЄСПЛ.

Для України дотримання стандартів ЄКПЛ має принципове значення. Воно є складовою міжнародно-правових зобов'язань держави в межах Ради Європи, критерієм оцінки рівня забезпечення верховенства права в контексті європейської інтеграції, а також індикатором інституційної спроможності держави. Потенційні порушення ЄКПЛ можуть зумовлювати як індивідуальні звернення до ЄСПЛ, так і ширші правові, інституційні та репутаційні наслідки для держави.

У межах цього розділу здійснюється правовий аналіз задокументованих випадків у світлі положень ЄКПЛ, зокрема:

- Стаття 3 «Заборона катування»;
- Стаття 5 «Право на свободу та особисту недоторканність»;
- Стаття 6 «Право на справедливий суд»;
- Стаття 8 «Право на повагу до приватного та сімейного життя»;
- Стаття 18 «Межі застосування обмежень прав».

Подальший виклад структуровано за окремими статтями ЄКПЛ, він включає короткий опис змісту відповідних прав і критеріїв їх обмеження згідно з практикою ЄСПЛ, а також порівняння цих стандартів із фактичними обставинами частини задокументованих випадків і оцінку відповідності втручань вимогам законності, необхідності та пропорційності.

У цьому розділі детально проаналізовано лише окремі епізоди та справи, відібрані для ілюстрації ключових правових проблем. Інші задокументовані випадки також можуть містити ознаки втручання у права, гарантовані ЄКПЛ, однак їх поглиблений аналіз виходить за межі завдань дослідження. Таким чином, наведений огляд не претендує на вичерпне охоплення всіх можливих порушень, а спрямований на окреслення основних напрямів правової оцінки зафіксованих подій крізь призму стандартів ЄСПЛ.

Метою розділу є визначення того, чи мають зафіксовані дії органів державної влади ознаки порушення положень ЄКПЛ, чи можуть вони стати предметом розгляду в ЄСПЛ та чи вказують на наявність ширших системних проблем у сфері кримінального правосуддя.

Стаття 3 ЄКПЛ – Заборона катування

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню».

417 Щодо відступу від зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод / Кабінет Міністрів України, 29.04.2024: <https://www.kmu.gov.ua/news/shchodo-vidstupu-vid-zoboviazan-za-konventsieiu-pro-zakhyst-prav-liudyny-i-osnovopolozhnykh-svobod>

У практиці ЄСПЛ розмежовуються три основні види забороненого поведіння: катування, нелюдське поведіння (або покарання) та поведіння (або покарання), що принижує гідність. Їх відмінність визначається насамперед інтенсивністю завданих страждань, характером дій, тривалістю впливу та наявністю спеціальної мети.

Катування є найбільш тяжкою формою забороненого поведіння. ЄСПЛ визначає його як навмисне нелюдське поведіння, що спричиняє дуже серйозні та жорстокі фізичні або психічні страждання, зазвичай із конкретною метою отримання інформації чи зізнання, покарання, залякування або дискримінації. Заборона катувань має характер імперативної норми міжнародного права (*jus cogens*), від якої не допускається жодних відступів. У своїй практиці ЄСПЛ, зокрема, визнавав катуванням тривале побиття та фізичний і психологічний тиск під час допиту⁴¹⁸, примусове годування без медичної необхідності із застосуванням сили⁴¹⁹, а також поєднання фізичного насильства та психологічного тиску з метою покарання або отримання інформації⁴²⁰.

Нелюдським поведінням або покаранням у розумінні статті 3 ЄКПЛ визнається поведіння, яке спричиняє значні фізичні чи психічні страждання, може бути заздалегідь спланованим і тривати певний час, однак не досягає рівня особливої жорстокості, властивої катуванню. Відмежування такого поведіння від катування здійснюється насамперед за критерієм інтенсивності страждань та наявності спеціальної мети їх заподіяння. Водночас поведіння або покарання, що принижує гідність, має місце тоді, коли дії або умови поведіння принижують чи знецінюють особу, демонструють неповагу до її людської гідності, викликають почуття страху, тривоги або неповноцінності чи здатні зламати її моральний або фізичний опір. Для кваліфікації такого поведіння достатньо, щоб воно досягло мінімального рівня жорстокості, при цьому, доведення спеціального наміру принизити особу – не є обов'язковим.

■ Напередодні обшуку в одного зі співробітників НАБУ 21 липня 2025 року.
Фото: Українська правда

Під час проведення обшуків 21 липня 2025 року слідчі дії у низці випадків здійснювалися із залученням значної кількості озброєних співробітників правоохоронних органів у тактичному спорядженні та супроводжувалися застосуванням фізичної сили і спеціальних засобів, що створювало атмосферу примусу та психологічного тиску щодо осіб, які не чинили активного опору та перебували під фактичним контролем представників держави. Зокрема випадки керівників підроз-

ділу детективів НАБУ – **Руслана Магамедрасулова**, **Івана Кравчука**, та старших детективів НАБУ – **Олексія Дяденка**, **Юрія Цвєткова** та детектива НАБУ **Віктора Гусарова** підлягають оцінці з урахуванням критеріїв інтенсивності заподіяних страждань, пропорційності застосування сили, наявності елементів психологічного тиску та індивідуальної вразливості осіб, сформульованих у практиці ЄСПЛ.

Показовим у цьому контексті є випадок керівника підрозділу детективів НАБУ **Руслана Магамедрасулова**. Під час проведення обшуку група з понад десяти озброєних осіб увірвалася до житла, повалила його на підлогу, застосувала до нього кайданки та завдала ударів у ділянку тулуба й нирок. Він при цьому перебував у себе вдома без зброї, не чинив спротиву, самостійно відчинив двері та об'єктивно не становив небезпеки для працівників правоохоронних органів.

418 Case of *Bati and others v. Turkey*, Applications nos. 33097/96 and 57834/00, Judgment (ECtHR) [Extracts], 3 June 2004: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61805>

419 Case of *Nevmerzhitsky v. Ukraine*, Application no. 54825/00, Judgment (ECtHR), 5 April 2005: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-125783>

420 Case of *El-masri v. «the Former Yugoslav Republic of Macedonia»*, Application no. 39630/09, Judgment (ECtHR), 13 December 2012: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115621>

Відповідно до стандартів статті 3 ЄКПЛ застосування фізичної сили допускається лише за умови її абсолютної необхідності та суворої пропорційності поведінці особи. Використання сили щодо особи, яка перебуває під повним контролем правоохоронців і не чинить опору, визнається надмірним. Це підтверджено у рішенні Великої палати ЄСПЛ у справі «Буїд проти Бельгії»⁴²¹, в якому Суд наголосив, що будь-яке застосування фізичної сили до особи, яка перебуває під контролем правоохоронних органів і не зумовлене її поведінкою, становить посягання на людську гідність і в принципі є несумісним із вимогами статті 3 ЄКПЛ навіть за відсутності тяжких тілесних ушкоджень. За таких обставин завдання тілесних ушкоджень може кваліфікуватися як нелюдське поводження у розумінні ЄКПЛ.

Окремої оцінки потребує застосування кайданок та спеціальних засобів, зокрема щитів і стробоскопічних ліхтарів. За відсутності активного чи збройного опору їх використання може розглядатися як непропорційне та таке, що створює атмосферу залякування і приниження, що відповідає ознакам поводження, що принижує гідність у розумінні статті 3 ЄКПЛ.

При оцінці зазначених обставин необхідно враховувати індивідуальну вразливість **Руслана Магамедрасулова**. За результатами попереднього збору інформації про керівника підрозділу детективів НАБУ правоохоронці мали встановити, що він раніше переніс інсульт та дві складні операції на головному мозку, а також під час затримання і перебування під вартою повідомляв працівників правоохоронних органів про наявність у нього серйозних проблем зі здоров'ям та відповідних медичних показань. Незважаючи на це, а також попри застосування до нього фізичної сили під час проведення обшуку, 21 липня 2025 року його затримали та доставили до слідчого управління ГУ СБУ у місті Києві та Київській області. Крім того, під час подальшого тримання під вартою йому не надали належної медичної допомоги та медичного забезпечення.

У той самий день про підозру у межах кримінального провадження⁴²² було повідомлено також батьку керівника підрозділу детективів НАБУ – **Сентябру Магамедрасулову**, якого також помістили під варту в межах цього ж провадження. Сентябрь теж має серйозні проблеми зі здоров'ям, зокрема серцеве захворювання, що потребує оперативного втручання за діагнозом – черевна аневризма. До того ж, під час перебування під вартою у нього загострилася катаракта, однак належного медичного забезпечення йому не було надано.

Під час тримання під вартою сторона захисту неодноразово зверталася з клопотаннями про зміну запобіжного заходу з огляду на стан здоров'я **Руслана Магамедрасулова** та його батька або про забезпечення належної медичної допомоги, однак відповідні скарги тривалий час ігнорувалися та були фактично розглянуті лише 3 грудня 2025 року.

Практика ЄСПЛ передбачає, що стан здоров'я потерпілого є релевантним фактором при визначенні того, чи досягло поводження мінімального рівня жорстокості у розумінні статті 3 ЄКПЛ. Застосування фізичного впливу до особи з тяжкими медичними показаннями, а також відсутність належної медичної допомоги після завдання ушкоджень можуть посилювати ступінь заподіяних страждань і становити самостійний аспект порушення статті 3 ЄКПЛ з огляду на позитивний обов'язок держави забезпечити належну медичну допомогу особі, яка перебуває під її контролем. ЄСПЛ у справах «Сарбан проти Молдови»⁴²³ та «Невмержицький проти України»⁴²⁴ наголосив, що ненадання необхідного лікування особам, які перебувають під контролем держави, або застосування медичних заходів примусового характеру без належної медичної необхідності може становити самостійне порушення статті 3 ЄКПЛ.

Після затримання **Руслана Магамедрасулова** було поміщено до Київського СІЗО, де він перебував під вартою близько чотирьох з половиною місяців. За наданою інформацією, він утримувався в одномісній камері площею приблизно 2х3 метри під постійним відеоспостереженням у

421 Case of Bouyid v. Belgium, Application no. 23380/09, Judgment (ECtHR), 28 September 2015: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-157670>.

422 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, статті 14, 28, 111-2: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

423 Case of Sarban v. Moldova, Application no. 3456/05, Judgment (ECtHR), 4 October 2005: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70371>

424 Case of Nevmerzhitsky v. Ukraine, Application no. 54825/00, Judgment (ECtHR), 5 April 2005: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-125783>

неналежних побутових умовах, зокрема з пошкодженим вікном та відсутністю відповідних умов для відпочинку. Крім того, зустрічі з адвокатами відбувалися у приміщеннях під відеоспостереженням, що могло обмежувати конфіденційність спілкування із захисниками⁴²⁵.

У практиці ЄСПЛ питання неналежних умов тримання під вартою в Україні отримало системну оцінку, зокрема у справі «Сукачов проти України»⁴²⁶. У цьому рішенні Суд встановив, що тримання особи в умовах обмеженого особистого простору, неналежної вентиляції, освітлення та санітарного забезпечення, а також відсутність ефективних внутрішніх засобів захисту становить поводження, що принижує гідність, у розумінні статті 3 ЄКПЛ. ЄСПЛ також підкреслив структурний характер проблеми неналежних умов утримання у СІЗО України та обов'язок держави забезпечити особам, позбавленим свободи, умови тримання, сумісні з повагою до людської гідності.

■ Затримання Віктора Гусарова на в'їзді до Києва 21 липня 2025 року.
Фото: Служба безпеки України

Оцінки у контексті статті 3 ЄКПЛ потребують також обставини застосування фізичного впливу щодо детектива **Віктора Гусарова**. Під час затримання 21 липня 2025 року його били та примушували повідомити паролі доступу до мобільного телефона. Після нанесення ударів Гусарову пластиковими стяжками було обмежено рухливість. Інформація про його затримання супроводжувалася широким

медійним поширенням фото- та відеоматеріалів із зображенням моменту затримання. На підставі судового рішення до Віктора Гусарова було застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою з поміщенням до Київського СІЗО, строк якого неодноразово продовжувався. Гусаров понад чотири місяці утримувався в одиночній камері під постійним відеоспостереженням, при цьому освітлення у камері залишалося увімкненим цілодобово. Повідомляється також про відсутність належної медичної допомоги у зв'язку з тілесними ушкодженнями, отриманими після затримання, як безпосередньо після поміщення під варту, так і під час подальшого перебування у слідчому ізоляторі, попри наявність судових рішень про необхідність проведення медичного обстеження⁴²⁷.

За свідченнями захисту, **Віктор Гусаров** страждав на виразкові ураження нижніх кінцівок, мав підвищений артеріальний та венозний тиск, що супроводжувалося кровотечами з вух, а також переніс захворювання на COVID-19. Після звернень зі скаргами на відсутність медичної допомоги у камері під час його відсутності були залишені лікарські препарати без проведення попереднього медичного обстеження. Це відбулося також без надання рекомендацій щодо їх застосування. Така ситуація могла створювати додаткові ризики для здоров'я. Вона підлягає оцінці з погляду позитивного обов'язку держави забезпечити належні умови тримання осіб під вартою відповідно до стандартів статті 3 ЄКПЛ.

Обставини проведення обшуку у керівника підрозділу детективів НАБУ **Івана Кравчука** також потребують аналізу крізь призму критеріїв «абсолютної необхідності», «пропорційності застосування сили» та «мінімального рівня жорстокості», сформованих у практиці ЄСПЛ. За його свідченнями, після відчинення дверей його різко висмикнули в коридор, вдарили обличчям об стіну та зафіксували руки за спиною за допомогою пластикових стяжок. На момент застосування сили він перебував лише у спідній білизні, не чинив опору та не становив загрози. За стандартами статті 3 Конвенції

425 Галущенко знав про створення нестерпних умов у СІЗО для детектива Руслана Магамедрасулова — прокурор САП / ZMINA, 12.11.2025: <https://zmina.info/news/galushhenko-znav-pro-stvorenniya-nesterpnyh-umov-u-sizo-dlya-detektyva-ruslana-magamedrasulova-prokuror-sap/>

426 Case of Sukachov v. Ukraine, Application no. 14057/17, Judgment (ECtHR), 30 January 2020: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-200448>

427 Суд переніс розгляд справи Гусарова через погіршення його стану здоров'я / ZMINA, 09.12.2025: <https://zmina.info/news/sud-perenis-rozglyad-spravy-gusarova-cherez-pogirshennya-yogo-stanu-zdorovya/>

застосування фізичної сили щодо особи, яка перебуває під контролем правоохоронних органів, має відповідати критерію суворості необхідності, у протилежному випадку таке застосування сили розглядається як таке, що принижує людську гідність і становить порушення статті 3 ЄКПЛ, що підтверджується практикою ЄСПЛ, зокрема рішенням у справі «Рібіч проти Австрії»⁴²⁸.

Окремої уваги потребує використання пластикових стяжок, замість передбачених законом спеціальних засобів. За практикою ЄСПЛ, застосування засобів фізичної фіксації має бути обґрунтоване поведінкою особи. Непропорційне застосування таких засобів може трактуватися як поводження, що принижує гідність. Іван Кравчук перебував у зафіксованому стані близько 15 хвилин і відчував фізичний біль, що є релевантним фактором оцінки рівня жорстокості поводження у практиці ЄСПЛ.

Додаткового значення набуває обставина, що після застосування фізичного обмеження свободи йому відмовили у звільненні рук, водночас повідомивши про відсутність статусу затриманого. Поєднання фактичного контролю над особою з правовою невизначеністю її процесуального статусу може посилювати відчуття безпорадності та приниження і враховується ЄСПЛ при оцінці поводження за статтею 3 ЄКПЛ.

Також важливо, що у дружини Івана Кравчука силоміць відібрали мобільний телефон та шляхом фізичного впливу примусово розблокували його. За відсутності очевидної необхідності такі дії можуть становити самостійний аспект поводження, що принижує гідність, а також посилювати психологічний тиск на детектива у присутності членів сім'ї. Додатково Кравчук повідомляє про демонстративний показ йому фото- та відеоматеріалів обшуків його колег, що могло свідчити про психологічний вплив і створення атмосфери залякування, релевантної для оцінки поводження у контексті статті 3 ЄКПЛ.

Застосування фізичної сили також відбулося щодо старшого детектива НАБУ **Юрія Цветкова**. За його свідченнями, 21 липня 2025 року на території паркінгу житлового будинку невідомі особи у формі зі символікою СБУ, озброєні та в масках, застосували до нього фізичне насильство, силоміць витягнули з автомобіля та завдали численних ударів по різних частинах тіла, супроводжуючи це погрозами та примусом повідомити пароль до мобільного телефона, а згодом – підписати протокол затримання. Ці дії супроводжувалися погрозами подальшого насильства та спричинили тілесні ушкодження, підтверджені медичними документами. За практикою ЄСПЛ, застосування фізичного насильства для отримання інформації або примусу до вчинення процесуальних дій становить поводження, несумісне з вимогами статті 3 ЄКПЛ⁴²⁹.

Також застосування фізичного впливу під час обшуків відбулось щодо старшого детектива НАБУ **Олексія Дяденка**. За його свідченнями, 21 липня 2025 року під час проникнення до орендованої ним квартири співробітники правоохоронних органів після гучних вимог відчинити двері та команди «*ламайте двері*» увійшли до житла, попри відсутність з його боку будь-якого супротиву, повалили на підлогу, заламали руки за спину та застосували фізичний тиск, зокрема тиснули коліном у ділянку нирок і викручували руку, вимагаючи повідомити пароль до мобільного телефона. За його словами, через заподіяний біль він був змушений повідомити пароль, при цьому він не чинив опору та перебував під повним контролем правоохоронців.

Узагальнюючи наведені свідчення детективів НАБУ, слід зазначити, що зафіксовані обставини застосування фізичної сили за відсутності опору, використання засобів фізичної фіксації, примусу до розкриття паролів доступу до мобільних пристроїв, а також створення атмосфери психологічного тиску під час проведення слідчих дій можуть свідчити про досягнення мінімального рівня жорстокості, необхідного для оцінки таких дій у світлі статті 3 ЄКПЛ.

Додаткового значення набувають обставини ненадання належної медичної допомоги після застосування фізичного впливу, тривалого утримання в умовах ізоляції під постійним відеоспостереженням, а також застосування заходів фізичного примусу для отримання доступу

428 Case of Ribitsch v. Austria, Application no. 18896/91, Judgment (ECtHR), 4 December 1995: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57964>.

429 Case of Aksoy v. Turkey, application no. 21987/93, judgment (ECtHR), 18 December 1996: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58003>, Case of Bati and others v. Turkey, Applications nos. 33097/96 and 57834/00, Judgment (ECtHR) [Extracts], 3 June 2004: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61805>

до цифрових пристроїв, що відповідно до практики ЄСПЛ підлягає оцінці як фактори, здатні посилювати інтенсивність заподіяних фізичних і психологічних страждань.

Сукупно ці обставини, з урахуванням їх одночасного застосування щодо кількох детективів НАБУ, можуть свідчити про наявність ознак нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження у розумінні статті 3 ЄКПЛ. Вони також потребують подальшої правової оцінки з урахуванням стандартів і практики ЄСПЛ, зокрема щодо пропорційності застосування сили до осіб, які перебували під контролем правоохоронців, обов'язку держави забезпечити належні умови тримання під вартою та медичне забезпечення, а також недопустимості використання фізичного чи психологічного примусу для отримання інформації.

Стаття 5 ЄКПЛ – Право на свободу та особисту недоторканність

«Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи інакше як відповідно до процедури, встановленої законом...».

Основною метою цієї норми є захист особи від свавільного втручання держави у фізичну свободу.

У практиці ЄСПЛ поняття «позбавлення свободи» має автономний характер і оцінюється не лише за формальним процесуальним статусом особи, а й з урахуванням фактичних обставин справи, зокрема ступеня контролю правоохоронних органів над особою та наявності реальної можливості залишити місце перебування, що послідовно підкреслюється у практиці ЄСПЛ, зокрема у справі «Креанге проти Румунії»⁴³⁰. Навіть короткочасне обмеження свободи пересування під час проведення слідчих дій може підпадати під сферу застосування статті 5 ЄКПЛ, якщо особа фактично перебуває під повним контролем правоохоронних органів без належного процесуального оформлення такого статусу. ЄСПЛ послідовно наголошує, що будь-яке позбавлення свободи повинно бути не лише формально законним, але й відповідати вимогам відсутності свавілля, ґрунтуватися на достатніх фактичних підставах та бути пропорційним заявленій меті.

У контексті задокументованих подій 21 липня 2025 року зазначені стандарти набувають особливого значення для оцінки обставин фактичного обмеження свободи пересування антикорупційних діячів та їхніх близьких, зокрема **Віктора Гусарова, Руслана Магамедрасулова** та його батька **Сентябра Магамедрасулова, Іллі Статури** та **Юрія Цвєткова**, під час проведення обшуків.

Таким чином, офіційні затримання були застосовані до детективів НАБУ **Віктора Гусарова, Руслана Магамедрасулова** та батька детектива **Сентябра Магамедрасулова**, що передбачає затримання особи уповноваженою службовою особою без ухвали слідчого судді лише у виключних випадках, прямо визначених законом та за умови негайного належного процесуального оформлення такого затримання⁴³¹. Після затримання їх було поміщено до слідчого ізолятора, де вони перебували під вартою з 21 липня до грудня 2025 року (**Сентябр Магамедрасулов** – до 2 грудня 2025 року, **Руслан Магамедрасулов** – до 3 грудня 2025 року, **Віктор Гусаров** – до 10 грудня 2025 року) у межах кримінальних проваджень за тяжкими статтями, пов'язаними, зокрема, із злочинами проти основ національної безпеки.

Аналіз матеріалів провадження свідчить, що у випадку **Віктора Гусарова** фактичне позбавлення свободи розпочалося раніше часу, зазначеного у протоколі затримання (з моменту початку обшуку його озброєними особами у масках, застосування фізичного впливу та використання пластикових стяжок), після чого він перебував під повним контролем правоохоронців і не мав можливості залишити місце перебування.

У випадку **Руслана Магамедрасулова** обмеження свободи мало місце вже на початковому етапі проведення обшуку, коли він перебував під постійним фізичним контролем правоохоронців із застосуванням кайданків, без можливості вільно залишити приміщення та без своєчасного повідомлення підстав підозри і свого процесуального статусу. За підходом ЄСПЛ, такі обставини

430 Case of Creangă v. Romania, Application no. 29226/03, Judgment (ECtHR), 23 February 2012: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109226>.

431 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 208: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

можуть свідчити про фактичне позбавлення свободи у розумінні статті 5 ЄКПЛ незалежно від формального оформлення затримання, оскільки вирішальним є реальний момент встановлення контролю над особою та відсутність можливості залишити місце перебування⁴³².

Відповідно, розбіжність між фактичним моментом позбавлення свободи та часом, зазначеним у протоколі затримання у випадку Віктора Гусарова, а також ненадання негайної інформації про підстави такого обмеження свободи, як у випадку Руслана Магомедрасулова, можуть свідчити про недотримання вимог законності затримання та гарантій статті 5 ЄКПЛ щодо обов'язку держави своєчасно повідомити особу про причини позбавлення свободи.

Поряд із офіційними затриманнями було зафіксовано також випадки фактичного позбавлення свободи без належного процесуального оформлення. Так, детектив **Юрій Цвєтков** був затриманий на паркінгу біля місця проживання ще до початку обшуку та примусово доставлений до квартири для забезпечення його присутності під час проведення слідчих дій. Схожий епізод мав місце і щодо детектива **Іллі Статури**, якого після проведення обшуків утримували в автомобілі правоохоронців приблизно протягом трьох годин без можливості вільно залишити місце перебування, очікуючи на подальші процесуальні рішення.

Додаткового значення набуває також затримання **Сєнтябра Магомедрасулова** (батька детектива НАБУ Руслана Магомедрасулова), який не є антикорупційним діячем, але був поміщений до слідчого ізолятора у межах того самого кримінального провадження, оскільки за підходом ЄСПЛ позбавлення свободи повинно ґрунтуватися на індивідуалізованій «обґрунтованій підозрі» щодо конкретної особи та відповідати вимозі захисту від свавілля. За відсутності належного індивідуального обґрунтування одночасне застосування ізоляції до детектива та його найближчого родича може свідчити про ризик використання позбавлення свободи як інструменту непрямого процесуального або психологічного впливу у розумінні стандартів ЄКПЛ⁴¹³.

Окремого аналізу у світлі статті 5 ЄКПЛ потребують обставини тривалого тримання під вартою детективів НАБУ **Віктора Гусарова** та **Руслана Магомедрасулова**, яких було поміщено до слідчих ізоляторів, де вони перебували протягом приблизно чотирьох місяців у 2025 році.

З аналізу матеріалів щодо **Віктора Гусарова** вбачається, що досудове розслідування здійснювалося у кримінальному провадженні № 22025000000000505 від 23 квітня 2025 року, яке було виділено з кримінального провадження № 42023000000001363 від 17 серпня 2023 року. При цьому матеріали, на які посилалася сторона обвинувачення для обґрунтування підозри, переважно походили з інших кримінальних проваджень і не містили індивідуалізованих відомостей про конкретні дії **Віктора Гусарова**, спрямовані на заподіяння шкоди державній безпеці України. Частина таких матеріалів, за наявною інформацією, була отримана з істотними процесуальними дефектами, зокрема щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій без належного підтвердження судових дозволів та дотримання вимог процесуальної форми. За відсутності нових індивідуалізованих доказів у межах провадження використання матеріалів інших кримінальних проваджень без їх належної процесуальної легалізації може ставити під сумнів достатність фактичних підстав для тривалого позбавлення свободи у розумінні стандарту «обґрунтованої підозри», передбаченого статтею 5 ЄКПЛ.

■ За словами Руслана Магомедрасулова, під час обшуку його утримували в кайданках кілька годин поспіль.

Фото: Служба безпеки України

432 Case of Creangă v. Romania, Application no. 29226/03, Judgment (ECtHR), 23 February 2012: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109226>.

Аналіз обґрунтування підозри щодо **Руслана Магамедрасулова** свідчить, що вона значною мірою базувалася на твердженнях працівників СБУ про можливе готування до передачі матеріальних ресурсів представникам приватної компанії, зареєстрованої на території РФ, без наведення конкретних фактичних даних, які б підтверджували наявність обов'язкових ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 111-2 КК України, зокрема фактичного сприяння державі-агресору, її збройним формуванням або окупаційній адміністрації. За підходом ЄСПЛ, саме відсутність достатніх фактичних даних, здатних об'єктивно підтвердити існування «обґрунтованої підозри», може свідчити про невідповідність тримання під вартою вимогам статті 5 ЄКПЛ.

За таких обставин тривале тримання під вартою **Віктора Гусарова** та **Руслана Магамедрасулова** підлягає оцінці з погляду відповідності стандартам законності, достатності підстав підозри та захисту від свавільного позбавлення свободи, гарантованим статтею 5 ЄКПЛ. Зокрема, за практикою ЄСПЛ «обґрунтована підозра» у розумінні частини 1 (с) статті 5 ЄКПЛ повинна базуватися на фактах або інформації, здатних переконати об'єктивного спостерігача у можливій причетності особи до правопорушення, а не лише на припущеннях чи загальних твердженнях сторони обвинувачення⁴³³. За відсутності таких фактичних даних тривале позбавлення свободи може свідчити про невідповідність застосованого запобіжного заходу вимогам законності у розумінні статті 5 ЄКПЛ.

Стаття 6 ЄКПЛ – Право на справедливий суд

«Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом...»

Стаття 6 ЄКПЛ є однією з ключових гарантій верховенства права. ЄСПЛ послідовно наголошує, що оцінка дотримання вимог справедливого судового розгляду здійснюється з урахуванням провадження в цілому, а не лише окремих його стадій⁴³⁴.

У контексті подій 2025 року особливого значення набуває оцінка того, чи забезпечувалися під час проведення масових слідчих дій щодо співробітників НАБУ процесуальні гарантії, передбачені статтею 6 ЄКПЛ.

Відповідно до рішення ЄСПЛ у справі «Салдуз проти Туреччини»⁴³⁵ право на доступ до адвоката виникає з моменту першого затримання чи допиту, а не лише на судовому етапі. Зі свідчень співробітників НАБУ вбачається, що під час проведення обшуків вилучено комп'ютерну техніку та мобільні пристрої без надання можливості отримати копії необхідних даних та без забезпечення своєчасного зв'язку із адвокатами. Такі обставини порушували право на захист на найбільш критичному досудовому етапі. Під час подальшого судового розгляду, згідно із пунктом 3 (b) статті 6 ЄКПЛ, обмеження доступу до даних та матеріалів на досудовому етапі істотно скомпрометували можливість сторони захисту мати достатній час і можливості для ефективної підготовки до судового розгляду. За практикою ЄСПЛ право на захист має бути «практичним і ефективним, а не теоретичним або ілюзорним».

За свідченнями детективів НАБУ, під час проведення обшуків і затримань 21 липня 2025 року у низці випадків правоохоронні органи не повідомляли належним чином правові підстави проведення слідчих дій та процесуальний статус осіб, щодо яких вони здійснювалися. Частина обшуків і затримань відбувалася без попередньої ухвали слідчого судді, хоча затримання особи без судового рішення допускається лише у виключних випадках, прямо визначених законом⁴³⁶, та за умови належного і невідкладного процесуального оформлення такого затримання.

433 Case of Fox, Campbell and Hartley v. The United Kingdom, Application no. 12244/86; 12245/86; 12383/86, Judgment (ECtHR), 30 August 1990: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57721>

434 Case of Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain, Application no. 10590/83, Judgment (ECtHR), 6 December 1988: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57429>.

435 Case of Salduz v. Turkey, Application no. 36391/02, Judgment (ECtHR), 27 November 2008: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89893>.

436 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI, стаття 208: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Окрім того, самі затримання осіб, під час проведення обшуків, здійснювалися без належного обґрунтування. Зокрема, в задокументованих випадках станом на момент підготовки цього дослідження відсутнє індивідуалізоване мотивування необхідності й невідкладності затримань без попередньої ухвали слідчого судді, хоча воно є обов'язковим для виправдання виключного порядку. Крім того, у низці свідчень зазначається, що інформація про кримінальне провадження надавалась лише після початку проведення обшуку без належної конкретизації його підстав, що може свідчити про недотримання гарантії своєчасного інформування особи про зміст обвинувачення у розумінні статті 6 ЄКПЛ.

Зокрема, у випадку **Руслана Магамедрасулова** інформацію про кримінальне провадження йому повідомили лише після початку проведення обшуку без належного роз'яснення фактичних і правових підстав відповідних процесуальних дій. Такі обставини підлягають оцінці з погляду гарантії своєчасного та детального інформування особи про характер і причини обвинувачення, передбаченого пунктом 3 (а) статті 6 ЄКПЛ.

За практикою ЄСПЛ, точне і повне інформування особи про обвинувачення є однією з ключових передумов справедливого провадження. Право, гарантоване статтею 6 ЄКПЛ, охоплює повідомлення як про «причину» обвинувачення, тобто фактичні обставини, покладені в його основу, так і про його «характер», тобто юридичну кваліфікацію відповідних дій. ЄСПЛ також наголошує, що обов'язок належного інформування покладається саме на сторону обвинувачення, а особа повинна реально отримати таку інформацію, а не лише формально вважатися повідомленою.

Ключове значення у цьому контексті має принцип своєчасності інформування, оскільки інформація про обвинувачення повинна бути надана настільки рано, щоб особа мала реальну можливість організувати свій захист і скористатися правовою допомогою. У рішенні у справі «Маттоція проти Італії» ЄСПЛ підкреслив, що несвоєчасне або недостатньо конкретизоване повідомлення про обвинувачення може порушувати гарантії статті 6 Конвенції⁴³⁷.

У цьому випадку інформація про кримінальне провадження була повідомлена вже після початку проведення обшуку, коли слідчі дії фактично тривали, а матеріали та носії інформації вже вилучалися правоохоронними органами. За таких обставин особа була суттєво обмежена у можливості своєчасно звернутися за правовою допомогою, контролювати перебіг слідчих дій і у належний спосіб фіксувати можливі процесуальні порушення під час проведення обшуку.

Таким чином, затримка з повідомленням інформації про кримінальне провадження та відсутність належної конкретизації його підстав можуть свідчити про обмеження ефективної реалізації права на захист на початковому етапі провадження та підлягають оцінці з погляду відповідності гарантіям справедливого судового розгляду, передбаченим статтею 6 ЄКПЛ.

Відповідно до пункту 3 (b) статті 6 ЄКПЛ кожна особа володіє правом мати достатній час і можливість для підготовки свого захисту, що включає реальний доступ до правової допомоги з моменту проведення первинних слідчих дій. Зі свідчень співробітників НАБУ відомо, що під час проведення обшуків вилучено комп'ютерну техніку та мобільні пристрої без надання можливості отримати копії необхідних даних та без забезпечення своєчасного зв'язку із адвокатами. Такі обставини могли істотно обмежувати можливість ефективної реалізації права на захист на початковому етапі провадження.

Пункт 2 статті 6 ЄКПЛ гарантує презумпцію невинуватості. У випадку **Руслана Магамедрасулова** інформація про підозру та обставини кримінального провадження поширювалася у публічному просторі ще до завершення слідчих дій і встановлення вини судом. ЄСПЛ наголошує, що публічні заяви державних органів або демонстративне висвітлення процесуальних дій, які формують у суспільстві уявлення про винуватість особи до ухвалення вироку, можуть становити порушення цієї гарантії⁴³⁸.

437 Case of *Mattochia v. Italy*, Application no. 23969/94, Judgment (ECtHR), 25 July 2000: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58764>

438 Case of *Allenet De Ribemont v. France*, Application no. 15175/89, Judgment (ECtHR), 10 February 1995: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57914>.

Окремого значення у світлі статті 6 ЄКПЛ набувають і обставини формування доказової бази у кримінальних провадженнях щодо **Віктора Гусарова** та **Руслана Магамедрасулова**. У випадку **Віктора Гусарова** застосування запобіжного заходу обґрунтовувалося матеріалами інших кримінальних проваджень, допустимість яких у межах цього провадження належним чином не була перевірена. Використання таких матеріалів може обмежувати можливість сторони захисту ефективно перевірити та оскаржити докази обвинувачення і порушувати процесуальний баланс між сторонами⁴³⁹.

У справі **Руслана Магамедрасулова** додаткові сумніви щодо відповідності провадження стандартам справедливого судового розгляду пов'язані з використанням як ключового доказового елементу лінгвістичної експертизи стенограми розмови, яка фактично не могла встановлювати відповідність аудіозапису його текстовому відтворенню та була проведена у надзвичайно стислий строк. За практикою ЄСПЛ, навіть у справах, пов'язаних з державною безпекою, обмеження доступу сторони захисту до матеріалів справи мають бути засновані на законі, пропорційні та не можуть зводити нанівець принцип рівності сторін⁴⁴⁰.

Після проведення дослідження матеріали кримінального провадження [REDACTED] були упаковані сейф-пакет [REDACTED] із пояснювальними написами та підписом експерта.

ВИСНОВКИ

У об'єктивному змісті висловлювань громадянина [REDACTED] (текстове відтворення міститься у протоколі огляду від [REDACTED], аудіозапис у файлі [REDACTED] - [REDACTED]) міститься інформація про те, що особа [REDACTED], шляхом пошуків покупців [REDACTED] «...случайно, не хотят они купить?»), висловлює задум, бажання, тобто намір (намір - задум, бажання зробити що-небудь; намір (син): задум, бажання, ціль, мета, прагнення, умисел, замір, задумка, ідея, плани.) продати (або виступити посередником у продажу), тобто передати у власність за гроші (продать - передать кому-н. в собственность за плату) наявні в його батька насіння конопель, тобто матеріальні ресурси (матеріальні ресурси – речові запаси його-небудь, які можна використати в разі потреби) ([REDACTED] « - ...смотри есть какой вопрос: у отца там есть семена конопли...») особам, які представляють російську державну програму з розвитку Республіки Дагестан, а отже представникам держави-агресора ([REDACTED] - «

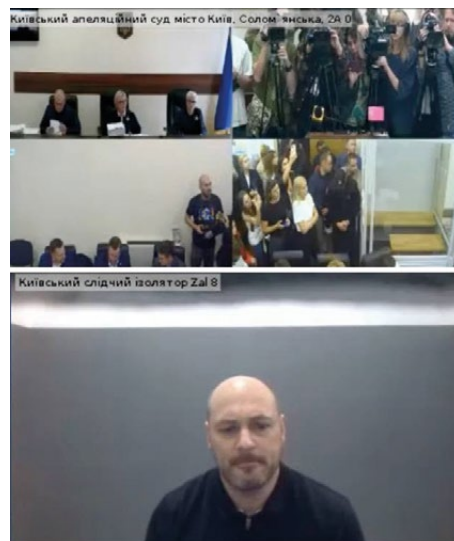
Судовий експерт

СЛУЖБА
БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ

■ Фрагмент висновків державної судової семантико-текстуальної експертизи у справі Руслана Магамедрасулова, оприлюдненої СБУ 22 серпня 2025 року.

Фото: Служба безпеки України

■ Київський апеляційний суд відклав розгляд апеляційної скарги на запобіжний захід Руслана Магамедрасулова через недоставлення його із Київського СІЗО до суду. Магамедрасулов брав участь у засіданні в режимі відеоконференції, 25 серпня 2025 року.

Фото: Центр протидії корупції

Водночас обставини розгляду апеляційних скарг сторони захисту **Руслана Магамедрасулова** на застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою також породжують сумніви щодо дотримання процесуальних гарантій статті 6 ЄКПЛ. Повноцінний апеляційний перегляд відповідного запобіжного заходу було здійснено лише з четвертої спроби через неодноразові відкладення судових засідань.

Сукупно наведені обставини використання доказів без належної процесуальної перевірки, покладення в основу підозри експертних висновків із сумнівними межами компетенції, обмеження доступу до правової допомоги на початкових етапах провадження та поширення інформації про підозру у публічному просторі до встановлення вини судом свідчать про наявність ризиків невідповідності окремих процесуальних дій гарантіям справедливого судового розгляду та презумпції невинуватості, передбаченим статтею 6 ЄКПЛ.

439 Case of *Dombo Beheer B.V. v. The Netherlands*, Application no. 14448/88, Judgment (ECtHR), 27 October 1993: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57850>

440 Case of *Moiseyev v. Russia*, Application no. 62936/00, Judgment (ECtHR), 9 October 2008: <https://hudoc.echr.coe.int/eng>

Стаття 8 ЄКПЛ – Право на повагу до приватного і сімейного життя

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції».

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб».

У практиці ЄСПЛ підкреслюється, що поняття «приватне життя», «житло» та «кореспонденція» мають автономний і широкий зміст та охоплюють, зокрема, професійну діяльність особи, її цифрові пристрої, персональні дані та електронні комунікації, а також житлові й службові приміщення незалежно від форми їх використання чи правового статусу володіння. Зокрема, у справі «Німіцц проти Німеччини»⁴⁴¹ ЄСПЛ зазначив, що поняття «приватне життя» та «житло» можуть поширюватися і на професійні приміщення, а проведення обшуку без належних процесуальних гарантій становить втручання у сферу захисту статті 8 ЄКПЛ. У зв'язку з цим проведення обшуків у житлі, вилучення особистих речей і цифрових носіїв інформації, а також доступ до мобільних пристроїв і комунікацій, зокрема робочого характеру, становлять втручання у право на повагу до приватного життя у розумінні статті 8 ЄКПЛ та підлягають оцінці з погляду їх законності, необхідності та пропорційності.

Подібні процесуальні ризики ЄСПЛ уже оцінював у справі «Корнієць та інші проти України», в якій суд констатував порушення статті 8 ЄКПЛ через проведення обшуків без попередньої судової санкції та подальшу формальну ретроспективну легалізацію таких дій без належного судового контролю⁴⁴². ЄСПЛ наголосив, що навіть подальше судове схвалення не забезпечує достатніх гарантій від свавільного втручання, якщо суд не здійснює ретельної перевірки підстав і пропорційності обшуку.

У справі **Руслана Магамедрасулова** простежуються схожі процесуальні проблеми: обшук, за наявною інформацією, провадився без належної конкретизації його підстав та обсягу матеріалів, що підлягали вилученню. Вилучення мобільних телефонів і комп'ютерної техніки без чіткого обмеження предмета пошуку створювало ризик доступу до значного масиву персональних даних, не пов'язаних безпосередньо з предметом кримінального провадження, що може свідчити про недостатність процесуальних гарантій від свавільного втручання у приватне життя у розумінні статті 8 ЄКПЛ.

У межах задокументованих подій липня 2025 року було зафіксовано численні випадки проведення обшуків у житлі антикорупційних діячів, вилучення особистих речей і цифрових пристроїв, а також втручання у приватне й сімейне життя без належної ухвали суду.

Як уже зазначалось, обшуки проводилися у ранковий час із залученням озброєних співробітників у масках, супроводжувалися силовим проникненням до помешкань та в більшості випадків – без належного роз'яснення підстав кримінального провадження або процесуального статусу осіб. За практикою ЄСПЛ, навіть формально санкціоноване проведення обшуку становить втручання у сферу гарантій статті 8 ЄКПЛ та потребує наявності достатніх процесуальних гарантій від свавільного втручання держави, а також відповідності критеріям законності, необхідності та пропорційності. Зокрема, у справі «Бук проти Німеччини»⁴⁴³ ЄСПЛ зазначив, що проведення обшуку може визнаватися непропорційним втручанням у право на повагу до житла, якщо застосовані заходи не відповідають характеру кримінального провадження та не є належним чином обґрунтованими.

Важливим аспектом статті 8 ЄКПЛ є також захист конфіденційності комунікацій та персональних даних. У своїй практиці ЄСПЛ визнає, що доступ до цифрових даних становить особливо інтенсивне втручання у приватне життя, оскільки сучасні електронні пристрої містять значний обсяг персональної інформації. Під час проведення обшуків правоохоронні органи вилучали мобільні

441 Case of Niemietz v. Germany, Application no. 13710/88, Judgment (ECtHR), 16 December 1992: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57887>

442 Case of Korniyets and Others v. Ukraine, Application no. 2599/16, Judgment (ECtHR), 10 July 2025: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-244003>

443 Case of Buck v. Germany, Application no. 41604/98, Judgment (ECtHR), 28 April 2005: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68920>

телефони, комп'ютери та інші носії інформації, що створювало ризик доступу до значного масиву персональних даних, не пов'язаних безпосередньо з предметом кримінального розслідування. У справі «Гуйван проти України»⁴⁴⁴ ЄСПЛ наголосив, що проведення обшуку та вилучення майна без достатньої конкретизації предмета пошуку та належних процесуальних гарантій може становити непропорційне втручання у право на повагу до приватного життя.

Окремого значення у цьому контексті набувають повідомлення про поширення приватних матеріалів із мобільного телефону особи, вилученого під час проведення слідчих дій правоохоронними органами. Зокрема, за публічною інформацією, у грудні 2025 року повідомлялося про поширення у телеграм-каналах приватних інтимних фотографій з мобільного телефону голови ЦПК **Віталія Шабуніна**⁴⁴⁵, який перебував у розпорядженні правоохоронних органів після його вилучення під час обшуку. З огляду на те, що відповідальність за збереження вилучених матеріалів покладається на органи досудового розслідування, такі обставини можуть свідчити про неналежне забезпечення конфіденційності персональних даних і становить додатковий аспект втручання у право на повагу до приватного життя в Україні у розумінні статті 8 ЄКПЛ.

Задокументовані обставини проведення обшуків у житлі співробітників НАБУ та **Віталія Шабуніна**, вилучення цифрових пристроїв без належної конкретизації обсягу інформації, що підлягала перевірці, а також повідомлення про поширення приватних матеріалів, отриманих у межах слідчих дій, свідчать про інтенсивне втручання у сферу приватного життя, житла та конфіденційності комунікацій осіб. За відсутності достатніх процесуальних гарантій та належного обґрунтування необхідності таких заходів у кожному конкретному випадку ці обставини є порушенням статті 8 ЄКПЛ та підлягають оцінці ЄСПЛ на предмет відповідності критеріям законності, необхідності та пропорційності втручання.

Стаття 18 ЄКПЛ – Заборона обмеження прав із іншою метою, ніж передбачено Конвенцією

«Обмеження, дозволені згідно з цією Конвенцією щодо зазначених прав і свобод, не застосовуються для будь-якої іншої мети, ніж ті, для яких вони встановлені».

Стаття 18 ЄКПЛ має особливе значення у системі захисту прав людини, оскільки спрямована на запобігання зловживанню владою з боку держави. Її основна функція полягає у недопущенні ситуацій, коли формально законні обмеження прав застосовуються з прихованою або неправомірною метою. На відміну від більшості інших положень ЄКПЛ, стаття 18 застосовується у поєднанні з іншими матеріальними правами, зокрема статтями 5, 6 або 8. У таких випадках ЄСПЛ оцінює не лише факт обмеження права, а й те, чи використовувалося це обмеження для іншої мети, ніж передбачено ЄКПЛ.

У практиці ЄСПЛ стаття 18 розглядається як інструмент захисту від політично або інституційно мотивованих переслідувань, коли кримінальне провадження використовується як засіб тиску на окремих осіб або групи. Суд підкреслює, що її метою є запобігання ситуаціям, коли держава застосовує правові механізми для досягнення цілей, несумісних із принципом верховенства права.

Велика палата ЄСПЛ у рішенні «Мерабішвілі проти Грузії»⁴⁴⁶ сформулювала ключовий стандарт застосування статті 18. Суд зазначив, що для встановлення порушення необхідно довести, що прихована мета була домінуючою або принаймні суттєвою. При цьому оцінка проводиться на підставі сукупності обставин, серед яких:

- політичний або інституційний контекст подій;
- послідовність та координація дій державних органів;
- непропорційність застосованих заходів;

444 Case of Guyvan v. Ukraine, Application no. 46704/16, Judgment (ECtHR), 6 November 2025: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-245689>

445 Злив приватних фото Шабуніна: ДБР перевірить працівників, які мали доступ до його телефона / ZMINA, 17.12.2025: <https://zmina.info/news/zlyv-pryvatnyh-foto-shabunina-dbr-pereviryt-pracivnykiv-yaki-maly-dostup-do-yogo-telefonu/>

446 Case of Merabishvili v. Georgia, Application no. 72508/13, Judgment (Grand Chamber, ECtHR), 28 November 2017: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178753>

- вибірковість кримінального переслідування;
- публічні заяви посадових осіб;
- наявність стримуального ефекту для інших осіб.

Подібний підхід ЄСПЛ застосовував у справах «Луценко проти України»⁴⁴⁷ та «Кавала проти Туреччини»⁴⁴⁸, в яких ЄСПЛ встановив, що кримінально-процесуальні заходи формально застосовувалися в межах законних процедур, однак переслідували іншу мету, ніж та, для якої допускається обмеження прав відповідно до ЄКПЛ, зокрема вплив на публічну та професійну діяльність заявників або стримування їхньої подальшої активності.

У світлі цих стандартів синхронність проведення масових обшуків щодо співробітників антикорупційного органу, їх масштаб, силовий характер та контекст здійснення таких заходів підлягають оцінці з позиції можливого використання процесуальних інструментів не лише для досягнення цілей кримінального провадження, а й для здійснення впливу на діяльність відповідної інституції, що має значення для аналізу відповідності таких дій вимогам статті 18 ЄКПЛ.

У контексті подій липня 2025 року важливим фактором є масовість та синхронність проведених слідчих дій. 11 липня 2025 року було проведено три обшуки щодо **Віталія Шабуніна**, а 21 липня 2025 року одночасно відбулося щонайменше 37 обшуків у детективів НАБУ та пов'язаних із ними осіб. Обшуки проводилися одночасно та синхронно із залученням озброєних співробітників силових структур та супроводжувалися вилученням носіїв інформації, які використовувалися детективами НАБУ під час розслідування резонансних кримінальних проваджень. Вилучення саме таких матеріалів вказує на спрямованість слідчих дій не лише на досягнення цілей відповідного кримінального провадження, а й на отримання доступу до інформації, пов'язаної з їхньою професійною діяльністю у сфері антикорупційних розслідувань.

Синхронність і масштабність таких дій свідчить про координований характер операції, що є одним із факторів, які ЄСПЛ враховує при оцінці можливого порушення статті 18 ЄКПЛ. Для оцінки можливої прихованої мети обмеження прав ЄСПЛ значну увагу приділяє хронологічній послідовності подій. У даному випадку слідчі дії щодо співробітників НАБУ відбулися після активізації антикорупційних розслідувань, що стосувалися високопосадовців.

Зокрема, перед подіями липня 2025 року НАБУ повідомило про підозру ексвице-прем'єр-міністру Олексію Чернишову, проводило обшуки у колишнього заступника голови Офісу Президента Ростислава Шурми, здійснювало процесуальні дії щодо Тимура Міндіча, наближеного до Офісу Президента. ЄСПЛ у справах «Луценко проти України» та «Кавала проти Туреччини» підкреслив, що послідовність і контекст процесуальних дій державних органів можуть становити важливий індикатор наявності прихованої мети застосування обмежувальних заходів, відмінної від тієї, що формально заявлена у межах кримінального провадження, що має значення для оцінки відповідності таких дій стандартам статті 18 ЄКПЛ.

Ще одним фактором, який враховує ЄСПЛ при оцінці прихованої мети переслідування, є публічні заяви посадових осіб та інформаційний супровід кримінальних проваджень. У публічному просторі під час подій 2025 року поширювалися повідомлення та формулювання щодо можливої причетності окремих детективів НАБУ до тяжких злочинів, зокрема до «державної зради». Такі повідомлення з'являлися, зокрема, у контексті проведення обшуків у детектива **Руслана Магомедрасулова**, його батька **Сентябра Магомедрасулова**, та **Віктора Гусарова**. Крім того, щодо **Руслана Магомедрасулова** та **Сентябра Магомедрасулова** у публічному просторі поширювалися твердження про можливу причетність до інших злочинів ще до винесення будь-якого судового рішення⁴⁴⁹.

447 Case of Lutsenko v. Ukraine, Application no. 6492/11, Judgment (ECtHR), 3 July 2012: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-192469>

448 Case of Kavala v. Turkey, Application no. 28749/18, Judgment (ECtHR), 10 December 2019: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-199515>

449 Мова зокрема йде про спільний брифінг Голови СБУ Василя Малюка та Генерального прокурора Руслана Кравченка на наступний день після масових обшуків у співробітників НАБУ. Обшуки в НАБУ! Скандал із законом 12414! Малюк і Кравченко відповіли на запитання! Повна версія / Ютуб-канал ТСН, 22.07.2025: <https://youtu.be/xHvAeQZEUb4?si=sMvUWrdcyh6CYyJD>

Подібні публічні формулювання, що фактично створюють у суспільстві враження доведеності вини осіб до завершення судового розгляду, можуть викликати питання щодо дотримання принципу презумпції невинуватості, закріпленого у пункті 2 статті 6 ЄКПЛ, а також враховуються ЄСПЛ при оцінці можливого використання кримінального провадження з іншою метою у контексті статті 18 ЄКПЛ. Такі формулювання могли створювати у суспільстві враження доведеності вини осіб. У справі «Луценко проти України»⁴⁵⁰ ЄСПЛ наголосив, що публічні заяви представників влади можуть свідчити про політичну мотивацію кримінального переслідування.

Оцінка можливої прихованої мети втручання також потребує аналізу ширшого інституційного контексту. 19 червня 2025 року створено парламентську ТСК щодо діяльності НАБУ і САП. Крім того, у 2025 році було ухвалено Закон №12414, який передбачав підпорядкування НАБУ і САП генеральному прокурору. Відтак, сукупність всіх цих подій – кримінальні провадження, парламентські ініціативи та законодавчі зміни – створює ширший інституційний контекст, який ЄСПЛ у своїй практиці визнає важливим для оцінки можливого зловживання владою.

Аналіз задокументованих свідчень детективів НАБУ та контексту подій 2025 року у світлі стандартів ЄКПЛ дозволяє зробити кілька висновків.

По-перше, проведення 11 липня 2025 року 3 обшуків щодо **Віталія Шабуніна** та одночасне проведення щонайменше 37 обшуків 21 липня 2025 року у **співробітників НАБУ і пов'язаних із ними осіб**, затримання частини з них та застосування суворих запобіжних заходів свідчать про координований характер слідчих дій.

По-друге, ці події відбулися у період активізації антикорупційних розслідувань щодо високопосадовців, що є релевантним фактором при оцінці можливих мотивів втручання.

По-третє, публічний інформаційний супровід кримінальних проваджень, використання формулювань про тяжкі злочини до винесення судових рішень, а також застосування значних сум застав могли створювати репутаційний та стримувальний ефект як щодо конкретних осіб, так і щодо інституції загалом.

По-четверте, зазначені процесуальні дії відбувалися у ширшому інституційному контексті, який включав парламентські ініціативи та законодавчі зміни щодо статусу антикорупційних органів.

З урахуванням підходу ЄСПЛ, сформульованого у рішенні «Мерабішвілі проти Грузії»⁴⁵¹, сукупність наведених факторів може свідчити про те, що обмеження прав, зокрема застосування фізичної сили та поведження (стаття 3 ЄКПЛ), позбавлення свободи (стаття 5), втручання у приватне життя (стаття 8) та процесуальні обмеження у кримінальному провадженні (стаття 6) застосовувалися не лише з метою кримінального розслідування, а й для досягнення інших цілей. Таким чином, задокументовані обставини дають підстави для висновку про можливе порушення статті 18 ЄКПЛ у поєднанні зі статтями 3, 5, 6 та 8, оскільки обмеження прав могли використовуватися для цілей, несумісних із принципами ЄКПЛ та верховенства права.

Аналіз задокументованих обставин подій липня-грудня 2025 року у світлі стандартів ЄКПЛ свідчить про наявність сукупності факторів, які можуть вказувати на ризик невідповідності окремих дій органів державної влади гарантіям, передбаченим статтями 3, 5, 6 та 8 ЄКПЛ. Зафіксовані випадки застосування фізичної сили під час проведення слідчих дій, тривалого тримання осіб під вартою без належного індивідуалізованого обґрунтування підозри та ризиків, обмеження доступу до ефективної правової допомоги на ранніх етапах провадження, а також проведення обшуків із вилученням значного обсягу цифрових матеріалів без достатньої конкретизації їх процесуального значення потребують оцінки з погляду критеріїв законності, необхідності та пропорційності втручання.

Водночас аналіз матеріалів проваджень щодо окремих детективів НАБУ та пов'язаних із ними осіб свідчить про наявність обставин, які можуть ставити під сумнів достатність фактичних підстав для застосування окремих обмежувальних заходів, своєчасність процесуального інформування

450 Case of Lutsenko v. Ukraine, Application no. 6492/11, Judgment (ECtHR), 3 July 2012: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-192469>

451 Case of Merabishvili v. Georgia, Application no. 72508/13, Judgment (Grand Chamber, ECtHR), 28 November 2017: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178753>

осіб про характер підозри, а також ефективність судового контролю за застосуванням запобіжних заходів. Сукупність таких обставин є релевантною для оцінки відповідності дій державних органів стандартам захисту від свавільного позбавлення свободи та гарантіям справедливого провадження у розумінні статей 5 і 6 ЄКПЛ.

Окремого значення набувають обставини синхронного проведення масових обшуків у співробітників антикорупційного органу, їх масштабність, силовий характер і вилучення матеріалів, пов'язаних із професійною діяльністю у сфері антикорупційних розслідувань. У поєднанні з публічним інформаційним супроводом кримінальних проваджень, законодавчими ініціативами щодо зміни інституційного статусу антикорупційних органів та хронологічною послідовністю процесуальних дій ці фактори формують ширший контекст, який відповідно до підходу ЄСПЛ може враховуватися при оцінці можливого використання процесуальних інструментів із метою, відмінною від цілей кримінального провадження.

З урахуванням стандартів, сформульованих ЄСПЛ, сукупність встановлених обставин може свідчити про наявність ознак застосування обмежень прав не лише з процесуальною метою кримінального розслідування, але й у ширшому інституційному контексті, що актуалізує оцінку зазначених подій у світлі статті 18 ЄКПЛ у поєднанні зі статтями 3, 5, 6 та 8 ЄКПЛ.

Таким чином, задокументовані факти можуть становити підставу для подальшої правової оцінки відповідності дій державних органів стандартам ЄКПЛ як на національному рівні, так і в межах потенційних міжнародно-правових процедур, а також свідчити про наявність ризиків ширших системних проблем у сфері забезпечення гарантій незалежності антикорупційної діяльності та дотримання принципу верховенства права.

З огляду на те, що ЄКПЛ є частиною національної правової системи України, а практика ЄСПЛ застосовується судами як джерело права, встановлені у цьому розділі обставини, які можуть свідчити про невідповідність стандартам ЄКПЛ, мають значення як для внутрішньої правової оцінки дій державних органів, так і для можливих міжнародно-правових наслідків.

ВИСНОВКИ

У межах проведеного дослідження було зіставлено фактичні дії правоохоронних органів щодо кримінального переслідування антикорупційних діячів із національними процесуальними гарантіями та стандартами ЄКПЛ, а також проаналізовано їхній сукупний вплив на антикорупційну систему. На підставі цього аналізу сформульовано висновки щодо характеру переслідування антикорупційних діячів, рівня дотримання прав людини та системних ризиків для верховенства права.

1. Характер переслідування: від сукупності випадків до системної практики

Аналіз 29 задокументованих випадків показує, що переслідування антикорупційних діячів за допомогою кримінальних процесуальних механізмів не є набором випадкових або ізольованих інцидентів. Сукупність ознак — концентрація подій у часі, цільова спрямованість на осіб, пов'язаних із розслідуванням топкорупції, повторюваність процесуальних схем, охоплення професійного та родинного оточення, синхронізація слідчих дій із політичними та інформаційними кампаніями — дозволяє говорити про формування стійкої практики тиску, яка має системний характер. Така практика виходить за межі перевищення повноважень окремих правоохоронців і вказує на використання кримінального процесу як інструменту впливу на антикорупційну діяльність.

2. Кримінальний процес як інструмент тиску, а не захисту права

Здійснені дії демонструють системне зміщення функції кримінального процесу — від забезпечення розслідування злочинів до створення правової невизначеності та стримувального ефекту для антикорупційних діячів. Масове застосування «невідкладних» обшуків без належних підстав, використання тяжких статей КК України за відсутності обґрунтованих і індивідуалізованих підозр, широке вилучення техніки, втручання у приватне життя родин, непропорційне застосування сили та ізоляційних запобіжних заходів, а також формальний судовий контроль свідчать про перетворення процесуальних повноважень на інструмент тиску. Ключовий висновок полягає в тому, що кримінальний процесуальний інструментарій був системно використаний не задля здійснення ефективного досудового розслідування, а для обмеження інституцій та осіб, які розслідують топкорупцію.

3. Порушення національних процесуальних стандартів мають системний, а не епізодичний характер

Виявлені порушення національних стандартів — обґрунтованості та індивідуалізації підозри, допустимості, достовірності й належності доказів, пропорційності втручання у майнові права, ефективного судового контролю, поваги до людської гідності — повторюються у значній частині проаналізованих випадків. Це дає підстави розглядати ситуацію як стійку практику, в межах якої базові кримінальні процесуальні гарантії фактично перестають виконувати свою захисну функцію. Така практика суперечить завданням кримінального провадження та підриває довіру до спроможності держави забезпечувати справедливе правосуддя в задокументованих справах.

4. Порушення ЄКПЛ виходять за межі індивідуальних випадків

Задокументовані випадки свідчать про системний ризик порушення низки положень ЄКПЛ, насамперед статей 3, 5, 6, 8 та 18. Йдеться про практику, в якій обмеження прав (затримання, обшуки, доступ до особистих даних, втручання у приватне й сімейне життя, інформаційні кампанії) застосовуються в контексті, що вказує на цілі, відмінні від задекларованих — стримування антикорупційної діяльності, контроль над незалежними інституціями, формування стримувального ефекту для потенційних викривачів корупції. У цьому контексті сукупність встановлених обставин дозволяє говорити про наявність ознак політичної вмотивованості таких дій, оскільки втручання спрямоване на сферу, що має безпосередній вплив на політичну систему, та супроводжується наслідками, вигідними для політичних акторів, щодо яких здійснюється антикорупційна діяльність. Таким чином, проблема полягає як у можливій

незаконності окремих процесуальних рішень, так і у їхній узгодженій спрямованості, що створює підстави для оцінки цих практик як таких, що суперечать Конвенції у її системному вимірі.

5. Наслідки для антикорупційної системи

Зафіксовані практики мають структурний вплив на антикорупційну систему. Вони послаблюють інституційну незалежність НАБУ і САП, створюють середовище, в якому працівники антикорупційних органів, громадські активісти й інші антикорупційні діячі та їхні близькі не можуть розраховувати на захист від зловживань з боку держави, і стимулюють самоцензуру.

Водночас цей вплив уже проявляється у конкретних операційних наслідках. Призупинення допуску окремих детективів до державної таємниці обмежило їхню участь у провадженнях, пов'язаних із негласними слідчими (розшуковими) діями та матеріалами з обмеженим доступом. Вилучення пристроїв, що містять матеріали кримінальних проваджень, створює ризики витоку службової та конфіденційної інформації, включно з даними про хід розслідувань, доказову базу, таємних свідків і конфідентів. Розголошення цих даних може зашкодити ходу розслідувань і створити ризики для учасників проваджень, а тривала відсутність доступу до них ускладнює або блокує подальший рух окремих проваджень і потребує значного часу для відновлення інформації з резервних джерел. Крім того, за словами керівництва НАБУ та САП, після подій липня 2025 року частина викривачів призупинила співпрацю з антикорупційними органами через побоювання щодо власної безпеки та конфіденційності, а Бюро було змушене докладати додаткових зусиль для відновлення їхньої довіри та продовження взаємодії⁴⁵².

У довгостроковій перспективі такі практики можуть призвести до накопичення системних збоїв у роботі антикорупційних органів: затягування розслідувань, втрати доказів або їх процесуальної придатності, зниження ефективності негласних слідчих дій і загального падіння результативності у справах про топкорупцію.

6. Вразливість механізмів стримувань і противаг

Ситуація, коли системні зловживання кримінальним процесом щодо антикорупційних діячів не супроводжуються своєчасним і ефективним судовим контролем, а також належним реагуванням з боку прокуратури, демонструє слабкість механізмів стримувань і противаг. Йдеться про формальну перевірку обґрунтованості клопотань, погодження процесуальних рішень без належної оцінки їх необхідності та пропорційності, а також відсутність ефективного реагування на порушення прав осіб. У задокументованих випадках це проявляється у застосуванні «невідкладних» обшуків без належних підстав, проведенні слідчих дій щодо родичів та інших осіб без процесуального статусу, застосуванні фізичного впливу під час затримань, використанні тримання під вартою за недостатнього обґрунтування, а також поширенні персональних даних у медіа. У результаті проблема набуває системного характеру і стосується якості функціонування механізмів контролю за діяльністю правоохоронної системи.

7. Ключова системна загроза

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що головною загрозою є поступова «нормалізація» використання кримінальних процесуальних та адміністративних інструментів для управління антикорупційною екосистемою через страх, невизначеність і дискредитацію. Якщо таку практику не зупинити й виправити, вона здатна трансформувати антикорупційні інституції з механізму протидії корупції на формальний елемент системи, який не має реальних гарантій незалежності. При цьому ухвалена у 2025 році Дорожня карта з верховенства права задає орієнтир на посилення інституційної спроможності та незалежності антикорупційних органів як одну з ключових умов просування переговорів із ЄС. Будь-які практики тиску чи керованості цієї інфраструктури суперечать логіці Дорожньої карти та ставлять під сумнів виконання базових вимог ЄС до України у сфері верховенства права. Це ставить під питання не лише ефективність антикорупційної політики, а й напрямок демократичних реформ загалом.

⁴⁵² Кривонос розповів, як обшуки СБУ у працівників НАБУ вплинули на їхні розслідування / Суспільне Новини, 01.08.2025: <https://suspiilne.media/1081119-direktor-nabu-rozpoviv-ak-obshuki-sbu-u-pracivnikiv-buro-vplnuli-na-ihni-rozsliduvanna/>

ДОДАТКИ

Таблиця 1.

Обшуки у справах діячів, пов'язаних із антикорупційною діяльністю, та їхніх близьких

№	Особа	Посада/роль на момент слідчих дій	Дата обшуку	Кількість обшуків/об'єктів	Час початку (орієнтовно)	Чи була попередня ухвала суду	Орган, що проводив	Особливі обставини
1	Шабунін Віталій	Голова правління ЦПК	11.07.2025	3	14:00	Ні	ДБР	Обшук за місцем служби та реєстрації, а також обшук у матері Джуса
2	Атаманчук Дмитро	Старший детектив НАБУ	21.07.2025	2	8:00	Ні	СБУ	Паралельні обшуки у родичів
3	Гусаров Віктор	Детектив НАБУ	21.07.2025	2	9:00	Ні	СБУ	Обшук авто і житла, пошкоджено авто при обшуках
4	Гюльмагомедов Денис	Перший заступник Директора НАБУ	21.07.2025	1	5:45	Ні	СБУ	
5	Дяденко Олексій	Старший детектив НАБУ	21.07.2025	1	5:30	Ні	СБУ / ДБР	
6	Кравчук Іван	Керівник підрозділу детективів НАБУ	21.07.2025	1	5:30	Ні	СБУ	
7	Магамедрасулов Руслан	Керівник підрозділу детективів НАБУ	21.07.2025	4 + 1 у матері та сестер	5:00	Ні	СБУ	Обшуки у членів родини, точна кількість невідома
8	Магомедрасулов Сентябр	Батько керівника підрозділу детективів НАБУ	21.07.2025	3	N/A	Ні	СБУ	Обшуки за місцем проживання та за адресами підприємств, з якими співпрацював
9	Недов Роман	Заступник керівника підрозділу детективів НАБУ	21.07.2025	1*	5:40	Ні	СБУ / ДБР	Обшук за місцем проживання. Також відбувся обшук у квартирі дружини, яку орендував детектив НАБУ Михайло Червяков, див. пункт 19

10	Олійник Антон	Працівник оперативно-технічного управління НАБУ	21.07.2025	1	N/A	Ні	ДБР	
11	Полькін Костянтин	Керівник підрозділу детективів НАБУ	21.07.2025	1	5:30	Ні	СБУ / ДБР	Вилучено техніку гостей
12	Романюк Михайло	Керівник підрозділу детективів НАБУ	21.07.2025	3 + 2 у жовтні з ухвалою суду	5:30	Ні (у липні) / Так (у жовтні)	СБУ / ДБР	Обшуки також у батьків детектива та дружини у жовтні 2025 року з ухвалою суду
13	Скомаров Олександр	Керівник підрозділу детективів НАБУ	21.07.2025	1	N/A	Ні	СБУ	
14	Статура Ілля	Заступник керівника підрозділу детективів НАБУ	21.07.2025	3	5:15	Ні	СБУ	Обшуки готельного номера, авто та житла
15	Тєбекін Віталій	Заступник керівника підрозділу детективів НАБУ	21.07.2025	3	5:40	Ні	СБУ / ДБР	Обшук за місцем мешкання його та родичів
16	Токарь Євген	Керівник підрозділу детективів НАБУ	21.07.2025	1	6:45	Ні	ДБР	Під час обшуку були зламані входні двері
17	Усов Олександр	Детектив НАБУ	21.07.2025	2	7:45	Ні	СБУ	Обшук відбувався за місцем проживання за відсутності детектива, була присутня лише донька. За іншою адресою, з якої з'їхала родина, були зламані двері
18	Цветков Юрій	Старший детектив НАБУ	21.07.2025	1	5:30	Ні	СБУ	Перед обшуком повідомляв про втручання в авто
19	Червяков Михайло	Старший детектив НАБУ	21.07.2025	1	5:30	Ні	СБУ / ДБР	Див. пункт 9
20	Шмітько Валентин	Керівник підрозділу детективів НАБУ	21.07.2025	3	6:00	Ні	СБУ / ДБР	Обшуки також у будинку брата

21	Бровко Богдан	Колишній детектив НАБУ, заступник керівника департаменту корпоративної безпеки в АТ «Укрзалізниця»	25.09.2025	N/A	N/A	Так	СБУ	
22	Лікунов Тарас	Колишній детектив НАБУ, заступник керівника департаменту корпоративної безпеки в АТ «Укрзалізниця»	25.09.2025	1	N/A	Так	СБУ	
23	Медецький Сергій	Колишній детектив НАБУ, заступник керівника департаменту корпоративної безпеки в АТ «Укрзалізниця»	25.09.2025	N/A	N/A	Так	СБУ	
24	Риговцев Олександр	Колишній детектив НАБУ, керівник департаменту корпоративної безпеки в АТ «Укрзалізниця»	25.09.2025	N/A	N/A	Так	СБУ	

Таблиця 2.

Вилучення технічних пристроїв під час обшуків у антикорупційних діячів та їхніх близьких

№	Особа	Посада/роль на момент слідчих дій	Техніка, вилучена в антикордівців або пов'язаних з ними осіб	Чи вилучалась техніка родини, яка	Інші вилучені речі	Особливі обставини
1	Шабунін Віталій	Голова правління ЦПК	Телефон, ноутбук	Так, техніка дружини, телефон і планшети неповнолітніх дітей	—	Приватні фото з телефону згодом оприлюднені
2	Атаманчук Дмитро	Старший детектив НАБУ	Телефон	Так, телефон дружини	4 SIM-карти	—
3	Гусаров Віктор	Детектив НАБУ	Телефон, ноутбук	Так, телефон дружини	Заощадження	—
4	Гюльмагомедов Денис	Перший заступник Директора НАБУ	Телефон, ноутбук	Ні	—	—
5	Дяденко Олексій	Старший детектив НАБУ	2 телефони, 2 ноутбуки	Так, телефон жінки, яка спільно з ним проживає	2 зошити з паролями від банківських карт	—
6	Кравчук Іван	Керівник підрозділу детективів НАБУ	Телефон, 2 ноутбуки	Так, телефон дружини	—	У телефоні дружини були відомості, що становлять адвокатську таємницю
7	Магамедрасулов Руслан	Керівник підрозділу детективів НАБУ	Телефони, ноутбуки, флеш-носії	Так, телефон батька	SIM-карти, арешт майна (зокрема автомобіля, зброї, носіїв інформації)	При обшуці телефон було зламано антикордівцем
8	Магамедрасулов Сентябр	Батько керівника підрозділу детективів НАБУ	Телефон	Так, технічні засоби сина	Майно	—
9	Недов Роман	Заступник керівника підрозділу детективів НАБУ	Телефон, ноутбук, смарт-годинник	Так, телефон та смарт-годинник дружини	Документи на нерухомість, авто	У телефоні дружини були відомості, що становлять лікарську таємницю
10	Олійник Антон	Працівник оперативно-технічного управління НАБУ	Телефон	N/A	N/A	N/A
11	Полькін Костянтин	Керівник підрозділу детективів НАБУ	Телефон	Так, 2 ноутбуки, 5 телефонів, документи родичів, що перебували у гостях	Коробка з технічними засобами НАБУ, 2 слоти для SIM-карт, 2 карти пам'яті	Вилучено телефон 9-річної дитини

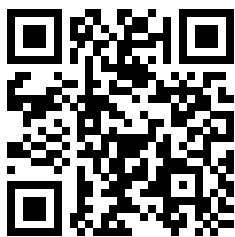
12	Романюк Михайло	Керівник підрозділу детективів НАБУ	Телефон	Так, телефон та ноутбук дружини, телефони батьків і тещі	Заощадження, документи, квитанції на оплату комунальних платежів	—
13	Скомаров Олександр	Керівник підрозділу детективів НАБУ	Телефон, IPAD	Так, телефон дружини	Жорсткий диск з неофіційними базами даних	—
14	Статура Ілля	Заступник керівника підрозділу детективів НАБУ	Телефон	Так, телефон дружини	Анкету доброчесності кандидата на посаду НАБУ – 18 арк	Перелік вилученого у квартирі відсутній оскільки не залишили протоколу обшуку, але відсутні 2 ноутбуки та флеш-накопичувачі
15	Тєбекін Віталій	Заступник керівника підрозділу детективів НАБУ	2 телефони, 2 ноутбуки	Так, 3 телефони дружини, тестя та тещі	6 флеш-накопичувачів	—
16	Токарь Євген	Керівник підрозділу детективів НАБУ	Телефон, 2 жорсткі диски, накопичувач	Так, 2 ноутбуки, якими користуються дружина та дитина	Накопичувач, який належить НАБУ, 4 флеш-носії	Інформація з телефону дружини була скопійована
17	Усов Олександр	Детектив НАБУ	Ноутбук	Так, телефон доньки, планшет дружини	—	—
18	Цвєтков Юрій	Старший детектив НАБУ	Телефон, ноутбук	Ні	—	—
19	Червяков Михайло	Старший детектив НАБУ	3 телефони, ноутбук, жорсткий диск комп'ютера	Ні	Договори на оренду квартири, квитанції на оплату комунальних послуг	—
20	Шмітько Валентин	Керівник підрозділу детективів НАБУ	Телефон	Ні	Документи на майно	—
21	Бровко Богдан	Колишній детектив НАБУ, заступник керівника департаменту корпоративної безпеки в АТ «Укрзалізниця»	N/A	N/A	N/A	N/A
22	Лікунов Тарас	Колишній детектив НАБУ, заступник керівника департаменту корпоративної безпеки в АТ «Укрзалізниця»	2 смартфони, кнопковий телефон	Ні	Флеш-носії	Вилучено документи з попередньої роботи

23	Медецький Сергій	Колишній детектив НАБУ, заступник керівника департаменту корпоративної безпеки в АТ «Укрзалізниця»	N/A	N/A	N/A	N/A
24	Риговцев Олександр	Колишній детектив НАБУ, керівник департаменту корпоративної безпеки в АТ «Укрзалізниця»	N/A	N/A	N/A	N/A

Таблиця 3.

Застосування фізичної сили та інших форм примусу під час обшуків у антикорупційних діячів та їхніх близьких

№	Особа	Посада/роль на момент слідчих дій	Деталі щодо застосування фізичної сили щодо особи
1	Гусаров Віктор	Детектив НАБУ	Побиття при затриманні
2	Дяденко Олексій	Старший детектив НАБУ	Побиття під час обшуку
3	Кравчук Іван	Керівник підрозділу детективів НАБУ	Побиття під час обшуку, застосування пластикових стяжок як кайданок
4	Кравчук Антоніна	Дружина керівника підрозділу детективів НАБУ, адвоката	Застосування фізичної сили для отримання доступу до мобільного телефону: працівник СБУ схопив за зап'ястя, вирвав телефон з рук та підніс його до обличчя для розблокування
5	Магамедрасулов Руслан	Керівник підрозділу детективів НАБУ	Побиття під час обшуку, застосування кайданок
6	Недов Роман	Заступник керівника підрозділу детективів НАБУ	Повалення на підлогу, направлення автоматичної вогнепальної зброї, перебування у такому стані тривалий час, погроза фізичним насильством
7	Полькін Костянтин	Керівник підрозділу детективів НАБУ	Притиснення до стіни, заведення рук за спину під час обшуку, погрози пошкодження майна через відмову надавати доступ до телефону
8	Тєбекін Віталій	Заступник керівника підрозділу детективів НАБУ	Побиття під час обшуку
9	Цветков Юрій	Старший детектив НАБУ	Побиття перед обшуками, один із працівників СБУ погрожував, що в разі відмови повідомляти код доступу, його повезуть до СІЗО і в дорозі з ним нібито станеться нещасний випадок, унаслідок якого він туди не доїде

Центр прав людини ZMINA — українська правозахисна організація, яка працює у сфері захисту свободи слова, протидії дискримінації, попередження катувань і жорстокого поводження, підтримки правозахисників і громадських активістів, а також документування міжнародних злочинів та захисту прав потерпілих внаслідок війни.